

T.C.
VAN YÜZÜNCÜYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KELAM BİLİMDALI

EBU'L A'LÂ EL-MEVDÛDÎ'NİN
KELÂMÎ GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FESİH KAPLANER

VAN - 2019

T.C.
VAN YÜZÜNCÜYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KELAM BİLİM DALI

EBU'L A'LÂ EL-MEVDÛDÎ'NİN
KELÂMÎ GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

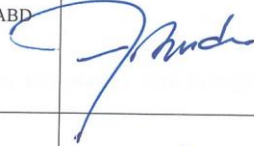

HAZIRLAYAN
FESİH KAPLANER

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ BURHANEDDİN KIYICI

VAN - 2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

Fesih KAPLANER tarafından hazırlanan "EBU'L A'LÂ EL-MEVDÛDÎ'NİN KELAMÎ GÖRÜŞLERİ" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

<p>Danışman: Unvanı Adı SOYADI: Dr. Öğr. Üyesi Burhaneddin KIYICI</p> <p>Anabilim Dalı, Üniversite Adı: VYYÜ Temel İslam Bilimleri ABD</p> <p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Başkan: Unvanı Adı SOYADI: Dr. Öğr. Üyesi Burhaneddin KIYICI</p> <p>Anabilim Dalı, Üniversite Adı: VYYÜ Temel İslam Bilimleri ABD</p> <p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Üye: Unvanı Adı SOYADI: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BARDAK</p> <p>Anabilim Dalı, Üniversite Adı: Hakkâri Üniv. Temel İslam Bilimleri ABD</p> <p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Üye: Unvanı Adı SOYADI: Dr. Öğr. Üyesi Metin YILDIZ</p> <p>Anabilim Dalı, Üniversite Adı: VYYÜ Temel İslam Bilimleri ABD</p> <p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI</p> <p>Anabilim Dalı, Üniversite Adı</p> <p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Tez Savunma Tarihi:</p>	<p>01/11/2019</p>
<p>Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.</p> <p>.....30.11.2019..</p> <p> Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü</p> 	

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyân ederim. 01.11.2019

Fesih KAPLANER

2019

Yüksek Lisans Tezi

Fesih KAPLANER

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ekim, 2019

**EBU'L A'LÂ EL-MEVDÛDÎ'NİN
KELAMÎ GÖRÜŞLERİ**

ÖZET

Ebu'l A'lâ Mevdûdî, XX. Yüzyılda Hint-Alt Kıtasında yaşayan ve dini ihyacı kimliği ile öne çıkan büyük bir mütefekkindir. Bütün hayatını ilme veren Mevdûdî birçok eser yazmıştır. Eserleri birçok dile çevrilmiş olup, Müslüman ülkelerde büyük bir iz bırakmıştır. Mevdudi, İslam coğrafyasının içinde bulunduğu maddi ve manevi çöküşün sebeplerini araştırarak itikadî ve ameli konularında birçok farklı yaklaşımlarda bulunarak çözümler üretmeye çalışmıştır. Nitekim onun itikâdî alandaki düşünceleri önem arz etmektedir.

Araştırmada Ebu'l A'lâ Mevdûdî'nin kelimî görüşleri incelenmiştir. Mevdûdî, düşüncelerin merkezine tevhid inancını koyarak, itikâdî alanda dini kavramları farklı ve yeni bir bakış açısıyla yorumlamıştır. "Allah'a iman" kavramını genişleterek pratikteki her şeyin bu iman üzerine inşa edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Peygamberlerin sıfatlarını ele alarak Peygamberlik makamının önemini vurgulamıştır. Gaybi konularda vahiy bilgisini yakînî bilgi olarak kabul edip, onun dışında yapılan yorumların tümünün ise zanni bilgiye dayandığını ifade etmiştir.

İtikâdî konularda fikirlerini beyan etmesinden dolayı aşırı eleştirilere maruz kalmıştır. Fakat doğru bildiğini açıklamaktan çekinmemiştir. Kendisine yapılan eleştirilerin birçoğunu hak etmediğini kanısındayız. Nitekim eserleri bir bütünlük içerisinde incelendiğinde bu gerçek ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Mevdûdî, İtikat, İlah, İman, İrade, Nübüvvet, Ahiret
Sayfa Sayısı : 157
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Burhaneddin KIYICI

Master Thesis

Fesih KAPLANER

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE
October, 2019

**EBU'L A'LÂ EL-MEVDÛDÎ
KELAMÎ VIEWS**

ABSTRACT

Mawdudi, XX. Century Indo-Subcontinent and religious revelation identity is a great thankful. Mevdûdî, who gave all his life to science, wrote many works. His works have been translated into many languages and have left a major mark in Muslim countries. Mawdudi investigated the reasons of the material and spiritual collapse of the Islamic geography and tried to produce solutions by adopting many different approaches to the issues of faith and deeds. As a matter of fact, his thoughts in the field of creed are important.

In this research, theological views of Abu'l a'lâ al-Mevdûdî were examined. By putting the belief of monotheism at the center of his ideas, Mawdudi interpreted religious concepts in a new and different perspective. By expanding the concept of im faith in Allah”, he stated that everything in practice should be built on this faith. He emphasized the importance of prophetic authority by considering the adjectives of the prophets. He acknowledged the revelation knowledge as informal knowledge on the unseen subjects and stated that all the comments made out of it were based on the supposed knowledge.

He was subjected to extreme criticism for expressing his opinions on economic issues. But he did not hesitate to explain that he knew the truth. We believe that he did not deserve many of the criticisms against him. As a matter of fact, this fact emerges when his works are examined in integrity.

Key Words : : Mawdudi, creed, Deity, Faith, Will, Prophethood, Hereafter

Quantity of Page : 157

Supervisor : Dr. Burhaneddin KIYICI

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	VII
ÖNSÖZ	VIII
GİRİŞ	1
1. MEVDUDİ’NİN HAYATI, FİKİRLERİ VE KELAM ANLAYIŞINA GENEL BİR BAKIŞ	4
1.1. Mevdûdî’nin Yaşadığı Coğrafya (Hindistan).....	4
1.2. Hayatı ve Fikirleri	6
1.3. Kelam Anlayışına Genel Bir Bakış	31
1.3.1. Bilgi Anlayışı.....	35
1.3.2. Varlık Anlayışı.....	40
1.3.3. Âlemin Yaratılışı.....	44
2. ULÛHİYET	47
2.1 Allah’ın Varlığı	47
2.2. Allah’ın Sıfatları.....	50
2.3. Allah’ın İradesi ve İnsan Fiilleri	54
2.4. Rü’yetullah	58
2.5. Kaza ve Kader	59
2.6. Hidayet ve Dalalet	68
2.7. İyilik ve Kötülük	71
2.9. İman-Amel İlişkisi.....	74
2.10. İmanın Artıp-Eksilmesi	78
2.11. Küfür ve Şirk	79
2.12. Tevhid ve İnsanın Yaratılış Amacı.....	81
2.13. Meleklerle İman.....	84
2.14. Kitaplara İman	86
3. NÜBÜVVET	89
3.1. Peygamberlerin Gönderilmesi ve Peygamberlik Makamı.....	89
3.2. Peygamberlere İman.....	94
3.3. Vahiy	95

3.4. Peygamberlerin Sıfatları	96
3.5. Şefa'at Hakkındaki Görüşleri	99
3.6. Mucize Anlayışı	100
3.7. Sünnet Anlayışı	110
3.8. Ehl-i Kur'an Diye İsimlendirilen Kuraniyyun'a Karşı Sunduğu Deliller	114
3.9. İmamet ve Hilafet Anlayışı	125
3.10. Kadiyâniliğe Karşı Sunduğu Deliller	130
4. SEM'İYAT (AHİRET)	136
4.1. Ahirete İman	136
4.2. Deccalın Çıkışıyla İlgili Görüşleri	139
4.3. Berzah Hayatı ve Kabir Azabı	144
4.4. Yeniden Dirilişin Mahiyeti	146
4.5. Cennet, Cehennem ve Araf	147
SONUÇ	150
KAYNAKÇA	152
ÖZGEÇMİŞ	
ORJİNALLİK RAPORU	

KISALTMALAR

a.e.	Aynı Eser
a.g.e	Adı Geçen Eser
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
a.y	Aynı Yazar
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Çev.	Çeviren
Hız.	Hazreti
Nşr.	Neşreden
S.a.v	Sallallâhu Aleyhi Vesellem
s.	Sayfa
Sa.	Sayı
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
Thk.	Tahkik ede
vb.	Ve benzeri
Yay.	Yayınları
y.y.	Yayın Yılı Yok

ÖNSÖZ

Mevdûdî 20. Yüzyılda Hint-Alt Kıtasında yaşamış ve fikirleriyle İslam âleminde derin izler bırakan büyük bir âlimdir. Yıllarca sömürülen bir ülkede yaşayan Mevdûdî, iki dünya savaşına da şahitlik etmiştir. Gelişen olayları çok iyi tahlil edip, Müslümanları içinde bulunduğu dini-itikâdî ve dünyevi kötü durumlardan kurtarmak için çözümler aramıştır. Mevdûdî, bu duruma çözüm olarak öncelikle İslam akidesinin temel esaslarını ele alıp ve bu esasları yeni ve farklı bir anlayışla yorumlamaya çalışarak bir ihya hareketini başlatmıştır.

Mevdûdî'nin hayatı, eserleri ve fikirleriyle ilgili Hint-Alt Kıtası'nda olduğu gibi ülkemizde ve yurt dışında da birçok araştırma yapılmıştır. Fakat Mevdûdî'nin itikâdî alandaki kendine has görüşlerini ortaya koyan herhangi bir çalışma, tespit edebildiğimiz kadarıyla henüz yapılmamıştır. Bu boşluğu bir nebze de olsa doldurması ümidiyle tezimizde bu konuyu işlemeyi uygun gördük.

Mevdûdî, genelde eserlerini ana dili olan Urducayla yazmıştır. Eserleri birçok farklı dile çevrilmiştir. Biz de bu çalışmamızda öncelikle Mevdûdî'nin Türkçeye çevrilmiş eserlerinden istifade ettik. Daha sonra ulaşabildiğimiz kadarıyla konuyla alakalı diğer çalışmalardan da istifade ettik.

Tezimiz bir giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tez konusunun amaç ve yöntemine kısaca değinilmiştir. Birinci bölümde Mevdûdî'nin hayatı, yetiştiği ortam, fikri arka planı, bazı düşünceleri ile kelam, bilgi ve varlık anlayışına değinilmiştir. İkinci bölümde ulûhiyet, üçüncü bölümde nübüvvet, dördüncü bölümde ise sem'iyât (ahiret) ile ilgili konular ele alınmıştır.

Bu çalışmamızda bana desteğini hiç eksik etmeyen saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Burhaneddin KIYICI Bey'e, jüri üyesi olarak tezle ilgili değerli görüşlerini paylaşarak birçok konuda bana yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Metin YILDIZ Bey'e ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BARDAK Bey'e ve bu süreçte her zaman beni destekleyen aileme saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Fesih KAPLANER

VAN-2019

GİRİŞ

Din olgusu insanlık tarihi ile var olan bir gerçektir. Dinin muhtevası ise inanç/itikad ve amel olmak üzere iki temel alanı kapsar. Dinin öncelikli esasını itikad alanı oluşturur. Nitekim inanç/itikad olmadan amelin hiçbir değeri yoktur. Onun için itikadı alandaki konular dinin aslını oluşturmaktadır.

İslam dininin itikadı konularını ele alan ilme önceleri el-Fıkhu'l-ekber denilmiştir. Daha sonra bu ilme kelam ilmi adı verilmiştir. Kelam ilminin ise iki temel gayesi vardır. Birinci, akli ve nakli deliller ile İslam inanç esaslarını ispatına yönelik çalışması. İkincisi ise; İslam inanç esaslarına yöneltilecek eleştirilere cevap verip, ileri sürülebilecek şüpheleri giderip, iddiaları çürütmektir.

Bu alanda birçok kişi bireysel olarak kelam konularını ele almıştır. Fakat mezhep olarak yapılan ilk çalışma hicri 2. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan Mu'tezile mezhebine aittir. Nitekim Mu'tezile mezhebi kelam ilminin kurulmasına büyük katkılar sağlamıştır. İtikâdî alandaki konuları akli bir şekilde ele alıp açıklamaya çalışmıştır. Aynı şekilde bu ilim dalında Ehl-i Sünnet diye bilinen Selefiye, Eş'ariyye ve Maturidiyye gibi mezheplerin katkıları büyük olmuştur.

Tarih boyunca kelam ilmi önemini korumuş ve gelişme kat etmiştir. Ancak 17. yüzyılda batıda tabiat bilimlerinde ilerleme yaşanırken sosyal bilimlerde ise bir gerileme yaşanır. Tabii olarak kelam ilmi de bundan nasibini alır. Fakat 19. yüzyıl kelam ilmi için yeni bir dönem başlar. Zira bu dönemde batıdan İslam bölgelerine yayılan ve gün geçtikçe etkisi daha da fark edilen materyalist, pozivist ve determinist fikir ve düşünceler karşısında Müslüman alim ve bilginler rahatsız olup bunlara karşı mücadele adına yeni bir fikri çaba içinde olurlar. Bu dönem İslam âlimleri İslam inanç esaslarını klasik sistemden çok yeni bakış açılarıyla ele almaya çalışmışlar. Zira onlara göre klasik kelam metotlarıyla çağın pozivist ve materyalist hücumlarına cevap vermek neredeyse mümkün değildir. Onun için bu dönemde birçok fikirler ortaya atılıp eserler yazılmıştır. Bu dönem kelam anlayışına da yeni ilmi kelam adı verilmiştir.

Bu dönemde özellikle İslam düşünce sisteminde farklı gelişmeler ortaya çıkar. Buna bağlı olarak Allah'ın varlığı ve sıfatları, Allah'ın kâinat ve insanla olan ilişkisi gibi bazı itikâdî konuların artık felsefi yönüyle de konuşulup tartışılmaya başladığı bir dönem olur. Nitekim İslam dünyasının itikâdî alanda içinde olduğu böyle bir dönemde bir bilgin olarak Mevdûdî, bundan uzak duramazdı. Kendisi Müslümanların içinde bulunduğu olumsuz duruma çözümler aramaya çalışmıştır. İtikâdî ve ameli açıdan birçok çalışmalar yapmıştır.

Bunun için biz araştırmamızda Mevdûdî'nin İslam dininin esasını teşkil eden itikâdî alandaki görüşlerini konu edindik. Nitekim onun kendi coğrafyasında ve özellikle kendi dönemindeki itikâdî sorunlara bakışını değerlendirmek, kelam ilmi açısından bir fayda sağlayacağını umut ediyoruz.

Nitekim doğduğu ülkenin sınırlarını aşan ve bazı dini kavramları yeniden yorumlayarak farklı bir yaklaşım sergileyen Mevdûdî, büyük bir âlim ve mütefekkindir. Hemen hemen her konuda yazı yazmış, eserler bırakmıştır. Mevdûdî'nin dini-ihyacı fikirleri kendi ülkesiyle sınırlı kalmamış birçok Müslüman ülkede büyük yankılara sebep olmuştur. Özellikle itikâdî alandaki fikirleri Müslümanlar arasında büyük bir iz bırakmıştır.

Nitekim düşüncelerin merkezine Allah inancını koyan Mevdûdî, İlah, Rab, İbadet ve Din terimlerini yeniden yorumlayarak farklı bir yaklaşım sergiler. Düşüncelerini dinin tevhit esası üzerine inşa eder. "Allah'a imanın" pratik boyutta olmasının gerektiğini vurgular. Bu görüşleri onun yönetim anlayışına da etki etmiştir. Nitekim ona göre idare (hükümet veya devlet) Allah inancının pratik yönünün gereğini uygulamak içindir.

İtikâdî konularda Kur'an ve hadis bütünlüğünden yola çıkar. Nakli delillerin yanında akli deliller de sunar. Genelde itikâdî olarak ehlisünnet çizgisinde yer alan Mevdûdî, hadis ve sünnetin dindeki yeri ve önemini açıklamaya çalışarak hadis inkârcılarına karşı mücadele edip, hadis ve sünneti savunmuştur. Fakat körü körüne bir taklidi de kabul etmemiştir. Yine kendi zamanında Kadiyanilerle mücadele etmiş, Kur'an ve hadisten deliller getirerek onların iddialarını çürütmüştür. Mevdûdî, birçok farklı fikirleri sebebiyle hak etmediği halde bazı eleştirilere de maruz kalmıştır.

Çalışmamız fikirleri ile İslam coğrafyasında büyük bir etki bırakan âlim ve mütefekkir olan Mevdûdî'nin kalamî görüşlerini araştırmayı ve kalam ilmine katkılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Mevdûdî genelde bütün eserlerini ana dili olan Urducayla kaleme almıştır. Onun için biz bu çalışmamızda öncelikle kendisinin Türkçeye çevrilmiş eserlerinden faydalandık. Daha sonra konu ile ilgili Türkçe veya Türkçeye tercüme edilmiş farklı çalışmalardan da istifade ettik.

1. MEVDUDÎ'NİN HAYATI, FİKİRLERİ VE KELAM ANLAYIŞINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Mevdûdî'nin Yaşadığı Coğrafya (Hindistan)

Hint Alt Kıtası din, dil ırk, oluşum ve düşünceler bakımından kendine özgü bir konumu vardır.¹ Hint Alt Kıtası'nda Müslümanların ilk izleri Hz. Ömer zamanında görülür.² Emeviler zamanında Halife Velid b. Abdülmelik döneminde Muhammed b. Kasım es-Sekafi'nin (ö.98/713) komutanlığında fetih seferleriyle İslam'ı tanıyıp Müslüman olmuşlardır.³ Emevilerle başlayan Hint Alt Kıtasında Müslümanların hâkimiyetleri Abbasilerle devam etmiş ancak zamanla yönetimleri zayıflamış.⁴ Gaznelilerin fetihleri sonucunda burada gene Müslümanlar kontrolü ele almışlardır.⁵

Babürlüler zamanında Müslümanlar büyük devlet vasfını kazanarak istikralı bir dönem yaşamışlardır. Ancak 1707'de Evrengzib'in ölümüyle taht kavgaları başlamıştır. Zamanla Afganlar'la, Maratalar, Catlar ve Sihler'in başkaldırmaları neticesinde Moğol hâkimiyeti zayıflamış ve istikrar yeniden bozulmuştur. 18. Yüzyılların sonunda Hindistan'da birçok bağımsız küçük devletler ortaya çıkmıştır.⁶

Batı ilk defa 15. Yüzyılların sonlarında bu kıtayı denizciler vasıtasıyla fark eder. Ticaret için bu kıtaya gelen Avrupalılar buraya göz dikerek yerleşmişler.⁷ Ticaretlerinin yanında misyonerlik ve sömürme faaliyetlerinde bulunmuşlar. İşte böyle bir dönemden istifade eden İngilizler, sömürgeyle beraber 1857 yılında Hint

¹ Sabri Erinç, "Hindistan, Fiziki ve Beşeri Coğrafya", *DİA*, 1998, XVIII, 7; Abdülhamit Birışık, "Hint Alt Kıtasında Gaybın Bilinmesine İlişkin Görüşler", *Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları-5*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2002, 289.

² M. Hanefi Palabıyık, "Hindistan Tarihinde Ve Hindistan'ın İslamlaşmasında Türklerin Rolü ve Katkıları", *S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları*, 20, Isparta, 2007, 91; İsmail Bulut, *Şah Veliyyullah Dehlevi'nin Kelâmî Görüşleri*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2007, 1.

³ Azmi Özcan, "Hindistan, Tarih", *DİA*, 1998, XVIII, 75-81; Abdülhamit Birışık, (Editör), *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, İnsan yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2007, 14.

⁴ Palabıyık, *Hindistan Tarihinde Ve Hindistan'ın İslamlaşmasında Türklerin Rolü ve Katkıları*, 92; Şah Veliyyullah Dihlevi, *Hüccetullahi'l-Balîğa*, (Çev. Mehmet Erdoğan) Yeni Şafak Gazetesi Kültür Armağanı, İstanbul, 2003, I, 43; Bulut, *Şah Veliyyullah Dehlevi'nin Kelâmî Görüşleri*, 1.

⁵ Özcan, "Hindistan", *DİA*, XVIII, 78; Bulut, *Şah Veliyyullah Dehlevi'nin Kelâmî Görüşleri*, 1.

⁶ Özcan, "Hindistan", *DİA*, XVIII, 78.

⁷ Erinç, "Hindistan", *DİA*, XVIII, 73.

Alt Kıtasında siyasi ve idari yönetimini ele geçirdiler. Hindistan İngilizlerin sömürgesi olmuş, ülke artık Londra’da yönetilmektedir.⁸

Bu dönemde İngilizler Hintlileri destekleyerek, Hindu milliyetçiliği ve Hindu kültürünü öne çıkardılar. Hindular da sömürge yönetimine tam destek verdiler.⁹ Hinduların inancında ve kültürlerinde sömürge etkisi fazla bir değişiklik ifade etmiyordu. Çünkü uzun zamandan beri dışarıdan gelen güçlerin yönetiminde kalan Hintliler için İngilizlerin gelmesi sadece efendilerinin adının değişmesinden başka bir şey değildir. Ancak Müslümanlar için bu durum tam tersi idi. Çünkü bu coğrafyada yaklaşık 760 yıldır iyi kötü devam eden Müslüman hâkimiyetinin ortadan kalkması, İslâm düşmanı bir sömürge yönetiminin gelip bu bölgede yer edinmesi ve bu bölgeyi yönetmesi demektir.¹⁰ Bu dönemde İngiliz yönetiminin desteklediği Hinduların yönetime getirilmeleri,¹¹ Hint milliyetçiliğinin aşırı kısıktılmaları neticesinde Müslümanlarla olan çatışmalar, zor ekonomik durumlar ve Müslümanlara yapılan baskı neticesinde Müslümanlar bir arayış içerisinde oldular.¹² Bu arayışta geri kalma ve çöküşten kurtulma, yeniden dine dönme (ıslah ve tecdid) fikirleri ortaya çıktı. Hindistan Müslümanlar birliği, Hindistan hilafet hareketi, gibi çeşitli örgüt, cemaat, medreseler kurarak yeni yapılanmalara girdiler. Şah Veliyullah Dihlevi ailesinin ıslah ve tecdid faaliyetleri bu yapılanmanın öncüsü kabul edilir. Nitekim Dihlevi ailesi büyük ilmi ve fikri tesirleriyle dinin gerçek şekilde anlaşılması, İslami düşüncenin yeniden canlanıp toparlanması alanında çalışmalar ortaya koymuşlardır.¹³

İngilizler siyasi ve ekonomik hâkimiyeti ele geçirdiklerinden sömürgelerinin devamı için önce halkın zihin dünyasını değiştirmeye çalıştılar. Bunun için de önce kendi değerlerini öne çıkaran batı tarzı okullar açtılar. Bu okullar batıda gelişen bilim

⁸ Özcan, “Hindistan”, *DİA*, XVIII, 78; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 15.

⁹ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 15; Özcan, “Hindistan” *DİA*, XVIII, 78.

¹⁰ Azmi, “Hindistan” *DİA*, XVIII, 78; Abdülhamit Birişik, “Ebu’l-Ala Mevdûdî’nin Kur’an Yorumunu Şekillendiren Temel Dinamikler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XX, 2, 2011, 4.

¹¹ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 15.

¹² Özcan, “Hindistan”, *DİA*, XVIII,78; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 15.

¹³ Dihlevi, *Hüccetullahi’l-Baliğa*, I, 51; Bulut, *Şah Veliyyullah Dehlevi’nin Kelâmî Görüşleri*, 1; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 107.

ve teknolojinin etkisiyle kısa sürede değer kazandı. Artık bu okullar batı değerlerini kabul edip yerel değerleri aşağılayan bir nesil yetiştiriyordu.¹⁴

Bu okullar neredeyse yeni neslin tamamını değişime uğratmıştı. Bu değişime karşı belli bir dengede durmak ise çok zor olmuştur. Çünkü sömürge yönetiminin yanında olanlar değer kazanırken karşı çıkanlar ise sıkıntılara maruz kalmakla beraber itibarsızlaştırılıyordu. Böyle bir ortamda hem vatanlarını bu sömürgeci yönetimlerden korumak hem de inançlarını savunmak adına harekete geçenlerden biri de Mevdûdî'dir. Mevdûdî, İngiliz sömürgeci yönetiminin en güçlü olduğu bir dönemde dünyaya gelmiş. Köklü ve kültürlü bir ailede yetiştiği içinde ülkede olup bitenlerin farkında idi.¹⁵ Ancak Mevdûdî'nin ailesi de böyle bir çalkantılı dönemde bazı gelgitler yaşamış. Mesela önceleri bir İngiliz hayranı olan babası daha sonraları katı bir İngiliz düşmanı olmuştur. Mevdûdî yetiştirme dönemlerinde olduğu için kaçınılmaz olarak babasının bu durumundan etkilenmiştir. Mevdûdî'ye baktığımızda toplumun içine girdiğinde kendisini ve Müslüman kimlikliğini sorgulama ihtiyacı hissetmiş.¹⁶ Bütün dinleri, inançları, fikirleri ve akımları okumuş, incelemiş¹⁷ ve İslam dininin insanlık için en mükemmel nizam olduğu kanaatine varmış.¹⁸ Bu kanaati ona yeni bir başlangıç olmuş. Bu düşüncesi onu yerel değerlerin ve geleneklerin baskısından kurtardığı gibi modernlik ve yenilik diyerek ortaya çıkan ve dinde köklü bir değişime gitmek isteyenlerde karşı da mesafeli bir duruş takınmasına sebep olmuştur. Mevdûdî'yi gelenek ve değişimin faydalı unsurlarını görüp ikisinden de faydalanan bir ihyacı olarak tanımlayabiliriz.

1.2. Hayatı ve Fikirleri

Mevdûdî, 25 Eylül 1903 yılında Haydarabad Dekken'e bağlı olan (bugün Maharashtra eyaleti olarak bilinen) Evrengâbâd'da dünyaya geldi.¹⁹ Çiştî'ye tarikatının meşhur şeyhlerinden Kutbuddin Mevdûdî'nin torunudur.²⁰ Kendisine

¹⁴ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 9-10.

¹⁵ Hümeýra Mevdudî, *Babam Mevdûdî Meyvesi Bol Gölgesi Geniş Ağaç*, (Çev. Hülya Afacan), Mana Yayları, İstanbul, 2015, 32. Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 9.

¹⁶ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 10. Hümeýra, *Babam Mevdûdî*, 33.

¹⁷ Hümeýra, *Babam Mevdûdî*, 33.

¹⁸ Turan Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, İlke yayınları, İstanbul, 2010, 10.

¹⁹ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 10; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 16.

²⁰ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 15; Hümeýra, *Babam Mevdûdî*, 24-25.

büyük dedesinin adı verilmiştir. Baba tarafından seyid olan dedeleri²¹ Afganistan'ın Herat bölgesinde bilinmeyen bir zamanda göç edip Hindistan'a yerleşmişlerdir.²²

Babası Seyyid Ahmet Hasan saygın ilim ve takva ehli bir kişiydi. İngiliz okullarında okumuş ve bir zamanlar batı yaşam tarzını benimseyen bir avukattı. Ancak Evrengâbâd'a yerleşmesi, İngilizlerin 1858 deki Delhi kuşatması ve özellikle tarikat şeyhlerinden bir âliminde tavsiyesi üzerine batı hayranlığından vazgeçer. Kendini riyazete verip, avukatlık mesleğini de bırakır. Mevdûdî babasının bu değişimi yaşandığı dönemde ve ikinci evliliği olan Rukiye Begum'dan ikinci oğlan olarak beşkardeşin sonuncusu olarak dünyaya gelir.²³ Annesi Rukiye Begum Âlemgir'dir. Türk asıllı bir ailedendir. Evrengzib zamanında Orta Asya'dan buraya göç eden Kurban Ali Beg'in kızıdır.²⁴ Mevdûdî'nin anne tarafı devlet adamı, askeri komutanlar ve ediplik geleneğine sahip aristokrat kişilerdir.²⁵

Seyyid Ahmed Hasan, İngilizlerin kontrolünde olan okullar ve geleneksel eğitim programlarını uygulayan medreselere karşı güven his etmediğinden dolayı oğlu Mevdûdî'ye evde kendisi ders vermiş hem de özel hocalar tutarak oğlunu okutmuştur.²⁶ Evdeki bu eğitim ona çok faydalı olmuştur. Dokuz on yaşlarında Arapça sarf- nahiv ve edebiyatının yanında hadis, fıkıh, gibi ilimlerinde ilk eserlerini okutmuştur.²⁷ On bir yaşında medrese-i fevkaniye'de kayıt olup ve burada yüksek derecede mezun oldu. Ailesinin Haydarâbâd taşınması sonucunda kaydını buradaki

²¹ Muhammed İmamoğlu, "Hayatını İslama Adayan Âlim Ve Müfessir, Ebu'l-A'la- El-Mevdûdî-1" *Genç Birikim Dergisi*, 146, Ankara, 2011, 18; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 16; S. Veli Rıza Nasr, *Mevdûdî ve İslami İhyanın Teşekkülü*, (Çev. Hasan Aktaş), Yöneliş Yay., İstanbul, 1996, 22.

²² Anıs Ahmet, "Mevdûdî," *DİA*, 2014, XXIX, 432-437; Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 16; Ay Abdulhakim, *Ebu'l-A'la Mevdûdînin Tevhid Anlayışı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır, 2017, 4.

²³ Nasr, *Mevdûdî ve İslami İhyanın Teşekkülü*, 22-23; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 16; Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 16-17.

²⁴ Ahmad, "Mevdûdî" *DİA*, XXIX, 432-437; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri* 16. Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 24.

²⁵ Mahmut Ata, *Seyyid Ebu'l-A'la Mevdûdî'nin Siyasi Düşüncesinin Teolojik Temelleri*, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Ankara, 2006, 1.

²⁶ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 17.

²⁷ Humeyra, *Babam Mevdûdî*, 24-25.

Darulfunu'na yaptırmasına rağmen 1915 yılında babasının felç geçirmesi sonucunda ailenin geçimi için eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldı.²⁸

Mevdûdî, babasının ölümünden sonra hayatın gerçekleri ile yüzleşti ve ailesi pek varlıklı olmadığı için çalışmak zorunda kaldı. Fakat İngiliz yönetimindeki devlet dairelerinde çalışmaya da meyilli değildi. Bundan dolayı 1918'de ağabeyinin yanında gazeteciliğe başladı. Bu ilk deneyim olmuştu Mevdûdî için. Osmanlı'nın yürüttüğü halifeliğin devam etmesi için 1919'da başlatılan Hindistan Hilafet Hareketine, konuşmaları ve yazılarıyla destek verdi. Cevalpur'da yayınlanan (*Tac*)²⁹ gazetesinde çalıştı. Fakat sömürge yönetimini tenkit eden yazılardan dolayı bu gazete kapatıldı. Mevdûdî buradan Delhi'ye geçti. Burada Diobendi³⁰ âlimleri tarafında siyasi ve İngiliz sömürge karşıtı bir hareket olarak Cem'iyet-i Ulemâ-i Hind adıyla kurulan ve bu cemaat tarafından yayınlanan *Müslim* (1921-1923) ile *el-Cemiyet* (1927-1928) dergilerinin editörlüğünü yaptı.³¹ 1920'lerde anadili Urduca dışında Arapça, Farsça ve İngilizceyi eğitimde kullanacak kadar öğrenmişti.³²

Mevdûdî, 19. Yüzyılın sonlarında Osmanlı devletinin her taraftan saldırıya uğraması sonucunda Osmanlıyı ve halifeliği savunan "Hindistan hilafet hareketine" katıldı. Hatta bu dönemde "Türkiye'de Hristiyanların Durumu" ve "İzmir'de Yunan Mezalimi" adında iki risale yazarak batı tehditlerine karşı Türkiye'yi savundu. Türkiye'ye maddi ve manevi desteklerde öncü oldu.³³

Shudhi hareketinin lideri olan Swami Shradhanad adlı kişi Hindu değerlerine bağlı bilinçsiz Müslümanları Hinduizm'e döndürmek için her yerde propaganda yapmaktaydı. Aslında bu durum Hinduların Müslümanların iman esaslarına ve

²⁸ Ahmad, "Mevdûdî" *DİA*, XXIX, 432; Birşık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 17; Humeyra, *Babam Mevdûdî*, 24-25; Ay, *Ebu'l-A'la Mevdûdînin Tevhid Anlayışı*, 4; Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 32,39.

²⁹ Bu gazete Kongre Partisine yakın bir gazete idi. Bkz. Kışlakçı *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 32,41.

³⁰ "Muhammed Kasım Nânevtevi'nin önderliğinde 1866 yılında bir grup âlimin Hindistan'ın Uttarpradeş eyaletinin Sehârenpur vilayetine bağlı Diyobend kasabasında kurduğu medreseye (Medrese-i Diyobend) nisbetle anılan cemaat ve mensuplarına Diyobendi denilir. Medrese daha sonraları pek çok şubesi olan büyük bir üniversite haline gelmiş ve Darül ulum-i Diyobend adını almış". Bkz. Birşık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 17, d.n. 8.

³¹ Birşık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 17; Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 48-49.

³² Birşık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 17.

³³ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 47; Ahmad, "Mevdûdî," *DİA*, XXIX, 432-437.

İslam'ın Hindistan'daki varlığına üstü kapalı bir meydan okumaydı. Bu da Müslümanların öfkesini artırıyordu. Sonunda Swami Shradhanad bir Müslüman tarafından öldürülür. Aynı yıl Afganistan'da Mirza Gulam Ahmed'in müntesiplerinden birkaç kişi irtidat suçundan dolayı idam edilir. Bu sefer Hindular İslam'ı ve Müslümanları eleştirerek, İslam'ın (cihad) anlayışının aslında şiddet olduğunu söylediler.³⁴ Öyle ki pasif direnişin sembolü olarak bilinen Gandhi bile İslam'a "kılıç dini" diyerek dil uzatmaktaydı. Müslümanların dinlerini savunamaz halde olmaları, çaresizlikleri ve acziyetleri Mevdûdî'yi harekete geçirir. 1927 yılında "İslam Ka Kanun-ı Ceng" (İslam'da Savaş Hukuku) adlı eserini kaleme alır.³⁵ Bu eser bütün Müslümanların üzerinde büyük bir etki yapar ve Müslümanları rahatlatır. Bu eser hakkında Muhammed ikbal, Hilafet Hareketinin lideri Muhammed Ali Cevher ve Hasen El Benna gibi Müslüman büyükler tarafından övgüyle kabul edilir.³⁶ Mevdûdî'nin bu eseri çeşitli dillere çevrilir ve adeta Müslümanların el kitabı olur. Hasan el-Benna bu eseri okuduğunda düşüncelerinde derin bir iz bıraktığını söyleyip, arkadaşlarına bu kitabı okumalarını tavsiye etmektedir.³⁷

Mevdûdî'nin eserleri genelde Müslüman âlimler tarafından büyük bir kabul görmüştür. Mesela *Kur'an'a Göre Dört Terim* adlı kitabı Seyyid Kutub'a büyük etki etmiş. Seyyid Kutub cezaevindeyken Mevdûdî'nin bu eserini gizlice okuduğunu aktarmaktadır. Mevdûdî ise Mekke'de iken Seyyid Kutub'un *Yoldaki İşaretler*" eserini bir gecede okur ve bu kitapta yazılan bütün görüşlere katıldığını sanki kendi görüşlerini açıkladığını ifade eder. Çünkü ona göre düşüncelerin kaynağı Kur'an olduğunda elbette görüşler aynı olacaktır.³⁸

Mevdûdî bir ara İngilizlerin Hindistan'ı işgal etmesine karşı çıkararak buradaki Müslümanların Afganistan'a hicret etme gerekliliğini savunur. Bu amaçla başlatılan Hicret Hareketine katılır.³⁹

³⁴ Ata, *Seyyid Ebu'l- A'la Mevdûdî'nin Siyasi Düşüncesinin Teolojik Temelleri*, 1; Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 53; Humeyra, *Babam Mevdûdî*, 28-29.

³⁵ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 54; Humeyra, *Babam Mevdûdî*, 28-29.

³⁶ Humeyra, *Babam Mevdûdî*, 30.

³⁷ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 17; Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 55.

³⁸ Humeyra, *Babam Mevdûdî*, 11.

³⁹ Ahmad, "Mevdûdî", *DİA*, XXIX, 432.

Mevdûdî Delhi’de gazeteciliğin yanında fıkıh, tefsir, hadis, felsefe ve mantık dersleri alarak zamanını değerlendiriyordu.⁴⁰ 1928’de Haydarâbâd Dekken’e yerleşir. Burada kendisini okumaya ve yazmaya verir. Bu dönemde İslam kaynaklarından bazılarını Arapçadan Urduçaya tercüme eder. Selçuklu tarihini de burada kaleme alır.⁴¹

Mevdûdî 1932 de Risale-i Diniyât (İslam’a İlk Adım/İslam’ın Anlaşılmasına Doğru, diye Türkçeye tercüme edilmiş) adlı eserini Menazir Ahsen Gilani’nin önerisi ile on beş günlük kısa bir sürede yazar. Bu eser 40’a yakın dile tercüme edilmiş olup bazı ülkelerde temel ders kitabı olarak okutulmuştur.⁴²

Mevdûdî Haydarâbâd’da Muhammed Muslih Sahsaram tarafından yayınlanan “*Tercümanu’l-Kur’an*” dergisini devralarak 1933’ten 1979 yılına kadar bu derginin editörlüğünü yapar.⁴³ Mevdûdî, 1937 yılında Muhammed İkbâl’in İslam Araştırma Merkezi kurulması için çağırdığı Doğu Pencâb’a gelir. Ancak Muhammed İkbâl 1938 vefat eder ve bu merkezin kurulması yönetilmesi Mevdûdî ve arkadaşlarına kalır.⁴⁴

1938’te Hindistan Milli Kongre partisi öyle güçlenir ki çoğu Müslüman âlim ve aydın Hinduların saflarına katılır. Bu siyasi görüş Müslümanların ve Hinduların aynı ulus olduğunu savunuyordu. Mevdûdî tehlikeli olan bu girişimin başarılı olması durumunda Müslümanların dinleri ve varlıkları tehlikeye düşeceğini sezmekteydi. Bunun için hemen harekete geçerek yazılar yazdı. Müslümanların ayrı bir ulus olduğunu haykırdı. Bu yazıları daha sonra “Müselman Avr Mevduce Siyasi Kermekeş” (Müslüman ve Mevcut Siyasi Kerşmekeş) adıyla iki cilt olarak yayınlandı.⁴⁵

Mevdûdî, 1939 yılında Lahor’da yaklaşık yetmiş beş kişilik âlimin katıldığı bir istişare toplantısından sonra 26 ağustos 1941 yılında “Cemaat-i İslam’i” diye

⁴⁰ Mevdûdî bu dönemde var olan semavi ve semavi olmayan dinlere ait temel kaynakları ve batı felsefecilerini ayrıca İslam tarihini ve hadis külliyyatını dikkatlice okumuştur. Bkz. Humeyra, *Babam Mevdûdî*, 33.

⁴¹ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 57.

⁴² Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 59.

⁴³ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 61.

⁴⁴ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 18.

⁴⁵ Ahmad, “Mevdûdî” *DİA*, XXIX, 432; Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 63.

yeni bir teşkilat kurdu. Kendisi bu teşkilatın ilk lideri oldu. 29 ağustos 1947’de Pakistan’ın kurulmasıyla Hindistan sınırları içinde kalan Pathankôt’u terk edip Pakistan’a geçerek, Lahor’a yerleşti. Cemaatin merkezini de buraya intikal ettirdi.⁴⁶

Pakistan bir İslam devleti olarak kurulması cemaatin yeni bir istikamet çizmesine sebep oldu. Mevdûdî, İslami bir devlet görüşünü gerçekleştirmesi için çalışıyordu. Ancak burada dini-siyasi problemler çok fazla idi. Mevdûdî, en zor durumda bile doğru bildiğinden taviz vermeyen bir karaktere sahipti. Bu özelliğinden dolayı hükümetin yanlış politikalarını cesurca eleştirmesi daha ilk yıllarda onun ve bazı arkadaşlarının sıkıntı yaşamasına sebep oldu.⁴⁷

Cemaat ilk konferansını 1948 yılında Karaci’de yapar. Mevdûdî bu konferansında kurulacak olan Pakistan devletinin anayasasının şu temeller üzerine kurulması gerektiğini şöyle açıklar. “Pakistan hükümeti mutlak hâkimiyet sahibi Allah’ın iradesine uymalıdır; İslam hukuku ülkenin temel yasasını oluşturmalıdır; İslam hukukuna aykırı her bir yasa geçersizdir; hükümet iktidarını ancak İslam hukuku çerçevesinde kullanabilir.”⁴⁸ Dolayısıyla 4 Kasım 1948 yılında İslami bir devlet kurma çabalarından ve hükümeti eleştirmesinden dolayı Mevdûdî ve bazı arkadaşları cezaevine atılır.⁴⁹ Halkın büyük baskıları sonucunda Mevdûdî 28 Mayıs 1950 yılında cezaevinden çıkartılıp serbest bırakılır. Cezaevin de yaklaşık olarak 20 ay kalır ve burada üç eser kaleme alır. Hapisten çıktığında ise yeni anayasanın hazırlanması için kurulan komisyonlara anayasanın İslami prensiplere uygun olan maddelerin anayasaya yerleştirilmesi için çalışmalar yaparak hükümete baskı oluşturdu. Bu baskıları neticesinde bazı kararlar kabul edildi. 1951 de Mevdûdî’nin iknaları soncu yeni anayasada İslami bir devletin varlığı için gerekli olan yaklaşık yirmi iki prensip kabul edildi.⁵⁰

⁴⁶ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 19; Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 73; Ahmad, “Mevdûdî” *DİA*, XXIX, 432.

⁴⁷ Nasr, *Mevdûdî ve İslam’i İhyanın Teşekkülü*, 91-93; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 18.

⁴⁸ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 91.

⁴⁹ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 91; Ahmad, “Mevdûdî” *DİA*, XXIX, 432; Hümeýra, *Babam Mevdûdî*, 60.

⁵⁰ Nasr, *Mevdûdî ve İslam’i İhyanın Teşekkülü*, 92-93; Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 91; Anıs, “Mevdûdî” *DİA*, XXIX, 432.

Mevdûdî Pakistan'a geldiğinde ülkenin en büyük eyaletlerinden olan Pencap'ın Pathankot'tan Keşmir'e giden karayolunu zapt etmesini tavsiye eder. Fakat o dönemki kargaşada vali bu nasihate kulak vermez. Neticede daha sonraları pişman olacakları bir durum ortaya çıkar. Ancak Mevdûdî her fırsatta Keşmir'in bağımsızlığı için destek olur.⁵¹

Mevdûdî, Pakistan'da tehlikeli bir şekilde güç kazanan Kadiyaniliğe karşı tavır alarak yazılarında ve konuşmalarında bunları sert bir şekilde eleştirir. 1953 yılında *Kâdiyanî Mes'ele* adında bir risale yayınlar. Bu risalesi yasaklanır. Mevdûdî ve Cemaat-i İslami bu tarihlerde Pençp'ta Kadiyani'ğe karşı yapılan gösterileri kışkırttığı gerekçesiyle birçok âlim arkadaşıyla beraber 1953 yılında askeri mahkemece tutuklanmasına karar verilir. İdam ile yargılanır. Dünya çapında yapılan baskılar sonucunda sivil mahkeme tarafından ömür boyu hapse mahkûm edilir. Daha sonra yüksek mahkeme tarafından 25 Mayıs 1955 yılında beraatine karar verilerek serbest bırakılır.⁵²

Mevdûdî 1956 yılında ülkenin birçok yerine giderek insanları yeni hazırlanacak anayasanın Kur'an ve Sünnet ışığında olması için halkı zihnen canlı tutmaya gayret etti. Bu amaçla doğu Pakistan'da (bugünkü Bangladeş) önemli şehirlerini gezerek konferanslar ve konuşmalar yapar. Bu çalışmaları ve girişimleri netice verir ve Pakistan'ın bir İslam Cumhuriyeti olduğu deklare edilir. Tabîî olarak Cemaat-i İslami bir değer kazanır ve 1958 de genel seçimlere katılır. Ancak anayasa sevinci çok sürmez. General Eyüp Han (ö.1974) yönetiminde askeri darbe yapılır. General Eyüp Han katı bir yönetim ve yıldırma politikasını uygular ve anayasayı yürürlükten kaldırır. Diğer siyasi partiler gibi Cemaat-i İslami de sıkıntı çeker. Sıkıyönetim 44 ay sürer. Bu arada Mevdûdî, askeri yönetim tarafından kabul edilen aile hukukunun İslam'ın prensiplerine uymadığını cesaretle dile getirerek eleştirir. Bu konuda "*İslam ve doğum kontrolü*" adlı eserini yayınlar. Tabi bu eser toplatılır.⁵³

⁵¹ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 20; Kışlakçı, *Çağa İz Birakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 91.

⁵² Humeyra, *Babam Mevdûdî*, 68-80; Anıs, "Mevdûdî" *DİA*, XXIX, 432; Kışlakçı, *Çağa İz Birakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 98-99; Nasr, *Mevdûdî ve İslam'ı İhyanın Teşekkülü*, 96-97.

⁵³ Kışlakçı, *Çağa İz Birakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 103-105; Ahmad, "Mevdûdî" *DİA*, XXIX, 433.

Bu dönemde Mevdûdî, hadis inkârcıları ile de mücadele etti. Zira askeri Hükümet İslam'a düşman kurum ve kuruluşları destekledi. Mesela Ahmedilerin yayın organı olan “*Tulû-u İslam*” dergisi ve diğer kurum ve kuruluşlar cesaretlenerek İslam'ı değerlere saldırdı. Batılı oryantalistler de Kuran'ı Kerim, Sünnet, Fıkıh ve İslam Tarihi gibi genel değerleri tartışmaya açtı. Neticede Hadis İnkârcıları diye bilinen akım ortaya çıktı. Bu akımlar Kuran dışında hadis külliyatını kabul etmeyeceklerini ilan ettiler. Hatta Pakistan'da bir yüksek mahkeme hâkimi çıkıp hadis ile ilgili şüphelerini dile getirerek hadisi İslam'ın unsurlarından kabul etmeyeceğini açıkladı. Geleneksel ulema bununla mücadelede yetersiz kaldı. Mevdûdî bu alanda büyük bir mücadele vererek “*Sünnetin Anayasal Niteliği*” adında açıklayıcı ve doyurucu bir eser yazarak bunlara sert bir şekilde cevap verdi.⁵⁴

24 Haziran 1956 da hac için yola çıktı. İhvan-ı Müslim'in liderleri ile görüş alışverişinde bulunmak için Beyrut ve Dımeşk'a uğradı. 3 Kasım 1959 yılında üç aylık bir seyahate çıktı. Haliç bölgesi, Hicaz, Suriye, Ürdün, Filistin, Kudüs ve Mısır'ı kapsayan geniş bir bölgeyi gezdi. Bu seyahatteki amacı 1942 yılından beri yazmakta olduğu Tefhimü'l-Kuran'ı ve ileride yazacağı Siret kitabı için bilgi toplamak ve eserlerini sağlam bir tarihi bilgi üzerine inşa etmektir. Bunu için Kur'an'ı Kerimde adı geçen yerleri gezip gördü. Tarihi ve dini yerleri gezerek yazdığı tefsirinde bu bilgilerden ve haritalardan yararlandı.⁵⁵

Mevdûdî, Suudi Arabistan uluslararası bir İslam üniversite açma planı için, yapılacak olan istişare toplantısına davet edilir. Mevdûdî, üniversitede İslami ilimlerle beraber iktisat, yabancı dillerin okutulmasını istedi. Bazı farklı ders programlarının yanında dört mezhebe göre eğitim yapılmasını teklif etti. Mevdûdî'nin bu teklifi kabul edildi. Mevdûdî, Suudi Arabistan merkezli uluslararası İslami teşkilatı ‘*Râbitatü'l-Alemi'l-İslami*’nin üyesi oldu. Bu teşkilatta önemli kararların alınmasına etki etti.⁵⁶

⁵⁴ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler*; Mevdûdî, 107.

⁵⁵ Ahmad, “Mevdûdî” *DİA*, XXIX, 432.

⁵⁶ Nasr, *Mevdûdî ve İslam'ı İhyanın Teşekkülü*, 96; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 20; Anıs, “Mevdûdî” *DİA*, XXIX, 433.

1963'te ülkede siyasi faaliyetlerin serbest olmasından sonra bir mitingde konuşma yaparken kendisine suikast düzenlenir. Bu suikastta arkadaşlarından biri hayatını kaybeder. Ancak Mevdûdî bu olayda kendisi sağ olarak kurtulur.⁵⁷

Mevdûdî, Eyyub Han'ın hazırlattığı ve anayasa yerleştirmek istediği bazı maddelere karşı çıkar. Bunu için miting ve toplantılar yapar. Bu gayreti bazı maddelerin olumlu yönde şekil almasında katkı sağlar.⁵⁸

1964 yılında Eyyub Han'ın hükümeti, Cemâat-i İslami'yi kapattı. Mevdûdî ve bazı arkadaşını da tutuklattı. Dokuz ay sonra serbest olan Mevdûdî, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Fatma Cinnah'ı destekledi. Fatma Cinnah Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah'ın kız kardeşidir. Fakat seçimi General Eyyüb Han kazanarak cumhurbaşkanı oldu.⁵⁹

Çoğunluğu Müslümanlardan olan ve coğrafi olarak ta büyük bir öneme sahip olan Keşmir, Hindistan ve Pakistan arasında paylaşılıyordu. Keşmirli mücahitler ile Hindistan arasında çıkan çatışma ve ardından Hindistan'ın Pakistan'a saldırması neticesinde (6 Eylül 1965) Hindistan Pakistan savaşı başlar.⁶⁰ Eyyüb Han yıllarca Mevdûdî ve cemaatine karşı katı davranmıştı. Fakat bu savaş sırasında Mevdûdî'den yardım istedi.⁶¹ Bunu üzerine Mevdûdî tüm geçmişi arkaya bırakarak devlet radyosunda halkı cihada çağıran konuşmalar yaptı. Ülkeyi savunmak için yerel basında yazdı. Maddi ve manevi olarak cemaati ile birlikte ülke savunmasında bulundu. 26 Eylül 1965'te savaş sona erdi. Savaştan sonra Mevdûdî yaraları sarmaya ve barışın korunmasına yönelik çalışmalar yaptı.⁶² Ancak kurban bayramının hilalinin görünüp görünmemesi hakkındaki görüşlerinden dolayı iki ay cezaevinde kalır.⁶³

Mevdûdî Türklere aşırı sevgi duyan biridir. Türk Edebiyatı Derneği 29 Ekim 1965 tarihinde Lahor'da bir program yapar. Bu programda Mevdûdî konuşmacı olarak katılır. Burada Türklere Hindistan halkının eskiden beri dost olduklarına ve

⁵⁷ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 21.

⁵⁸ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 107.

⁵⁹ Nasr, *Mevdûdî ve İslam'î İhyanın Teşekkülü*, 98; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 22. Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 111.

⁶⁰ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 107.

⁶¹ Nasr, *Mevdûdî ve İslam'î İhyanın Teşekkülü*, 98.

⁶² Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 22.

⁶³ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 116.

tarihi bağlarına değinir. Türklerle Araplar arasında düşmanlığı emperyalist güçler tarafından sokulduğunu açıkça ifade eder.⁶⁴

Mevdûdî'yi yıllarca susturamayan Pakistan hükümeti kendisine milli eğitim bakanlığını sundular. Fakat Mevdûdî, ancak hükümetin eğitimde kararları ona bırakması durumunda kabul edeceğini söyledi. Tabi hükümet bunu kabul etmedi. Mevdûdî buna şöyle cevap verdi: “O zaman bu benim sizin emrinize girip kölelik yapmam demektir. Bana bu şekil ile reis-i Cumhuriyeti de verseniz kabul etmem. Bu şekilde bir devletin en yüksek makamında bulunmaktansa, bir cemiyetin en aşağı bir ferdi olmayı tercih eder ve bundan büyük bir gurur duyarım.”⁶⁵ Diyerek hakkı devamlı haykıran bir dava adamı olduğunu gösterir.

Kızı Hümeýra doğu Pakistan'da öğretmenlik yaptığı dönemde İngiliz yanlısı Hinduların buradaki halkı kışkırtmalarıyla halkın Pakistan'dan nefret duymasına ve Pakistan'dan ayrılma arzusuna sebep olduğunu müşahede eder. Şahit olduğu bu durumları babasına anlatınca Mevdûdî, 1970 yılında Doğu Pakistan'a giderek bazı çalışmalar yaptı.⁶⁶ Ancak 1972 yılında Hindistan'ın da kışkırtmasıyla burası Pakistan'dan ayrılarak Bangladeş adıyla yeni bir devlet kuruldu.⁶⁷

1972 de hastalığının zayıflamasından dolayı kurucusu olduğu cemaatin liderliğini Miyan Tufeyl Muhammed'e bırakır.⁶⁸ 1918 yılından beri başladığı ilmi çalışmalarına ölünceye kadar devam eder çok az uyuyup, okuma ve yazmaya zaman ayırırdı. Bu arada yazmış olduğu tefsirini de gözden geçiren Mevdûdî Hz. Peygamberin hayatını konu alan “Siret-i Nebevi”yi yazıyordu. Bütün ömrünü ilme veren Mevdûdî ilminden ve İslam'a katkılarından dolayı Kral Faysal ödülünü aldı.⁶⁹ Yurt dışına çıkma yasağından dolayı kendisine teklifler gelmesine karşın bunları değerlendiremedi. Hastalığının artması üzerine kendisine tedavi maksadıyla izin verildi. Ağustos 1968 yılında Londra'ya gitti. Burada çeşitli toplantılara katılarak batıdaki Müslümanların yapmaları gerekenleri konuştu. Aynı yıl aralık ayında

⁶⁴ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 22.

⁶⁵ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 117.

⁶⁶ Hümeýra, *Babam Mevdûdî*, 125-127.

⁶⁷ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 23.

⁶⁸ Ahmad, “Mevdûdî” *DİA*, XXIX, 433.

⁶⁹ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler; Mevdûdî*, 136.

Pakistan'a geri döndü. Hinduların Keşmir'deki Müslümanlara yönelik zulümlerine karşı, konuşmalar yaparak Keşmirililer lehinde karar alınmasına katkıda bulundu.⁷⁰

Kendisini yazmaya ve ilmi çalışmalara verdi. Durumu kötüye gidince oğlunun doktor olarak görev yaptığı New York'a gitti. Burada bir dizi ameliyat ve tedaviden sonra 22 Eylül 1979'da Amerika'nın New York eyaletinin Buffalo şehrinde vefat etti. Cenazesi ülkesi olan Pakistan'a getirildi.⁷¹ Dünyanın birçok yerinde cenaze merasimine katılmak için gelenler oldu. 1 milyondan fazla inanın katıldığı Cenaze namazını Yusuf el-Kardâvî kıldı ve naaş'ı uzun süre kaldığı evine defnedildi.⁷²

Mevdûdî, geriye örnek kişiliği yanında kalemiyle zaman ve mekân sınırlarını aşan ve yaklaşık olarak yüz kırk eser bırakmıştır. Eserleri dünyada birçok dile çevrilmiştir. İslam'ı anlamaya ve yaşamaya çalışan kişilerin dikkatini çekmiş ve dünyada çok sayıda okurla buluşmuştur.⁷³ Müslüman genç nesle en çok etki eden, dinin yaşam biçimini ve hikmetini, toplumda pratiğe dökmeye gayret eden nadir insanlardan biridir.⁷⁴

Mevdûdî'nin sıradan sözcükleri dahi insanlarda büyük bir tesir bırakırdı. Samimi, ikna edici tutucu bir ifade şekli vardı.⁷⁵ İnsanlara kendi anlayışı ve diliyle konuşurdu. Dili, mantığı, deyim ve benzetmeleri ustalıkla kullanırdı. Muğlak sözcükler yerine sade açık bir şekilde düşüncelerini ifade ederdi. Muhakeme gücü yüksekti. Fikirleri kuru bir öneri değil devamlı canlılık arz eden bir durumdaydı. Bundan dolayı etkisi çevresini aşıp diğer Müslüman bölgelerde dahi binlerce kişiyi etkilemiştir.⁷⁶ Mesela Hindistan da Arapça eğitimi alanların sayısı az olduğundan, Mevdûdî orta düzeyde eğitim almış, Kuran'ı Kerimin engin feyzinden faydalanmak isteyen Hindistanlı Müslüman gençlere Kur'anı açıklamak için Tefhimü'l-Kur'an

⁷⁰ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 23.

⁷¹ Hümeýra, *Babam Mevdûdî*, 154-156.

⁷² Ahmad, "Mevdûdî" *DİA*, XXIX, 432; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 24

⁷³ Hümeýra, *Babam Mevdûdî*, 10.

⁷⁴ Hümeýra, *Babam Mevdûdî*, 11.

⁷⁵ Mevdûdî Ebu'l-Ala, *Gelin Müslüman Olalım*, (Çev. Filiz Handan Tureği), Pınar Yay., 11. Baskı, İstanbul, 2011, 9.

⁷⁶ Mevdûdî, *Gelin Müslüman Olalım*, 11.

tefsirini yazmaya başlar. Bu tefsir bütün Müslüman coğrafyada büyük bir saygı ile karşılanır.⁷⁷

Mevdûdî on dokuzuncu yüzyılın başlarında İslam coğrafyasında var olan siyasi ve dini otorite boşluğunu ilmi ve fikri açıdan doladurmaya gayret sarf edenlerden biridir. Siyasi, içtima-i, ilmi ve dini ihyacılık (ılımlı ihyacılık) için Cemâat’i-İslam teşkilatını kuran ve liderliğini yapan kişidir. Mevdûdî güçlü bir teşkilatçı kimliğe sahiptir. Bu kimliğini Orta Doğu ve Afrika gezilerinde ortaya koymuştur. Bu özelliği Suudi Arabistan tarafından Medine’de kurulan uluslararası İslam Üniversitesinin ilk çalışmalarında da görülür. Zira bu üniversitenin Mısır’daki El-Ezher üniversitesi benzer bir çizgide olması gerektiğini dillendirerek bu yönde katkıda da bulunur.⁷⁸

Mevdûdî, İslami esaslara farklı bir yorumla yaklaşarak fert ve toplumun ıslahı yanında bütün idari teşkilatların ıslahı içinde çalışmıştır. Bu hedeflerle İlahi nizamın yeryüzünde tesis edilmesini savunuyor ve buna çalışıyordu. Mevdûdî bu ihyacı anlayışından dolayı Ehl-i Hadis diye bilinen geleneksel anlayış tarafından eleştirilir. Bunlarla ilmi yönden mücadele eder. Öte yandan İslam dinini yıkmaya götürecek kadar tehlikeli olan ve aşırıya giden Münkirin-i Hadis, (Ehl-i Kuran) ile İslam dinin iman esaslarından olan peygamberlere iman konusunda kendi nefsi arzularına göre hareket eden Kadiyanilik taraftarları ile devamlı mücadele edip İslam’ı savunur.⁷⁹

Mevdûdî, Pakistan için önem taşıyan birçok gelişmede katkısı sağlamıştır. Mesela ilk anayasanın hazırlanmasında ve daha sonraki aşamalarda Mevdûdî etkili bir rol almıştır. Bilindiği gibi Pakistan anayasasının yazılması sürecinde Hadis inkârcıları olarak bilinen Kuraniyun taraftarları, Pakistan anayasasının temeli ve esası ‘Kur’an’dır’ diyerek bu ifade de ısrar etmişlerdir. Fazlurrahman Pakistan anayasasının temeli ‘İslam’dır’ ifadesinde ısrarcı olmuştur. Mevdûdî ise anayasasının temeli ‘Kur’an ve Sünnettir’ şeklinde ısrar etmiştir. Bu ısrarların temel nedeni sünnete bakış açılarının farklı olmalarıdır. Sünnete bakış açısından dolayı Mevdûdî, 1958 yılında

⁷⁷ Charles J. Adams, “Ebu’l-Ala Mevdûdî’nin Tefhimü’l-Kur’an’ı”, (Çev. Ömer Başkan), *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VII, 4, 2007, 464-482.

⁷⁸ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 64.

⁷⁹ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 64.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Eyyüb Han'ı değil de Fatma Cinnâh'ı destekliyordu. Ancak Fazlurrahman'ın desteklediği Eyyup Han seçimi kazanır. Birçok cemaat gibi Cemaat-i İslami de kapatılıp faaliyetlerine son verilir. Artık anayasanın temel referans kaynağı “Kur'an ve Sünnet” yerine “İslam”dır diye dönüştürülür.⁸⁰

Mevdûdî'nin temsil ettiği fikri geleneğin, dini veya siyasi alanda önder olan kişilerden etkilendiğini görüyoruz. Mesela yenilikçi anlayışı ve gelenek eleştirmesinde Seyyid Ahmet Han'ın etkisi görülür. Müslümanların özgüvenini sağlanması, yeniden bir diriliş ve ihya hareketi ve İslami bir devlet hayali, gibi birçok konuda Muhammed İkbal'in etkileri açıkça görülür. Fıkhî bakış açısıyla klasik literatürü yeniden değerlendirme gibi fikirlerde Şiblî-i Nu'mânî'nin tesiri görülür. Kur'an ve Sünnete dönme fikir ve çağruları, selef esasına bağlı İbni Teymiyye ve Muhammed b. Abdülvahhâb'ın anlayışlarının izleri görülür.⁸¹

Her ne kadar Mevdûdî bu ilim adamlarından istifade etmişse de kendine özgü bir yol seçmiştir. Onu farklı kılan insana yaptığı vurgudur. Ona göre her bir insan bireysel olarak yeryüzünün halifesidir. Bundan dolayı Allah adına yeryüzünde çalışmalıdır. Çünkü din insan hayatının her alanını kuşatır. Bundan hareketle İslam dininin modern çağda yaşanabilecek en güzel din olduğuna inanıyordu.⁸² Mevdûdî bazı ayetlere ve hadislerle dayanarak⁸³ her Müslüman bireyin iyiliği emretmekle ve kötülükten de sakındırmakla mükellef olduğunu ifade etmektedir.⁸⁴

Mevdûdî, gayemiz, insanın insana tahakkümüne, zulüm ve kargaşasına son vermek ve insanın şereflice adalet ve kardeşlik içinde Kur'an'ı Kerim'in gösterdiği çizgi üzerine yaşamasını sağlamaktır.⁸⁵ Aynı zamanda Mevdûdî, “İslam hareketi hayatımın en büyük gayesidir. Hayatımı ona adadım. Hiç kimse bana katılmasa bile, ben tek başına yürüyeceğim.”⁸⁶ diyerek gayesinin İslam'ı yeryüzünde hâkim kılmak olduğunu de ifade etmektedir.

⁸⁰ Nasr, *Mevdûdî ve İslami İhyanın Teşekkülü*, 22; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 65.

⁸¹ İbrahim Hatipoğlu, “Çağdaş Hadis Tartışmaları Bağlamında Mevdûdî'nin Dinamik Sünnet Yorumu”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XII, 1, 2003, 31.

⁸² Hatipoğlu, “Çağdaş Hadis Tartışmaları Bağlamında Mevdûdî'nin Dinamik Sünnet Yorumu”, 31.

⁸³ Ali İmran, 3/102-110 Tevbe, 9/112. Hac, 22/4.

⁸⁴ Ebu'l-Ala el-Mevdûdî *İslami Kavramlar*, (Çev. Süleyman Akyüz), Pınar Yay, 11. Baskı, İstanbul, 2014, 64.

⁸⁵ Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 68-70.

⁸⁶ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 128.

Mevdûdî davasını şu şekilde açıklamaktadır. “Bütün davamız yalnız Allah’a kulluk etmek, ona hiçbir şeyi ortak koşmamak ve ilah ve rab olarak yalnız Allah’ı kabul etmektir. Aynı zamanda dini Allah’a halis kılmak, kalpte Allah’la birlikte başka bir şeye yer vermemek, yeryüzünü fesada götüren zalim ve sapıkların beşeri sistemlerini kökten değiştirip, otoriteyi tağutların ellerinden alıp Allah’a ve ahirete inanan, Allah’tan korkan, insanlık için diktatörlük ve ya anarşiyi istemeyen Müslüman kimseleri iktidara getirerek, yeryüzünde Allah’ın dinini hâkim kılmaktır.”⁸⁷

Mevdûdî, birinci dünya savaşını genç bir yazar olarak yakından takip etmişti. Ardından çok daha korkunç olan kendi tabiriyle, “*hayvanları bile utandıracak vahşetlerin yaşandığı*”⁸⁸ ikinci dünya savaşının etkilerini de müşahede etmişti. Onun için insanlığı gerçek mutluluğa ulaştıracak değerın İslam’da olduğunu hayatı boyunca bütün insanlara haykırarak açıklamaya çalışmıştır.⁸⁹ İslam’ın ihyacı bir yorumunu ileri sürmüş ki bununla Dünya Savaş’ından sonra Müslümanların birliğini temsil eden hilafet müessesesininin düşüşünü korumak ve ümmet fikrini canlı tutmak istemiştir.⁹⁰

Mevdûdî, insan tabiatı gereği ahlaki değerlerle bezenmiş bir varlık olduğunu ve diğer canlı varlıklardan bu değerlerle ayrıldığını söylemektedir. Yoksa insanı diğer bütün canlılardan ayıran şey onun ne uzaya çıkması ve ne de nefes alıp vermesi yahut üremesidir. Belki onu üstün bir varlık olması ve yeryüzünde halife olması ahlaki sorumluluğun olmasındandır.⁹¹

Mevdûdî İslami ahlakı, İslam kaynaklarına göre: iman, İslam, takva ve ihsan olarak dörtte ayırır. Bunlar birbirlerini takip eder. Bir sonraki bir öncekinin üzerine inşa edilir. Birinci katman sağlam olmazsa, temel de sağlam olmaz ve bu yapının üzerine ikinci bir kat daha inşa edilmesi de doğru olmaz.⁹² Böyle bir durumunda gerçek bir İslami ahlakın mümkün olmayacağını ifade ederek bunu detaylı bir şekilde eserlerinde işlemektedir. Çünkü iman olmadan İslam, İslam olmadan takva, takva

⁸⁷ Ebu’l-A’la Mevdudi, *İslam Davetçilerine*, (Çev. Yüksel Durgun), Dünya Yay., İstanbul 1986, 7.

⁸⁸ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 137.

⁸⁹ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 128.

⁹⁰ Nasr, *Mevdûdî ve İslam’i İhyanın Teşekkülü*, 13.

⁹¹ Mevdûdî, *İslam’i Hareketin Ahlaki Temelleri*, 42.

⁹² Mevdûdî, *İslam’i Hareketin Ahlaki Temelleri*, 61-62.

olmadan ihlasın hiçbir anlamı yoktur. Fitri ahlakı ise maddi gereçleri kanununa uygun hareket etmek olarak kabul eder. Yani bugün batı idari ve maddi anlamda ilerlemişse bunun gerekli olan çalışma ve gayreti göstermesindedir. Dolayısıyla Müslümanların her iki ahlaka sahip olmalarının gerekliliğini dile getirir. Bu şekilde Müslümanlar yeryüzünde iktidar sahibi olabilir. Yeryüzünde Allah adına hükmedebilir. Bunu Hz. peygamber ve sahabelerinin hayatlarına baktığımızda göreceğimizi ifade etmektedir.⁹³

Mevdûdî, İslam ülkelerinin çoğunun Batı emperyalizminin uzun süre egemenliği altında kaldığını, batı medeniyetine yenik düştüğünü ve aynı zamanda kendi devletlerindeki her şeyi (eğitim-öğretim vb.) batılı sisteme uygun olarak hale getirildiğini söyler. Hal böyle iken kurtuluş, batı medeniyetiyle asimile olmak değil, belki İslami bir hayat benimseyip yeni nesle bunları öğretmekle mümkün olabilir.⁹⁴

Mevdûdî içinde yaşadığı toplumu ve Müslümanların durumunu çok iyi tahlil etmiş. Müslümanların düştüğü bu kötü durumdan kurtarmak için devamlı reçeteler sunmuştur. Hatta bunu hayatının gayesi edinmiştir.

Mevdûdî'ye göre Müslümanların geri kalma sebebi kesinlikle İslami ve fitri ahlaktan yoksun olmalarıdır. Eğer bugün yeryüzünde Müslümanlar ezilen, hor görünen, güçsüz ve kuvvetsiz bir duruma düşmüşlerse, İslami ahlaktan yoksun olmaları, maddi imkânları ve gerekli araçları istihdam edemedikleri için geri kalmıştır.⁹⁵ Dünyayı bugün gayri Müslimlerin yönetmelerinin sebebini ise şöyle açıklar; bu Allah'ın sünnetinin gereğidir. Nitekim kâfirler her ne kadar İslami bir ahlaktan uzak olsalar bile birçok temel ahlaki değer ve davranışlara bezendikleri bir gerçektir. Aynı zamanda yeryüzünde yönetimi elinde tutmak için gerekli maddi imkânları elde etme ve kullanma konusunda daha becerikliler. Bundan dolayı Allah bu fırsatı onlara vermiştir. Şayet Müslümanlar bu durumdan şikâyet edecek bir yön arıyorlarsa bunu Allah'ın sünnetinde değil, kendi nefislerinden aramaya çalışmalılar. Kendilerini dünyanın liderliğinden ve idaresinden alıp sömürülen bir duruma düşüren

⁹³ Mevdûdî, *İslam Davetçilerine*, 102.

⁹⁴ Ebu'l-Ala el-Mevdûdî, *İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler*, (Çev. Mahmut Osmanoglu), Özgün yay., İstanbul, 1995, 13.

⁹⁵ Mevdûdî, *İslam Davetçilerine*, 102.

eksikliklerini tamamlamaya çalışsınlar.⁹⁶ Mevdûdî: yine Müslümanların batı karşısındaki yenilgisini İslam'ın değil İslam'ı gereği gibi yaşamayan ve anlamayan Müslümanların yenilgisidir.⁹⁷ Demektedir

Mevdûdî'ye göre İslam dininin sunduğu inceleme ve düşünme özgürlüğü üç asır boyunca devam etmiş. Çünkü Resulullah (sav) ashabını bu yüce ruh üzerine eğitmiştir. Ancak bu üç asırdan sonra bu ruh emirler, melikler, âlimler ve şeyhlerin karşısında zamanla sönmüştür. İnsanların en tabii hakkı olan düşünce özgürlüğü ellerinden alınmıştır. Böylelikle Müslümanlar elinde nüfuz ve kuvvet bulunan kişilere teslimiyetle boyun eğdirilmeye alıştırılmıştır. Ümera ve sultanlar ise insanların hakkı söyleme cesaretlerini ellerinden almışlardır.⁹⁸

Mevdûdî'nin eleştirdiği bir nokta da medrese ve mekteplerin insanları Allah'a kul olmanın yanında 'ekâbir'e de kul olmayı aşlamalarıdır. Tarikatçıların ise Hz. Peygamberin biat esasını bozarak "mukaddes köle tasmaı" durumuna getirmeleridir.⁹⁹

Mevdûdî'nin üzerine durduğu başka bir nokta ise: İnsanların Allah'tan başka bir kişiye boyun eğmeleri, namazda ellerini Allah'ın huzurunda bağladığı gibi bir başkasına el bağlamaları, kendi düşüncelerini insana karşı söylemeyi ayıp ve suç saymaları, bir kişinin eline ayağına kapanıp öpmeleri, rızkını, hayır ve şerri bu kişilerden beklemeye başlamaları, kendini Allah'ın kitabı ve Resulullah'ın sünnetine müracaattan istisna bir konumda görmeleri, nefesine göre helal ve haramlar oluşturmaya başlamaları, kulların bir başka kul karşısında emir ve hüküm verme gibi haklarını sahip olduklarına inanmaları gibi davranışların tehlikesine dikkat çekerek bu kişilerden hemen yüz çevirmenin gerektiğini vurgulamasıdır. Çünkü yüce Allah: "Yalnız Allah'a tapalım, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım, birimiz diğerini Allahtan başka ilah edinmesin."¹⁰⁰ Diye buyurmaktadır. Dolayısıyla Sahabede olsa varsa yanlışları, yanlış olduğunu gördüğünde yanlış olarak bilmeleri gerekmektedir

⁹⁶ Ebu'l-Âlâ Mevdûdî, *İslam'ı Hareketin Ahlaki Temelleri*, (Çev. Hakan Bayrak), İnkılâp Yay., İstanbul, 2014, 54.

⁹⁷ Ebu'l-Ala Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, (Çev. Çetin Manisalı), Adım Yay., İstanbul, 1989, 35.

⁹⁸ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 118-119.

⁹⁹ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 119.

¹⁰⁰ Al-i İmran, 3/64.

diyor. Yoksa yukarıda bahsedilen kişilerin Müslümanlığından bahsetmek hayaldir. Eğer bu kişiler İslam toplumunda olsa ve kabul görse, demek ki orada ilim, düşünce ve ahlak gibi erdemli vasıfları aramak abes olur.¹⁰¹

Mevdûdî, bakış açısı çok farklı olan keskin bir ferasete sahiptir. Nitekim kendi çağında yaptığı tespitler gerçekten dikkate değerdir. Mesela İslam âlimlerinin çöküş sebebini; din ulemasının büyük gayretlerle küçük problemleri tartışmaları, ancak büyük problemlere de gözlerini kapamaları, küçük problemleri büyük meseleymiş gibi lanse etmeleri, aralarında devamlı bir hizb ve gruplaşmaya gitmeleri ve bunun sonunda da kavga etmeleri olarak görür.

Mevdûdî bunu şöyle açıklar; “bütün ömürlerini mubah olan şeyleri öğrenmek ve öğretmekle harcadılar; ama ne Kur’an’ı Kerim ve Hadis’ten bir hisse aldılar, ne de başkalarına böyle bir his uyandırabildiler. Fıkıhtan herhangi bir hisse almışlarsa da sadece köstebek yakalamak için dağları kazmak gibi ufak ayrıntılarda kalmışlardır. Hiçbir zaman imana vukuf sağlamaya çalışmamışlardır. Etkilerinin ulaştığı her yerde insanları büyük ufuklara yöneltme yerine, görüş açılarını daha da daraltmışlardır. Bugün bu mirasın tamamı kavga, çekişme ve firkacılığın hazır ürününün halinde bize kadar ulaşmıştır”.¹⁰²

Avrupa bu kadar ilim, teknoloji ve idarede ilerlerken İslam âlimlerinden birçoğunun teferruata dalmalarını, hakkı cesurca dillendirmemelerini, İslam’ı dava edinmemelerini ve dünyevi bazı menfaatlar için susmalarını her fırsatta eleştirmiştir.

Mevdûdî, hayatı boyunca inanç ve özgürlük gibi değerlere sahip çıkmıştır. Yaşadığı çağda dünya sıkıntılarını müşahede etmiş bunlara çözüm aramıştır. Herkesin hayranlıkla baktığı batı medeniyetine başka bir gözle bakmış ve bu medeniyetin ahlaki ve manevi değerlerden yoksun hasta bir medeniyet olduğunu ifade etmiştir. Batı medeniyetini çok iyi okuyup tahlil etmiştir. Ona göre batı medeniyeti kiliseye karşı isyanın bir tezahürüdür.¹⁰³ Batı medeniyeti dinsizlik ve ölüm sonrası hayatın inkârı ile maddecilik ve faydacılık felsefesi üzerine

¹⁰¹ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 119.

¹⁰² Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 54.

¹⁰³ Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 17.

kurulmuştur.¹⁰⁴ Dolayısıyla “dinin siyasete, ekonomiye, insan ahlakına, yasaya eğitim ve öğretime, sosyal hayatın tüm alanlarına müdahaleye hakkı yoktur. Din kişinin şahsi meselesidir. Özel hayatıyla sınırlıdır.”¹⁰⁵ Görüşü bu medeniyetin ayrılmaz temel bir prensibi olduğunu söyler.

Mevdûdî’ye göre Hegel’in, Darwin’in, Marx’ın felsefeleri üzenine inşa edilen bir medeniyet insanlık için bir yıkımdır. Çünkü hiç biri insanı değerleri benimseyecek bir görüş ortaya atmamışlar. Aksine felsefeleri insanı ancak daha çok vahşileştirmiştir.¹⁰⁶ Kominizim ise hayatta ve yönetimde kasıtlı olarak Allah’a ibadeti ortadan kaldıran ve onun kanunlarına karşı çıkan ve insanlık için felaket olarak tanımlar.¹⁰⁷ Kapitalizm ve sosyalizmin de tehlikelerine dikkat çeker ve tüm insanlığı uyarır.¹⁰⁸

Aynı zamanda Mevdûdî laikliği, ulusçuluğu ve demokrasiyi de eserlerinde işleyerek, İslam dışı bir görüş olduğunu, dünya ve ahiret için büyük tehlikelere sebep olduğunu söylemektedir.¹⁰⁹ Bu görüşlerin tehlikeli olmasının temel sebepleri ise felsefelerinde, var olan laik ve tanrı tanımaz ideolojilere inanmaları olarak göstermektedir. Ona göre Bu ideolojilerin hiçbiri insanoğluna fayda vermemiştir. Aksine insanoğlunun tüm değerlerini, canını, malını, ahlaki değerlerini, elinden almıştır. İster kapitalizm, ister sosyalizm, ister komünizm olsun bunlar ayrı birer medeniyet değildir. Bunların hepsi aynı medeniyettir. Çünkü hepsinin kâinat tasavvuru, insana bakışı aynıdır. İnsani değerleri yok etmeye mahkûm etmektedirler.¹¹⁰ Mevdûdî Müslümanların bu felsefe ve anlayışlarından uzak durmasını şiddetli bir şekilde tavsiye etmiştir.¹¹¹ Allah inancı hayatın her alanında gerekli olduğunu, bunun aksi ise ancak hamakat olduğunu dile getirir.¹¹²

Mevdûdî yaşadığı coğrafyanın halklarını, tarihini ve yapısını iyi bir şekilde analiz ettiğini görüyoruz. Nitekim bu analizlerden biride şudur: İslam dünyasının

¹⁰⁴ Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 21.

¹⁰⁵ Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 17.

¹⁰⁶ Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 18-21.

¹⁰⁷ Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 32.

¹⁰⁸ Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 33-46.

¹⁰⁹ Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 48-52.

¹¹⁰ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 129.

¹¹¹ Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 48-52.

¹¹² Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 27.

çoğu genelde İslam'ın evvelinde mücahit Müslümanlar tarafından fethedilen yerlerdir. Bu kişiler ganimet veya fetih duygusuyla değil sadece i'la-yı kelimetullah için yeryüzüne dağılmışlardır. İnsanların kalplerini iman, ahiret ve Allah sevgisiyle doldurmuşlardır. İlk asırdan sonra artık daha çok coğrafyaların fethi ve ganimet amacı i'la-yı kelimetullah'ın önüne geçmiştir. Dolayısıyla fetih duygusu cihad ruhunun, ganimet tutkusu ise ahiret sevabının önüne geçmiştir. Onun için bu coğrafyalarda İslam kök salmadı, gelişmedi ve yayılmadı. Zamanla buralarda bu din milli kültür havasına büründü. Mevdûdî, Hindistan'ın işte bu son fetih bilinciyle küçük bir kısmı fethedildiğini, İslam'ın burada gerçek anlamda kök salmadığını ve en kötüsü de bâtinilik görüşlerine maruz kaldığını ifade eder. Müslüman olanların çoğu İslam'ın terbiyesinden yoksun olduğunu Hint geleneklerini İslam'dan sonrada devam ettirdiklerini söyler. Bundan dolayı Hint ailelerinin çoğu gayri'i-müslim olarak kalmıştır. İslam Hindistan'da kök salmamıştır. Dolayısıyla buralardaki Müslümanlar kaymaya meyilli bir durumda olduğunu fark etmiştir.¹¹³ Bu durumdan dolayı 18.yy'da Hindistan kolay bir şekilde İngilizlerin etkisine kalır. Bunu fırsata çeviren İngilizler eğitimden öğretime yönetimden ticarete kadar her şeyde alanını genişleterek sömürgesini yaygınlaştırdığını söylemektedir.¹¹⁴

Mevdûdî'nin savunduğu tezlerin başında ümmetçilik anlayışı gelir. Müslümanlar varlıklarını ferdi değil ancak ümmet anlayışı ile koruyabilirler.¹¹⁵ Müslümanların asırlarca var olmasının sebebi ümmet olmasından dolayıdır. Aksi halde ferdi olarak hiçbir zaman varlığını devam ettiremezdi.¹¹⁶ Mevdûdî bölgesel ve coğrafi bir İslam ülkesini benimsemez, o bölge ve sınırda bulunan Müslümanların ümmet olma anlayışını benimser.¹¹⁷ Eğer bir ümmet kendi değerleri dışında bir değere hayranlık duyup onu benimsiyorsa o, İslami kalıptan başka bir kalıba bürünmüş olur. Artık İslam uygarlığı değil başka bir uygarlık olmuş demektir.¹¹⁸

¹¹³ Mevdûdî, *İslam Dünyası ve Batı Uygarlığı*, 19.

¹¹⁴ Mevdûdî, *İslam Dünyası ve Batı Uygarlığı*, 20.

¹¹⁵ Mevdûdî, *İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler*, 17.

¹¹⁶ Mevdûdî, *İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler*, 17.

¹¹⁷ Mevdûdî, *İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler*, 14.

¹¹⁸ Mevdûdî, *İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler*, 17.

Onun için Mevdûdî, şayet İslam mirasını yaşamaz ve aktarmazsak, başka uygarlıkların etkisine girerek, İslami varlığımız silinip gidecektir.¹¹⁹

Mevdûdî, İbn-u Haldun'un "her ferd gibi milletlerinde bir ölümü vardır. Doğar büyür ve ölümler"¹²⁰ Görüşünü benimseyerek yeryüzünün sürekli bir hareketlilik içerisinde olduğunu ifade eder.

Mevdûdî'ye göre iyiliği emretmek ve kötülükten men etmek Müslümanların birincil görevidir. Bunu önce kendisi yapacak, iyi bir kul olacak sonra insanlara iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma konusunda uyaracak. Dolayısıyla müminin ilk asıl özelliği iyi olması ve kötülüklerden kendini korumasıdır. Bununla birlikte ikinci özelliği kendinden başkası içinde aynı durumu yani iyi olmayı ve kötülükten sakınmayı isteyerek ve onların iyi birer kul olması için gayret sarf etmesidir.¹²¹ "siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz iyiliği emreder kötülüğü men edersiniz ve Allah'a inanırsınız."¹²² ayetini esas alan Mevdûdî, genel anlamda her kesin iyiliği emretme ve kötülükten men etme sorumluluğunun var olduğunu, özel anlamda ise bazı kişilerin bu konuda farz'ul-kifaye ile sorumlu oldukları kaydetmektedir.¹²³

Her konuda olduğu gibi liderlik ve yönetim konusunda da âlimlerin ve yöneticilerin sorumlulukların fazla olduğunu dile getirir. Zira âlim ve yöneticiler halkı istediği yönde sürükleyebilecek güç ve kuvvete genelde sahiptirler.¹²⁴ Mevdûdî, İnsan hayatının meselelerini birazcık olsun bilenler, insanlığın bozulma ve düzelme probleminin bağlı olduğu meselenin liderlik ve idareyi elde bulundurmamak meselesi olduğunu rahatlıkla anlayabilirler. Tren gibi... Tren makinistin yönlendirdiği tarafa gider. Yolcular isteseler de istemeseler de aynı yöne gitmek zorundadırlar. İnsanlık medeniyeti de aynı şekilde onu idare eden ve yolunu çizen kimselerin istediği cihete gidecektir.¹²⁵ Diyerek liderliğin önemine ve tehlikesine dikkat çeker. "Eğer onlar başka bir yöne gitmek isterlerse, ya treni yâda makinisti

¹¹⁹ Mevdûdî, *İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler*, 18.

¹²⁰ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 54.

¹²¹ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 91.

¹²² Al-i İmran, 3/110.

¹²³ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 96.

¹²⁴ Mevdûdî, *İslam'ı Hareketin Ahlaki Temelleri*, 19.

¹²⁵ Mevdûdî, *İslam'ı Hareketin Ahlaki Temelleri*, 19.

değiştirmek zorundadırlar”¹²⁶ Sözüyle de medeniyetlerin yönü güç ve kudret merkezlerini kontrol eden yöneticilerin değiştirdiklerini ifade etmektedir.

Ancak bu gün bu kesim daha çok kendi dünyalık hedefleri için yönetimde inkılâp yapmaktadırlar. Yani Allah’ın rehberliğindeki bir yönetime beşeri zihinlerin rehberliğinde ki yönetimle değiştirmekte olduklarını zikretmektedir.¹²⁷

İnsanlığın saadeti toplumun ıslahı ve sosyal hayatın düzeni için durmadan çalışan Mevdûdî birçok alanda fikirler sunmuştur. Her ayette dersler çıkararak Müslümanlara çözüm üretmiştir. Mevdûdî, “Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, peygamber ve sizden emir sahiplerine itaat edin. Bir şeyde çekişerseniz Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsanız, onu Allah’a ve peygamberine arz edin işte bu hem hayırlı hem de sonuç itibariyle daha güzeldir.”¹²⁸ ayeti kerimesini önemli görür. Bu ayetin şuna işaret ettiğini söyler. Peygamber’e itaat Allah’a itaat etmenin tek yoludur. Çünkü Allah emir ve yasaklarını peygamber vasıtasıyla bildirir. Bu nedenle bizler ancak peygambere itaat edersek Allah’a itaat etmiş oluruz demektedir.¹²⁹

Aynı zamanda Mevdûdî bu ayetin İslam toplumunda ulû’l-emrin (otorite sahibi) rolünü de belirtmektedir. Müslümanın ulû’l-emre itaati zorunludur. Bu itaat Allah ve peygambere itaatten sonra gelir. Ancak itaat yalnızca ma’ruf’ta (iyilik) vardır. Masiyette (günah) ise itaat yoktur diyerek mutlak itaati kabul etmemektedir.¹³⁰

Mısır’ın manevi ve ilmi açıdan Müslüman ülkelere öncü olduğunu ifade eden Mevdûdî, dünya Müslümanları bu ülkeye dillerinin Arapça olmasından dolayı derin ve sağlam bir bağ kurabildiklerini söyler. Türkiye’nin ise siyasi yönde Müslümanların liderliğini yaptığını ve bütün Müslümanların bu milleti batıya karşı cesur mücadelesi, şeref ve izzet yolunda verdiği çaba sebebiyle aziz ve yüce tuttıklarını söylemektedir. Bundan dolayı reislik ve liderlik Müslümanlar arasında bu millete verilmiştir. Ancak Türkiye ile diğer İslam ülkeleri arasındaki dil farklılığı, anlaşma ve irtibat vesilelerinden mahrum bıraktığını dile getirmektedir. Bu

¹²⁶ Mevdûdî, *İslam’i Hareketin Ahlaki Temelleri*, 19.

¹²⁷ Mevdûdî, *İslam’i Hareketin Ahlaki Temelleri*, 20.

¹²⁸ Nisa, 4/59.

¹²⁹ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 107.

¹³⁰ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 107.

durumunda kendilerinin Türkiye'yi anlamada bazı eksikliklere sebep olduğunu söylemektedir.¹³¹

Türkiye'den Hindistan'a ziyarette bulunan Halide Edip Adıvar hanımefendinin bir haftalık çalışmalarından hareketle bazı açıklamalarda bulunan Mevdûdî, H. Edip Adıvar hakkında kanaatini de zikreder. Allah'ın kendisine ilmi, tahkiki bir bakış ve fikri bir derinlik verdiğini ifade eder. Ancak kendileri mümin olmasının yanında batı gözüyle İslam'a baktığını da dile getirir. Çünkü ilminin ve eğitiminin çoğu batı eksenslidir. Kalbi Müslümandır, ancak zihnen öyle değildir. Çünkü İslami bilgisi sınırlıdır. Kuran'ı Kerim, hadis ve İslam tarihinden çok batı felsefe, tarih ve ümran ilmine daha çok zaman vermiştir.¹³²

Mevdûdî, "Gandi'nin şahsiyeti yeni İslam için mükemmel bir örnektir"¹³³ diyen Halide hanıma karşı çıkar. İslam'ın eski ve yeni gibi sıfatlarla vasf edilmesi doğru bulmaz. Nitekim İslam tarihine bir göz atan herkes bilir ki dünya tarihinde en güzel kahraman ve örnek erleri hep var olmuştur. Mesela Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Ahmet b. Hanbel ve Abdülkadir Geylani gibi şahıslar nasıl olurda görmezden gelinip Gandhi gibi şahısları örnek gösterilebilir. Türklerin Roma Bizans ve Yunan'dan etkilendiğini söyleyen Halide hanıma karşı çıkarak, aslında Türklerin en çok İslam'ın Kur'an'ın ve Peygamberin talimatlarından etkilendiğini fakat kendisinin bunu kavrayamadığını ifade eder. Nitekim Türkleri terbiye eden onları medeniyetin zirvesine çıkaran, güç ve kudretle donatan, bu güçlerinin yıkıcı değil, yapıcı kılanın İslam olduğunu söylemektedir..¹³⁴

Yüzyıllarca İslam bayraktarlığını omuzlayan Osmanlı imparatorluğunun 17. Yüzyılda Saind Gatthard muharebesinde yenilgiye uğradığını ifade eder. Avrupalılar bundan sonra ilerlemeye başlarlar. Ancak Mevdûdî burada Osmanlı sultanlarının orduda ve idarede yapmak istediği bazı ıslahatlara karşı çıkan din, ilim ve maneviyattan nasibi olmayan cahil ve gerici ulemanın karşı çıkmaları ülkeyi ayağa kaldırmaktan çok daha fazla geriye götürdüğünü söylemektedir.¹³⁵ Onun Osmanlı

¹³¹ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 77.

¹³² Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 79.

¹³³ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 80.

¹³⁴ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 80.

¹³⁵ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 82.

hakkındaki geniş bilgisi daha doğrusu dünya milletlerinin tarihini atıştırıp tahlil etmesi ve dersler çıkarıp öneriler sunması onun ne kadar gayretli bir ilim adamı olduğunu göstermektedir.

Genelde dünyadaki bütün dinler ya kurucusuna veya içinde doğdukları toplum veya ulusun adıyla anıldığını belirten Mevdûdî, İslam dinin böyle olmayıp evrensel bir din olduğunu açıklar. Çünkü İslam kelimesi belli bir kavme veya ülkeye bağlı bir terim değildir. İslam ne insan düşüncesinin ortaya çıkardığı bir ürün nede belirli bir kavme mal edilir. Ancak İslam ilahi bir dindir. Teslim olmak, itaat etmek gibi anlamlara gelen ‘İslam’ sözcüğü Arapça bir kelimedir. Allah’ın buyruklarına boyun eğip itaati gerektiren bir din olmasından dolayı İslam dini denilmektedir. İslam bazı temel esas ve niteliklerdir. Bu esas ve nitelikleri taşıyan herkes hangi ülkeye, ırka, topluma ve toplumsal kesime mensup olursa olsun fark etmez o bir Müslümandır.¹³⁶

Mevdûdî İslam’ın mahiyetini kelime anlamından hareketle anlatmaya çalışır. Teslim olmak ve itaat etmek anlamından yola çıkarak kâinatın ve tüm mevcudatın Allah’ın emrine boyun eğdiğini ve teslim olduğunu söyler. Nitekim içinde bulunduğumuz kâinat kanun ve düzene tabidir. Mükemmel bir şekilde büyük bir plana göre işlenmektedir. Bütün gök cisimleri Güneş ve Ay öyle mükemmel bir şekilde işlenmektedir ki, kendilerine belirlenen yönden küçük bir sapma bile görülmemektedir. Dünyadaki en küçük elektronlardan en büyük galaksilere kadar var olan her şey kendisine belirlenen kanununa tabi bir şekilde işliyor. Nitekim ısı ve ışık ve hava ve su gibi her şey kendisine takdir edilen kanununa uyuyor. Hayvanlar bitkiler ve bütün canlılar gelişip ve bir değişime uğradıktan sonra ölüyor. İnsanlar âleminde bile bu kanunlar değişmemektedir. Nitekim İnsan doğar büyür ve ölür. Yani insan hayatı biyolojik kanunlar çerçevesinde belli bir düzene tabidir. İnsanın kalbinde ve beyninde en küçük dokularından en büyük organlara kadar her şey önceden belirlenmiş ilahi kanunlarla idare ediliyor. Dolayısıyla kâinatta en küçük zerreden yıldızlara kadar her şeyi idare eden ve yöneten yalnızca Allah’tır. Bu kâinat

¹³⁶ Mevdûdî, *İslam’ı Anlamaya Doğru*, 21.

ve içinde bulunduğu her şey Hâkim'i Mutlak olan Allah'ın kanunlarına ve nizamına bağlıdır. Demek ki her şey bir bakıma İslam'a tabidir.¹³⁷

Mevdûdî, İslam'ı gereği gibi anlama ve uygulamak için sadece Kur'an ile yetinmek doğru olmadığını savunarak hadis inkârcılarına karşı çıkmıştır. Ancak geleneksel anlayışı ve muhaddisleri de eleştirmiştir. Tabii olarak Ehl-i Hadis tarafından baskı ve eleştirilere maruz kalmıştır.¹³⁸

Mevdûdî her ne kadar Kur'an ve Sünnet bütünlüğünü savunmuşsa da Hadis usulü hakkında bazı eleştirilerde bulunmuştur. Sahih diye kabul edilen kaynakları ve muhaddisleri tenkite tabi tutabilmiştir. Körü körüne kabulün doğru olmadığını vurgulamış. Hadis usulünde takip edilen yolların zanni olduğunu ve dolayısıyla yanlış olma olasılığını taşıdığı için, tümüyle teslim olmak doğru olmadığını ifade eder. Çünkü yüce Allah insan mayasında hata yapma olasılığını vermiş ve hiçbir insan hata yapmamaktan beri değildir. O zaman cerh ve tâ'dil gibi yollarla da olsa Buhari gibi kaynaklarda da olsa hata payı olasılığı vardır demektir. Bu fikri onu geleneksel hadis anlayışında olan (ehli hadis) kişilerle karşı karşıya gelmesine sebep olur. Mevdûdî aşırı derecede eleştirilere maruz kalıp, müsteşriklerle aynı safta olduğu dile getirilerek karşı çıkmıştır.¹³⁹

Mevdûdî kendi zamanın da mevcut olan ve hadis inkârcıları diye bilinen Kur'anîyun'lara karşı mücadele vermiş. Sünnetin vahiyden ayrı düşünmenin mümkün olmadığını ifade etmiş. Peygamberlerin temel görevi Allah'tan aldıkları vahyi tebliğ ettiği gibi pratik uygulamasını tatbik etmektir. Uygulama ve Vahy'i birbirinden ayırmak yahut peygamberlerin görevleri sadece vahyi tebliğ etmektir demek doğru değildir. Şayet dedikleri gibi olsa dinin yorumlanmasında, emirlerin uygulanmasında, yasakların tespitinde, ihtilaflar ortaya çıkar ve tartışmalara sonlandıracak bir merci bulunmazdı. Dolayısıyla vahiy ile vahyin tatbiki (sünnet) birbirinden ayırmak mümkün değildir.¹⁴⁰

¹³⁷ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 22.

¹³⁸ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 67.

¹³⁹ Hatipoğlu, "Çağdaş Hadis Tartışmaları Bağlamında Mevdûdî'nin Dinamik Sünnet Yorumu", 39-41.

¹⁴⁰ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 72.

Mevdûdî Hz. Peygamberin hadislerini inkâr ederek O'nun (s.a.v) dindeki yerini ve rolünü bir şekilde inkâr etmek, aslında Allah'ın göndermiş olduğu vahiy ve murat ettiği manadan vazgeçip kendi nefesine göre yeni bir din ve anlayışı oluşturmak veyahut böyle bir şeyin gayreti içinde olmak demektir.¹⁴¹

Mevdûdî Kur'an'ı ve Sünneti İslam dininin iki temel unsuru olarak kabul eder. Kur'an sadece tarihi kıssaları, fikhî konularıyla değil temel olarak bir hidayet kaynağı olarak görülmelidir. Sünnetin ise hukuki bir değer taşıdığını belirterek, Peygamber'in peygamberlik vazifesi gereği söylediği şeyler İslam hukukunun ikinci kaynağı olduğunu, ancak peygamberlik görevi gereği olmadan bir insan olarak yaptığı şeyler ise ayrı bir kategoride değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder.¹⁴²

Amelde Hanefi Mezhebini takip eden Mevdûdî, kendi görüşlerini bu mezhebe daha yakın gördüğünü hem bu mezhebin delillerini kendisine daha makul geldiğini ifade eder. Ancak Mevdûdî bazen diğer mezheplerin görüşlerini daha doğru bulur. Onu Hanefi mezhebine tercih eder. Hatta bazen bu dört mezhep dışında müçtehit âlimlerin görüşlerini tercih edip daha makul görmüştür. Mevdûdî fikh konusunda nakli delillerin yanında akli delillere de başvuran bir ilim adamıdır.¹⁴³

Kendisine sorulan, siz hangi mezhebe bağlısınız? sorusuna aslında kendisinin Muhammed Mustafa (s.a.v.) diye bilinen bir imama tabi olduğunu ancak fikhî konularda şu yolu takip ettiğini söyler. Araştırmaya fırsat bulamadığı konularda İmam Ebu Hanife'ye tabi olduğunu söyler. Çünkü onun görüşlerini daha uygun görür. Fakat araştırmaya fırsat bulduğu konularda ise dört mezhep imamının görüşlerine bakıp hangisinin araştırması Kur'an ve Hadis maksadına daha uygun görürse onu aldığını yani o imama tabi olduğunu ifade eder.¹⁴⁴ Mevdûdî, bazı konularda dört mezhebin dışında kaldığını, ancak genel olarak selef müçtehitleriyle aynı görüşte olduğunu ifade eder. Bireyselliği sevmediğini ve bireysel görüşte bulunmanın da haram olmadığını, ancak çok nadir olarak bazen tek başına bir

¹⁴¹ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 73.

¹⁴² Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 94.

¹⁴³ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 99.

¹⁴⁴ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 174.

görüŖte kaldığını da dile getirmektedir.¹⁴⁵ Mevdûdî, sadece nefsi arzlara uyarak bir mezhepten diğere geçmeyi günah saymaktadır.¹⁴⁶

Mevdûdî Müslümanların mezheplere bölünerek birbirlerine sırt çevirmelerini, birbirlerini tekfir etmelerini, birbirlerine ön yargılı ve aşağılayıcı davranmalarını, acı bir durum olarak görür. Bunu kabul edilir bir tarafının olmadığını, hepsinin dini anlama metotlarının farklı olduğunu, ancak hep birlikte Müslüman ümmet olduklarını dile getirir.¹⁴⁷

İnsanın içinde yaşadığı kültürün ve toplumunun gerçeklerinden kaçınması imkânsızdır. Mevdûdî de bu gerçeklerden etkilenmiştir. Aslında bu durum onun fikirlerinin şekillenmesine etki eden temel unsurlardır. Nitekim Mevdûdî, insanlığın belki de en zor dönemleri olan iki dünya savaşının yaşandığı bir zamanda ve milliyetçilik üzere kutuplaşan ulus devlet anlayışının olduğu bir döneme kendi ülkesinin batılı sömürgeciler tarafından idare edilip sömürüldüğü bir döneme şahitlik etmiştir. Bütün bunlar onun sadece kendi bölge veya kıtasında değil tüm dünyada yaşanılacak bir huzurlu ve adaletli bir hayat sunmaya itmiştir. Bu ise batının sunduğu maddiyata bağlı bir hayat değil, belki dünya ve ahiret mutluluğunu sunan İslam'ın ilkelerine sımsıkı yapışmakla mümkün olduğunu haykırıştır.

Mevdûdî'nin fikri arka planını iyi kavramak onun kelâmî görüşlerini daha iyi anlamamıza ve kavramamıza yardımcı olacağı kanısındayız. Onun için biz öncelikle, Mevdûdî'nin hayatı ve bazı fikirlerine bir nebze de olsa değindikten sonra, kelam, bilgi ve varlık anlayışı ile ulûhiyet, nübüvvet ve ahiret ile ilgili konuları işlemeyi daha uygun görmekteyiz.

1.3. Kelam Anlayışına Genel Bir Bakış

Mevdûdî'nin bütün yazılarında ve çalışmalarında en göze çarpan özelliği tevhid anlayışı olmuştur. Nitekim kelam alanındaki bütün fikirlerini de İslam itikadını yeniden yorumlayarak tevhit anlayışı üzerine şekillendirmiştir. İslam dinin "Allah'a iman" anlayışı çerçevesinden hareketle sadece teorik değil pratik yönden de Allah'ı hayatın merkezine alır. İmanla birlikte hayat tarzının da değişmesi gerektiğini

¹⁴⁵ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 174.

¹⁴⁶ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 174.

¹⁴⁷ Mevdûdî, *Gelin Müslüman Olalım*, 108.

vurgular. Mevdûdî İslam akidesini açık bir şekilde felsefeye girmeden rasyonel bir şekilde izah eder. Herkesin anlayacağı bir dil kullanır. Kur'an'a olan vukufiyeti ve ayetleri yorumlama kabiliyeti onu bu alanda öne çıkarmaktadır. Mevdûdî Allah'ın varlığı konusunu daha çok gaye ve nizam delilleri ile açıklamaya çalışır. İnsanın ruh ve beden, maddi ve manevi yapısından, asrının ulaştığı fen bilimlerine kadar bütün verileri Allah'ın varlığına delil olarak sunabilmektedir. Evrende var olan bu mükemmel nizam elbette bir yaratıcıya dalalet eder. Aynı zamanda her şeyi yerli yerinde yaratabilecek bir Hâkim'e ihtiyaç duyar. Bu da Hâkim ve Halik olan Allah'ın varlığına dalalet ettiğini ifade etmektedir.¹⁴⁸

Mevdûdî, öncelikle imanı hayatın merkezinde tutar. Bu da tevhit inancıdır. Sonra sırasıyla uygulamalı olarak İslam emirlerine teslimiyet göstermeyi imanın gereği olan ibadeti yerine getirmeyi, ahlaki değerlere bürünmeyi, inancın gereği olan 'cihad'ın gayretinde bulunmayı ve dünya ve ahiretin kesintisiz bir süreç olduğunu kabul etmeyi merkeze almaktadır.¹⁴⁹

Mevdûdî kelami görüşleri genelde usul-i selase'ye indirgeyerek İslam'ın özünün tevhit, peygamberlik ve ahirete iman olarak ele alıp açıklar. Her Müslümanın bu üç esasta herhangi bir şüpheye düşmeden inanması gerektiğini ifade eder.¹⁵⁰

Mevdûdî Allah'ın varlığını birliğini, yaratıcı olduğunu kâinatta var olan düzenin yegâne hâkimi olduğunu akli, fitri ve Kur'an'dan deliller getirerek ispat etmeye çalışmaktadır. Tevhid anlayışını genişleterek Allah'a her alanda ve her durumda itaat olarak yorumlamıştır.¹⁵¹

¹⁴⁸ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 22; Ata, *Mevdûdî'nin Siyasi Düşüncesinin Teolojik Temelleri*, 6.

¹⁴⁹ Ebu'l-Ala Mevdûdî, *Gelin Müslüman Olalım*, 18; Ay, *Ebu'l -A'la Mevdûdî'nin Tevhid Anlayışı*, 156.

¹⁵⁰ Ebu'l-Ala Mevdûdî, *İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler*, (Çev. Mahmut Osmanoglu), Özgün Yay., 3. Baskı, İstanbul 1995, 21.

¹⁵¹ Ata, *Seyyid Ebu'l -A'la Mevdûdî'nin Siyasi Düşüncesinin Teolojik Temelleri*, 6.

Ona göre tevhid anlayışı gerçek anlamda, normal taş veya tahta gibi nesnelere yapılan putlardan çok, insan nefisinin toplumda, kültürde, kalplerde ve hayatlarda tanrılaştırılmış olduğu put düşmanlığı demektir.¹⁵²

Mevdûdî ulûhiyet anlayışını teorik alanda bırakmaz. Ona göre otorite ve ulûhiyet birbirinden ayrılmaz. Çünkü otoritesi olmayan bir Allah inancı doğru olmaz. Bu mümkünde değildir. Kâinattaki nizam ve bu nizamın yönetimini elinde tutan hüküm, hikmet ve kudret ile yöneten Allah yeryüzünde onun adına otoriteyi yürütmeyi Müslümanlardan istemektedir. İslam Allah'a teslim olmaktır diyen Mevdûdî, bu teslimiyeti hayatın her alanında olması gerektiğine inanır. Düşünen, muhakeme eden, akıl ve zekâ ile donatılan seçme veya reddetme gücüne sahip olan insana özgür bir alan verilmiştir. Dilerse Allah'ı hâkimi mutlak olarak kabul edip Müslüman olur. Dilerse yaratıcıyı inkâr edip kâfir olur.¹⁵³ Mevdûdî kelim-i şehadeti bir sözleşme olarak kabul eder. Müslümanın bu sözleşmeye uyması gerektiğini dile getirir. İslam inancını iman, İslam, takva ve ihsan şeklinde ele alır. Bunlar kişiyi Allah'a gerçek kul olma ve ona ibadet etmeye götürür. İbadet ise zaten aksiyondur. Çünkü ona göre ibadet kişinin hayatı boyunca helal ve haram gibi ilahi iradeye itaat etmesidir.¹⁵⁴

Mevdûdî İslam'ın tevhit anlayışı fitratın gereği olduğunu diğer akımlar ve fikirlerin ise cahiliye düşüncesi ve fitrat dışı olduğunu vurgular. Dolayısıyla İslam dışı bütün akımları zararlı görür bunları eserlerinde detaylı işlemektedir.¹⁵⁵ Mevdûdî'ye göre felsefenin İslam dünyasına girmesi ile İslam dini Kur'an ve Sünnet bağlamından uzaklaşarak zarar gördüğünü ifade ederek, sadece akli bilgi ve delillere dayanan kelam âlimlerini eleştirdiğini ve onların inanç konularında dini savunamadıklarını hatta İslam dışı olan Hint, Yunan gibi felsefeleri İslam'a mezcederek İslam'a bir yandan zarar verdiklerini de dile getirir.¹⁵⁶ Mevdûdî'ye göre kelam konuları fıkıh ve hadislerle desteklenmesi gereklidir çünkü İslam vahiy dinidir. Doğru bilgi ancak vahiyle elde edilir. Aynı zamanda Mevdûdî, bu felsefe ve akımlara

¹⁵² Mevdûdî, *Gelin Müslüman Olalım*, 20.

¹⁵³ Ahmad, "Mevdûdî" *DİA*, XXIX, 433.

¹⁵⁴ Ahmad, "Mevdûdî" *DİA*, XXIX, 434.

¹⁵⁵ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 20.

¹⁵⁶ Mevdudi, *İslam'da İhya hareketleri*, 68-69; Mevdudi, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 53.

karşı içtihat ve tecdid'in gerekliliğini savunarak yeni bir yöntem geliştirmek istemiştir.¹⁵⁷

Mevdûdî, hakikate ulaşmanın ancak doğru bilgi kaynağı olan vahiyle mümkün olacağını söyler. Felsefeciler salt akıl ile hareket ettiklerinden dolayı yanlış yapmışlardır. Çünkü vardıkları şey zan ve şüphedir. Dolayısıyla felsefecilerin insanları saptırdıklarını ifade etmektedir.¹⁵⁸ Mesela filozofların kâinatı ezeli ve ebedi olduğunu iddia etmeleri vahiy bilgisinden yoksun olmaları ve salt akılla hareket etmelerinden dolayı yanlış bir yolda olup kendi ön yargılarının esiri olduklarını söyler. Oysa kâinattaki her şey sınırlı ve geçici olduğu müşahede edilmektedir. Her ne kadar felsefeciler fikirlerini akılcılık/rasyonalizm üzerine bina ettiklerini ifade etselerde aslında onların zan ve şüpheden başka bir şeye dayanmadıklarını söylemektedir.¹⁵⁹

Nitekim Mevdûdî, "Haberiniz olsun; şüphesiz göklerde kim var, yerde kim var tümü Allah'ındır. Allah'tan başkasına tapanlar bile, şirk koştukları varlıklara ve güçlere (gerçekte) uymazlar. Onlar yalnızca bir zanna uyarlar ve onlar ancak 'zan ve tahminde bulunarak yalan söylemektedirler.' O, dinlenmeniz için geceyi, gündüzü de aydınlatıcı (mubsir) olarak sizin için yaratmıştır. Şüphesiz işitebilen bir topluluk için bunda gerçekten ayetler vardır".¹⁶⁰ Ayetlerini şöyle açıklar; Kur'an vahyin dışında bütün dinlerin batıl olduğunu vurgular. Çünkü vahiy dışındaki bütün akımlar kâinatın yaratılışı ve işleyişi hakkında araştırılmalarını sadece felsefi bir akıl üzerine inşa etmektedirler. Kâinat hakkında vardıkları bilgiye ise ancak zan ile varmışlardır. Oysa zan üzerine inşa edilen bir bilginin değeri yoktur. Onun için bu bilgi kişiyi hakikate de ulaştırılmaz. Nitekim hakikate ulaşmanın tek yolu resullerin getirdiği bilgi ile olur. Bunun aksi yanlış yoldan giden kimse gibidir ki devamlı yanlış sonuçlara varır. Mesela müşrikler araştırmalarını sadece hurafeler üzerine inşa ederler. Zahitler ise hakiki bilgiye ancak müşahede yoluyla ulaşabileceğini iddia ederler. Fakat gerçekten bunlar hakikati bulamazlar. Ulaştıkları ancak muhayyileleridir. Bu ise zihinlerinin bir hayali tasavvur edip, zihinlerinin bu tasavvur üzerine

¹⁵⁷ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 161.

¹⁵⁸ Mevdudi, *İslamda İhya hareketleri*, 68-69; Mevdudi, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 53.

¹⁵⁹ Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 282.

¹⁶⁰ Yunus, 10/66-67.

yoğunlaşmasıdır ki bu tasavvuru artık hakikatin suretinde görürler. Hem mesela filozoflar araştırmalarını akılcılık üzerine inşa ettiklerini iddia ederler. Fakat her ne kadar gerçekte mantıki deliller ve sebepler ileri sürseler de dayandıkları sadece zan ve şüphe. Dolayısıyla önyargılı davranıp, farklı görüşte olanları anlamaya bile yanaşmıyorlar." ¹⁶¹

Mevdûdî, Kur'an'ın idrakimize sunduğu kâinat ayetlerini red etmek mümkün değildir. Dolayısıyla hakikat ancak vahiyle tam anlamıyla bilinebilir. Zan şüphe ve soyut çıkarımlarla değil. İslam felsefesi zan şüphe ve varsayımlar üzerine inşa edilemez. ¹⁶²

Mevdûdî Müslüman filozofların temel esas olarak Kuran'ın sunduğu yolu değil de Eflatun ve Aristo'nun zan ve şüphe üzerine bina edilen yolu izlediklerini söyleyerek onları eleştirmektedir. Çünkü ona göre her ne kadar filozoflar kendilerine göre mantıkî delil ve 'yeter' sebepler ileri sürseler de dayandıkları hakikat değil sadece zan ve şüphe. Oysa Müslüman filozoflar bu tür bilgiyi değil resuller tarafından gelen vahiy bilgisiyle görüşlerini desteklemelidirler. Çünkü kesin bilgi ancak vahiy bilgisidir. Yani hakikate ancak vahiy bilgisiyle ulaşılır. ¹⁶³

1.3.1. Bilgi Anlayışı

İslam inanç sistemi zanni bilgi ile değil, delilleri sağlam ve kesin bilgi ile belirlenip savunulmuştur. ¹⁶⁴ Mevdûdî burada bilginin tanımından, imkânından çok bilginin kaynağına değinmektedir. Zira ona göre gerçek bilginin kaynağı vahiydir. ¹⁶⁵ İnsanın kâinat hakkındaki ve kendi nefsi hakkındaki gerçek bilgiyi yalnızca vahiy verebilir. Kaynağı vahiy olmayan bütün fikirler, düşünceler batıldır. İnsanı dalâlete sürüklemektedir. ¹⁶⁶

Mevdûdî hakikate ulaşmanın yolu vahiy olduğunu ve bunu araştırmanın yolunu ise şöyle açıklar. "Araştırmaya başlamadan önce daha evvel edindiğiniz

¹⁶¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 346.

¹⁶² Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 346-347.

¹⁶³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 346-347.

¹⁶⁴ Temel Yeşilyurt, "Bilgi Kuramı", *Kelam El Kitabı*, (editör), Şaban Ali Düzgün, Grafiker Yay., Ankara, 2012, 305.

¹⁶⁵ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 346-347.

¹⁶⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 11.

önyargularınızdan vazgeçmeli ve hakikat hakkındaki haberlerinin zan, şüphe, düşünce müşahede ve soyut çıkarımlar üzerine değil, doğrudan doğruya ‘vahy’ üzerine temellendiğini ileri süren kimselerin mesajına kulak vermelisiniz. Sonra Kur'an'ın dikkate çağırıldığı kâinat ayetleri üzerinde derin derin düşünmelisiniz. Eğer bu ayetler, nebilerin ifşa ettiklerini söyledikleri Hakikat'a dalalet ediyorsa, o zaman onların öğrettiği Hakikatı reddetmeniz için hiçbir mazeretiniz kalmıyordur demektir.”¹⁶⁷

Mevdûdî Yunus süresi 67. ayetinde¹⁶⁸ birer ayet olarak gece ve gündüzün zikredilmesi insanları, kâinat üzerine düşünmeye götürdüğünü ifade eder. Nitekim bu ayet mükemmel bir dönüşümü olan gece ve gündüzün birer ayet olup Musavvir olan Allah'ın varlığına dalalet etmektedir. Zira bu ancak arzın büyük bir matematiksel planla kendi etrafında dönmesiyle olur. Bu dönüşüm ilahi bir hikmet ve gaye üzerine mebnidir. Bu ise dünyada dünya üzerindeki bütün varlıklara sayısız fayda sağlamaktadır. Hem bu dönüşüm kâinatta yaratıcının tek olduğunu gösterdiği gibi yaratıcının bu âlemi bir gaye için yaratıldığını da göstermektedir. Dolayısıyla tapılmaya layık olan sadece Allah'tır. Çünkü O'nun haricindeki her şey ihtiyacını gece ve gündüzün ard arda gelişile giderir. Bu ihtiyaçlarını sadece bu dönüşümü irade eden giderir anlamında olur. Başka kimse bu ihtiyacı gideremediği için Rab ve Veli'de olamazlar. Bu ayetlerin ışığında şüphe ve zan üzerine inşa edilen bütün dinlerin, delilleri semavi olan gerçek dine karşılaştıklarında batıl oldukları ortaya çıkmaktadır demektir.¹⁶⁹ Bu açıklamalarla aklın vahiy ışığında kullanmasının gerekliliğine hem kâinatın yaratılışına ve bu yaratılış ile ilgili bilgiler veren gerçek bilgiye uymanın da gerekli olduğunu vurgulamaktadır.¹⁷⁰

Kendi zamanında yeni bir kurtuluş arayan Mevdûdî tevhid anlayışını temel esas olarak kabul eder. Batı medeniyeti karşısında ezilen Müslümanların dinin gerçek esaslarına dönmelerini tavsiye eden ve bu esasları yeniden yorumlayan Mevdûdî, batı medeniyetini de tahlil etmiştir. O'na göre rasyonalizm/akılcılık batının sunduğu bir akımdır. Batı ilim ve medeniyeti kuru bir akliyecilik ve tabii maddecilik üzerine kurulmuş olup, zamanla akıl yerine hisse dayandığını ve daha sonraki zamanlarda

¹⁶⁷ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 346-347.

¹⁶⁸ “İçinde dinlenesiniz diye geceyi, (işlerinizi) görmeyi sağlasın diye gündüzü size bahşeden O'dur. Kuşkusuz dinlemesini bilen bir topluluk için bunda dersler vardır”. Yunus, 10/67.

¹⁶⁹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 346-347.

¹⁷⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 347.

akli, mantıki ve vicdani çıkarımları bırakıp sadece maddecilikte karar kılmışlardır. Akli istidlal perdesi ve tabiatçılık iddiası arkasında maddeyi takdis ve nefis arzularına tapmaya vardılar. Akıl ve tabiatın rehberliğini kabul ettiler. Sırf akli delillere dayandılar. Akli deliller ve tabii şahitlerle ispatlanmayan hiçbir şeyi kabul etmediler. Vicdanın müşahedeleri olan şeyleri inkâr ettiler.¹⁷¹

Mevdûdî bu açıklamalardan sonra onların akılcılık duruşları aslında “akli faide” olduğunu, akli faidenin de “tecrübi fayda” olduğunu söyler. “Tecrübi fayda” ise sayılması veya kıyaslanması mümkün olan kütle ve ağırlığı bulunan şeylerdir. Dolayısıyla istatistik, sayı, tartma veya ölçmeyle yararı bilinmeyen veya yararlı olduğu anlaşılmayan manevi ve ahlaki şeyler faydalı sayılmaz. Faydası kesin olmayan bir şeyi yapmak mantıksız olduğuna inandılar. Mevdûdî tabiat kanunlarına ve akli verilere uyma dedikleri şey vicdan, idrak ve kalbin şehadeti yerine sadece his, arzu ve nefis istekleri olarak anladıklarını ifade etmektedir.¹⁷² Oysa müteber akılcılık yalnızca duygulara, arzulara ve nefse hoş gelen ve faydası maddi olan değil, aslında gözlerin idrak edemediği, faydaları vicdani, ruhani ve manevi olan tarafı görmektir demektedir.¹⁷³

Mevdûdî, faydası akılla bilinmese bile dini hükümler geçerli ve kabul edilmelidir. Kaynağı sabit olduktan sonra nakli bilgiler akılla anlaşılmasa da gerçek bilgidir.¹⁷⁴ Onun için doğru olan ‘akli selimin’ dini verileri kabul etmesidir. Her dini emri akıl süzgecinden geçirmek ve faydasını ortaya koymak için tek tek delil istemek doğru değildir. Mesela bir yönetimde her kişi itaat için delil isterse veyahut delilsiz itaati reddederse acaba bu halkın hükümeti bir an bile devam edebilir mi. Veyahut bir ordunun her askeri komutanının her emrinde bir sebep arar ve emrine uymak için delil istese bu ordu başarıya ulaşabilir mi? Ulaşamaz. Hem mesela okullarda üniversitelerde hocanın söylediği her bilgiye delil isteyip söylediklerine delil olmadan kabul etmem diyen bir öğrenci nesli şimdiye kadar gelen bilgi birikiminden bir şey alabilir mi? İlimde bir nebze olsun ilerleyebilirler mi? İlerleyemezler. O

¹⁷¹ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 103.

¹⁷² Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 104.

¹⁷³ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 105.

¹⁷⁴ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 105.

zaman vahiy kaynaklı bilgiler olduğu gibi kabul edilmelidir. Akıl süzgecinden geçirmeye çalışmak doğru değildir.¹⁷⁵

Mevdûdî hiç bir Müslüman gaybi konularda akılcılık felsefesini benimseyemez. Her ilahi kanuna delil isteyemez. Zira Müslümanlar Allah'a imana çağrıldıklarında "işittik ve itaat ettik."¹⁷⁶ dediler. Akli hüccet ve delil istemediler. Hem "Hiçbir mümin ve müminenin, Allah ve Resulü bir hususta hüküm verdiğinde, seçme hakları yoktur."¹⁷⁷ ayeti kerimesi de nakli bilgiye -akli delil istemeksizin- teslimiyetin gerekliliğini göstermektedir. Bunu yanında zaten bütün akli veriler seni Allah'a imana götürüyor. Onun için gaybi konularda akli delil istemek mantıki bir şey olmadığını ifade eder.¹⁷⁸

Mevdûdî, ilahi emirlerin akla aykırı, hikmet ve maslahattan yoksun olduğunu söylemek doğru değildir. İşin hakikati bunun tam tersidir. İslam tabiiilerinden gözü kapalı bir şekilde taklide bağlı bir teslimiyeti istemez. Aksine fitri ve akli esasları araştırarak, maslahat ve hikmetlerini anlayarak kabule davet eder. Çünkü insan bir şeyin maslahat ve hikmetini daha iyi anlarsa hükümlere itaati o derece iyi olur. İslam böyle bir şeyi teşvik eder yasaklamaz. Ancak burada önemli olan itaatle birlikte akli tahkike başvurmadır. İtaat için şart koşulan akli tahkik bizleri inanç konusunda doğruya götürmez. Çünkü Müslüman şartsız ve koşulsuz bir şekilde öncelikle Allah'a ve peygambere teslim olmalıdır. Daha sonra hükümlerin maslahatlarını kavramak çalışmalıdır. Mevdûdî buna bir örnek getirir. Mesela kurban kesmek akla ve tecrübeyle faydası fark edilmeyebilir. Hatta onun yerine fakir, miskin ve yetimler kollanabilir ve faydası zahiren görünebilirdi. Ancak biz bu emrin faydası yok diye hemen inkâr edemeyiz. Akli delil ve tecrübi müşahede istememiz de doğru olmaz. Burada asıl olan itaatten sonra, akli kullanarak hikmetini anlamaya ve maslahatını kavramaya çalışmalıyız demektir.¹⁷⁹

¹⁷⁵ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 108.

¹⁷⁶ Nur, 24/51.

¹⁷⁷ Ahzab, 33/36.

¹⁷⁸ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 109.

¹⁷⁹ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 110.

Mevdûdî, ahirete iman, Allah'ın varlığı ve sıfatları gibi gaybi konuların akli tahkik ve tecrübeden çok daha kati ve yakini bir ilim olan iman meselesi olduğunu ve bu meselelerde akli tartışmaya ve münakaşaya girmek doğru olmadığını söyler.

Mevdûdî, gayba iman ve akılcılık arasında çatışma değil aslında devamlı bir bütünlük olduğunu ifade eder. Ancak bugün akılcılık ve tecrübi bilginin gabya giren konulara inanmayı red edildiğini ve bunu yanlış bir fikir olduğunu da vurgular. Çünkü sadece tecrübe, müşahedeyle elde edilen bilgi ile yetinmek, bunun dışında kalan konularda düşünmeyi, kıyas ve akıl yürütmeyi terk etmek demektir. Oysa gelişen ilim ve asri gelişmeler dahi bize göstermiştir ki, tabiat kanunu, gizli kudret madde, sebep-sonuç ilişkisi gibi konuların hakikati duyu organı, müşahede veya tecrübeyle değil belki gayba imanla mümkündür.¹⁸⁰

Mevdûdî, “bugün sadece insanın müşahede ettiği şeylere inanması ve kendisine gayb olan şeylere ise inanmaması gerekir” düşüncesine karşı çıkar. Zira ona göre her insan istese de istemese de gayba inanır ve bu inançtan asla uzak duramaz. Çünkü hayatımıza baktığımızda bunu çoğunun gayba imanla geçtiğini görürüz. Zira tecrübe etmediği ve gözlemine yapmadığı şeyleri kabullenmeyip inkâr etmeye kalkışmak doğru olamaz. Çünkü başkasından öğrenerek ve itimad ederek aldığı tüm ilimleri, bilgileri terk edip red etmesi gerekir. Kendisinin tecrübe ve müşahede etmeden kazandığı bilgileri bırakıp, yeniden araştırması gerekir ki bu durumda dünya işlerinden çoğunun karmaşık bir hale gelmesi demektir.¹⁸¹

Bu sebeple gaybe imanı inkâr etmek mümkün değildir. Çünkü insanlar müşahede etmeden birçok şeyde insanlara güvenmesi zaruridir. Hem güvenilir kişilere itimat etmek şarttır. Mesela zehir yiyen insanların öldüğüne dair bilgiyi alan kişiyi ele alalım. Bu kişi zehir yiyen ve ölen birisini de görmemiştir. Bu kişinin zehir'i müşahede ve tecrübe etmemişim diyerek, zehir yemesi aklen doğru mudur? Yoksa gayben bazılarının uyarılarına inanmalı mıdır? Nasıl ki hâkimler şahitlerin sözüne inanmazlarsa hüküm çarkı bir an bile dönmez. Lise ve üniversitede öğrencilerin hocalarına itimadı gibi, aksi halde öğrenciler keşif ve nazariyelerde hocalarına gayben inanamazlarsa ilim yolunda tek bir adım bile atamaz ve

¹⁸⁰ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 121.

¹⁸¹ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 122.

ilerleyemezler. Dolayısıyla başkalarının kazandığı bilgiye inanmak zorundayız. Nasıl ki hasta doktora, davacı avukata inanıyorsa, ilahiyat konusunda da peygamberlere inanmak aklen gereklidir. Dolayısıyla davacının doktora hastanın avukata gitmesi nasıl yanlışsa, aynen gaybe iman konusunda da tecrübi ve akli kişilere dayanarak inkâra gitmek yanlıştır. Çünkü gayb konusunda ki bilgiler peygamberlere mahsustur. Onlara gitmek ve söylediklerine inanmak gerekir.¹⁸²

Dolayısıyla Mevdûdî'ye göre vahiy, ölüm sonrası hayat, kıyâmet, haşr ve neşr cennet ve cehennem ve melekler hakkındaki bilgiler aklın ve tecrübenin ulaşabileceği, ispat veya inkâr edebileceği bir alan değildir. Bu konular sadece iman ve inanç meselesidir.¹⁸³

1.3.2. Varlık Anlayışı

Varlık; var olma sıfatını taşıyan her şeyin bilgisidir. Bu bilgi alanına ontoloji denir ve bu alanda bütün varlık bilgisi irdelenir. Ontoloji, metafiziksel ve fiziksel ontoloji diye ikiye ayrılır. Metafiziksel ontoloji insanın akli ile keşfettiği alandır. Fiziksel ontoloji ise insanın görünen âlemle duyularına konu olan alandır. Varlığı kendinden olan, diğer varlıklardan farklı olan, diğer varlıkların varlık kaynağı olan ve onların tabi olduğu kanunlara tabi olmayan varlığa Vâcibu'l-Vücûd denir. Vâcibu'l-Vücûd ise, yarattıklarıyla devamlı ilişkili olduğundan dolayı kâinat onun varlığına delil olacak delillerle donatılmıştır. Bu sayede âlemden hareket ederek onun varlık bilgisine ulaşılır.¹⁸⁴ Doğal varlık, zorunlu varlık (Vâcibu'l-Vücûd). mümkün ve mümteni varlık diye üçe ayrılır. Varlığı kavramak için varlık-yokluk, varlık-mahiyet, cevher-araz, kıdem-hudûs ve fail-illet diye bazı kavramları bu alanda kullanılmıştır.¹⁸⁵ Kelamcılar bu şekilde varlık bilgisini irdeleyerek hakikate ulaşmaya çalışmışlardır.

Mevdûdî, var ve görünen bu kâinatın mükemmel bir derecede işleyişini ele alarak, kâinatın varlığı zorunlu olmayıp, mümkün varlıklardan olduğunu, onun bir

¹⁸² Mevdûdî Ebu'l-Ala, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, (Çev. Faruk Yılmaz), Berikan Yay., Ankara, 2011, 23; Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 123-125.

¹⁸³ Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 125.

¹⁸⁴ Şaban Ali Düzgün, "Varlık", *Kelam El Kitabı*, (Editör) Şaban Ali Düzgün, Grafiker Yay., Ankara, 2012, 193-194.

¹⁸⁵ Düzgün, "Varlık", *Kelam El Kitabı*, 197-202.

yaratıcının olduğunu ve bir amaçla var ettiğini söyler. Dünyadaki ve evrendeki her şeyin tesadüfen veya maddeler arasındaki gerginlik, temas, patlama ve çatışmadan dolayı meydana geldiğini iddia etmenin yanlış ve sapık bir iddia olduğunu vurgular. Çünkü hiçbir hikmet ve ustalık olmadığını söylemek saçma olduğu gibi akl'i-selim'e de terstir. Bu konuda dinsizler, maddeciler ve tabiata tapanlar arasında fark yoktur. Hepsi dalalettedir. Kur'an'ın bunlara değindiğini ve bunları çürüttüğünü söylemektedir.¹⁸⁶ Nitekim şu ayeti buna delil getirmektedir. “Allah, gökleri ve yeri yerli yerince yaratmıştır. Böylece herkes kazancına göre karşılık görür. Onlara haksızlık edilmez.-Heva ve hevesini tanrı edinen ve Allah'ın (kendi katındaki) bir bilgiye göre saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözünün üstüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola erdirebilir? Hâla ibret almayacak mısınız? ‘Dediler ki: Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helâk eder. Bu hususta onların hiçbir bilgisi de yoktur’. Onlar sadece zanna göre hüküm veriyorlar. Onlara açıkça ayetlerimiz okunduğu zaman: Doğru sözlü iseniz atalarımızı getirin, demelerinden başka delilleri yoktur. De ki: Allah sizi diriltir, sonra öldürür. Sonra sizi şüphe götürmeyen kıyamet gününde bir araya toplar. Fakat insanların çoğu bilmezler. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Kıyametin kopacağı gün var ya, işte o gün bâtıla sapanlar hüsrana uğrayacaklardır.”¹⁸⁷

Mevdûdî, bu ayetlerin tefsirinde hayatın sadece bu dünyada olduğunu, insanı zamanın yok ettiğini, Allah'ın varlığı ve müdahalesinin olmadığını, Allah'ın ruhları kabz etmediğini, öldükten sonrada toz toprak olduklarını ve başka bir hayatın olmadığını dolayısıyla ahiret hayatının da olmayacağını iddia edenlerin hiçbir delillerinin olmadığını ifade etmektedir. Bütün bu inançları batıl olup sadece zanlarına uyarlar. Nefsin istek ve arzularına kul oldukları için ahireti inkâr ederler. Çünkü ölümden sonra hayatın olması demek yaptıklarının hesabını vermeleri demektir ki bu da işlerine gelmez. Bundan dolayı ahiret inancını inkâr ederek heva ve heveslerini putlaştırıyorlar demektir.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Mevdûdî, Ebu'l-Ala, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, (Çev. Ahmet Asrar), Pınar yay, İstanbul. 1992, II, 48-49.

¹⁸⁷ Câsiye, 45/22-27.

¹⁸⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 326-327.

Oysa bu kâinatın yaratılışında öyle büyük nizam ve intizam mevcuttur ki plansız ve hikmetsiz hiçbir şey yoktur. Her şey bir hikmet ve nizama göre var olmuştur. Bu nizam içinde insana da belli ölçüde imkânlar sağlanmış ve kendisine bazı tasarruflar verilmiştir. Bundan dolayı yaptıklarına karşılık sorguya çekilecektir. İyiliklerine karşı mükâfat, kötülüklerine karşı da cezalandırılacaktır. Bunun aksi olan ahireti inkâr ise kâinattaki bütün nizamın anlamsız, gayesiz ve başıboş bir şekilde olması gerekir ki böyle bir kâinatın işlenmesi mümkün değildir. Hem bu kâinatın yaratıcısı olan Allah böyle anlamsız, gayesiz ve hikmetsiz şeylerden münezzehtir.¹⁸⁹

Mevdûdî, Yunus süresinde geçen “Şüphesiz sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra da arşa istiva eden işleri de evirip-çeviren Allah'tır.”¹⁹⁰ Ayeti kerimesinin tefsirinde şöyle bir yorum yapmaktadır; Yüce Allah kâinatı yaratıktan sonra onunla ilişkisini kesmemiştir. Belki kâinatın her bir zerresini bizzat idare etmek için Arş'a istiva etmiştir. İdare ve hüküm sadece onun elindedir. Bazılarının iddia ettiği gibi haşa Allah kâinatı yaratıktan sonra başıboş bırakmamıştır. Ya da nasıl isterlerse öyle yönetsinler diye yönetimini başkalarına devretmemiştir. Zira Kur'an bu düşüncüyü köküyle reddetmektedir. Çünkü ayeti kerime açık bir şekilde Allah'ın kendi yarattıklarını kendisi yönettiği gibi kâinattaki her hadise de onun izni ile vuku bulduğunu ifade etmektedir. Hem Allah sadece Halik (yaratıcı) değil aynı zamanda bu mükemmel kâinatın Müdebbiri ve Musavviri'dir.¹⁹¹

Bu açıklamalarda da görüldüğü gibi Mevdûdî varlık âleminin her zerresinin ilahi bir nizamla var olduğunu ve bu nizama tabi olup bir saniye bile bunun dışına çıkmayacağını vurgulamaktadır. Bazılarının dediği gibi Allah bu evreni yaratıktan sonra müdahale etmemiştir görüşüne karşı çıkmakta bu ve bunun gibi pek çok ayette bu görüşü reddetmektedir. Nitekim Mevdûdî “Siz, her nerede iseniz, O sizinle beraberdir.”¹⁹² Ayeti kerimesini: “sizler hiç bir surette O'nun hükümranlığının ve bilgisinin dışında kalamazsınız. Yeryüzünde, gökyüzünde, uzayda veya her nerede olursanız olunuz, Allah'ın bilgisi dışında olmanız mümkün değildir. Yeryüzünde hayatınızı idame ettiriyor olmanız bile, Allah'ın her yerde mevcut olduğunu bizzat

¹⁸⁹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 327-330.

¹⁹⁰ Yunus, 10/3.

¹⁹¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 306.

¹⁹² Hadid, 57/4.

ispatlamaktadır. Kalbinizin çarpıntısı, nefes almanız, görme ve işitme yetileriniz... Ciğerlerinizin işleyişine kendiniz de şahitsiniz. İşte Allah size hikmet ile bu imkânları verdiği içindir ki yaşamaktasınız. Nitekim eceliniz geldiğinde Allah bu imkânları ortadan kaldırır ve sizler hayata veda edersiniz.”¹⁹³ Şeklinde açıklayarak kendi görüşünün savunmaktadır.

Mevdûdî: içinde yaşadığımız bu dünyaya akli selim ile baktığımızda göreceğiz ki her şey bir düzen ve bir kanuna tabi bulunmaktadır. Kâinatın bütün unsurları arasında büyük bir nizam vardır. Her şey bir nizama göre yerleştirilmiş ve kendisine verilen bu nizama göre kusursuzca işlevini yapmaktadır. Tüm gök cisimleri güneş, ay ve yıldızlar mükemmel bir biçimde bir araya getirilmiştir. Kendilerine verilen bir kanunu izlemektedirler ve hiçbir zaman bu kanunda bir sapma göstermemektedirler. Allah’ın kendilerine çizmiş olduğu rotadan sapmıyorlar. Dünya kendi yörüngesinde Güneş kendi etrafında titizlikle dönmektedir. Hakeza Yörüngesinde dönüp daireler çizen ufacık elektron zerreciklerinden büyük galaksilere varıncaya kadar her şey kendilerine verilen belli başlı kanunlara tabi olmaktadır. Maddeden enerji ve hayata kadar her şey kendilerine verilmiş olan kanunlara uymaktadırlar. Su, hava, ışık ve ısı bu kanunlara uyuyor. İnsanlar, hayvanlar ve bitkiler doğar büyür ve ölürlü. Gelişmeleri, büyümeleri, yer değiştirmeleri, yaşamaları ve ölmeleri hep bu kanunlara göre olmaktadır. Dolayısıyla bu kâinat bir tesadüf eseri değil, belki bu kâinatı var edip her an ondan haberdar olan bir ilahın eseridir.¹⁹⁴

Şayet insan kendi âlemine baksa bu tabiat kanunlarının varlığının zorunluluğunu görür diyen Mevdûdî şöyle devam eder: “insanın doğumu, büyümesi ve hayatının tümü bir dizi biyolojik kanunlar tarafından düzenlenir. İnsan gıdasını tabiattan değişmez bir kanuna göre elde eder. En küçük dokularından kalbine ve beynine kadar bütün organları kendileri için önceden belirlenmiş kanunlara göre idare edilirler. Kısacası kâinatımız kanunlarla idare edilen bir âlemdir ve içindeki her şey kendisi için emredilen bir yönü izler.”¹⁹⁵

¹⁹³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 118-119.

¹⁹⁴ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 22.

¹⁹⁵ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 23.

Mevdûdî, Kâinatdaki küçük bir toz zerresinden, gökyüzündeki büyük yıldızlara kadar her şey büyük bir düzenle tabidir. Her şeyi idare ve sevk eden bu büyük nizam vardır. Bu kâinatın yaratıcısı ve yöneticisi olan Allah'ın kanun ve nizamıdır. Bu kâinat ve içindeki her şey Allah'ın kanun ve nizamına göre hareket etmektedir. Dolayısıyla bütün kâinat Allah'ın nizamına tabi olmakta ve Allah'a teslim olmaktadır. Hatta Allah'ı inkâr eden ve Allah'tan başkasına kulluk eden kimse bile yaratılış itibarı ile Allah'a teslim olmuştur. Çünkü böyle birisinin doğumu, hayatı, ölümü de Allah'ın belirlediği kanunlardır. Bu kişinin en küçük dokusundan vücudunun en büyük organına kadar ilahi kadere göre hareket etmektedir. Nitekim Allah'ı inkâr eden dili bile Allah'ın kendisine bağışladığı yetenekle konuşabilmektedir. Allah'tan başkasına eğilen başı ve Allahtan başkasına sevgi taşıyan kalbi dahi bu ilahi nizama bağlıdır.¹⁹⁶

Mevdûdî bunu anlattıktan sonra insan ve kâinatın Allah'ın kanunlarının hükmü altında olduğunu söyler. Ancak bununla beraber insanoğlu bu âlemde iki farklı safhada yer aldığını; Birincisi tamamıyla ilahi nizam içerisinde olduğu bir alandır. Bu alanın bir milim dahi dışına çıkamaz. Ondandır kaçamaz. Yani diğer mahlûkat gibi insanoğlu da tabii kanunların tamamıyla hükmü altında olup, O'na tabi olmaya mecburdur. İkincisi insanoğluna özgür bir faaliyet alanının olmasıdır. Zira insan akıl ve idrak ile donatılmıştır. Muhakeme etme, düşünme ve bir şeyi kabul veya reddetme gibi tercihte bulunma hakkına ve kudretine sahiptir. İstedikine inanabilir; istediği gibi yaşayabilir; yani kendi hayat yolunu kendi çizebilir. Allah ona serbest bir alan vermiştir. Kendine seçme özgürlüğü verildiği bu alanda muktedir de kılınmıştır.¹⁹⁷ Mevdûdî insanoğlunun bir yandan bütün varlıklar gibi kendisine verilen nizama uymada zorunlu bırakılmış, bir yandan da itaat etmek veya reddetmek hususunda tercih yapabilmede hür ve serbest bırakılmıştır diyerek insanın evrendeki konumuna da dikkat çekmiştir.

1.3.3. Âlemin Yaratılışı

Âlemin yaratılışı hakkında farklı görüşler öne sürülmüştür. Bazılarına göre âlem bütün maddesiyle yok iken sonradan var olmuştur. Bazılarına göre de âlem

¹⁹⁶ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 23.

¹⁹⁷ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 23.

bütün unsurlarıyla yani cevher ve araziyle kadim olup öncesiz ve sonsuzdur. Bazılarına göre ise âlemin maddesi kadim fakat kendisi hadis olup sonradan var edilmiştir. Müslüman kelmacılar ise âlemin bir bütün olarak yani hem âlemin kendisi hem de âlemin maddesi hadis olduğunu sonradan var edildiğini vurgulayıp bu görüşte ittifak etmişlerdir.¹⁹⁸

Mevdûdî ise bu konuda “O, Evveldir, Ahirdir, Zahirdir, Bâtındır. O, her şeyi bilendir.”¹⁹⁹ Ayeti kerimesinde geçen “*zahir*” kelimesini açıklarken her şeyin Allah’ın sıfatlarından, fiillerinden ve nurundan zuhur ettiğini dile getirir. Bu konuya ele aldığı ayetin tefsirinde şöyle değinmektedir. “Hiçbir şey yok iken Allah vardı ve her şey yok olduktan sonra Allah yine var olacaktır. O Evveldir, Ahirdir ve aynı zamanda Zahirdir. Çünkü her şey O’ndan zuhur edip, O’nun sıfatlarından, fiillerinden ve nurundan meydana gelir.”²⁰⁰

Mevdûdî, Âlemlerin yaratılışı tesadüf eseri olmadığı gibi böyle bir iddia da asla kabul edilemez demektedir. Nitekim bütün mevcudat Müdebbir, Âlim, Hâkim olan yüce Allah’ın fiillerinin eseridir. Çünkü kâinata baktığımızda her şeyin bir nizam içinde olduğunu ve bir gayeye göre hareket ettiğini ifade etmektedir. Nitekim tefsirinde bu konuya yönelik sunduğu deliller pek çoktur. Mesela Mevdûdî “*Hüve-Allah’ul-Halik’ul-Bari’ul-Musavviru*”²⁰¹ kısmını tefsir ederken âlemin yaratılışı hakkında şu açıklamalarda bulunur: başlangıcından sonuna kadar kâinata ki her şeyin yaratılışı Allah’a aittir. Hiçbir şey tesadüf eseri olmadığı gibi kendiliğinden de meydana gelmemiştir. Hiç kimsenin de kâinatın yaratılışında her hangi bir etkisi olamamıştır. Kâinat bütünüyle Allah’u Teâlâ’nın eseridir. Mevdudi bu ayetlerin Allah’ın yaratmasını üç safhada beyan ettiğini söyler ve bunu şöyle açıklar; “Birinci safha "Halk", yani planı çizmek, takdir etmek. Tıpkı bir mühendisin binayı yapmadan önce binanın maksada uygun kullanılacak şekil ve özelliklerde bir modelini çizmesi gibi. İkinci safha, "Ber" yani kısımlara ayırmak, parçalamak, yırtmak demektir. Hâlik olan Allah, hakkında çizdiği modeli bölüm bölüm meydana getirdiğinden dolayı, "Bari" sıfatı kullanılmıştır. Adeta bir mühendisin önce kendi

¹⁹⁸ Cemalettin Erdemci, *Kelam ilmine Giriş*, İstanbul, Dem Yayınları, 119.

¹⁹⁹ Hadid, 57/1.

²⁰⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 118-119.

²⁰¹ Haşr, 59/24.

zihninde bir model çizip, bu modele göre araziyi ölçmesi, üzerinde hesaplar yapması, temeller kazıp, duvarlar örmesi ve binanın inşaatını tedricen (kısım kısım) tamamlaması gibi. Üçüncü safha ise "Tasvir", yani şekil vermektir ki bu da Allah'ın her şeye son şeklini vermesidir.²⁰²

Mevdudi burada Allah ile insan arasında bir benzerlik söz konusu olmadığını bildirir. Çünkü insanın çizdiği planlar bir birlerine dayanırken Allah'ın tasvir ve icadı zatına hastır. Zira insanın kullandığı bütün malzemeler insanın yoktan var ettiği bir icadı değildir. Belki bütün maddeleri yoktan var eden ve bu maddelere şekil veren Allah'tır. Çünkü her cinse, her ferde ve her cüz'e benzersiz şekil veren yegâne Musavvir sadece Allah'tır. Bu durum ise kâinattaki her şeyin Allah'ın varlığına ve birliğine dalalet ettiği gibi onun bütün noksan sıfatlardan beri olduğunu da ortaya koymaktadır.²⁰³

²⁰² Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 227-229.

²⁰³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 227-229.

2.ULÛHİYET

2.1 Allah'ın Varlığı

Allah'ın varlığı hakkında dini ve akli deliller yanında bazı felsefî görüşler de ortaya atılmıştır. Teizm, ateizm, politeizm, monoteizm, henoteizm, agnotisizm, panteizm ve deizm gibi.²⁰⁴ Fakat biz burada bu felsefî görüşlere girmeden Allah'ın varlığını dini ve akli deliller üzerinden ele alıp Mevdûdî'nin görüşlerini anlatmaya çalışacağız. Nitekim Allah'ın varlığını tevhit anlayışına göre kabul edenler Allah'ın varlığının ispatı mümkündür derler. Fakat duyular ile kavranılması ve idrak edilmesi mümkün olamayan bir varlığın ispatı, elbette ki farklı bir ispat düzeyinde olmalıdır derler. Öyle ki bu ispat, fiziksel veya matematiksel aksiyom değil belki kalp ve zihin birlikteliğidir. Bu birliktelikte oluşan akıl, Allah'ın varlığının ispatı konusunda O'nun mahiyetini anlama veya keşfetme çabası olmayıp, yaratılanların bir yaratıcıya ihtiyacına binaen âlemin bir varlık tarafından yaratıldığını bunu akla uygun sebeplerle delillendirmeleridir.²⁰⁵

Mevdûdî de diğer kelamcılar gibi Allah'ın varlığının ispatı mahiyet açısından olmayıp dış varlıklar yolu ile onun varlığına ve birliğine ulaşma imkânı olduğunu söylemektedir. Nitekim Mevûdî'ye göre insan akli Allah'ı kavrayamaz. Allah evveldir. İnsan onun başlangıcını anlayamaz. Allah ahirdir. İnsan onun sonunu düşünemez.²⁰⁶ Zira Allah'ın zatı hakkında bilginiz ve aklınız sınırlıdır. Bilginizi aşan ve kavrayamadığımız konularda ileri gitmek doğru değildir. Allah hakkında insanın bileceği şey insanın kâinata bakıp, sağlam bir akıl ile düşünerek kâinatı, Allah'ın sıfatlarının şahidi olarak görmeli ve Allah'ın var olduğu ve kâinatın yaratıcısı olduğu sonucuna ulaşmasıdır. Aslında bu da tam bir ilim niteliğinde değildir. Yani Allah'ı tamamen her yönü ile bilme ve onu kavrama anlamında değildir. Belki bu bir iman ve intaçtır. Dolayısıyla Allah hakkında ayrıntılarla bilgi sahibi olmak mümkün değildir.²⁰⁷ Aslında bu durum garipsenecek bir şey de olmadığını söyler. Nitekim kâinata kavrayamadığımız bilgisine ulaşamadığımız

²⁰⁴ Düzgün, "Varlık", (editör), *Kelam El Kitabı*, 204.

²⁰⁵ Düzgün, "Varlık", (editör), *Kelam El Kitabı*, 207.

²⁰⁶ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 86.

²⁰⁷ Mevdûdî, Ebu'l-Ala, *Fetvalar*, (Çev. Mahmut Osmanoglu - A. Hamdi Chohan), Düşün Yay., İstanbul, 2015, I, 43.

birçok gerçekler mevcuttur. Kâinatın oluşumu, ruh ve bu gibi konular hala insanların ayrıntılarıyla kavramaktan aciz kaldığı konulardır. Dolayısıyla Allah'ın mahiyeti hakkında düşünmek şaşkınlıktan başka bize bir şey vermez. Bize düşen hayatımızla ilgili kısmına yönelmektir. Mesela Allah var mı? yok mu? varsa sıfatları nelerdir? Allah ile bizim aramızdaki ilişki nasıl olmalıdır? gibi konularda bizim bilgimiz olması gerekir. Zaten bu bilgiler olmasa hayatımızı yönlendiremeyiz. Bunlar bizim için yeterlidir. Ama Allah nerede? gibi sorulara cevap aramak bizim hayatımızla ilgili olmadığı için herhangi bir sonuca varmakta mümkün değildir.²⁰⁸

Mevdûdî, Allah'ın varlığına getirdiği deliller, Hudûs, Temânu' ve Fıtrat Delilleri olmakla birlikte genelde Gaye ve Nizam Delili çerçevesinde konuyu ele almaktadır. Bu kâinatın mükemmel manzarasının, harika işleyişine eşsiz modeline bakıp ta bunu yapanı, idare edeni, bilmek her akıl sahibinin idrak etmesi zorunlu olan bir gerçek olduğunu ifade etmektedir. Harika bir işleyişe sahip olan kendi vücuduna bakıp onu varlık haline getiren kudreti tanınmalıdır.

Hudûs Delilini ele alan Mevdûdî, âlemin hadis olduğunu onun bir var ediciye muhtaç olduğunu söyler. Çünkü karbon, kalsiyum, sodyum ve benzeri gibi cansız maddeler kendiliğinden meydana gelmeyeceğini gibi bu maddelerden eşsiz bir canlının da kendiliğinden meydana gelmesi de düşünülemez. Bunları yoktan var eden irade sahibi bir yaratıcıya ihtiyaç vardır. O'da Allah'tır. İnsana düşen ise bu mükemmel kâinatın yaratıcısını kavramak ve aklını kullanarak O'nun varlığına ulaşmaktır der.²⁰⁹

İnsan kâinattaki harika plana şahit olduğunda, gözünü gerçeğe kapatmadan arkasındaki plan yapanı görmelidir ²¹⁰ diyen Mevdûdî, şöyle bir açıklamada da bulunmaktadır: Kâinat tesadüfi maddeler yığını olmadığı gibi düzensiz maddeler yığını da değildir. Manasız ve karmaşık varlıkların terakümü de değildir. Çünkü bu mükemmel derecede düzende olan bu kâinat ancak bir yaratıcı, planlayıcı ve idare edip kontrol eden bir yaratıcıya ihtiyaç duyar. Bunu ancak ezeli ve ebedi olan, mutlak kudret ve ilim sahibi olan Kâinatın her zerresine kadar yönetmeye güç

²⁰⁸ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 44.

²⁰⁹ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 25.

²¹⁰ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 26.

yetirebilen yaratıp idare edebilir. Bu kâinatın sahibi her kâinatın barındırdığı her şeyin sahibi olmalı her türlü zafiyetten beri olmalı, hiçbir şey O'nun işlerine müdahaleye güç yetirememelidir. Ancak böyle bir zat bu kâinatın yaratıcısı ve idare edeni olabilir. Aynı zamanda bu sıfat ve özellikler sadece bir zat olmalıdır. Çünkü bu sıfatlara sahip iki ayrı zat'ın bir arada yaşaması imkânsızdır. Bir biriyle çarpışmaları kaçınılmaz olur. Biri diğerine müdahale eder. Sonunda kâinat yok olup fesada uğrayacaktır. Onun için bu sıfatlara sahip bir tek zatın olması şarttır. Çünkü kâinat bölünmez bir bütünlük içindedir.²¹¹

Mevdûdî Allah'ın varlığına götüren bazı soruları da sorar. Mesela: aklın, kalbin, ruhun ve vücudun yaratıcısı insanın kendisi mi yoksa başka bir güç mü? Keza kâinatı ve içindeki her şeyin yaratıcısı ve hâkimi kimdir? İnsanın varlık sebebi olan, anne-babanın kalbine çocuk sevgisini aşıl原因 ve anneyi çocuklarına bakma, besleme istek ve gücüyle donatan kimdir? Mevdûdî en güçlü teleskopuyla bile sınırları keşfedilmemiş nice varlıklar var. Bunlar kimin kudreti altındadır. Dünya, Güneş, Ay ve yıldızlar gibi gökcisimleri kimin emriyle hareket edip, düzeni bozmadan, muhteşem bir denge dönüyor. Bütün bu sorular bizi tek yaratıcı olan Allah'a götürüyor.²¹²

Mevdûdî, bu kâinatın mükemmel işleyişine baktığımızda, yaratıcısı ve idare edicisinin tek olduğunu aklen kabul etmek zorundayız. Yaratıcının iki veya ikiden fazla kabul etmek aklen doğru değildir. Bu düzen ve işleyiş böyle bir durumda varlığını devam ettiremez. Dolayısıyla her şey Allah'ın varlığına ve birliğine ve tek olduğuna bizleri götürmektedir.²¹³ Nitekim Mevdûdî, “değil birbirinden uzak binlerce yıldızı içeren evren, bir tek kurum veya ev bile iki efendi olduğunda gereği gibi düzgün bir işleyiş içinde olamaz. Dünyanın düzeni dâhil tüm evrendeki sistem, evrensel bir kanuna göre işlemektedir. Çeşitli güçler ve sayısız eşya arasında uyum, ahenk, denge ve işbirliği olmasa bu sistem bir an bile işleyemez. Bu da güç ve varlıkların birbirleriyle mükemmel bir denge ve ahenkle uyum ve işbirliği içinde olmalarını gerektiren evrensel ve her şeye hâkim bir kanun ve düzenin var olduğunun

²¹¹ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 86.

²¹² Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 27-28.

²¹³ Ebu'l-Ala el-Mevdûdî, *Kur'an'a Göre Dört Terim*, (Çev. İsmail Kaya- Osman Cilacı), Beyan Yay., İstanbul, 2014, 28-29.

apaçık bir delilidir. Eğer birbirinden bağımsız yönetici ve hâkimler olsa bu mümkün olamazdı. Böyle bir düzenin olması başlı başına, tüm evreni yöneten ve düzenleyen bir Hâkim ve her şeyi yöneten bir Efendinin var olduğunun apaçık bir delilidir.” demektedir.²¹⁴

2.2. Allah'ın Sıfatları

Mevdûdî'ye göre Allah'ın sıfatları insanın yaratıcısını tanıması için önemli bir konudur. Allah duyular ile kavranılması mümkün olmayan yüce bir varlıktır. Akıl ile zatını tasavvur etmek veya hayal gücü ile buna ulaşmak mümkün değildir. Yani zati Bari'yi tasavvur imkân dışıdır.²¹⁵ Ancak Allah (c.c) sıfatlarıyla bilinmektedir. Nitekim Allah sıfatlarıyla bize kendini tanıtmaktadır. Kuran'ı Kerimde birçok yerde Allah'ın sıfatları işlenir. Bu da insan zihninde geniş bir ilah tasavvurunun yer edinmesinin istenmesidir.²¹⁶

Mevdûdî Haşr süresinin 22-24. Ayetlerinin tefsirinde Allah'ın sıfatları ile ilgili şu açıklamalarda bulunur: Kendisine ibadet edilmeye layık olan sadece Allah'a Teâlâ'dır. O'ndan başka hiç kimse kendisine ibadeti gerektirecek sıfatlara sahip değildir. Çünkü Allah'u Teâlâ gizli ve açık olan her şeyi bilendir. Geçmişte ve gelecekte olacak her şeyin bilgisine sahip olandır. O'nun rahmeti sınırsız ve her şeyi kuşatacak kadar geniştir. O Her şeyin sahibi ve malikidir. Mevcut olan her şey O'nun mülkiyeti altında olup O'na tabidir. O'nu sınırlayan hiçbir güç ve kuvvet yoktur. Hâkimiyeti sınırsızdır. Bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. Zatı celalinde hiçbir eksiklik bulunmaz. Emniyet ve esenlik ondadır. Selamet veren odur. O'nun kemalinin zevale uğraması mümkün değildir. Başkasına emniyete kavuşturan mümindir. Gözetip koruyan, Şahit olan ve başkalarının ihtiyaçlarını giderendir. Bürün mahlûkatın yegâne koruyucusu ve gözetleyenidir. O hiçbir şeye muhtaç değildir. Fakat kendisine muhtaç olunan mutlak güç sahibidir. Kâinatın işleyişini cebren elinde tutup idare edendir. O' (c.c.) en büyüktür. Kâinatta var olan her şey O'nun karşısında hakir ve zelildir.²¹⁷

²¹⁴ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 303.

²¹⁵ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 116-117.

²¹⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 227-229.

²¹⁷ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 227-229.

Mevdûdî Hadid süresinin 1-6. ayetlerini²¹⁸ açıklarken Allah'ın sıfatlarına detaylıca değinir. Nitekim bu ayetleri şöyle açıklar: Kâinatta var olan her şey, bir yönüyle yaratıcısı olan Zat'ın zaaf ve eksiklik gibi türlü kusurdan beri olduğunu gösteren birer ayettir. O'nun yüceliğini ispatlamaktadır. Çünkü kâinatı yaratanın sıfat ve eylemleri onun mükemmelliğin zirvesinde olduğunu gösterir. Nitekim "Huve'l-Aziz'ül-Hâkim" cümlesindeki "hüve" zamiri tekit amaçlı başa getirilmiştir. Bu ise aziz ve hâkim olanın ancak Allah olduğunu vurgular. "Huve'l-Aziz" demek Allah'ın kuvvet sahibi olup, kâdir ve kâhhar olduğunu anlamına gelir. Onun için bütün varlık O'nun emirlerinin yerine getirmek zorundadır. O'na karşı çıkılamaz. "Huve'l-Aziz'ül-Hâkim" cümlesinde geçen Hâkim kelimesi ise O'nun hikmet sahibi olduğunu anlamına gelmektedir. Bu ise O'nun bütün işlerini bir hikmete binaen bir hikmete dayanmaktadır. Yaptıkları boş ve abes olmadığı gibi akla da ters değildir. Bütün emir ve nehiyelerinin bir hikmete vardır. O, her şeyi hakkıyla bilen bir âlimdir. Emirlerinde asla yanılma olamaz. O, Rahîmdir; varlıklara merhametiyle muamele eder. Kuvvetini kötude kullanmaz. O, Gafurdur; yarattıklarına karşı hoş görülü davranır ve onları affeder. O, Vehhâbtır; cömert davranır. O, Hamid'dir; bütün güzel sıfatlara mevsuf olan ve onlara lâyük olan sadece O'dur.²¹⁹ O, Evveldir, Hiçbir şey yok iken O(c.c.) vardı. O' Ahirdir. Her şey fena olduktan sonra yine O var olacaktır. O, Zahirdir. Her şey O'nun sıfatlarından, fillerinden ve nurundan meydana gelip zuhur etmiştir. O (c.c.) Bâtındır. Duyular ile kavranılamaz. Akıl ve hayal gücüyle zatını tasavvur etmek mümkün değildir. Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir. Yer altındaki taneden yeryüzüne inen damlacığa kadar her şey onun bilgisine ve emrine göre hareket eder. Bunu aksi bir durumda böyle mükemmel bir nizamın işleyişi düşünülemez. Onun için nerede olursa olsun her şey onun kontrolü altındadır. Kalp çarpıntımız, nefes alıp verişimiz, görmemiz ve duymamız gibi bedenimizin diğer bütün işleyişi O'nun (c.c.) emri altında işlemektedir. Bu ise bize Allah'ın varlığını, O'nun her yerde olduğunu

²¹⁸ "Göklerde ve yerde olanların tümü Allah'ı tesbih etmiştir. O, üstün ve güçlü (aziz) olandır, hüküm ve hikmet sahibidir. Göklerin ve yerin mülkü o'nundur. Diriltir ve öldürür. O, her şeye güç yetirendir. O, Evveldir Ahirdir, Zahirdir, Bâtındır. O, her şeyi bilendir. Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da arşa istiva eden O'dur. Yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni ve ona çıkanı bilir. Siz, her nerede iseniz, O sizinle beraberdir. Allah, yapmakta olduklarınızı görendir. Göklerin ve yerin mülkü o'nundur. (Sonunda bütün) işler Allah'a döndürülür. Geceyi gündüze bağlayıp-katar, gündüzü de geceye bağlayıp-katar. O, göğüslerin özünde (saklı) olanı bilendir." Hadid, 57/ 1-6.

²¹⁹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 116-117.

ve bizi gördüğünü gösterir. Nitekim Allah'ın bize takdir ettiği ömrün sonunda ecelin gelmesiyle de O'na döneceğiz.²²⁰

Mevdûdî ilahî sıfatlar konusunda müteşâbih ayetleri, “birçok farklı anlama gelebilen insan aklının ve duyularının idrakinin ötesinde bir şeyi izah eden ayetlerdir.” diye tanımlar.²²¹ Ona göre insanın tecrübe veya müşahede edemeyeceği bir gerçeği, insanın algılaması için -kendi dilinde denk gelecek sözcüklerin olmayışından dolayı- anladığı sözcüklerle izah etmek bir gerekliliktir. Nitekim Allah'u Teâlâ için hayat, görme, konuşma, işitme gibi kelimelerin kullanılması ve arş ve kürsü ile izafesi veya O'nun yerde ve gökte olduğunu söylemek veyahut Allah'ın sevdiği veya kızdığını belirtmek için bazı sözcükler kullanılır. Ancak buradaki amaç sadece gerçeğe dair mücmel bir bilgi vermektir. Fakat bu sözcüklerle ilahî hakikati tam anlamıyla kavramak, idrakın dışındaki hakikatin keyfiyetine tam bir manada ulaşmak mümkün değildir. Mevdûdî bu hakikati keyfiyetini ve tabiatını tam anlamıyla anlamak veya kavramak mümkün değildir. Dolayısı müteşâbih ayetlerin tevil ve yoruma da tabi tutmak dahi hep eksik bir yanı olacaktır²²² diyen Mevdûdî bununla beraber tefsirinde müteşâbih ayetleri yoruma tabi tutmuştur.

Konu ile ilgili müteşâbih ayetlerden birkaç tanesini ele alarak Mevdûdî'nin görüşlerini işlemeye çalışırsak, “Gerçekten sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra da arşa istiva eden Allah'tır.”²²³ ayeti kerimesinde “Arş üzerinde oturma” hakikati bilinmeyen bir şey olarak zikretmektedir. Ancak böyle de anlaşılabilir diyerek, şöyle bir yorum yapmaktadır. Cenabı Allah kendi hükümlerini için “Arş” diye bir yer tespit etmiş olabilir. Hem Arapçada “Arş” kelimesini hâkimiyet anlamında ve "arşa oturuşu" da hükmü yalnız elinde tutma anlamında mecazi olarak da kullanılabilir. Burada amacın Allah, kâinatın yalnızca Halık'ı değil onun müdebbiri de olduğunu vurgulamaktadır.²²⁴

Mevdûdî Rad süresinde geçen “Sonra arşa istiva etti.”²²⁵ müteşâbih ayeti “idare etme” anlamında yorumlamaktadır.²²⁶ Mevdûdî “Siz, her nerede iseniz, O

²²⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 118-119.

²²¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 240.

²²² Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 580.

²²³ A'raf, 7/54.

²²⁴ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 42.

²²⁵ Rad, 13/2.

sizinle beraberdir.”²²⁷ ayeti kerimesini de; insanın hiçbir zaman ilahi gözetim veya ilahi bilginin dışında olması düşünülmez. İster yeryüzünde ister uzayda olsun her daim Allah’ın gözetimi altındadır. Allah’ın her yerde mevcut olduğunun ispatı insanın bizzat hayatını devam etmesidir. Zira hayatının her anı ancak ilahi rahmetin varlığıyla mümkündür. Mesela kalbimizin çarpıntısı, nefes alıp verişimiz ve bununla ciğerimizin çalışmasına her an şahit oluyoruz. Bu Allah’ın bize fırsat vermesi ile yaşadığımızın bir delilidir. Ecelimizin gelmesi ile de Allah bizden bu fırsatı alır ve hayatımız artık sonlanmış olur. Şeklinde yorumlamaktadır. Mevdûdî yukardaki ayeti bu şekilde açıklaması onun müteşâbihleri yorumlama ve ilahi sıfatlara bakışını da ortaya koymaktadır.²²⁸

Mevdûdî, imam Gazalinin bu konulardaki görüşleriyle yakın bir görüşte olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim İmam Gazali müteşâbih ayetleri anlamada âlimler cahillerin arasında fark olduğunu söyler. Mesela; “Siz, her nerede iseniz, O sizinle beraberdir.”²²⁹ ayeti kerimesi ile Allah arşa istiva etti ayetini beraber aldığımız da cahil olan kişilere göre iki zıt anlam ortaya çıkar. Ancak âlim olanlar ise bazı kelimelerin bazı anlamlar için bazen ödünç alınabileceğini bilir. Mesela “istiva” kelimesi “istevla” anlamında ödünç olarak Arap dilinde kullandığını gibi “ve hüve meaküm” anlamı ise her şeyi ilmi ile ihata eden olarak anlamışlardır diyerek bazı yorumlarda bulunmuştur.²³⁰

Mevdûdî, Haşr süresindeki; . "(Featahumallahu ...)"²³¹ (Allah... Geldi) müteşâbih ifadeyi Allah’ın bir yerden geldiğini ifade etmek için kullanılmadığını söyler. Nitekim buradaki anlamı mecazi olup; “böylece Allah’ın azabı da, onlara hesaba katmadıkları bir yönden geldi.” Anlamı kast edilmiştir. Bu mecaz anlamda kast edilenin ise: “Onlar Allah'a karşı koymakla, bir ordunun kendilerine hücum edeceğini sanmışlardı ve bu yüzden de gelecek olan orduya karşı koymak için kendi kalelerine güveniyorlardı. Fakat Allah onlara hiç beklemedikleri bir yönden geldi.

²²⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 506.

²²⁷ Hadid, 57/4.

²²⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 118-119.

²²⁹ Hadid, 57/4.

²³⁰ Gazali, İmam Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed Gazali, *el-İktisat fi'l-İttikad*, Daru'l Minhac, Beyrut, 2016, 125.

²³¹ Haşr, 59/2.

Öyle ki onların kalplerine korku saldı ve dolayısıyla onların silah ve kaleleri hiçbir işlerine yaramadı. Sadece korkularından teslim oldular.”²³² Olduğunu söylemektedir.

Mevdûdî, “Rabbin(in buyruğu) geldiği ve melekler de dizi dizi durduğu zaman”²³³ ayetinde geçen "câe rabbüke” (Rabbin geldi) cümlesini “Rabbinin buyruğu” olarak açıklamış ve tevil etmiştir. Aynı zamanda "câe rabbüke” (Rabbin geldi) cümlesini Allah’ın bir yerden başka bir yere nakl olması değil belki bir benzetme olarak anlamamız gerektiğini de ifade etmektedir. Çünkü burada Allah’ın iktidarını, saltanat ve kahhariyetini gösteren bir düşüncenin var olduğunu söylemektedir. Bunu açıklamak içinde şöyle bir misal getirmektedir; “Bu dünyada bir padişahın askerleri ve yüksek memurları bir yere geldiklerinde, padişahın kendi gelişindeki psikolojik havayı oluşturamazlar. Ayetteki ifadede Allah, kendisinin gelmesini bunun için kullanmıştır.”²³⁴

Mevdûdî, “Doğu da Allah’ındır, batı da. Her nereye dönerseniz Allah’ın yüzü (zati) oradadır. Şüphesiz Allah’(ın rahmeti ve nimeti) geniştir. O her şeyi bilendir”²³⁵ ayeti kerimesinde; "Allah, Doğu ve Batı gibi belirli bir yöne bağlı değildir; O, bütün yönlerin ve her yerin sahibidir. İbadet için belli bir yönün belirlenmiş olması, Allah’ın sadece o yönde bulunduğu anlamına gelmez.”²³⁶ diyerek “Allah’ın yüzü” vasfına değinmemiştir. Mevdûdî bu ayetin devamı olan Allah’ın “vasiâ” (geniş) olmasını ise, “rahmetinin genişliği” olarak yorumlayıp şöyle açıklamaktadır; Allah’ın haşa sınırlı dar görüşlü, fakir ve veya cimri olmadığını, bilakis Allah’ın mülkü, cömertliği ve görüşü sonsuz ve sınırsız olduğu anlamında yorumlamıştır.²³⁷

2.3. Allah’ın İradesi ve İnsan Fiilleri

Allah’ın mutlak güç ve irade sahibi olması ile insanın yaptıklarından sorumlu olması birbirine çelişir iki durumun ortaya çıkması demektir. Bu nasıl izah edilebilirdi? Bu konuda kelamcılar farklı görüşler de olmuşlardır. Bazıları Allah’ın

²³² Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, VI, 199.

²³³ Fecr, 89/22.

²³⁴ Mevdûdî, *Tefhimü'l Kur'an*, VII, 120.

²³⁵ Bakara, 2/115.

²³⁶ Mevdûdî, *Tefhimü'l- Kur'an*, I, 107.

²³⁷ Mevdûdî, *Tefhimü'l- Kur'an*, I, 107.

mutlak iradesine vurgu yaparken bazıları da insanın sorumluluk yönüne dikkat çekmişlerdir. Öyle ki bu konuda bazen ilahi kudreti sınırlandıracak derecede kendi görüşünü savunma gayreti içinde olmuşlardır.

Bu konuda Mevdûdî, Allah tarafından ilahi sınırlar içerisinde insana verilen bir irade gücünün var olduğunu ve bu irade gücünü özgürce kullanmasına imkân da verildiğini söylemektedir.²³⁸ Bu irade sadece insana verilmiştir. İnsan dışında kâinata herhangi bir varlığa isyan veya itaat, emirlere uyma veya uymama gibi bir tercihleri yoktur.²³⁹

Mevdûdî Kur'an'a ve kâinata baktığımızda insanın ne tam anlamıyla özgür olduğunu ve nede tam anlamıyla mecbur bir konumda olduğunu görürüz. İnsan bir yönüyle kâinattaki varlıklar gibi kendisine biçilen kanunlara bağlıdır ve bunun aksi inkâr edilemez.²⁴⁰ Yani tamamıyla ilahi nizam içerisinde olduğu alanın bir milim dahi dışına çıkamaz. Ondan kaçamaz. Bütün varlıklar gibi o da tabii kanunların hükmü altındadır. Ona tabi olmaya mecburdur. Güneş, ay, yıldızlar ve kâinattaki her şey gibi o da Allah'ın kanunlarına uyma mecburiyetindedir. Mesela; insanın doğuşu, hayatı ölümü, hatta vücudundaki her bir zerresi ilahi kanunlara göre hareket etmekte olup, bütünüyle ona tabî olmaktadır. Öyle ki yaratıcıyı inkâr eden insanın dili ancak Allah'ın kanunları ile konuşabilmektedir. Kalbi Allah'ın kanunlarına bağlı çalışmaktadır. Allah'ı inkâr ettiği o kafası dahi Allah'ın kanunlarından bir milim dahi şaşmaz. Nitekim görmesi, duyması, konuşması, beyin ve anlama kabiliyetleri dahi hepsi ilahi kanunlarına bağlı olup bu kanunlara boyun eğmektedir. İnsan da kâinat gibi Allah'ın kanunlarının hükmü altında olduğunu görüyoruz.²⁴¹ Ancak öte yandan insan kendi özgür iradesiyle de ortaya koyduğu bazı şeylerin varlığını da kimse inkâr edemez.²⁴² Nitekim insanoğlu akıl ve idrak ile donatılmıştır. Düşünce ve muhakeme, kabul veya reddetme, kudretine sahip olup, herhangi bir yolu tercih etmede hür bırakılmış ve ona özgür irade verilmiştir.²⁴³

²³⁸ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, (Çev. N. Ahmet Asrar), Hilal Yay., İstanbul, 2015, 84.

²³⁹ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 98.

²⁴⁰ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 98.

²⁴¹ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 23-24.

²⁴² Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 98.

²⁴³ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 23-24.

Mevdûdî, irade ve seçme özgürlüğüne sahip olan insanoğluna bu iradeyi kullanma yetkisini ona Allah vermiştir. Ancak insana verilen bu özgürlüğün cüz-i olduğunu, mutlak manada bir özgürlük olmadığını söyler. İnsan kendisine verilen bu cüz'i-iradeyi herhangi bir zorlama ve cebir olmaksızın, iyi veya kötude kullanabilir.²⁴⁴

Mevdûdî, insan fiillerinin özgürlüğünün gereği hakkında şu açıklamalarda bulunur: Allah-u Teâlâ, insanlara bilgiyi elde edebilme kabiliyeti vermiştir. Doğruyu eğriden ayırabilecek kadar düşünme ve mukayese gücü vermiştir. İnsana belli sınırlar içerisinde irade özgürlüğünü de lütfetmiştir. İnsanın imtihanı bu özgürlüğündendir. İnsanın zekâsı, bilgisi, irade ve hareket hürriyeti ile fark gözetme kudreti, hep bu alanda denenmektedir. İnsana verilen bu özgürlük alanında Allah cebri kullanmamaktadır. Nitekim böyle bir şey imtihanın asıl gayesine ters düşmektedir. Dolayısıyla bu alanda insana serbest bir şekilde hareket etmek imkânı verilmiştir.²⁴⁵

Nitekim Mevdûdî, herhangi bir sınavda kişi sorulara belli cevaplar yazmaya zorlansa o imtihanın kişiyi ölçme bakımından bir değeri olur mu? Sorusuna hayır olmaz demektedir. Çünkü kişinin değeri, ancak sorulara kendi bilgisine göre cevap vermeye müsaade edildiğinde anlaşılabilir. Doğru cevap verirse imtihanı kazanır ve ileriye doğru aşamalara giriş yapabilir. Eğer yanlış cevap verirse, o zaman kaybeder ve daha sonraki aşamalardan engellenir. İşte insanın bu dünyada karşılaştığı durum bunun gibidir. Onun için bu alanda insan istediğini seçmede hür olup, iyi veya kötüyü, hidayet veya dalaleti tercih etme de serbest bırakılmıştır.²⁴⁶

Mevdûdî insan fiilleri konusunu *Cebir ve Kader Risalesi* adlı eserinde detaylı olarak ele almaktadır. Bu konuda öncelikle bütün görüşleri zikretmeye çalışmaktadır. Metafizikçilerin (felsefecilerin) fizikçilerin ve kelamcılarının görüşlerini ve delillerini sunmaktadır. Daha sonra bu görüşlerin doğru ve yanlışlarına değinmektedir. Felsefecilerin, Fizikçilerin yanlış olduklarını vurgular. Kelamcılardan Cebriye mezhebi cebri görüşünü savunduklarını, Mutezilenin ise kaderci olduklarını ifade eder ve her ikisini de yanlış bulur. Çünkü her ikisinin de meseleye bir tek yönden

²⁴⁴ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 151.

²⁴⁵ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 29.

²⁴⁶ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 29.

yaklaştığını söyler. Oysa bir şeyde birden çok etken olabilir. Bunun için meseleye sadece bir yönden yaklaşmanın doğru olmadığını da ifade etmektedir.²⁴⁷

Mesela: Allah kullarının yaratıcısıysa, kullarına iyi veya kötü işler yapma özgürlüğünü ve iradesini vermiş midir? Sorusuna evet dersek (kaderciler gibi) kullarda ilahi iradeye karşı gelme gücü olacak ki bu da Allah'ın irade ve kuvvetine galip gelme demektir. Bu batıldır ve kabul edilemez. Ya da Allah'ın iradesine karşı kulun bu iradesi önemsiz ve geçersizdir (Cebriye gibi) denilecektir. Bu durumda da kulun yaptığıın hiçbir anlamı yoktur. Yaptıklarından da sorumlu olmamalıdır. İşte Mevdûdî burada insan iradesi ve fiilinin özgürlük alanı her iki keskin uçtan birinde olmayıp, ilahi sınırlar içerisinde sorumlu bir özgürlük alanıdır olduğunu söyler.²⁴⁸

Mevdûdî, bunu şöyle bir şekilde açıklayıp görüşünü de ortaya koymaya çalışmaktadır. Mesela kendi kendimize bir bakalım ne zaman ki bir işe (mesela yazmaya) yönelmeye kalkışırsak, birçok dış etkenler (yazma için gerekli dış etkenler) ile iç etkenlerin (yazma isteğine götüren iç etkenler) bir taraflara yönelmemize etki ettiğini görürüz. Bununla beraber içimizde his ettiğimiz ve vicdanen de red edemediğimiz, harekete geçme esnasında fiili yapma veya yapmama gibi bir tercihte özgür bir şekilde davranabildiğimiz bir alanın var olduğunu inkâr edemeyiz. Bu var olan özgürlük belki açıklanamayabilir ama hiçbir delilde insanda var olan bu vicdani duyguyu silemediği de bir gerçektir. İşte Mevdûdî burada insanların dış etkenler ve iç etkenler dizisi bakımından tamamen ilahi emrin altında olduğunu fakat içindeki tercih etme ve be bu tercihe yönelme de ise bir irade özgürlüğünün var olduğunun inkâr edilemeyeceğini vurgular.²⁴⁹

İnsana verilen cüz-i iradenin ortaya çıkması yani insan fiilinin yaratılması konusunda Mevdûdî daha çok Mâtürîdî mezhebinin anlayışına göre bir yol izlediğini söyleyebiliriz.

²⁴⁷ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 23-69.

²⁴⁸ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 59; Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 262.

²⁴⁹ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 84-85.

2.4. Rü'yetullah

Rü'yetullah konusu kelamcılar arasında özellikle Mu'tezile ve karşıtları tarafından tartışılmıştır. Mu'tezile rü'yetullahı kabul etmezken Eş'ari ve Maturidi kelam bilginleri ise ahirette rü'yetullahı mümkün görüp bunu kabul ederler.²⁵⁰

Mevdûdî, Allah'ın bu dünyada görülmesinin mümkün olmayacağını söyler. Şayet miraç'ta böyle bir şey olsaydı bunu peygamberimiz açık bir şekilde dile getirirdi. Nitekim Kur'an'ı Kerim'de Hz. Musa Allah'ı görmeyi istemiş fakat Allah "sen beni göremezsin" demiştir. Hz. Musa'ya Allah'ı görme şerefi verilmemiş. Şayet bu şeref peygamberimize verilmiş olsaydı Allah bunu açıkça beyan ederdi.²⁵¹

Mevdûdî, Necm süresinde ilgili ayetlere baktığımızda "nitekim ikisi arasındaki mesafe iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu."²⁵² Ayetinde bir birine yakın olan Hz. Muhammed ve Hz. Cebrail'dir. Hem "Andolsun ki, o, bir başka inişte daha görmüştü."²⁵³ Ayeti yine Hz. Muhammed'in (s.a.v) Hz. Cebrail'i asli suretiyle gördüğünü göstermektedir. "Andolsun, o, Rabbinin en büyük alametlerinden bir kısmını gördü."²⁵⁴ Ayeti ise Hz. Muhammed'in (s.a.v) Cenabı Allah'ı değil O'nun ayetlerini gördüğünü açık bir şekilde bize sunmaktadır.²⁵⁵ Nasıl ki İsrâ süresinde "ona ayetlerimizin bir kısmını gösterelim diye ..." ²⁵⁶ maksadı açıklamışsa burada da amacın sidret'ul-Munteha'da Allah'ın büyük ayetlerini peygamberine göstermek olduğunu bildirmektedir. Burada Allah'ı görmekten bahsetmemektedir.²⁵⁷

Mevdûdî'ye göre ahirette Müslümanların rablerini görmeleri mümkündür. Nitekim bu konuda birçok hadisi şerif açık bir şekilde buna değinmektedir. Kur'an'ı Kerimde "O gün bir takım yüzler aydındır. Rablerine bakarlar. O gün bir takım yüzler de asıktır."²⁵⁸ Ayetinde geçen "Rablerine bakarlar." İfadesinde bazı alimler

²⁵⁰ Cemalettin Erdemci, *Kelam İlmine Giriş*, Dem Yay., İstanbul, 2009, 149.

²⁵¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 20.

²⁵² Necm, 53/ 9.

²⁵³ Necm, 53/ 13.

²⁵⁴ Necm, 53/ 18.

²⁵⁵ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, (Çev. Ahmet Asrar), Pınar Yayınları, İstanbul, III, 341.

²⁵⁶ İsrâ, 17/1.

²⁵⁷ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 20.

²⁵⁸ Kıyâmet, 75/22-24.

mecazi bir anlamda almışlarsa da genelde Ehl'i-Sünnet bu ayeti cennet ehlinin ahirette Allah'ı görmek ile müşerref olacağı görüşünde birleşmişlerdir. Buna delil olarak da “Hayır onlar (facirler) şüphesiz o gün rablerini görmek gibi büyük nimetten mahrumdurlar.”²⁵⁹ Ayetini getirirler. Yani facirler Allah'ı görmeyecekler ama müminler ahirette rablerini göreceklerdir.²⁶⁰

Mevdûdî, bir şeyi görmek için o şeyin boyutu, mekânı, şekli, rengi, ışığın o şeye çarpması ve beyne aksetmesi gibi şeylerin olması gereklidir diyor. O halde Âlemlerin Rabbi olan Allah'ı nasıl görebiliriz? Bu nasıl olabilir ki? şeklinde ki sorulara şöyle cevap verir. Bir şeyi görmek için görende görme özelliklerinin var olması gerekir. Yani görenin gözleri ve gözlerinde görme yeteneği olmalı ayrıca o cismin belli bir boyutu, mekânı, şekli, rengi, ışığı olmalı ki görünebilsin. Kör olanda ise bu özellikler olmadığı için göremez. Demek ki görmek için bazı şartlar vardır. O zaman ahirette de Allah'ı görmek için ona göre şartlar ve imkânlar verilebilir. Belki biz onu burada kavrayamayız. Zaten ahiretin mahiyetini kavramak demek, iki yaşındaki bir çocuğun evlilik ve cinsel hayata bakışı gibidir. Ancak o büyüyünce kendi kendisi bilfiil bununla yüz yüze gelecek ve bunu kavrayacaktır. Aynı zamanda Mevdudî, görme olayı sadece bizim bu dünyadaki biçim ve şekilden ibaret de değildir diyerek ahirette rü'yetullahı mümkün olduğunu delillendirmeye çalışmaktadır.²⁶¹

2.5. Kaza ve Kader

Kaza ve kader meselesi hakkında Mevdûdî, bu meselenin şimdiye kadar çözümlenmeyen bir olgu olduğunu ve her dinin kader konusunda bir şeyler söylediğini ve bu söylenenler de genelde ifrat veya tefrit boyutunda olduğunu söyler. Müslümanların da bu konuda yaptığı tartışmaların aslında şiddetten uzak olmadığını söyler. Nitekim insanın iman ve akıl arasında doğru bir denge kurmasının çok zor olduğunu ve meseleyi olduğu gibi bırakmanın da mümkün olmadığını da vurgular. Mevdûdî, kader meselesini eski ve yeni bütün felsefe ve düşünce akımlarını

²⁵⁹ Mütaffifin, 83/15.

²⁶⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 542-543.

²⁶¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 543.

araştırarak, konuyu İslami bir temelde ele almaya çalışır. Kendine has araştırmacı ve bilimsel üslubuyla kader meselesini açıklamaya çalışır.²⁶²

Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru (Diniyat)* adlı eserinde iman'ın beş şartının açıklamasını yapar. Ancak kadere imanı belli bir başlık veya imanın altıncı şartı olarak ele almamaktadır. Burada bazı şüpheleri gidermek için, bölümün son dipnotunda: “Ben burada imanın beş umdesini saydım. Bunları Kur'an-ı Kerim, süre-i Bakara, ayet 285 ve süre-i Nisa ayet 136'dan çıkardım şüphesiz ki hadisi şerifte “Ve'l-kaderi hayrihi ve şerrihi”de imanın temelinde sayılmış ve böylece imanın temel şartları beş değil altı olmuştur. Gerçekte “Ve'l-kaderi hayrihi ve şerrihi” Allah'a imanın ayrılmaz bir parçasıdır. Kur'an-ı Kerim'de böyle açıklanmıştır. Onun için ben de bu akideyi tevhid inancı içinde ele aldım. Nasıl ki Resulullah (s.a.v) efendimiz hadis-i şeriflerinde; Cennet, Cehennem, sırat ve mizan'a inancı, imanının cüz'ü (parçası) olarak emir buyurmuş; bunlar ahirete imanın birer parçasıdır.”²⁶³ Diyerek kadere iman imanın şartlarından olduğunu kabul eder ancak, bunu Allah'a imanının içinde bir parça olarak ele almaktadır.

Mevdûdî'nin, kader ile ilgili görüşlerini tefsiri ve diğer eserlerinin yanında kendisine sorulan bir soru üzerine kaleme aldığı “*Cebir ve Kader Problemi*” adlı eserinde detaylı olarak görüyoruz. Nitekim soruyu soran kişi Kur'an-ı Kerim'i okurken bazı ayetlerin cebri anlayışa bazıları ise özgür iradenin varlığına dalalet ettiğini ifade ederek Mevdûdî'ye bu çelişkili durumun çözümü ve izahını sormasıdır.²⁶⁴

²⁶² Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 8. Mevdûdî'nin Cebir ve Kader adlı eserinde; “Gerçi benim görüşüme göre kaza ve kader imanın bir parçası değildir. Sadece tartışılan bir konu niteliğindedir”. İbaresini geçer. (Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 17) Ancak bu ibareden dolayı Mevdûdî'ye “Siz kaza ve kaderi iman'ın bir cüz'ü (parçası) kabul etmiyor musunuz.”? Diye bir soru yöneltilir. Mevdûdî buna cevap olarak; Cebir ve Kader kitabındaki paragrafın kendi sözü değil de soruyu soran kişinin ifadesi olduğunu dile getirir. Bkz. Mevdûdî, *Meseleler ve Çözümleri-6*, Risale Yay. 5. Baskı (Çev. Yusuf Karaca,) İstanbul, 1992, 170-172. (Biz, yanlış anlaşılmalara sebep olmaması için bu açıklamayı burada yapmayı uygun gördük. Nitekim elimizdeki, *Cebir ve Kader Problemi* adlı eserin tercümesinde de Mevdûdî'ye göre kader meselesi iman konularından değildir şeklinde anlaşılır. Fakat *Meseleler ve Çözümleri* adlı eserinde bu sözün soruyu soran kişiye ait olduğunu ifade ederek bunu açıklamıştır.)

²⁶³ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, (Çev. Faruk Yılmaz) Berikan Yayınları, Ankara 2011, 110.

²⁶⁴ Mevdûdî'ye yöneltilen soru şu anlamdadır, insan ödül ve cezaya müstahak olması için iradesinde özgür olup başka bir gücün tasarrufu altında olmaması gerekir. Kur'an'ı Kerim'in bazı ayetleri yaptıklarından insanın sorumlu tutup ceza ve ödüle layık olma bakımından varacağı yeri zikrederken, bazı ayetlerin ise insanın iradesinin ilahi iradeye bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Mesela hidayet,

Mevdûdî, eserinde kader meselesinin metafizik, fizik, ahlaki ve dini olmak üzere dört açıdan ele alır.²⁶⁵ Onların bu konuda bir çözüm üretme çabalarının olduğunu vurgulayarak, ileri sundukları delilleri açıklamaya çalışır. Mevdûdî metafizik, fizik, ahlaki yaklaşımın kader konusundaki yanlış bir yaklaşımda olduğunu vurgular. Aynı şekilde kelamcılarının iki zıt uçtaki cebirci ve kaderci yaklaşımlarının da yanlış olduğunu söyler. Nitekim kendi düşüncesini eserin son kısmında daha detaylı sunmaktadır. Aslında bu konuda bütün eserlerine genel olarak baktığımızda bazen Maturidi mezhebine yakın görünürken bazen selefi bir yol izlediğini görmekteyiz.²⁶⁶

Mevdûdî, felsefecilerin konuya iki farklı şekilde yaklaştığını dile getirir. Birincisi: kâinata var olan bütün bu işler tesadüfen mi oluyor yoksa bir planla mı? Daha doğrusu varlık kendi başına bir iş yapabilir mi yapamaz mı? Fiili tercih veya terk etmenin bir sebebi var mı? Yok mu? Şayet yoksa müreccihsiz tercih gibi veyahut müsebbibsiz sebep gibi akla ve mantığa aykırı bir durum ortaya çıkar ki bu da kabul edilemez. Yok, bir müreccih gerekiyor dersek o kimdir? Mevdûdî'ye göre felsefecilerin bu sorulara verdiği cevaplar genelde cebirci bir yaklaşımdadır. O da müreccihin insan değil illetü'l-alil denilen - veya müsebbib-ül esbap, doğa yasası veya başka bir isimle isimlendirilsin - üstün bir güç olduğudur. Cebriyecilere göre bu konuda İnsan madde ve nebatat gibidir. İnsanın herhangi bir sorumluluğu yoktur. Hayır ve şerrin kaynağı ancak Allah'tır.²⁶⁷

Kaderciler ise bu müreccihin insanın kendi iradesi olduğunu, söylemişlerdir. Mevdûdî burada kadercilere şöyle bir itirazda bulunur. Şayet insan iradesi Allah'ın yaratma dairesinin dışında bir şey ise, o zaman yaratılmamış veya gayrı mahlûk bir şey olduğunu kabul etmemiz gerekir. Oysa insan kendisi Allah'ın bir mahlûkudur. Mahlûkun iradesi nasıl olurda gayrı mahlûk olabilir diye itirazda bulunur.²⁶⁸

delalet, iman ve küfür gibi durumlarda insanın özgür olduğu destekleyen ayetler olduğu gibi insanın bütünüyle ilahi iradeye bağlı olduğunu ifade eden ayetler de vardır. Bu kişinin sorduğu soru ve çeliştiğini ifade ettiği ayetler için bkz. Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 9-18.

²⁶⁵ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 22.

²⁶⁶ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 23-69.

²⁶⁷ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 23-24.

²⁶⁸ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 23-24.

İkincisi ise: kabul edilen bir gerçekte kâinatın yaratıcısının âlim ve mürid olması şarttır. Zira yaratıcı yaratmak istediği şeyi bilmiyorsa yaratıcı olamaz. Buna göre kâinatta olup biten her şeyi Allah önceden biliyordu ve bunu istemişti. Şimdi Allah bir şahsın bir fiili işleyeceği zaman ve mekânı biliyorsa -ki Allah her şeyi biliyor- o fiilin o kişi tarafından mutlaka o zaman ve mekânda işlenmesi gerekir. Aksi bir durumda ise Allah'ın bilgisinin doğru olmadığını kabul etmemiz gerekir. Aynı zaman da Allah'ın iradesi belli bir fiilin işlenmesine yönelik olsa bunun gerçekleşmesi gerekir. Bunun aksi durumda da ilahi irade batıl olur.

Mevdûdî burada felsefecilerden birçoğunun cebirciler gibi, Vacib'ül- Vücut olmayan bütün ihtiyari fiiller aslında muhtar gibi görünen muhtar (çaresiz) fiiller olduğunu söylemektedir. Kaderciler buna karşı çıkar ve böyle bir durumda Allah'ın tüm kötülüklerin faili olması ve insanlarla madde ve bitki arasında bir farkın olamaması anlamına gelir ki bu kabul edilemez demişlerdir. Ancak Mevdûdî burada kadercilerin, Allah'ı kötülüklerden uzak tutma cabası neticesinde bazılarının Allah'ın bilgi ve iradesini inkâr ettiğini, bazılarının ise Allah'ın bilgi ve iradesi ancak genel şeylerde olduğunu dolayısıyla Allah'ın ayrıntıları bilmediğini ileri sürmüşlerdir diyerek eleştirmektedir.²⁶⁹

Mevdûdî'ye göre felsefecilerin kader konusunda ileri sundukları deliller meseleyi tam çözmüyor. Onların durumu şaşkına düşenlerin durumu gibidir. Nitekim Mevdûdî onların bu görüşlerinin sebebini şöyle açıklamaktadır. Ne zaman ki bu muazzam kâinat ve onun işleyişine baktılar hayretler içinde şaşır kaldılar. Bu sınırsız güç ve kuvvet sahibinin karşısında kendilerinde hiçbir gücün ve iradenin değerinin olmadığını söylediler. Bundan dolayı birçoğu tamamıyla cebirci bir konumda oldu. Oysa bu kader konusunda tam anlamıyla bir çözüm olmamıştır. Nitekim hiç kimse içindeki var olan seçme iradesini inkâr edemez.²⁷⁰

Mevdûdî, fizik açısından kader konusunu ele alanlara baktığımızda: fizik kurallarına göre her şey sebepler silsilesine göre ortaya çıkmaktadır. Eğer sebep oluşmamışsa o şey meydana gelmez. Dolayısıyla bir fiilin gerçekleşmesi için gereken sebep ve ortamın oluşması lazım gelir. Neden ve ortam oluşmuşsa onun oluşması da

²⁶⁹ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 24-25.

²⁷⁰ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 29.

gereklidir. Fizikçiler buna doğa kanunları demektedir. Dolayısıyla her iki durumda da insan bu nedenlere ve doğal ortam kanununa mecbur ve çaresizce teslim olmaktadır derler.

Mevdûdî burada kaderciler, doğa kanunlarına teslimiyetin doğru olmadığını çünkü cevher ve ruhun farklı olduğunu söylerler. Fakat günümüzde gelişen fizik ilmi, insanın ruh ve beden beraber maddenin ortak kimyasal etkileşimlerden etkilenen bir oluşumun olduğuna da inanılmaktadır.²⁷¹ Mesela insanın beynin yapısı, sinir sistemi insanın mizacına iyi veya kötü yönden etki etmektedir. Beyin ve zihin kötü ise insanın ruhsal yapısını bozar ve insanda kötüye eğilimi artırır. Bu düşünceye göre insanda doğa kanunlarına göre hareket etmektedir dolayısıyla iyi, güzel ahlak veya fazilet gibi değerler salt sağlam bedensel yapı demektir.²⁷²

Mevdûdî gelişen fen ve bilimin araştırmaları ancak insanın yetkisiz ve çaresiz bir varlık olduğunu kabul ettiğini söyler. Ancak gelişen bu fen ve bilim, yetki ve irade özgünlüğüne asla cevap veremediğini de dile getirir. Çünkü biz her gün irademizin belirtilerini görüyoruz ve ihtiyari olarak yaptığımız fiillerimizin arasında da ayırım yapabiliyoruz. Hem nefis ve ruh'un bilimsel araştırmaların çok ötesinde bir şey olduğu kanıtlanmış bir gerçektir. Dolayısıyla fen ve bilim bu karmaşık kader konusuna çözüm getiremez ve getirmemiştir.²⁷³

Mevdûdî, etik veya ahlak açısından kader konusuna baktığımızda; insan kişiliğini, karakterini ve meziyetini birinci olarak üzerinde doğduğu doğal yapıyla elde eder. Bu da kişinin müdahalesi olmayan ve tamamen vehbi olan bir durumdur. İkinci olarak dış etkenler yoluyla edindiği karakterlerdir. Dolayısıyla Ana karnında belli bir doğa üzerine doğan kimsenin kişiliği ve karakteri mayasında yerleşmiştir. Şayet iyi bir doğa üzerine doğmuşsa karakteri iyi olur. Kişiliği hep o yönde onu çeker. Ancak kötü bir doğa üzerine doğmuşsa kötüye meyl eder. Aynı zamanda kişinin yaşadığı ve yetiştiği ortamda kişiye etki eder ve bu da gayri ihtiyari olarak onu sürükler. Her iki durumda da kişi cebir altında olup özgür bir alanı yoktur. Burada şayet özgür bir alanı yoksa ceza ve ödülle nasıl layık olabilir? Diye bir soru

²⁷¹ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 31.

²⁷² Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 32.

²⁷³ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 35.

sorulduğunda cebirler: her bir şeyin doğal bir sonucu var. Mesela nasıl ki hastalığın doğal sonucu olarak acı ve sancı, sağlığın rahat ve huzur, dürüstlüğün neticesi övgü ve ödül, kötülüğün kınama ve cezadır. Bir kişinin yaptığı suçtan dolayı cezalandırılması da bunun doğal bir sonucudur. Bu konuda kaderciler insanın yaptıklarından dolayı övülmesi veya yerilmesi, ödüllendirilmesi veya cezalandırılması onun bütünüyle özgür bir alanda olmasını gerektirir demişlerdir. Nitekim her ne kadar doğuştan ve çevreden gelen bir gerçeklik var ise özgür irade sonucu olarak tercih ettiği alan da vardır. Dolayısıyla insanın iyi veya kötü davranışının karşılığında övülme veya kınama, ödül veya ceza gibi sonuçlar onun özgür iradesiyledir. Mevdûdî burada kişinin yaptığı bir davranışın, ne kadarı fitri yapısıyla, ne kadarı toplumsal etkiyle ve ne kadarının özgür iradesiyle yaptığını hiçbir zaman doğru bir şekilde tespit edemeyiz. O zaman şimdiye kadar yapılan bütün övgüler, kınamalar, cezalar ve ödüller anlamsız olur. Bu da çok doğru bir şey değildir. Mevdûdî insanın kişilik olarak yaptığı şeylerin sorumlu olduğu yönünde ne kadar delil varsa bir o kadar da karşısında delil vardır. Dolayısıyla bu ahlak tezinin kader meselesine sunduğu çözümlerin başarısız olduğunu söyler.²⁷⁴

Mevdûdî kalamcılar kader konusunda kaderci ve cebirci diye iki ayrılmış olduğunu ifade eder. Zira Din, bir yandan emir ve nehiyeler de bulunarak insanı sorumluluk altına alırken bir yandan da her şeyi kuşatan iyi kötü her varlığı kudretinde tutan bir varlığı da ortaya koymaktadır.²⁷⁵ Bunun için kalamcılar kader konusunda farklı düşünmüşlerdir. Mutezile; Allah insanı güç ve kudret sahibi kılmıştır. Hem insan iyilik ile kötülük gibi ahlaki değerler arasında ayırım yapabilecek bir donanımdadır. Dolayısıyla insan iyi veya kötü işleri özgür iradesi ile yapmaktadır. Onun için dünyada övülmesi veya kınanması nasıl özgür iradesine bağlı ise ahiretteki sevap veya azaba müstahak olması da bu iradesine bağlıdır. İnsan Allah tarafından ne küfre ve ne imana aynı şekilde ne günaha ve ne de itaate zorlanmamıştır.²⁷⁶ Mutezile Kur'an'ı Kerimin birçok ayetinden deliller sunmaya çalışarak kendi görüşlerini savunmuşlardır.²⁷⁷

²⁷⁴ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 37-47.

²⁷⁵ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 47.

²⁷⁶ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 47.

²⁷⁷ Örneğin; Bakara, 2/28-79; Enfal, 8/53; Nisa, 4/123; Tûr, 52/21; Mümin, 40/17; Casiye, 45/28; Neml, 27/90; Secde, 32/7; Hicr, 15/85; Fussilet, 41/46; Al-i İmran, 3/108; İsrâ, 17/94; Sâd, 38/75;

Mevdûdî'ye göre Cebriye mezhebi ise kader konusunda şu görüşe sahiptir; Hiçbir şey Allah'ın iradesi dışında meydana gelmez. Evrende her şey kaza ve kadere bağlıdır. Allah'tan başka yaratıcı yoktur. Ancak Allah'ın dilediği olur. Hiçbir şey O'nun emri olmadan kıpırdıyamaz. Allah'ın yaptığı her şey güzeldir. Her şey Allah'ın iradesi neticesine bağlıdır. Görünüşlerdeki nedenler asıl fail değildir. Faili mutlak Allah'tır. İnsan Allah'ın iradesinde tamamen mecbur ve çaresizdir. Dolayısıyla insanların yaptıkları cebrendir. Onun için ödül veya cezaları da cebren olmaktadır.²⁷⁸ Kaderiye gibi Cebriye de kendi düşüncelerini destekleyen birçok ayeti, Kur'an'ı Kerimde örnek olarak sunmuşlardır.²⁷⁹

Mevdûdî, her iki mezhebin de görüşlerini doğru bulmaz. Zira gerek Mutezile gerek Cebriye gibi kelamcılarının genel görüşleri kader konusunda tatmin edici bir çözüme varamadığını söyler ve onları eleştirir. Çünkü onlar Kur'an'dan hidayet almak yerine felsefe ve derin düşüncelere daldılar. İki farklı görüşten birini benimsediler. Kendi görüşlerini desteklemek ve kendilerini haklı çıkarmak için Kur'an'ı taradılar. Deliller bulmaya çalıştılar. Kendilerine uygun olanı alıp diğer ayetleri tevil etmeye çalıştılar. Nitekim kadercilerin ve cebircilerin delil için ileri sürdükleri ayetlere baktığımızda bunlardan bazıları kaderi bazıları ise cebri anlayışı destekler. Fakat kaderi anlayışı destekleyen ayetlerde cebir adına herhangi bir mana çıkarmak mümkün değilken, Cebriye bu ayetleri teville kalkışıyor ve bazen akıl ve mantığa uymayan manalar yüklüyorlar. Kaderiye için de bu durumun tam tersi geçerlidir. Onlarda kesinlikle cebri savunan ayetlerden tevil yoluyla kaderi düşünceye uygun bir anlam çıkarmaya çalışıyorlar. Öyle ki bunu yaparlarken bu ayetlerin salt sözcüklerine bile dikkat etmiyorlar diyerek onları eleştirir.²⁸⁰

Mevdûdî, kaderiye ve cebriyenin Kur'an'da kendileri haklı çıkaracak ayet

İnşikâk, 80/20; Âli İmran, 3/99; Kehf,18/29; Müzzemmil, 73/19; En'am,6/148; Nisa4/60; Nahl, 16/35; Al-i İmran, 3/33; Ahkâf46/31; Zümer,39/54; A'raf,7/28; Beyyine,98/5; Zümer,39/7; Rûm, 30/41; Şûra, 42/30; Kasas, 28/59; Fussilet, 41/17; Yunus, 10/108; Bakara, 2/256) A'raf, 7/23; Enbiya, 21/87; Kasas, 28/16; Hûd, 11/47, Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 48-55.

²⁷⁸ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 56.

²⁷⁹ Bkz. Bakara, 2/5-10-26-102-165-253; Al-i İmran, 3/128-154-166; Nisa, 4/78-88; Maide, 5/4; En'am, 6/17-18-25-39-111-123-125; A'raf, 7/54-100-179; Tevbe, 9/46; Ra'd,13/16; İsrâ, 17/4-16; Kehf, 18/23-24-28; Meryem, 19/83; Şuara, 26/27; Neml, 27/4; Kasas,28/4; Saffât, 37/ 96; Şûra, 42/11-12; Hadîd, 57/22; Fâtır, 35/43; Fussilet, 41/25; İnsan, 76/30; Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 60.

²⁸⁰ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 69.

aramalarını ilginç bulur. Nitekim bunlar konuya bütünsel olarak değil de sadece kendi görüşlerini destekleyecek deliller aradıkları için kader ve kaza konusunda gönül açacak bir başarı elde etmediklerini söyler.²⁸¹

Mevdûdî gayb âlemi ile ilgili meseleler hakkında doğru görüşün: neyin ne kadar bilinmesi gerekiyorsa peygamber bize o kadar anlatmış. Bundan fazlasını istemek bizim yararımıza değil zararımıza olur. İşte kader konusun da bunlardan biridir diyerek kader konusunda çok merak ve dalmanın yanlış olduğunu söyler. Çünkü ayeti kerimede²⁸² "Ey müminler! Size açıklanması halinde fenanıza gidecek olan şeylerden Resule sormayın."²⁸³ "Peygamberin size verdiğini alın. Sizi, kendisinden nehyettiği şeyden de sakının."²⁸⁴ Mevdûdî, çok soru sorulmaması konusunda "Bir kişinin İslâmı için iyisi gereksiz şeyleri bırakmasıdır."²⁸⁵ Hadisini zikrederek kader meselesinin de bu konulardan olduğunu ve peygamberin bu meselede sahabelerine tartışmalarını yasakladığını ifade eder.²⁸⁶

Mevdûdî, Kur'an'ı Kerimde kaza ve kader meselesinin anlatılmasının asıl amacını şöyle açıklar: "Kur'an'da sadece cebir ve kader meselesi değil, diğer bütün metafizik veya doğüstü konulara yapılan atıfların asıl amacı bunların içyüzünü göstermek veya İlahi sırlar üzerindeki perdeyi aralamak değildir. Çünkü bu muazzam kâinatın her santiminde bulunan büyük ve derin gerçekler ne insanın okuyabileceği

²⁸¹ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 69.

²⁸² Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 44.

²⁸³ Maide, 5/101.

²⁸⁴ Haşr, 59/7.

²⁸⁵ Tirmizî, Zühd, 11.

²⁸⁶ Mevdûdî şu hadisi nakleder; "Bir defasında sahabeler aralarında bu meseleyi konuşuyordu. Derken Resulullah (a.s.) geldi ve bu tartışmayı dinleyince yüzünde kızgınlık belirdi. Hemen, "Böyle şeyler için mi size emir verildi? Bunun için mi ben size gönderildim? Bu gibi şeyler yüzünden geçmiş milletler helak oldu. Kanımca, siz bu konuda kavga etmeyin." Mevdûdî bu hadisi şöyle yorumlar, "Bu, sizin için illâ bir kaniya varılması gereken şer'i bir konu değildir. Yani, bununla ilgili herhangi bir araştırma yapmaz ve konuşmazsanız, kıyamette bundan sorumlu tutulmayacaksınız. Bu konuda ağzınızı açarsanız, ister istemez yanlış yahut doğru bir şey söyleyeceksiniz. Böylece, tartışmamanız gereken bir konuda tartışsanız, başınızı derde sokarsınız. Sizin anlayacağınız, sizin konuşmanız size zarar verebilir; oysa konuşmamanızın hiçbir zararı yoktur." Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 45 Mevdûdî başka bir hadiste ise, "Hazreti Peygamber, gece vakti Hz. Ali ile Hz. Fatma (r.a.)nın evine gitti ve Kendilerine, "Teheccüd namazı niye kılmıyorsunuz?" diye sordu. Hz. Ali, "Ya Resulullah nefislerimiz Allah'ın elindedir; O ne zaman isterse uyanırız" diye cevap verdi. Bunu duyar duymaz oradan ayrıldı ve bacağına elini vurarak dedi ki, "İnsan (bütün mahlûkların) en kavgacı(sı)dır." Dediğini ve bundan dolayı muhaddis ve fakihlerin büyük çoğunluğu "İyi veya kötü kader Allah'tandır" gibi genel inanç üzerine ittifak etmiş ve bu hususta fazla araştırma ve inceleme yapan veya cebir ve kader hakkında kesin hüküm verenleri şiddetle kınamış olduğunu söyler. Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 6.

bir kitaba sığabilir ne de insanların konuştuğu herhangi bir dil böyle bir anlatımı ifade edebilir.”²⁸⁷ “asıl amaç, insanın dünyada hiçbir gücün kâr veya zarar verme yetkisine sahip olmamasına inanmasını, sadece Allah'ı fail, etkin, kâr veya zarar verici olarak kabul etmesini, bütün işlerinde sadece O'na güvenmesini, mahlûkata karşı rezil-ü rüsva olmamasını ve eğer rahata ve refaha kavuşmuşsa, bundan dolayı böbürlenmemesini, kibir ve bencilliği kendi nefesine yerleştirmemesini ve Allah'ın dünyasında isyan ve tuğyan etmemesini sağlamaktır.”²⁸⁸ Mevdûdî bu gibi konuların ahlaki yönünü ihmal edip felsefi boyutuyla uğraşmanın yanlış olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü peygamber ne bir felsefecidir ne de Kur'an bir doğa ötesi öğretiler kitabıdır. Belki insanlar için hidayet ve rehber olan ilahi bir kaynaktır.²⁸⁹

Mevdûdî kader İncancının pratik hayatta faydalı olduğunu ifade eder. Peygamberler kader incancını insanların ruhlarına işlemek istemişlerdir. Çünkü böyle bir inanç birçok sorunu çözer. Mesela Resulullah (s.a.v) bir hadisi şerifte şöyle buyurmuştur: “Bir kadın için, temettülerinde ve nazlarında başka birisi ortak olmasın ve rızık kâsesi sadece kendisine kalsın gibi bir düşünce ile diğer kardeşi, yani kumasının boşanma talebinde bulunması helâl değildir. Çünkü o zaten mukadder olan alacaktır.”²⁹⁰ diyerek görüşünü desteklemektedir.

Diğer hadis-i şerifte ise: “bir gazvede Müslümanların eline birçok cariye geçti. Müslümanlar onlarla temettü etti (onlardan yararlandı, onlarla yattı). ama çocuk olmasın diye "azl" eyledi. Sonra herkes Resulullah 'tan bunun hükmünü sordu. Resulullah olayı öğrendikten sonra, "Siz gerçekten böyle mi yapıyorsunuz?" diye sordu. Aynı soruyu üç kez tekrarladı. Daha sonra şöyle buyurdu: "Kıyamet gününe kadar doğacak olan çocuklar zaten doğacaktır.”²⁹¹

Mevdûdî bu iki hadisi anlasak dünyadaki bütün sıkıntılar kısa bir sürede sona erecektir. Ekonomik mücadele ve birbirini ezme hırsları son bulacak. Kişi kendi rızıkını başkasının gasp ettiğini düşünmez. Ağalar ve köleler gibi sıkıntılı sınıfsal fark

²⁸⁷ Mevdûdî bu görüşüne şu ayeti delil getirir. "De ki, "Eğer Rabbimin kelimelerini yazmak için bütün denizler mürekkep olsa, muhakkak ki, Rabbimin kelimeleri tükenmeden denizler tükenirdi, bir o kadar daha yardımcı getirsek bile." Kehf, 18/109. bkz. Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 73.

²⁸⁸ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 79.

²⁸⁹ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 81.

²⁹⁰ Buhari, *es-Sahih*, Nikâh, 53.

²⁹¹ Buhari, *es-Sahih*, Nikâh, 53.

olmayacak. Lenin ve Stalin gibiler olmayacak. İnsanlar rızık korkusundan dolayı kürtaja başvurmayacak. Aile planlaması gibi önlemlere ihtiyaç duyulmayacak. Zaten kader inancının amacı bu gibi önemli sorunları ve sıkıntıları çözmek ve bazı yararları ve huzuru celp etmektir.²⁹²

Mevdûdî burada Müslümanları kadere imanın pratik ve ahlaki yönünü ihmal ettiklerini, dikkatlerini işin felsefî boyutuna çevirdiklerini ve kendilerine göre felsefî konuları Allah'ın ve Resulünün kelâmıyla çözümlenmeye başladıklarını söyler. Oysa ne Kuran'ı Kerim böyle bir amaç için inmiştir. Ne de peygamberlerin gayesi bir felsefeci gibi davranmaktır diyerek, kader hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktadır.²⁹³

2.6. Hidayet ve Dalalet

Kur'an'ı Kerim'in bazı ayetlerine baktığımızda insanın hidayeti ve dalaleti Allah'ın elinde olduğu vurgulanırken, bazı ayetlerde ise hidayet veya dalalet kişinin iradesi ve isteğine bağlı olduğu görülmektedir. Yani Kur'an'ı Kerim'de hidayet ve dalalet konusunda bir çelişki var gibi görünmektedir. Bu konuda farklı çözümler sunmaya çalışılmıştır. Mevdûdî ise bu çelişkinin sadece anlama tarzımızdan kaynaklandığını ifade eder.²⁹⁴

Mevdûdî, hidayet ve dalalet arasındaki ilişkiyi anlamak için insan fitratına işaret etmekte ve şöyle açıklamaktadır. Allah insanı öyle mükemmel bir şekilde yaratmış ki ona doğru ve yanlış, hak ve batılı, iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırabilecek bir fitrat vermiştir.²⁹⁵ İnsanın fitratındaki bu güç onu devamlı hakka ve doğruya çağırır. Mevdûdî bu çağırışı fitri hidayet olarak anlar.²⁹⁶ Nitekim : “Allah'ın yaratma kanununa (uygun olan dine dön) ki, (O) insanları ona göre yaratmıştır.”²⁹⁷ ayeti ile de bunu açıklar. Aynı şekilde insanın içinde başka bir şey mevcuttur ki devamlı olarak insanla çatışır. Yalan ve çirkini güzel, batılı süslü göstererek insanı dalalet ve batıla sevk eder. Artık kişinin durumu bu kuvvetlerin etkisi ile ortaya

²⁹² Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 79-80.

²⁹³ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 81.

²⁹⁴ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 59; Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 101.

²⁹⁵ Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, VI, 557.

²⁹⁶ Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, VII, 126.

²⁹⁷ Rum, 30/30.

çıkmaktadır. Dolayısıyla İnsan kendisinde potansiyel olarak var olan, idrak ve düşünme, feraset ve basiret, gibi güçlerini bir araya getirerek hidayet veya dalalet yolunda ilerlemesi kişinin kendi iradesine bağlıdır. İnsan kendi tercihi sayesinde hidayet veya dalalet yollarından birini seçebilir.”²⁹⁸

Mevdûdî hidayet ve dalalet konusunda inansana beğendiği yola gitmede tercih hakkı verildiği gibi istediği yola yönelmede kudreti de verildiğini ifade etmektedir. Hidayete veya dalalete yönelmesi durumunda Allah, kişi de var olan bütün etkenleri kendisine bağlı kılar ve kişiye bu yolu kolay kılar.²⁹⁹ Şayet dalalete yönelirse içindeki hidayete yönelme gücü zayıflar. Bunda ısrarcı olursa işte o zaman dalalet hastalığına yakalanır. Zamanla da kendisinden hidayet namına bir şey kalmaz.³⁰⁰ Bunu söyle açıklar: “Allah hikmet sahibi olduğu için, kudreti, gelişigüzel bir şekilde, hiçbir şeye dayanmaksızın dilediğine hidayet verip dilediğini saptırmakta kullanmaz. O'ndan hidayet alan kişi, bu hidayeti kendi çabası ile kazanmıştır, hidayetten sapan kimse ise sapıklığı kendisi seçtiği için doğru yoldan ayrılmıştır.”³⁰¹

Mevdûdî “Gerçek şu ki, biz onlara melekler indirseydik, onlarla ölümler konuşsaydı ve her şeyi karşılıklarına toplasaydık, -Allah'ın dilediği dışında- yine onlar inanmayacaklardı. Ancak onların çoğu cahillik ediyorlardı”³⁰² ayetini açıklarken: Allah küfre sapanları zorla hidayete döndürmez. Diyerek hidayetin insanın içinde var olan bir kuvvetin o yönde tercihi ve gayreti ile olması gerektiğini bildirir.³⁰³

Mevdûdî, “Allah’ın dilemesi olmadıkça siz dileyemezsiniz. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”³⁰⁴ Ayetini açıklarken hidayet konusuna şöyle yaklaşmaktadır: Allah helal kazanmak isteyen bir kulunu zorla harama yönlendirip onu harama mecbur kılmamıştır. Kuran’ın emirlerine uyup müslüman olmak isteyeniyi zorla kâfir, müşrik veya mülhit yapmaz. İyi ve salih bir kul olmak isteyeniyi Allah haşa onu cebren kötü olmaya zorlamaz. Aynı şekilde kişi

²⁹⁸ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 60.

²⁹⁹ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 101.

³⁰⁰ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 102.

³⁰¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 537.

³⁰² En'am, 6/111.

³⁰³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 583.

³⁰⁴ İnsan, 74/30.

hidayeti arzular ve bu yolda yürümeye gayret etse Allah onu zorla bu yoldan çıkarıp dalaletle sürüklemeyebilir.³⁰⁵

O'na göre hidayet ve dalalet ilginç bir olgudur. Bu tıpkı binlerce insana hitap eden bir kişinin söylemleri karşısındaki insanların durumu gibidir. Bu konuşmaya hiç aldırmayanlar olduğu gibi bütünüyle bu konuşmanın tesiri altında olanlar ve hayatının tamamı bu konuşmadan sonra değişirip o konuşmanın etkisinde sürdürenler de vardır. Bu insanın farklı özelliklerde olduğunun bir göstergesidir.³⁰⁶ Ancak Mevdûdî, insanların değişik karakterlerden olmasından ziyade, aynı kişide çok farklı durumların var olması ilginçtir. Mesela bir kişi bir şeyi bin defa duyar ve her defasında bunu kabul etmemeye direnir. Ancak öyle bir zaman olur bakarsınız ki o şey bu kişinin kalbinin derinliklerine nüfuz etmiştir. Artık gönlü ve kalbi o şeye ısınmıştır. Bir de bakarsın karşı olduğu şeyin en çok savunana o olmuştur.³⁰⁷

Mevdûdî: hidayet ve dalalet gibi konularda insanın özelliklerinin de buna benzediğini söylemektedir. Örneğin Ebu Cehil, Ebu Leheb Kur'an'ı Kerimi dinlediler. Fakat düşman kesilip düşmanlıklarını aşırı bir şekilde devam ettirdiler. Hz. Ebubekir ve Hz. Ali gibiler ise buna teslim oldular. Hz. Ömer ve onun gibilerine baktığımızda daha önce duydukları ve karşı çıktıkları bu şeyi kabul edip bu inancın savunucusu ve yiğitleri oldular. Burada ilgileri farklı olan insanların tutumları farklı olabilir. Ancak aynı kişinin karşı çıktığı bir şeye daha sonra sempati duyması nasıl izah edilir. Mevdûdî burada insanın irade ve bilincinin dışında Allah'ın kulunda var ettiği fitri hal'in insanı kabule (hidayete) veya inkâra (dalaletle) götürdüğünü söylemektedir.³⁰⁸

³⁰⁵ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 572-573.

³⁰⁶ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 56, Mevdûdî aynı eserinde bunun gibi başka bir örnek daha vermektedir. “Örneğin, yolun kenarında bayılmış birisini gören insana karşı, insanların davranışları birçok farklılıklar gösterir. Örneğin bir kısmı sadece bakıp geçerken, bir kısmı acıdığını belirtir fakat o da geçer gider, bir kısmı ise o kişiye bizzat yardımcı olur. Veya elleri kelepçeli, askerlerin arasında birisini gören insanlardan bir kısmı, o kişiye acırken bir kısmı hiç aldırmaz, bir kısmı da “Vardır bir suçu çeksin cezasını” diyerek bir anlamda o kişinin durumuna sevindiğini dile getirir. Bir kısmı da o kişinin durumunu düşünerek kendisi için dersler, ibretler almaya çalışır.” Bkz. Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 56.

³⁰⁷ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 57.

³⁰⁸ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 57; Mevdûdî şu ayetleri kendine delil getirir. “Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun göğsünü İslam'a açar. Kimi de saptırmak isterse onun göğsünü, (o kimse) göğsü çikirmiş gibi dar ve tıkanık yapar. Allah inanmayanların üstüne işte böyle pislik (sıkıntı ve

Hidayet ve dalalet konusunda Mevdûdî'nin Matüridi'ler gibi düşündüğünü söyleyebiliriz. Nitekim Matüridi'lerin bu konuda görüşü şudur: “hidayet, yaratma açısından Allah’a, kesb açısından insana aittir.”³⁰⁹ Mevdûdî'nin de açıklamalarına baktığımızda böyle bir yaklaşımda olduğunu söyleyebiliriz.

Mevdûdî Kur'an'ı Kerim'in bildirdiğine göre insanların atalarını,³¹⁰ büyük adamları ve din adamlarını taklit edip, taklide aşırı gitmeleri³¹¹ gurur ve kibre kapılmaları,³¹² dünyadaki zenginliklerini hayrın karşılığı fakirliğin ise şerrin karşılığı olarak görmeleri,³¹³ nefse³¹⁴ ve zanlarına uymaları,³¹⁵ yaptıkları kötülükleri iyi görmeleri,³¹⁶ peygamberlere uymayı dünyada zarar olarak görmeleri,³¹⁷ şefaati yanlış anlamaları,³¹⁸ gibi nedenlerden dolayı saptıklarını bildirmektedir.³¹⁹

2.7. İyilik ve Kötülük

Kelamcıların tartıştığı konulardan biriside iyilik kötülük meselesidir. Bu konuda Eş'ariler iyilik ve kötülüğün kaynağı dindir derler. Yani bir şeyin iyi veya kötü olduğu akıl ile bilinemez. Şayet Allah bir şeyi yapmayı emretmişse bu iyidir bir şeyi nehyetmiş ise bu da kötüdür derler. Maturidiler ise iyilik ve kötülük akıl ile bilebilir derler. Dolayısıyla akıl ile iyiliği idrak edilen şey Allah tarafından da emredilir derler.³²⁰

musibet) çökertir.” (En'am, 6/125) “Allah dileseydi hepinizi bir tek ümmet yapardı, fakat (O), dilediğini saptırır, dilediğini doğru yola iletir. Ve siz mutlaka yaptığınız şeylerden sorulacaksınız.” (Nahl, 16/93) “... De ki, Allah dilediğini saptırır, (Hakk'a) yöneleni de kendisine iletir.” (Ra'd, 13/27) Şu ayetlerde delaletin mahiyetini açıklamaktadır. “Kur'an okunduğu zaman seninle, ahirete inanmayanların arasına kapalı bir perde çekeriz. Kalplerine (onu anlamalarına engel olacak) kabuklar, kulaklarına da bir ağırlık koyarız...” (İsra, 17/45) Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 57.

³⁰⁹ Ramazan Altıntaş “Hidayet”, Şaban Ali Düzgün (editör), *Kelam El Kitabı*, Grafiker Yay. Ankara 2012, 423

³¹⁰ A'raf, 7/70,104; Hud, 11/62,87; Yunus, 10/78; Zuhruf, 43/23-24; Saffat, 37/69-70,109; Bakara, 2/170,

³¹¹ Ahzap, 33/67-68; Fussilet, 41/29; Bakara, 2/166-167; Sebe', 34/31-33.

³¹² Araf;7/ 146; Bakara 2/204-206

³¹³ Şuara 26/111; Sebe'34/34-35; Meryem; 19/73-74; Müminun 40/55-61.

³¹⁴ Furkan, 25/43-44, Casiye, 45/23.

³¹⁵ Yunus, 10/ 31-35.

³¹⁶ Fatır, 35/8.

³¹⁷ A'raf, 7/90; Kasas, 28/57.

³¹⁸ Yunus, 10/18; Mü'min, 40/18-20; Zuhruf, 4386.

³¹⁹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 79-91.

³²⁰ Temel Yeşilyurt, “Maturidilik Eş'arilik karşılaştırması” *Kelam el Kitabı*, (Editör), Şaban Ali Düzgün, Grafiker Yay., Ankara 2012, 172.

Mevdûdî bu konuda Mâtürîdîlere yakın durduğu görülmektedir. Çünkü ona göre ahlaki değerler insana doğuştan verildiği için insan, iyi veya kötü gibi bir takım yargılarda bulunabilir. Bu insanda var olan bir gerçektir. Mesela adalet doğruluk sadakat gibi bazı değerler her devir de iyi olarak nitelendirilmiştir. Buna karşı zulüm, hainlik ve haksızlık gibi bazı davranışlarda kötü olarak addetmişlerdir. Hemen hemen her devirde iyi addettikleri bu değerleri tercihe şayan bulurlarken, kötü addettikleri davranışları da yermişlerdir.³²¹

Mevdûdî, İnsan Allah'ın kendisine bahşettiği ayırt etme yeteneği ve fitratı gereği herhangi bir iş veya eşyada neyin doğru olup neyin yanlış olduğunu kavrayabileceğini söyler. Kuran'ı Kerim'de iyilik ve kötülük "Maruf" ve "Münker" olarak geçer. Kuran'da ki "Maruf" burada insanların genel olarak doğru gördüğü iyi ve faydalı olduğuna inandığı şeyler olarak anlaşılır. "Münker" ise bunun zıddı, yani insanların kötü ve çirkin gördükleri işlerden oluştuğunu söyler.³²²

Mevdûdî, "Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene"³²³ ayetinin açıklamasında: Allah tarafından insanın nefesine iyi ve kötü tasavvuru yerleştirilmiştir. Aynı zamanda neyin iyi neyin kötü olduğu, hangi amelin veya ahlakın iyi veya kötü olduğu da fitratına yerleştirmiştir. Bununla beraber takvanın (kötülükten sakınmanın) iyi, fücurun (kötü ahlak) ise kötü ve çirkin olduğu insana açıktır. Nitekim insanın yaratılışı bunu his edip bundan yabancı değildir. Bu ona Allah tarafından doğuştan verilmiştir. Dolayısıyla iyi veya kötü diye ayırım yaptığımız olguların insanda fitri olup doğuştan insana verilen bir kabiliyetten geldiğini söyler.³²⁴

Ancak Mevdidi, insanların veya toplumların nefislerine hoş gelen çirkin şeyleri iyi veya kötü olarak gördükleri iyi şeyleri de kötü kabul etmek değil,

³²¹ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 161-162.

³²² Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 161-162.

³²³ Şems, 91/7-8.

³²⁴ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VII, 134-135.

belki bu ahlaki değerleri öncelikle Allah'ı ve ahireti bilip Allah'ın emirlerine riayet ederek, ilahi rızayı kazandıracak esaslara dayanması gerektiğini söyler.³²⁵

Mevdûdî her ne kadar insan, iyiyi kötüden, yanlış doğrudan ayırabilecek bir fitrat üzerine yaratılmışsa da, insanoğlu sınırlı bir ilme ve kavrayışa sahip olduğu için kendi bilgisine dayanarak iyi ve kötüyü, doğru veya yanlış tam anlamıyla kavrayamaz. Ancak Âlim ve Hâbir olan, her şeyi bilen Allah, iyi ve kötüyü, doğru ve yanlış ilahi mesajıyla (şeriat) insanlara bildirmiştir. Çünkü en doğru ve en mükemmel olanı Allah bilir. Bize de bunu şeriatıyla bildirmiştir. Ancak İnsan bazen ilahi nizamın faydalarını anlamamış olabilir. Nitekim şeriatın yasakladığı bütün haramlar kötü olup insana zararı vardır. Helal kıldığı ve emrettiği bütün şeylerde de insana faydası vardır.³²⁶

Mevdûdî insan diğer varlıklardan farklı olarak zorunlu itaatten belli bir oranda beridir. Daha doğrusu itaat veya itaatsizlikte insan serbest bir güce sahiptir. Bununla birlikte akıl ile de donatılmıştır. Bunun için gücünü aklını iyi ve doğru yolda kullansa ödül ve felaha, kötü ve yanlış yolda kullanırsa itap ve cezaya müstahak olur.³²⁷

Konuyla alakalı olan kötülük problemine, birçok İslam âlimin değindiği gibi Mevdûdî de değinmiştir. Ancak Mevdûdî, kötülük probleminde temel sorunun, kişinin Allah'ı Teâlâ'nın mutlak kudreti ile kerem ve hikmeti arasında mutabakat değil de çelişki aramaktan kaynaklandığını söylemektedir. Nitekim bazıları Allah'ı Teâlâ'nın mutlak iradesine bakarlarken bazılarının da ilahi kerem, hikmet ve adaletle baktılar. Bazıları ise bu sıfatlardan birini inkâr etmeye kalkmışlardır. Mevdudi burada kendisinin ne Allah'ı kudretten ve ne de hikmetten uzaklaştırma gibi bir eğilimde olmadığını Allah'ı Teâlâ'nın sıfatları arasında uyumu aradığını söylemektedir.³²⁸

Mevdûdî, içinde yaşadığımız bu dünya kötülüklerle doludur. Bunu kimse inkâr edemez. Şeytan, küfür, şirk, dalalet ve itikâdî sapkınlıkların yanında cinayet,

³²⁵ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 165.

³²⁶ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problem*, 100.

³²⁷ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problemi*, 100.

³²⁸ Mevdûdî, *Cebir ve Kader Problem*, 40-42.

hırsızlık, zina gibi sapkınlıklar inkâr edilmez. Hastalık fakirlik ve zülüm gibi durumları ise her gün görüyor ve müşahede ediyoruz. Bu durumdan dolayı bazıları; mutlak iyi olan, rahmet ve kerem sahibi olan, bir ilah varsa bu kötülükler nedendir? Acaba kötülüklerin bulunmadığı bir dünyayı yaratmaya kudreti yok mudur? Eğer buna kudreti var ise ve bunu yaratmamış ise, Allah mutlak iyilik sahibi değil midir acaba? Şayet böyle bir dünyayı yaratmaya kudreti yoksa o zaman Allah' aciz midir? Gibi sorular sormuşlardır. Fakat bu gibi sorularla Allah'ın kerem, hikmet gibi sıfatları ile kuvvet, kudret gibi sıfatları arasında bir çelişki olduğunu hissettirmişlerdir ki bu doğru bir yaklaşım değildir. Nitekim sıfatlar konusunda çelişki değil uyum aramak lazımdır. Hem kötülüklerin olmasından dolayı tedirginlik değil belki bir hikmet aramanın gerekli olduğunu söyler.³²⁹ Mevdûdî'ye göre Allah'u Teâlâ bu dünyayı bu nizamla yaratmışsa bu onun hikmetindedir. Dolayısıyla kötülük ve şer'den arınmış bir dünya yaratması hikmeti ilahiye'ye aykırı olacaktır.³³⁰

Mevdûdî, kendisine sorulan; “Allah rahmet, kerem ve şefkat sahibi olduğu halde nasıl olurda küçük ve masum çocuklara sıkıntı ve acı çektirebilir.” Şeklindeki soruya, Allah katında bütün âlem için murad ettiği bir “hayr-ı küll” (bütün iyilik) vardır. Bunun olması içinde hikmetine göre düzen ve nizam kurmuştur. Allah akıl ve hikmet sahibi olduğundan yaptığı bu nizam en iyi nizam olmalıdır. Çünkü her şey bilgisi dâhilinde olan Allah'ın yarattığı bu kâinattan daha iyi bir durum söz konusu olamaz. O zaman bu şer veya kötülük gibi görünen ve ortaya çıkan durumlar aslında “hayr-ı küll”in gerçekleşmesi içindir. Bu açıdan baktığımızda bu gibi durumlar kötülük değil iyiliktir demektir.³³¹

2.9. İman-Amel İlişkisi

Tarih boyunca insanoğlunun her daim kendisine sığınıp tapacağı bir tanrı edinmek istediğini vurgulayan Mevdûdî, imanın insan fitratında var olduğunu söyler. Bu en eski zamanlardan günümüze kadar hep devam etmiştir. Aynı zamanda bu duygu en ilkel kabileden en medeni topluma kadar hep var olmuştur. Demek ki insan kendi özünden böyle bir duyguyu his etmektedir. Bu da inanma ve ibadet duygusunun insanın yaratılışında fitri olarak var olduğunu gösterir.

³²⁹ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 42.

³³⁰ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 40.

³³¹ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 40.

Mevdûdî, kişinin bir ma'buda inanıp ona kulluk etmeye iten etkenlerin başında onun muhtaç ve güçsüz olmasıdır demektedir. Nitekim insan birçok tehlikeyle karşı karşıyadır. Yaşamına normal bir şekilde devam edebilmesi için birçok şeye muhtaçtır. Hem insanoğlu mükemmel ve muazzam olan kâinat nizamına baktığında bu mükemmel nizam karşısında hayrete düşmektedir. İşte insanoğlunun bu muazzam kâinat karşısındaki hayreti, tehlikelere karşı acziyeti ve yaşamak için birçok şeye olan ihtiyacı, onun hayretini giderecek, tehlikelere karşı kendisini koruyup sığınacak bir güç aramaya itmektedir.³³² Artık bu kişi devamlı sığınacağı bu gücün yüceliğini dile getirir. O'nu devamlı kuvvetli görüp üstün kabul eder. Mevdûdî burada şuna dikkat çekmektedir. Kendisine ibadet edilecek olan mabudun zâtı, kişiliği ve gücü gayp perdesinin arkasında olup gizli kalmalıdır. Yoksa aşkın ve gizli olmayan bu üstün güce insanın inanıp ibadet etmesi mümkün olamazdı.³³³

Mevdûdî kendisine tapılacak bu mabuda öyle bir isim seçilmelidir ki, bu kelime aşkınlık, görünmezlik ve saygınlık anlamıyla beraber şeref ve üstünlük gibi yücelik anlamını da içersin. İşte bu kelimeyi sadece ilah yani Allah lafzı taşıyabilir. Nitekim insanların ve bütün mahlûkların ihtiyaçlarını karşılayabilecek, onlara huzur, güven ve sükûnet verebilecek, koruyup gözetleyebilecek tek aşkın ve saygıya layık olan Allah'tır. Bunun için yüce yaratıcıyı her zaman Allah ismi şerifi ile zikreder ve ona sığınırız.³³⁴

Mevdûdî, imanı; kabin şahitliği ve zihnin tasdiki olarak tanımlar.³³⁵ Mevdûdî imanı inanmak anlamında alır ve bu tanımında amele yer vermez. Bunu şöyle açıklamaktadır; Nasıl ki bir kişi herhangi bir şeyi kabul ettiğini ve onun doğruluğuna şahitlik ettiğini söylediğinde biz bunu ameli yönden değil de sadece düşünce ve inanç bakımından kast ettiğini anlarız. Aynen bunun gibi imanın gerçeği de ancak inanmaktır. Hz. Cebrail'in Hz. Peygambere (s.a.v) "imanın ne olduğunu bana söyle" dediğinde Hz. Muhammed; (s.a.v) "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahret gününe, hayır ve şerre, kadere iman etmendir."³³⁶ diye cevap vermiştir. Bu da imanın, ameli bir şey değil, inanmak ve kabul etmek anlamında

³³² Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 82.

³³³ Mevdûdî, *Kur'an'a Göre Dört Terim*, 16.

³³⁴ Mevdûdî, *Kur'an'a Göre Dört Terim*, 16-17.

³³⁵ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 357-358.

³³⁶ Müslim, *es-Sahih*, İman, 1; Buhari, *es-Sahih*, İman, 37.

olduğunu gösterir. Zaten İslam âlimlerinin de bu konuda ittifak ettiklerini söylemektedir. Bunun için bir kimse İslam'ı kabul edip Müslüman olduktan hemen sonra ölürse namaz oruç gibi hiçbir ameli olmasa dahi bu kişi küfür değil, iman üzere öldüğü kabul edilmektedir.³³⁷ Mevdûdî, amel imanın bir parçası olmadığını fakat amel, iman gereği olduğunu söyler. Nitekim fakihler açık bir küfür alameti bulunmadığı müddetçe hiç kimseyi bir ameli terk edip yapmadığı için küfürle itham etmemişlerdir. Bundan sakınmışlardır. Dolayısıyla sadece yapmadığı bir amelden dolayı bir kişiyi tekfir etmek doğru olmayıp, ihtiyata aykırı olduğunu da ifade etmektedir.³³⁸

Mevdûdî, İman amel arasındaki bu ince ilişkiden dolayı bazılarının yaptıkları gibi ne amelsiz Müslümanları kâfir ilan etmek veya sadece iman ettim sözünden başka bir şey yapmayan amelsiz Müslümana da iman yanında cennet müjdesi vermek doğru olmadığını çünkü birincisinin tehlikesi açıktır. Ancak ikincisi kişiyi günahlara karşı cesaretlendirdiği için hesabından korkmalı ve bundan da kaçınmalıdır demektedir.³³⁹

Mevdûdî, iman amel ve davranışlara da yansımaları gerektiğini söylemektedir. Nitekim bir şeyi kabul edip ona inanan kişiden beklenen, inandığına göre yaşamasıdır. Davranış ve fiillerinde bunu yansıtmalıdır. Bunun aksi kişinin imanının zayıf olduğunu gösteren bir durumdur diyor.³⁴⁰

Mevdûdî, Hz. Peygamber'in (s.a.v) imanın tezahürünü sadece ifadeyle değil bu iman gereği olan amelin ortaya çıkmasını da istemiş olduğunu ifade ederek, iman amel ilişkisinde amelin konumuna dikkat çeker. Nitekim şu bir gerçektir peygambere (s.a.v) uyan müminler, ahlak, amel ve davranışlarında toplu bir değişikliğe gitmişlerdir. Sadece inandım deyip sözde bir imanda durmamışlardır. İman ameli gerektirir. İmanı kendisini değiştirmeyen hiçbir mümin yoktur. Bu da İman ve amelin ne kadar birbirlerine bağlı olduğunu göstermektedir.³⁴¹

³³⁷ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 358.

³³⁸ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 359.

³³⁹ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 360.

³⁴⁰ Mevdûdî, Ebu'l-Ala, *İslam Davetçilerine*, 44; Mevdûdî, *İslam'ı Hareketin Ahlaki Temelleri*, 62-65.

³⁴¹ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 359.

Mevdûdî, gerçek İmana (iman-ı kâmil) sadece sözle yani kelime-i Şahadet'i getirerek ulaşmanın mümkün olmadığını, ancak bu kelimenin gereğini yerine getirmekle ulaşılabileceğini söyler ve bunu şu örnekle açıklar: "Düşünün ki soğuktan titriyorsunuz ve 'pamuk yorgan, pamuk yorgan' diye bağıriyorsunuz. Bütün gece tesbih çekip dua ederek aynı sözleri bir milyon kere tekrarlasanız soğğun etkisi azalmayacaktır. Ama eğer bir pamuk yorgan alıp üstünüze örterseniz soğuk kesilecektir"³⁴² dolayısıyla kişide herhangi bir tesiri ve eseri olmayan kelime-i şahadet getirmenin kişiye faydası olmayacağını dile getirmektedir.

Her ne kadar imanın tarifinde amele yer vermese de Amelin imanın tezahürü olduğuna dikkat çeken Mevdûdî, amelin gerekliliğine ve önemine binaen şöyle bir örnek getirmektedir. "Mesela bir doktorun reçetesini alan ve onu bir bardak suda ıslatıp içen yahut bu reçeteyi her gün tekrarlayarak okuyan kişi şifa bulur mu?" diye bir soru sorar. Daha sonra vicdan sahibi herkesin amelin ne kadar önemli ve gerekli olduğunu, sadece kimliğinde Müslüman yazılması veya sadece ben inandım demenin doğru ve yeterli olmadığını aksine buna uyması gerektiğini söylemektedir.³⁴³

Bu konuda şöyle bir açıklamada da bulunur: "İçinde yaşadığımız şu kâinatı Allah yaratmış ve şüphesiz her şey için muhalefeti mümkün olmayan belli bir kanun ve ölçü takdir etmiştir. Çalışmaların semere vermesi ve gerçekleşmesi için mutlaka Allah'ın koymuş olduğu şartların ve gereklerinin yerine getirilmesi iktiza eder. Mesela tarla ekiyorsan ne kadar iyi insan olursan ol, ne kadar iyi dua edersen et, ilahi kanunun gereklerini yerine getirmeden o tarladan tek bir tane dahi ürün çıkmaz. Çünkü tarlanın verimi için tohum ekecek, onu sulayıp gübreleyecek hasad edeceksin. Bunlar ilahi kanunlardır. Öyleyse Allah'a iman temel esas olmakla beraber ilahi planın eksiksiz tamamlanması için doğru amelde bulunmak zaruridir. Bunları yapmadan iyi niyet ve iyi ahlak ile tarlanın ürün vermesi mümkün değildir."³⁴⁴

Bütün bunlara baktığımızda Mevdudi, itikadi alanda imanın tarifini ehli-sünnete uygun bir şekilde tarif eder. İmanı amelden ayırır. Fakat bazı eserlerinde imanla birlikte amelin olmazsa olmaz olduğunu vurgular. Kanaatimizce amelin

³⁴² Mevdûdî, *Gelin Müslüman Olalım*, 56.

³⁴³ Mevdûdî, *Gelin Müslüman Olalım*, 50.

³⁴⁴ Mevdûdî, *İslam'ı Hareketin Ahlaki Temelleri*, 40.

gerekliliği konusunda itikadi anlamda değil de vaaz ve nasihat Őeklinde ele almıŐtır. Onun iŐin birŐok eserlerinde ameli mutlak olarak imandan ayırırken, bazı eserlerinde ise amel imanın tezahürü olduğu iŐin imanın yanında amelin gerekliliğini vurgular. Fakat burada ameli olmayan kâfir olur anlamında değil belki ameli yapmaya teŐvik iŐin söylediğini dűŐünebilir.

2.10. İmanın Artıp-Eksilmesi

İmanın artması, eksilmesi, kuvvetli ve zayıf olması gibi konularda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bu konuda Mevdûdî'nin görüşlerine baktığımızda ona göre; kişinin amel ve gayreti oranında imanı artıp eksilebileceğini söyler. Nitekim Mevdûdî, "Müminler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, O'nun ayetleri okunduğunda imanlarını arttırır ve yalnızca Rablerine tevekkül ederler."³⁴⁵ ayeti kerimesine yaptığı tefsirde görüşünü Şöyle açıklamaktadır. Bu ayet; insanın Allah'ı Teâla'nın ayetlerini her kabul ve tasdik ettiğinde imanın artığını gösterir. Nitekim kişi kendi nefesine zor gelse dahi Allah'ın emirlerini yerine getirmeye ŐalıŐtıđında imanı güçlenir ve artar. Çünkü o imanın gereği olan öğretileri kabul eder ve ona göre kendini deđiŐtirir. Şayet kişi bu konuda bir tereddüt gösterirse imanı azalır yok olmaya doğru gider. İŞte bu imanın donuk bir yapıda olmadığını, bilakis gelişme ve gerilemeye müsait bir yapıda olduğunu gösterir. Ancak Mevdudi, Hakkı kabul etme aÇısından insanların hak ettikleri aynı olduğunu ifade eder. Nitekim İslam toplumunda insanların imanların derecesine bakılmaksızın hepsi aynı hak ve zorunluluklara sahiptir. Aynı Şekilde, İslam'ı reddeden kâfirlerin küfür derecelerine bakılmaksızın hepsi aynı Şekilde değerlendirildiğini de ifade eder.³⁴⁶

Mevdûdî'ye göre iman kuvvetli ve zayıf olabilir. İmanın kuvvetli olmasının alametleri kişinin bütün hayatında ilahi buyruk ve hâkimiyeti görmesidir. Bunun tam aksi de imanın zayıflığını göstermektedir. Aynı zamanda Mevdûdî taklidi ve yüzeysel bir inancın kişiye faydasının olmayacağını belirtir. Bu nedenle sadece dıŐsal bir görünümle, giyinme tarzıyla, sakal uzatmakla veya tesbih Őekmekle gerÇek bir iman elde edilemez. Ancak kişi varlığının sebebi ve kâinatın yaratıcısını bilip, peygamberin getirdiği bir hayat ve kanuna gönülden bağlanıp, bu ilahi kanunların

³⁴⁵ Enfal, 8/2.

³⁴⁶ Mevdûdî, *Tehimu'l Ku'ran*, II, 153.

emirlerini kalbinde işleyerek ve amel ederek hakiki bir mümin olabilir.³⁴⁷ Allah'ı kendisine rab ve ilah kabul etmekle ona kul olmakla gerçek bir iman sahibi olur.³⁴⁸

2.11. Küfür ve Şirk

Mevdûdî, küfrü şöyle tanımlar. Küfür “örtmek” ve “gizlemek” anlamına gelir. Allah'ın kendisini tanımak için insanlara bahsettiği akıl, zekâ ve sezgi yeteneğini kullanmayan, seçme özgürlüğünü de kötüye kullanarak yaratıcısını inkâr eden kişiye kâfir denir. Çünkü kişi inanmamakla nefsinde ve ruhunda olan gerçeği gizlemiş demektir.³⁴⁹

İnsan doğal olarak İslam fitratına bağlıdır. Bunu kendi vücudunda gördüğü mükemmel nizam ve işleyişe bakarak veya bu mükemmel kâinatındaki canlı ve cansız her bir şeyin itaate bağlı olduğunu fark etmelidir. Yani akli ile bunları idrak etmelidir. Bunun aksi kendi aklını perdeleyip görüşünü bulanık etmekten başka bir şey değildir. İşte küfür böyle bir hakikati örtmek ve inkâr etmek demektir. Bu kişiye de kâfir denir.³⁵⁰ Ona göre küfür en büyük cehalettir. Çünkü bu kâinatın mükemmel manzarasına bakıp, nizamının ve işleyişinin mükemmel olduğunu görür fakat bunun yaratıcısını bilmiyorsa cahildir demektir.³⁵¹ Hem küfür zulmün en büyüğüdür. Çünkü zulüm: bir şeyi fitri hakikatine karşı kullanılmasıdır. Yaratıcısına karşı yapılan her türlü itaatsizlik ise zulmün en büyüğüdür.³⁵²

Mevdûdî küfrü imanın zıddı olarak da ele alır. İman Allah'a ve Resulüne inanmaksa küfür bunu inkâr etmek demektir. Bazen de küfrü İslam'ın zıddı olarak ele alır. İslam Allah'a teslim olmaksa küfür de Allah'a itaat etmeyi reddetmek demektir. Mevdûdî İslam ve küfür arasındaki zıtlığın; “Kim Allah'ın indirdiği hükümler ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir.”³⁵³ ayeti ile Kur'an'ı kerimde açıkça belirtildiğini söyler. Kendisi bu ayeti şöyle yorumlar: “İm yahküm” kelimesi ile sadece yargıda değil, günlük hayatımızda ve her durumda Allah'ın buyruklarına ve peygamberin sünnetine uymayı gerektirir. Eğer kişi Allah'ın hüküm

³⁴⁷ Mevdûdî, *İslami Hareketin Dinamikleri*, 76-77.

³⁴⁸ Mevdûdî, *İslam Davetçilerine*, 44.

³⁴⁹ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 25.

³⁵⁰ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 25.

³⁵¹ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 25.

³⁵² Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 25.

³⁵³ Maide, 5/44.

ve kurallarını umursamaz ve karşı çıkarsa yahut hayatını başka sistem ve kurallara göre şekillendirirse, o zaman bu kişi küfür veya küfür yolundadır³⁵⁴ diyerek amel konusunda bazen katı davrandığını görüyoruz. Mevdûdî'nin bazı yerlerde amel konusunda böyle katı davranması O'nun tekfirci bir yaklaşımda olduğunu hissettirir. Fakat kanaatimizce bu daha çok İslam'ın pratik/ameli yönünü hafife alanlara karşı yaptığı bir çıkış olabilir.

Mevdûdî'nin üzerinde fazlaca durduğu konulardan biride şirk konusudur. Nitekim kendisi şirk konusunu sadece inanç bağlamında değil amel bağlamında da ele alır. Bu konuda biraz daha sert bir yaklaşım sergilediğini söyleyebiliriz. Nitekim şirk, Allah'a ortak koşmaktır diyen Mevdûdî, Müşrik ise inançta ibadette, itaatte, yönetimde veya sosyal hayatta Allah'la beraber, Allah dışındaki kişilere veya kanunlara itaat eden kişi olarak kabul eder. Yani Allah'a itaati başkasıyla paylaşan kişiler Allah'a ortak koşmuş müşrikler olduğunu söylemektedir.³⁵⁵

Mevdûdî şirk konusundaki bu görüşünü her yerde dile getirmiş ve yazılarında da bunun üzerine epey durmuştur. Mesela: “Üzerine Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin, kuşkusuz bu büyük günahdır. Gerçekten şeytanlar dostlarına sizinle mücadele etmeleri için telkinde bulunurlar. Eğer onlara uyarsanız şüphesiz siz de Allah'a ortak koşanlardan olursunuz.”³⁵⁶ ayetinin dipnotunda şu açıklamalarda bulunur. “Allah'ın ilâhlığını kabul etmekle birlikte Allah'tan yüz çevirenlerin yollarını ve buyruklarını izlemek de şirktir. Allah'ın birliğini kabul etmek, hayatın tüm yönlerinde Allah'a itaat etmektir. Allah'ın yanı sıra bir başka kişiye daha itaat edilmesi gerektiğine inanan bir kimse akide açısından şirke düşmüştür. Haram ve helâl kılma yetkisini kendisinde gören böylesi kişilere Allah'ın yol göstericiliğini hiçe sayarak itaat eden bir kimse ise şirke amelî açıdan girmiş olur.”³⁵⁷ Allah'tan başka bir kişiye daha itaat etmenin gerektiğine inanan kişi itikâdî açıdan şirke düşmüş, Allah'la birlikte haram ve helâl kılma yetkisini başkasında gören ve böyle kişilere itaat eden kişi ise amelî açıdan şirke girmiş olur demektir.³⁵⁸

³⁵⁴ Mevdûdî, *Gelin Müslüman Olalım*, 74.

³⁵⁵ Mevdûdî, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 63.

³⁵⁶ Enam, 6/121.

³⁵⁷ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 589.

³⁵⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 589.

2.12. Tevhid ve İnsanın Yaratılış Amacı

İslam dinin en temel esası tevhit'dir. Peygambere vahyedilen mesajın evvelinde tevhid var. Tevhid, Allah'ın bir ve tek olduğunu kabul etmektir.³⁵⁹ Mevdûdî, Allah birdir ve tekdir. Bu bir ve teklik kendi türünden bir "bir"lik anlamında değildir. Nitekim ihlas süresinde "Allah'u ahad" denilmiş. "Allah'u vahidun" denilmemiştir. Çünkü "vahit" kelimesi kendi türünden "bir" tür anlamında kullanılır. Nasıl ki bir kişi, bir ev, bir aile, bir millet veya bir devlet dediğimizde başka türlerinin var olduğunu anlıyoruz. Ancak "ahad" kelimesi başka bir tür, sınıf veya gurubu barındırmayan bir "bir"lik olarak anlaşılır. Burada da parçalanmayan ve ikincisi olmayan bir "bir"lik kast edilmiştir.³⁶⁰

Mevdûdî, Nitekim müşriklerin peygamberimize, bize rabbin hakkında bir açıklama yap, o nedir? Nasıldır? Mirasını kimden almış ve kime devredecektir? Gibi soruları üzerine İhlas süresi indiğini söyler.³⁶¹ Burada "De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur."³⁶² Buyurarak bu sorulara cevap verilmiştir.

Mevdûdî, Kur'an'da ilk defa ve sadece burada "Allah'u Ahad" şeklinde "ahad" kelimesi kullanılmıştır. Diğer yerlerde genellikle "İlahen Vahida" "Allah'ü Vahidü'l Kahhar" gibi açıklayıcı kelimelerle kullanılmıştır. Dolayısıyla burada tevhidin özü olan Allah'ın birliği ifade için gelmiştir. Nitekim bu kelime bir şey veya kişinin her bakımdan "bir" olduğunu gösteren olağanüstü bir kelimedir. Allah için Kur'an'da bu kelimenin seçilmesini Allah'ın bir ve eşsiz olduğunun delillerinden en büyüğüdür.³⁶³

Bu şu demektir. Allah müşriklerin tanrılarının cinslerinden bir tür değildir. O, her bakımdan bir ve tekdir. Varlığı bakımından da eşsizdir. O, parçalardan oluşan bir bütün değildir. Tahlil edilemez. Bölünüp parçalanamaz. Organ ve parçaları ile şekil ve görüntüsü yoktur. Onun belli bir yönü ve mekânı yoktur. Varlığı herhangi bir oluşum sonucuna bağlı değildir. Her çeşit çoğunluktan beridir. O birdir ve diridir.

³⁵⁹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, II, 166.

³⁶⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VII, 307.

³⁶¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VII, 307.

³⁶² İhlas, 112/1-4.

³⁶³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VII, 307.

Varlığında, haklarında ve yetkilerinde kimse O'na ortak olamaz ve O'na benzemez ve eşdeğer olamaz. O hiç kimseye muhtaç değildir. Ama her şey ona muhtaçtır. O, doğmamış ve doğrulmamış. O'nun eşi, dengi ve benzeri de yoktur.³⁶⁴

Mevdûdî Tevhid sadece Allah'ı birlemek olmadığını bilakis daha geniş bir anlamda olduğunu söyler. Nitekim tevhidi Allah'ın birliği ve varlığı yanında kâinatın tek yaratıcısı, planlayıcısı, hükümdarı ve sahibi Allah olduğu anlamında da alır. Kâinata Allahtan başka her şeye güç yetiren hâkim ve muktedir bir kimse yoktur. Helal ve haram koyma yetkisi sadece ondadır. O, her bakımdan her şeyden üstündür. Kulluk yalnız ona yapılır. O, mülkünde istediği tasarrufu istediği yönde kullanabilir. Göklerde ve yerlerde bulunana her şey onun iradesine altındadır. O yaratan ve yaşatandır. Onun emrine uymak hak onun emrinden çıkmak ise batıldır.³⁶⁵

Mevdûdî, tevhide inanan, Allah'ı kendisine rab ve mabud kabul eden kişilerin, Allah'tan başka kimseye kulluk, ibadet ve dua, etmemeleri ve Allah'tan başka kimseden yardım istenmemelidirler. Bütün kâinata yalnızca O'nu hâkim olarak bilmeli, kültür, Ahlak, siyaset, medeniyet, kanun, hukuk, ekonomi, toplum, barış ve savaş gibi bütün sosyal mesele ve faaliyetlerde sadece Allah'ın tasarrufunu kabul etmelidir.³⁶⁶

Burada Mevdûdî'nin dikkat çektiği noktalardan biri insanın bir ve tek olan Allah'a kulluğunun ne anlama geldiğidir. Nitekim insan yoktan var edilmesinin bir sebebi ve hikmeti vardır. Mevdûdî, "Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."³⁶⁷ Ayeti kerimesini şöyle açıklamaktadır. "İbadet" kelimesi burada sadece namaz, oruç vs. ibadetlere atfen kullanılmamıştır. Bu yüzden ayeti, cin ve insanların sadece namaz, oruç, teşbih vs. için yaratılmış oldukları biçiminde anlamak yanlıştır. İbadet kavramı içine, bu saydıklarımız da girmekseyse de hepsi bu değildir. Bu ifadenin tam anlamı, cin ve insanların Allah'tan başkasına tapmamalarını, itaat etmemelerini, hiç kimseye boyun eğmeyip, sadece Allah'ın karşısında eğilmelerini, O'nun emirlerine itaat edip, O'ndan korkmalarını, sadece

³⁶⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, II, 349-350.

³⁶⁵ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, II, 166; a.y, *Tefhiu'l Kur'an*, V, 87; a.e, VII, 307.

³⁶⁶ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, II, 371-372.

³⁶⁷ Zariyat, 51/56.

Allah'ın dininin kurallarına uymalarını, O'nun dışında hiç kimseden bir şey beklememelerini ve hiç kimsenin önünde dua etmek için el açmamalarını tazammun eder.”³⁶⁸

Mevdûdî, Arapçada ‘İbadet’ kelimesinin işçi ve kul manasına gelen ‘abd’ kökünden geldiğini söyler. Demek ki bu kelime de bir kulun yerine getirmesi gereken sorumluluklar ibadet kelimesinde de mevcuttur. Nitekim ona göre “abd” kelimesi üç anlama gelir. Birincisi, kul kendi efendisini tanımalıdır. İkincisi, kul kendi efendisine itaat etmelidir. Üçüncüsü ise kul kendi efendisine saygı (tapması) göstermesi gerekmektedir. Dolayısıyla ayetteki “*ancak bana ibadet etsinler*” anlamı birinci olarak her şeyden önce cinler ve insanlar Allah’ı bilip onu her şeyin üstünde görüp sadece kendisine bağlı olmalı başkasına bağlılık göstermemelidir. İkinci olarak Allah’a devamlı itaat etmeli ve devamlı emirlerini bekleyip titizlikle verilen emirleri yerine getirmelidir. Başkasını emirlerine kapılmaktan kaçınmalı. Kendisine verilen bütün emirlere ihmalkâr davranmaya hakkının olmadığını bilmeli her durumda emirlere hazır olmalıdır. Üçüncü olarak; Allah’a saygıda bulunup ona kulluk (ibadet) etmektir. Bu da Allah’ın göstermiş olduğu yoldan gitmekle mümkün olur. İşte bütün bunlar olduğunun da ibadet olmuş olur ki bu da insanın yaratılma amacı, yaratıcısını bilmesi, tanınması ve ona itaat edip saygıyla ona boyun eğmesiyledir.³⁶⁹

Mevdûdî’ye göre ibadet; günlük hayatı bırakıp bir köşede sürekli Allah’ın adını anmak değildir. İbadet, dünyada yaptığımız her şeyin Allah’ın emirlerine uygun olması demektir. Allah’ın emirlerine uyarak yaptığımız her iş ise birer

³⁶⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 522.

³⁶⁹ Mevdûdî ibadeti yanlış anladığımızı ifade ederek şöyle beyanda bulunur, “Bir hizmetkâr efendisi tarafından kendisinden istenen görevleri yerine getirmek yerine, onun karşısında ellerini kavuşturup sürekli ismini tekrar ediyorsa onun için ne dersiniz? Efendisi ona diğer insanlarla olan yükümlülüklerini yerine getirmesini emrediyor fakat o olduğu yerde duruyor. Elleri bağlı ayakta durarak tekrar tekrar efendisini selamlıyor. Efendisi kötülükle savaşıp onu yenmesini istiyor fakat o hiç kımıldamıyor; onun yerine secde ediyor. Fakat hizmetkâr verilen emri yerine getirmeye çalışmak yerine hala olduğu yerde durup “hırsızın elini kes hırsızın elini kes” diye neredeyse şarkılar söylüyor. Bu adamın gerçekten efendisine hizmet ettiğini düşünüyor musunuz? Ve eğer sizin de işçiniz olsaydı ve bir tanesi bu şekilde davransaydı kararınız ne olurdu? Ne kadar bu sözde kulları sadık müminler olarak kabul ederdingiz. Peki, Sabahtan akşama kadar Kur’an’daki ilahi emirleri okuyup duran, fakat onları uygulamak için kendini yormayan, tespih çekerek sürekli Allah’ın adını anan, hiç durmadan namaz kılan birine, “ne kadar imanlı ve dindar bir insan” dersiniz çünkü ibadetin gerçek manasını kavrayamamışsınız.” Bkz. Mevdûdî, *Gelin Müslüman Olalım*, 110. Mevdûdî bu konuda bunun gibi birçok örnek sunmaktadır. Dolayısıyla Mevdûdî, ibadetin gerçek anlamı kişinin Allah’a bağlı, saygılı ve itaatkâr olarak almasıdır.

ibadettir.³⁷⁰ Bu ve bunun gibi yerlerde Mevdûdî, ibadetin anlamını geniş tutarak daha kapsayıcı ve bir yaklaşım sergilemiştir.

2.13. Meleklerle İman

Sözlükte elçi, güçlü, kuvvetli veya tasarrufta bulunmak anlamına gelen “melek” kelimesi terim olarak; birçok farklı şekillere girebilen, duyuyüstü bir varlık olan ve Allah’a itaat edip bu itaatinde kusur etmeyen nurani varlıklardır.³⁷¹

Mevdûdî melekler hakkındaki verilen bilgiler akıl ve tecrübe ile ulaşılabilecek bir şey değil, inanç ile ilgili olduğunu söyler. Ölümünden sonraki aşamalar gibi ve meleklerin mahiyeti ve hakikati de aklın ispat ve inkâr edebileceği bir alan değildir. Bir şeyin varlığına kat’i burhan bulunmaması o şeyin katiyen yokluğuna delil olamaz. Dolayısıyla müşahede edemediğimiz bu varlıklar vardır ve inkâr edilemezde. Nitekim müşahede edemediğimiz (gaybi) birçok şeye inandığımız gibi meleklerin varlığına da inanmalıyız.³⁷²

Mevdûdî, “Hani Rabbin, Meleklerle: "Muhakkak ben, yeryüzünde bir halife var edeceğim" demişti. Onlar da: “Biz seni övüp-yüceltir ve (sürekli) takdis edip dururken, orada fesat çıkaracak ve orada kanlar akıtacak birini mi var edeceksin?” dediler. (Allah:) "Şüphesiz, sizin bilmediğinizi ben bilirim." dedi.³⁷³ ayetinin tefsirinde melek kavramına değinerek şunları söylemektedir. "Melek", sözlükte elçi, özellikle Allah'ın elçisi anlamlarına gelir. Melekler kişilikleri olmayan soyut güçlerden ibaret değildirlere. Onlar kişilikleri olan varlıklardır ve Allah'ın mülkünü yönetmek üzere görevlendirdiği elçilerdir. Hem meleklerin varlığını reddeden materyalistlerin, hem de onları Allah'a ortak koşan veya onları Allah'a ibadette aracı kabul eden cahillerin hatalı oldukları, Kur'an'dan açıkça çıkarılabilir.”³⁷⁴

Mevdûdî, meleklerin varlıklarına iman etmemiz bizden istenmiştir. Bizlere meleklerin mahiyeti hakkında bilgi verilmemiş olup, bazı özellik ve sıfatları hakkında bilgi verilmiştir. Dolayısıyla istenildiği şekilde onlara iman etmemiz

³⁷⁰ Mevdûdî, *Gelin Müslüman Olalım*, 116.

³⁷¹ İlyas Çelebi, “Gayb Âlemi ve Gaybi Varlıklar”, *Kelam El Kitabı*, (editör), Şaban Ali Düzgün, 532.

³⁷² Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 125.

³⁷³ Bakara, 2/30.

³⁷⁴ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 61.

gereklidir. Melekleri inkâr küfrü gerektirip kişiyi kâfir yapar. Melekler, Allah'ın müstesna kullarıdır. Melekler günah işlemezler. Onlar masumdurlar. Allah'a itaatsizlik etmezler. Allah onları iradesi için vazifelendirir. Onlar da Allah'ın kendilerine emirlerini eksiksiz olarak yerine getirirler. Allah'ın emirlerini yerine getirmede kendilerine verilen hiçbir işte kusur etmezler.³⁷⁵

Mevdûdî Allah âdemin (a.s) yaratılışında melekleri Hz. Âdem'e secde ettirmesi ve Hz. Âdem'in meleklerden daha fazla bilgi vermesi insanın meleklerden üstün tutuşunu söyler. Hatta yeryüzünde insanları kendisine halife seçmesi insanın yüceliğine bir delil olarak görür.³⁷⁶

Mevdûdî, Meleklerden bazıları bizi kuşattığını, daima bizlerle birlikte olduklarını, yaptıklarımızın her zerresinin kaydını tuttuklarını ve ölümden sonra bunu Allah'a takdim edeceklerini peygamberimizin bize bildirdiğini söyleyerek meleklerle imanın, imanın şartlarından olduğunu söyler.³⁷⁷

Mevdûdî meleklerin insanları hayra çağırdığını ve onlara bazı telkinlerde bulunduğunu söyler. Nitekim "Şüphesiz: Onlar "Bizim Rabbimiz Allah'tır" deyip sonra da dosdoğru bir istikamet tuturanlar (yok mu) ; onların üzerine melekler iner (ve der ki;) "Korkmayın ve hüznem kapılmayın, size va'd olunan cennetle sevinin."³⁷⁸ ayeti kerimesinde meleklerin inişini şöyle açıklar; "Meleklerin inişi"nin mutlak surette müminlerin onları görüp işitebileceği şekilde olması gerekmez. Elbette, Allah'ın bir kuluna açık surette melekler göndermesi mümkündür. Fakat genellikle, müminler İslâm düşmanlarından eziyet ve işkence gördükleri zaman Allah melekleri indirir. Müminlerin onları görmemeleri doğaldır. Çünkü melekler, doğrudan doğruya kulağa ve gözlere değil, kalplere nüfuz etmek suretiyle güven ve huzur telkin ederler. Allah'ın dinini yüceltmek için, canlarıyla, mallarıyla mücadele eden Müslümanlar hakkında indiğini açıkça anlarız. Melekler, onları teskin etmek ve onlara "Sizler çaresiz ve yalnız değilsiniz" diyerek cesaret vermek için indirilmişlerdi. Elbette melekler onları ölüm anında, berzah âleminde ve mahşer meydanında da

³⁷⁵ Mevdûdî, *İslami Anlamaya Doğru*, 93.

³⁷⁶ Mevdûdî, *İslami Anlamaya Doğru*, 94.

³⁷⁷ Mevdûdî, *İslami Anlamaya Doğru*, 94; Mevdûdî, *Fetvalar*, II, 553.

³⁷⁸ Fussilet, 41/29-30.

karşılacak ve cennete kadar taşıyacaklardır. Ancak bu, sadece öbür dünyaya mahsus değildir. Çünkü melekler, bu dünyada da inerler.³⁷⁹ diyen Mevdûdî meleklerin değişik görevlerde bulunduğunu bazılarının bazılarında üstün olduğunu söyler. Nitekim birçok yerde Hz. Cebrail'in diğer meleklerle olan üstünlüğünü tefsirlerinde zikretmektedir.³⁸⁰

2.14. Kitaplara İman

Mevdûdî, imanın üçüncü temel prensibi kitaplara iman olduğunu söyler. Allah'ı Teâlâ peygamberimize Kur'an'ı Kerimi indirdiği gibi diğer peygamberlere de kitaplar göndermiştir. Allah tarafından indirilen bu kitaplara inanmalıyız. Ancak bu kitaplar zamanla değiştirilip tahrife uğramışlardır. Kur'an'ı Kerim bu kitapların en sonucusudur. Allah tarafından korunmaktadır. Hiçbir harfi değiştirilmemiş ve değiştirilemez. Onun içine hiçbir şey karıştırılmaz. Yaşayan canlı bir dile sahip olup, mantığa uymayan hatalı hiçbir ifade içinde barındırmaz. Her devre ve her millete hitap eder. Bütün insanlık için gönderilmiş olup kıyamete kadar kalacak olan Allah'ın en kutsal kelimeleridir.³⁸¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l Kur'an*, adlı tefsirini giriş bölümünde bazı detaylı bilgiler vermektedir. Kur'an eşsiz ve ilahi bir hidayet kaynağı olup ana fikri insan olan bir kitaptır. Mekki ve Medeni diye ayrılan sureleri farklı üsluptadır. Tertibi peygamber tarafından yapılan ve evrensel boyutu olan bir ilahi düstur olduğunu ifade etmektedir.³⁸²

Mevdûdî Kur'an'ı Kerim Allah tarafından insanlara bir hidayet kaynağıdır. Kur'an'ı Kerim'de herhangi bir düzensizlik ve ahenksizlik yoktur. Ancak üslubu farklıdır. Onun için bazı kimseler yanılgıya düşmektedir. Nitekim Kur'an'ı Kerim herhangi bir tarih veya sosyoloji kitabı değildir.³⁸³ Mevdûdî, Kuranı anlamak için kişinin önceden zihnini arındırması ve bazı zorunlu bilgileri bilmesi ve bu kitabın ilahi bir kitap olduğunu herhangi bir beşerin eseri olmadığını idrak etmesi

³⁷⁹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 191.

³⁸⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VII, 19.

³⁸¹ Mevdûdî, *İslami Anlamaya Doğru*, 95-97.

³⁸² Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 16-26.

³⁸³ Ebu-l Ala el-Mevdûdî, *Kur'an'ı Nasıl Anlayalım*, (Çev. Bekir Karlığa), Bir Yayıncılık, 2. Baskı İstanbul, 1983, 23.

gerekmektedir.³⁸⁴ Müslüman kişinin Kuranın mahiyetini, konusunu ve hedefini bilmesi gerektiğini ifade ederek bunları eserinde ele almaktadır.³⁸⁵

Mevdûdî müteşabih ayetlerin detayını bilmek derinlemesine anlam çıkarmak için bir bilgi kaynağımız olmadığından bunları kavramanın çok zor olduğunu söyler.³⁸⁶

Mevdûdî Arap hatip ve şairleri cahiliye devrinde mukataa harfleri biliyor ve kullanıyorlardı. Bununla ilgili şiirleri elimizde mevcuttur deyip bazı örneklerde getirmektedir.³⁸⁷ Mevdûdî kâfirlerin mukataa harflerine itiraz etmesinin asıl sebebi bu harflerin onlar arasında yaygın olarak kullanılıyor olmasıdır. Nitekim sahabeler’den bazıları Allah’tan başka bu harflerin maksadını kime bilemez derken bazıları ise bu harflerin anlam ve yorumlarına dair günümüze kadar gelen rivayetleri mevcut olduğunu söyler.³⁸⁸

Mevdûdî, Kur’an’da neshin var olduğunu fakat bunun hükümlerdeki tedricilikle alakalı olup sürekli bir durum olmadığını ifade eder. Mevdûdî’ye göre nesh edilmiş olan birçok hükümlerin gerekli durumlarda tekrar geçerli olması mümkündür. Hem O’na göre lafzı mensuh olup da hükmü yürürlükte olan herhangi bir ayet yoktur.³⁸⁹

Mevdûdî, hadislerin Kur’an’ı Kerimi neshetmesi konusunda kendisine sorulan soruya şöyle cevap vererek bu konuda kendi görüşünü de ortaya koymaktadır. “şüphesiz fakihlerin bir grubu, sünnetin Kur’an’ı nesh edebileceğini ve onun üzerinde bir şer’i delil olduğu kanaatindedir. Fakat ilk anda akla geliveren anlamda değil. Bu Hz. Muhammedin (s.a.v) bir açıklamasıyla, Kur’an’ın özel bir hükmünün genel bir hüküm olabileceği anlamındadır. Aynı zamanda onun sözlü veya ameli açıklaması, herhangi bir ayetin hükmünün artık geçerli olmadığını belirtebilir.”³⁹⁰

³⁸⁴ Mevdûdî, *Kur’an’ı Nasıl Anlayalım*, 25.

³⁸⁵ Mevdûdî, *Kur’an’ı Nasıl Anlayalım*, 31-36,39-40.

³⁸⁶ Mevdûdî, *Fetvalar*, II, 553.

³⁸⁷ Mevdûdî, *Fetvalar*, II, 559.

³⁸⁸ Mevdûdî, *Fetvalar*, II, 614.

³⁸⁹ Mevdûdî, *Fetvalar*, II, 569.

³⁹⁰ Mevdûdî, *Fetvalar*, II, 569.

Mevdûdî'nin müteşabih ayetler hakkındaki görüşlerini sıfatlar konusunda zikrettiğimiz için burada bir daha zikretmeye gerek duymadık.

3. NÜBÜVVET

3.1. Peygamberlerin Gönderilmesi ve Peygamberlik Makamı

Peygamberlerin gönderilmesi, imkanı, gerekliliği ve peygamberlik makamı gibi konularda farklı kelimâ ve felsefî görüşler ortaya atılmıştır. Biz bu görüşlere girmeden Mevdûdî'nin bu konulardaki görüşlerini ele almaya çalışacağız. Nitekim Mevdûdî, peygamberlerin gönderilmesi ilahi bir lütuf ve rahmet olmasının yanında hidayet için zaruri olduğunu da ifade eder. Çünkü insan tek başına hakikati bulamaz. Hidayete eremez. Nitekim eşyayı bilmek (ilim) iki çeşittir. Birincisi insanın duyu organlarıyla, gözlem ve deneyimle ulaştığı, düşünce ve delil ile neticeye vardığı şeylerdir. Bunun için bir yerlerden (vahiyden) bilgilerin gelmesine gerek yoktur. İkincisi idrak edilemeyen, ölçüp biçilemeyen ve duyu organlarımızı aşan bilgilerdir. Bunun için de evreni yaratan ve her şeyi bilen zatın insanların hakikati bilmeleri ve hidayete ulaşmaları için peygamber göndermesi gerekmektedir. Zira bu bilgiler düşünce, deney, tecrübe ve duyu organlarıyla bilinecek şeyler değildir. Çünkü hiçbir filozof veya bilim adamının sunduğu kavram, teori ve nazariyeler bu konular hakkında güvenilir bilgi veremez.³⁹¹ Onun için insanların hak yolu bulmaları ancak peygamberler vasıtasıyla olur.

Bu konuda biraz daha detaya inerek peygamberlerin gönderilmesinin gerekliliği hakkında detaylı bilgi vermektedir. Nitekim Mevdûdî, yüce Allah bu dünyada devamlı kullarına merhametle yaklaşmış ve cömertçe davranmıştır. Onu hiçbir zaman yalnız bırakmamıştır. Mesela dünyaya gelen her yeni çocuğun görmesi, duyması, koku alması, yürümesi ve tutması için ona lazım olan göz, kulak, burun, ayak ve tutması için el bahşetmiştir. Ona lazım olabilecek bilgi, kuvvet ve kabiliyet gibi ihtiyaç duyacağı her şeyi önceden bilip en ince ayrıntısına kadar eksiksiz olarak vermiştir. İçinde yaşadığı bu dünyada hayatını idame edebilmesi için hava, ışık ve su gibi gerekli olan her şeyi bol bol vermiştir. Nitekim çocuk daha dünyaya gözünü açar açmaz anasının göğsünde ona hazırlanmış bir şekilde gıdasını buluyor. Anne babası

³⁹¹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I,154.

kuvvetli bir sevgi ile onu seviyor, içgüdüsel olarak ona merhametle yaklaşır bütün kötülöklere karşı fedakârca onu koruyorlar.³⁹²

Allah bütün kullarına hayat mücadelesinde maddi, manevi ve ahlaki, güç ve yetenek vermiştir. Fakat bazı kabiliyetleri iradeli bir şekilde dağıtmıştır. Bazılarını kuvvet ve cesaret, bazılarını zekâ ve kabiliyetle donatırken diğere diğere bir kısmını sanat ve şiirle, ticari zekâ, askeri dehada ve ilmi fikirle vb. farklı kabiliyetlerle donatmıştır. Bütün bunlar Allah vergisi olup kulun tabiatına göre ortaya çıkar. Mevdûdî'nin burada varmak istediğı nokta şudur; Genel şeylerin herkese eşit bir şekilde verildiğini fakat bazı önemli ve sınırlı yetenekleri ise az sayıda ki kişilere verilmesidir. Mesela askerler, çiftçiler, siyasetçiler ilim ve devlet adamları aydın ve meslek sahipleri pek çoktur. Fakat içlerinde insanlara yüzyıllarca etki edip iz bırakan ve başarılarıyla insanlara yıllarca rehberlik eden dehaler pek azdır. Çünkü yetenek ve deha büyüklüğü ve önemi artıkça bunlara sahip olan kişilerin sayısında bir azalma oluyor. İşte peygamberler insanların en fazla ihtiyaç duyduğu nadide kişilerdirler. Dolayısıyla insanlara yol gösteren bu nadide dehalara hep ihtiyaç duyulmuştur.³⁹³

Mevdûdî insanların temel ihtiyaçları olan bilim, hukuk, siyaset, matematik, teknik, maliye ve iktisat vb. gibi alanlarda nasıl uzmanlara ihtiyaç varsa Allah'a ve doğru yola götüren, hidayet yolunu gösteren bir uzmana da ihtiyaç vardır. Diğere bütün uzmanlar bu dünyayı ele alırken, insanın yaratılış amacını ve gayesini onlara anlatacak olana elbette daha fazla ihtiyaç vardır. Nitekim Allah'u Teâlâ insan için lazım olan en küçük şeyleri bile ondan esirgememişken nasıl olur da en büyük en hayati ve önemli bir ihtiyacını göz ardı edeceği düşünülebilir. Bu kabul edilemez.³⁹⁴ Nitekim Peygamberlere ihtiyaç hep var olmuştur. Dolayısıyla Peygamberler de hep var olmuştur. Gönderilmeleri aklen mümkün olup inkârı doğru değildir.³⁹⁵

Çünkü insanların varlık amacı rablerini tanınması, O'na ibadet, itaat ve kulluk etmesi, onu bilip tanınmasıdır.³⁹⁶ Bu alanda yüce Allah insanları kendi başına bırakmayıp ve onu sadece kişisel çabalarına terk etmeyerek kerem ve lütfuyla ona

³⁹² Mevdûdî, *İslami Anlamaya Doğru*, 44.

³⁹³ Mevdûdî, *İslami Anlamaya Doğru*, 45.

³⁹⁴ Mevdûdî, *İslami Anlamaya Doğru*, 44.

³⁹⁵ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 19.

³⁹⁶ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 19.

rehber olacak peygamberler göndermiştir.³⁹⁷ Bu peygamberlerin gönderiliş amaçları insanlara ilahi buyrukları ulaştırarak sadece Allah'ı mutlak ilah bilip kabul etmelerini, ilahi buyruklara uymalarını ve ahirette Allah'a karşı sorumlu olduklarını bildirmektir.³⁹⁸ Aynı zamanda dünyada yaygın olan zülüm ve rezalet, fitne ve fesat gibi kötü ve çirkin durumları da ıslah etmektir.³⁹⁹

Mevdûdî, Allah'ın insanlara verdiği bilginin vasıtası vahiy olduğunu söyler. Bu vahiy ise ancak peygamberlerle nazil olmaktadır. O zaman bu peygambere uymak zaruri ve mecburidir. Çünkü Allah'u Teâlâ insanlara kitaplar gönderip her bir insanın eline bir nüshasını verip de o nüshalara göre tutum ve davranışlarda bulunmalarını ve kendi nefsinin ve kâinatının gerçeğinin ne olduğunu kendi kendine bilmesini ondan istememiştir. Zira Allah bu bilgileri her zaman peygamberler aracılığıyla insanlara bildirmiştir. Bu da peygamberlerin görevlerinin sadece tebliğ değil aynı zamanda bu tebliği insanlara uygulamalı olarak bildirmesi demektir. O zaman peygamberlerin gönderilmesi gereklidir. Hem getirdikleri bu vahyin açıklayıcısı ve uygulayıcısı oldukları için de onlara uymak zaruri olduğunu ifade eder.⁴⁰⁰

Mevdudî herhangi bir zatın gerçek peygamber olduğunu anladığımızda ona uymamızın gerekli olduğunu ifade eder. Çünkü bir kişinin peygamber olduğunu kabul edip onun yolundan gitmemek peygamberin söylediklerine ve yaptıklarına karşı gelmek demektir. Bu da bizzat Allah'a karşı gelmek demektir. Bu ise büyük bir günahdır. Dolayısıyla Peygamberlere uymak en önemli ve hayati bir gerçektir. Nitekim uzmanlık isteyen her dalda nasıl ki uzmanına gider danışır ve sonrada tasfiyelerine uymaya kendimizi mecbur hissediyorsak peygambere uyma konusunda öylece mecburuz. Nasıl ki hasta olan bir kişi doktorun tavsiyesini dinler ve kabul eder ve iyileşmesi için kendini bu tavsiyelere uymak zorunda his eder. Çünkü bu alanda doktor kendisinden daha bilgin ve doğru olanı kendisinden daha iyi bildiğini bilir. Yahut kişi bir davada avukatının görüşlerine uygun hareket etmesi gibi çünkü

³⁹⁷ Mevdûdî, *İslami Anlamaya Doğru*, 43-44.

³⁹⁸ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 64; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 236.

³⁹⁹ Mevdûdî, *İslam Davetçilerine*, 127; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 206, 312.

⁴⁰⁰ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 154.

avukatı bu konuyu ondan daha iyi bilir ve avukatına güvenmeyi hisseder.⁴⁰¹ İşte böylece insanlarda peygamberlere güvenmeli ona inanmalı ve ona itaat etmede kendini mecbur görmelidir. Çünkü Allah hakkında insanlara sağlam bilgiyi verecek ve rehber olacak tek kişi peygamberlerdir. İşin uzmanına inanmak ve ona güvenip dayanmak bu hayatın değişmez kanunudur.⁴⁰²

Peygamberlik müessesesinin vurgu yapan Mevdûdî, peygamberliğin hakikatini şöyle açıklar; Kur'an'ı Kerim'de peygamberler ile ilgili zikredilen durumlara bakıldığında peygamberlik makamı hakkında Allah, yolda geçen sıradan bir kişiyi tutup kendi emirlerini ulaştırmak için onu görevlendirmediyi ya da diğer işlerin yanı sıra peygamberlik vazifesini de yapsın diye herhangi bir kişiyi seçmediğini görmekteyiz. Aksine Allah (c.c.) bir topluluğa elçi göndermek istediğinde peygamberlik görevini ifa etsin diye onu özel olarak seçer. Bu nedenle nübüvvet makamının hakkını layıkıyla yerine getirmesi için lazım olan maddi ve manevi kuvvetlerini o kişide yerleştirir. Seçtiği bu kişiyi doğumdan itibaren korur. Peygamberlik görevini yüklemeyen önce onu her türlü kusurlardan muhafaza eder. Onu yeterince terbiye edip eğittikten sonra uygun bir ortamda ona risalet görevini tevdi eder. Onun bütün işlerini gözeterek hata yapmasın diye koruma altına alır. Nitekim peygamberler, Allah'tan aldıkları vahyi eksiksiz olarak insanlara tebliğ etmekle görevlidirler. Çünkü peygamber korunup gözetilmezse yani küçük bir hata yaparsa sıradan insanlar büyük yanlışlara saplanıp dalalete düşeceklerdir.⁴⁰³ Onun için peygamberler olağanüstü kabiliyetlerle donatılıp sıradan insanlardan çok yüce olup, fitratları tertemiz insanlardır. Onlar söyleyecekleri her sözün doğru olup asla içinde şüphe olmayan bir karakterde yaratılmışlardır. Zihinleri pak ve durudur. İlimleri kesbi olmayıp vehbi'dir. Allah hak ve doğruyu onların fitratına yerleştirmiştir. Batıl ve yanlış onlardan uzaktır. Zira onlar hep doğru düşünür, doğruyu söyler ve doğru iş yaparlar.⁴⁰⁴

Mevdûdî, peygamberlerin peygamberlik makamı ile şahsi konumlarının birbirinden farklı olduklarını söyler. Nitekim peygamberlik makamı çok özel bir

⁴⁰¹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 41.

⁴⁰² Mevdûdî, *İslami Anlamaya Doğru*, 47-48.

⁴⁰³ Birişik, *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 152.

⁴⁰⁴ Birişik, *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 153; Mevdûdî, *İslami Anlamaya Doğru*, 46.

makamdır. Sıradan dünyevi makamlardan çok farklıdır. Zira dünyevi makam kişinin makam koltuğuna bulunmasıdır. Bu koltuktan ayrıldıkları zaman ise makam sahipleri değil sıradan bir insan olurlar. Oysa peygamberler nübüvvet ile görevlendirildiklerinde ölünceye kadar her an ve her zaman peygamberlerdirler. Devamlı ilahi iradenin altındadırlar. İlahi vahye muhalif bir davranışta bulunamazlar. Nitekim peygamberler ister emir veya kadı konumunda olsun, ister sıradan bir vatandaş veya bir baba, bir eş, bir kardeş yahut bir dost olsun peygamberlik konumu ondan ayrılmayacak bir şekilde devamlı onu kuşatmıştır. Öyle ki peygamberler eşleriyle yalnızken bile insanların önünde risaleti tebliğ ettiği gibi Allah'ın peygamberi ve resulüdürler. Bütün işleri ancak Allah'ın gözetiminde olup ilahi hidayete muvafiktirlar. Devamlı ilahi emirlere göre hareket ederler ki buna mecburdurlar. Nitekim azıcık ayakları sürçse hemen Allah tarafından uyarılırlar. Çünkü peygamberlerin hatası sadece kendisinin değil bütün ümmetin yanlışı demektir. Onun için peygamberlere tam bir güven ile tabi olmak için ancak sözlerinin ve davranışlarının tamamının ilahi öğretilere uygun ve yanlışlardan korunmuş olması gerekmektedir.⁴⁰⁵ Aynı zamanda Peygamberlik makamı çok önemli olduğu için yüce Allah peygamberlerini daimi ve sıkı bir denetim altına almıştır. Onları küçük yanlışıklardan dahi korumuştur.⁴⁰⁶ İnsan olmaları gereğince içtihatlarında kaynaklanan yanlışıklarda onları uyarılmış ve hemen düzeltmiştir.⁴⁰⁷

Mevdûdî, nübüvvet peygamberin özü olup sonradan kazanılan veya bir şey olmadığını dile getirir. Bununla peygamberlerin beşeri yönüne de dikkat çeker. Zira peygamberlerin sadece nübüvvet yönünü alıp onun beşeri yönünü dikkate değer olmadığını söylemek doğru değildir diyen Mevdûdî şöyle devam etmektedir. “Aksine gerçek şudur ki o, nübüvvet kabiliyeti ile birlikte yaratılan ve faaliyete doğru terakki ederek sonunda nübüvvet haline getirilen mükemmel insanlığın özüdür. Aslında nübüvvet yaratılıştan gelen bir şeydir. Dahası peygamberin zati

⁴⁰⁵ Birişik, *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 151.

⁴⁰⁶ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 41.

⁴⁰⁷ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 55; Birişik *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 153.

konumu bizzat onun nebevi konumudur. Fark, bi'setten önce bi'l-kuvve olan nebevi konumun bi'setten sonra bi'l-fiil olmasıdır."⁴⁰⁸

Yukarda da belirttiğimiz gibi Mevdûdî'ye göre peygamberlik vehbi'dir. O zaman peygamberlik verilmeden önce peygamberlerin sahip oldukları ilim, normal diğer insanların sahip olduğu ilim gibidir.⁴⁰⁹ Fakat bununla birlikte peygamberler peygamberlikten öncede gayba iman yolunda olduklarını Kur'an bize bildirir. Vahiy onlara önceden kabul ettikleri şeyleri kati ve kesin bir şekilde müşahede ettirip göstermektedir.⁴¹⁰ Yani peygamberler peygamberlikten önce tefekkür, akıl yürütme, araştırma, öğrenme, tecrübe vb. şekillerde bilgi sahibi olurlardı. Ancak vahiy gelince onların bilgileri artık kesbi değil vehbi olmuştur demektir.⁴¹¹

Mevdûdî'ye göre peygamberlerin birer insan olmaları itibariyle beşeri yönleri ve Allah tarafından seçilmeleriyle de nebevi yönleri vardır. Nebevi yönlerine ittiba mecburi zaruri iken, beşer olarak yaptıklarına uymak iyi ve güzel olmakla beraber zorunlu bir durum değildir. Yani peygamberlerin ilahi emir gereği söyledikleri her söz ve bu sözün gereği olarak yaptıkları her fiil uyulması gereken durumlardır. Ancak saygısızlık etmemek şartıyla peygamberlerin şahsi söz ve davranışlarına uyma konusunda kişi serbesttir. Bu iki hususu birbirinden ayırmak bazen zor olsa da, ya peygamberin kendisi tarafından açıklanmış yâda ehil âlimler tarafından bunlar belirlenip tespit edilmiştir.⁴¹²

3.2. Peygamberlere İman

Mevdûdî peygamberlere iman, imanın şartlarından biri olup, İnkârı ise küfür olduğunu beyan eder. Peygamberler arasında elçilik bakımından hiçbir fark yoktur. Onlardan birine inandığını söyleyen kişinin diğer peygamberlere de inanması gerektirir. Bu nedenle bütün peygamberlere inandığı halde peygamberlerden sadece birini ret etmesi küfrü gerektirir. Zira bütün peygamberler Allah tarafından doğru yola davet için gönderilmişlerdir. Bu konuda peygamberler aralarında herhangi bir

⁴⁰⁸ Birişik, *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 153-154.

⁴⁰⁹ Şurâ, 42/52; Duhâ, 93/7.

⁴¹⁰ Hud, 11/28.

⁴¹¹ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 48.

⁴¹² Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 69; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 206-207.

fark yoktur. Fakat Hz. Muhammed (s.a.v)'in risaleti evrensel olup, kıyamete kadardır. Hz. Muhammed (s.a.v)'in getirdiği vahiy diğer kitaplar gibi değiştirilip tahrife uğratılamaz, zira o vahiy kıyamete kadar yüce Allah'ın koruması altındadır. Onun getirdiği bu vahiy eksiklik barındırmayan, değişim veya herhangi bir ilaveye de ihtiyacı olmayan ve kıyamete kadar bütün ihtiyaçlara cevap verebilecek tam ve kâmil bir vahiydir. Risalet onunla son bulmuş Ondan sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir.⁴¹³

3.3. Vahiy

Mevdûdî, vahiy: işaret etmek, kalbe bir şey atmak veya mesaj vermek gibi anlamlara geldiğini vurgular. Bunu sadece gören kişi anlayabilir. Başkaları bunu anlayamaz demektir.⁴¹⁴ Mevdûdî genel anlamda vahiy çok farklı yorumlamamaktadır. Ancak dikkat çeken farklı yönleri de vardır.

Mevdûdî, “Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder. Doğrusu O yücedir, Hâkim'dir.”⁴¹⁵ Ayetinin tefsirinde şu açıklamalarda bulunmaktadır; Allah'u Teâlâ bir kul ile karşılıklı konuşmanın ötesinde yücedir. Allah bundan münezzehtir. Dolayısıyla Allah kullarına bir şey irad buyururlarsa bunu farklı yollarla iletmektedir. Bu da ayette belirtildiği gibi ya “*vahiy suretiyle*” olur ki burada vahiy kelimesi kalbe doğma, ilham, ilham ve rüya gibi manalar kast edilir.⁴¹⁶ Hz. İbrahim ve Hz. Yusuf'un rüyada bilgilendirilmeleri gibi diyebiliriz. Nitekim Hz. İbrahim'in rüyası vahiydir. Şayet Hz. İbrahim'in rüyası Allah'ın emri olmasaydı Hz. İbrahim rüyasını yanlış yorumladığında uyarılır ve yaptığı tabirinin yanlış olduğu kendisine bildirilirdi.⁴¹⁷ Ayeti kerimede geçen “*perde arkasından*” maksat ise; sesin işitilmesi ve konuşanın görülmemesidir. Hz. Musa'nın Tur dağında ağaçtan ilahi sesi duyup O'nu (c.c) görmemesi gibi. Ayetteki “*bir elçi gönderir*” ifadesi ise; Allah bir elçi (Cibril) gönderir. Bu elçi Allah'ın izni ile peygambere vahyeder anlamındadır.

⁴¹³ Mevdûdî, *İslami anlamaya doğru*, 99-100; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 42.

⁴¹⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Muhammed'in Hayatı*, I, 59.

⁴¹⁵ Şura, 42/51.

⁴¹⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 253.

⁴¹⁷ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 25; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Muhammed'in Hayatı*, I, 62.

Nitekim bunun hemen devamındaki ayetler; “İşte sana da buyruğumuzla Cebrail'i gönderdik; sen Kitap nedir, iman nedir önceleri bilmezdin, fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi onunla doğru yola erdirdiğimiz bir nur kıldık.” bunu (vahyin elçi vasıtasıyla gönderilmesi) bildirmektedir. Mevdûdî Bütün ilahi kitapların bu üçüncü şekilde vahyedildiğini bildirir.⁴¹⁸

Mevdûdî, Peygamberimize gelen vahiy çeşitleri sadık rüya, kalbe ilka, Melek vasıtasıyla ve doğrudan vahiy şeklinde olduğunu ifade eder. Nitekim peygamberimizin (s.a.v) miraç sırasındaki karşılaştığı vahiy türü doğrudan vahiy şeklinde olup, Allah (c.c.) ile Hz. Musa arasında tur dağında geçen vahiy çeşidinin bir benzeri olduğunu söyler.⁴¹⁹

3.4. Peygamberlerin Sıfatları

Peygamberlerin genel sıfatlarını ayetlerden çıkaran Mevdûdî bu sıfatları şöyle açıklar: peygamberler insanüstü bir varlık olmayıp ancak birer insandırlar.⁴²⁰ Peygamberler bütün güçlerini Allah'tan alırlar. Kendi başarına bir şey yapmazlar.⁴²¹ Gaybı bilmezler.⁴²² Onların görevleri tebliğdir.⁴²³ İstedliğini imana getiremezler.⁴²⁴ İlahi emirlere muhalefet, tahrif veya gizleme yapamazlar.⁴²⁵ Tebliğ ettikleri şeylerin pratik uygulamasını yaparlar.⁴²⁶ Şahit, müjdeleyici ve uyarıcıdırlar.⁴²⁷ İnsanlar arasında adaletle hükmederler.⁴²⁸ Güzel ahlak sahibidirler.⁴²⁹ Sabırlı, cömert, şerefli, Olgun, yumuşak ve ümmetine düşkündürler.⁴³⁰ Salih, ihlaslı ve haktan yana olup, asla heva ve hevesinin peşinden koşmayan ve devamlı güzel ahlak sahibidirler.⁴³¹

Nitekim Mevdûdî'ye göre Peygamberlerde bulunulması gereken en önemli sıfatlardan biri ismet sıfatıdır. Ehl-i Sünnet âlimleri peygamberlerin masum

⁴¹⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 253.

⁴¹⁹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhit Mücadelesi ve Hz. Muhammed'in Hayatı*, I, 66-67.

⁴²⁰ Enbiya, 21/7-8; Furkan, 2/20; Rad, 13/38; Kehf, 18/118.

⁴²¹ Enam,6/17; Yunus,10/49.

⁴²² Enam, 6/50; A'raf, 7/188.

⁴²³ Enam, 6/57-58; Rad,13/40.

⁴²⁴ Neml, 27/80; Fatır, 35/22-24.

⁴²⁵ Bakara, 2/120-145; Yunus, 10/15.

⁴²⁶ Ali imran, 3/69.

⁴²⁷ Ahzab, 33/45-46.

⁴²⁸ Nisa, 4/10.

⁴²⁹ Kalem, 68/4.

⁴³⁰ Tevbe, 9/80-128; Ali İmran, 3/159; Kehf, 18/6.

⁴³¹ Necm,53/2- 4; Ahzab, 33/21; Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 71-88.

olduklarına ve ismet sıfatının peygamberlere özel bir sıfat olduğuna ittifak etmişlerdir. Ancak bu sıfatı peygamberlikten önce veya peygamberlikten sonra mı alırlar tartışması olmuştur. Peygamberlerin günahlardan masum oluşu onların bazen küçük sayılabilecek yanlışlara düşüp düşmeyeceği tartışılmıştır. Bazı âlimler günah sayılmayacak tarzda peygamberlerin zelleleri olabilir demişlerdir.⁴³²

Mevdûdî'ye göre de peygamberler ismet sıfatına sahiptirler. Ancak bu onların melekler gibi günah işleme kabiliyetlerinin kendilerinden kaldırılmış anlamında değildir. Aksine ismet peygamberlerin bilerek itaatsizlik yapmadıkları, şayet böyle bir hata vaki olur ise Allah onları bu hata üzerinde bırakmayıp hemen düzeltmesidir. Çünkü Allah peygamberlik verdiği kulunu özel bir şekilde koruma altına alıp, Onu devamlı gözetmiştir. Onların herhangi bir zelle'leri olursa bu hataları bütün ümmete mal olmaması için vahiyle hemen düzeltilmiştir. Nitekim Hz. Musa peygamber olmadan önce bir kişiyi öldürmek gibi bir günah işlemiştir.⁴³³ Tabi bu bilerek ve kasten değil yanlışlıkla olmuştur. Firavun Hz. Musa'yı kınayınca Hz. Musa pişmanlık içinde "onu yaptığım zaman cahillerdendim"⁴³⁴ demişti. İşte burada Mevdûdî "dalalet" kelimesi "yoldan çıkma" anlamında olmayıp " unutkanlık, yanılma, dikkatsizlik şaşkınlık" anlamında kullanıldığını söyler. Nitekim Hz. Musa bir Mısırlının bir İsraili'ye acımasızca vurduğunu görünce yalnızca bir yumruk atmış. Bu Hz. Musa'nın bir insanı öldürme gibi kötü bir niyete sahip olduğu anlamına gelmez. Çünkü yumruk bir öldürme aracı değildir. Hem bu yumruk öldürme niyeti ile de vurulmamıştır. Bundan öldürme gibi bir niyet aranmamalıdır.⁴³⁵ Mevdûdî burada peygamberlikten önceki ismet ile peygamberlikten sonraki ismetin birbirinden farklı olduğunu da söylemiştir.⁴³⁶

Bununla birlikte Mevdûdî peygamberlerin hataları (zelle) olabileceğini ifade etmektedir. Nitekim peygamberlerin ismet sıfatı hiçbir zaman hata yapmayacakları anlamında kalıcı bir sıfat değildir. Bazen Allah onların bu özelliğini (ismet) kaldırır ve hata etmelerini mümkün kıldırır. Kur'an'da zikredilen Hz. Âdem'in, Hz. Musa'nın, Hz. Davud'un ve Hz. Yunus'un ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hataları hep

⁴³² Taftazani, Sadeddin, Mesud, Bin Ömer *Şerhu'l-Akaid*, Çeik matbaası, İstanbul, 1966, 170-171.

⁴³³ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 51.

⁴³⁴ Şuarâ, 26/20.

⁴³⁵ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 17.

⁴³⁶ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 51.

bu meyandadır. Burada Mevdûdî bazı ayetlerden hareketle peygamberin hata edip yanılabilirliğini söyler. Ancak Kur'an'ı Kerim'de peygamberlerin zellelerinin ele alınıp, bunlara yönelik Allah'ın uyarılarının amacı asla peygamberlerin hüccet olmayacağı veya peygamberlere karşı güveni sarsmak değildir.⁴³⁷ Aksine dikkat çekmek istediği peygamberlerin en küçük bir yanlış ve hatalarında bile ilahi gözetiminin altında olup, hemen düzeltildiklerini vurgulamaktır. Peygamberler insan olmalarından ötürü kendi arzularına uyma olasılığını kaldırıp en küçük şeyde bile devamlı Allah'ın gözetiminde olduğunu vurgulamaktadır. Peygamberlerin içtihatları bile vahye uygundur. Şayet en küçük içtihatları bile gizli vahye uygun olmazsa açık vahiy ile hemen düzeltilir.⁴³⁸ Yani Allah peygamberlerini hataya düşmekten korumuştur. Ancak Allah bazen bu korumayı kaldırır ki insanlar peygamberleri ilah veya beşer üstü bir varlık sanmasınlar diye bir iki zellenin onlardan sadır olmasını dilemektedir. Bu da peygamberin konum ve önemiyle birlikte peygamberlere uymanın önemine ve gerekliliğine vurgu yapmaktır.⁴³⁹

Mevdûdî, Peygamberimizin nübüvvetten önce veya sonra hiçbir şekilde okuma ve yazma bilmediğini vurgulamaktadır. Nitekim Kur'an'ı Kerim Onun ümmiliğini peygamberliğinin apaçık bir delili olarak sunmaktadır. Mevdûdî Hz. Muhammed'in (s.a.v) okuma yazma bildiği yahut sonraki dönemlerde öğrendiğini destekleyen hadislerin zayıf olduğunu, reddedilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü bu hadisler Kur'an'a terstir. Kurana ters olan hiçbir hadis alınamaz.⁴⁴⁰ Şayet okuma ve yazma bilse idi bir ömür beraber geçirdiği kabilesi veya çevresi buna şahitlik ederdi.⁴⁴¹ Nitekim ayeti Kerim'de "Ey nebi, sen bundan evvel ne bir kitap okuyordun nede elinle yazı yazıyordun. Eğer böyle olsaydı, batıla tapanlar şüpheye düşebilirlerdi."⁴⁴² Ayeti Kerime peygamberimizin ümmi olduğunu açık bir şekilde dile getiriyor.⁴⁴³ Bu kesin ve açık olan Kur'an ayetleri bazı zayıf hadislere tercih

⁴³⁷ Birışık, *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 70.

⁴³⁸ Birışık, *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 154.

⁴³⁹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 55; Birışık, *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 142.

⁴⁴⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 264.

⁴⁴¹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, 94.

⁴⁴² Ankebut, 29/48.

⁴⁴³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 262; Mevdûdî, *Fetvalar*, 80.

edilmeyeceğini vurgulamaktadır.⁴⁴⁴ Peygamberimizin okuma ve yazma bildiğine yönelik var olan hadislerin zayıf olduğunu söyleyen Mevdûdî buna yönelik bazı delilleri tefsirinde zikretmektedir.⁴⁴⁵

3.5. Şefaati Hakkındaki Görüşleri

Mevdûdî, şefaati meselesini önemli görür. Çünkü kâfir ve müşrikler şefaati kendilerine bir kalkan olarak kullanıyorlardı. Kendi tanrılarını (putlarını) Allah katında kendileri için bir aracı olduklarına ve kendilerini Allah'ın azabından koruyacaklarına, dolayısıyla Allah'ın azabından korkmalarına gerek olmadıklarına inanıyorlardı. Mevdûdî, aynı zamanda müminler de peygamberlerin ve bazı salih kişilerin Allah katında günahkâr müminlerin affi için şefaati olacakları inancındadırlar. Nitekim bu hadislerle de sabit olduğunu söyler. Onun için Mevdûdî, şefaati önemli bulur ve onun anlaşılması için ikiye ayırır.⁴⁴⁶

Birincisi, arkasında kuvvet ve nüfuz bulunan şefaati ki böyle bir şefaatte şefaati edenin şefaati zorunludur. İkincisi, içtenlik ve alçak gönüllülikle isteklerin arz edilmesidir. Böyle bir şefaatin kabulü zorunlu olmadığı gibi bunu güç ve kuvvet ile kabule zorlayacak bir etki de yoktur.⁴⁴⁷

Mevdûdî şefaati ikiye ayırdıktan sonra birinci anlamdaki şefaati red eder. Çünkü bu anlamda bir kimseyi Allah katında şefaati kabul etmek bu kişiyi ilah edinmek ve onu Allah'a ortak koşmak demektir. Böyle bir şefaati Kuran zaten red eder. İkinci anlamda ki şefaati ise peygamberlerin, meleklerin ve salih insanların başkaları için Allah'tan şefaati talebidir ki Allah dilerse bu talebi kabul eder, dilerse kabul etmez. Böyle bir şefaati ise caiz olduğunu söyler.⁴⁴⁸ Mevdûdî, şefaati mümkün ve caizdir⁴⁴⁹. Ancak bu Allah'ın izni ile mümkün olabilir. Müşrik ve kâfirlere şefaati

⁴⁴⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 95-96; Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 264.

⁴⁴⁵ Hudeybiye antlaşmasının metninde müşriklerin Rasulülâh kelimesine itiraz etmeleri sonucunda peygamberimiz Hz. Ali'ye onu sil Muhammed b. Abdullah yaz demişse de Hz. Ali ben bunu asla silmem demiş. Peygamberimizin bu kelimeyi kendisi silmiş ve Muhammed b. Abdullah kelimelerini yazmış anlamında bazı hadisler Müslüm ve Buhari'de mevcuttur diyen Mevdûdî, bunları dipnotunda teker teker ele alıp işler. Bkz. Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 264; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 95-96.

⁴⁴⁶ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 349.

⁴⁴⁷ Mevdûdî, *Kur'an'a Göre Dört Terim*, 20.

⁴⁴⁸ Mevdûdî, *Kur'an'a Göre Dört Terim*, 20.

⁴⁴⁹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 354.

yoktur. Şefaata ancak mümin kişiler için olabilir. ⁴⁵⁰Şefaata eden kişi ancak şefaati doğru ve haklı olarak yapar. Haksız yere Allah'ın huzuruna çıkamaz. ⁴⁵¹

Mevdûdî, “Ruh (Cebrail) ve melekler saf saf olup durduğu gün, Rahman'ın izin verdiklerinden başkaları konuşmazlar; konuşan da doğruyu söyler.”⁴⁵² Ayetinin tefsirinde “*Konuşmak*” kelimesi ile şefaata kastedildiğini ve bu şefaata için de iki şartın olduğunu söyler. Birinci şart Allah'ın kime kim için şefaata izni verirse, sadece o konuşacaktır.⁴⁵³ İkinci şart ise şefaata eden kimse, doğru ve gerçek şeyler söyleyip şefaati haklı ve yerinde olmalıdır. Nitekim “*ve kale sevaba*” cümlesi ile de bunu açıkça ortaya koymaktadır.⁴⁵⁴ Aynı zamanda şefaata edilecek kişi günahkâr mümin olmalı, kâfir ve âsi olmamalıdır. Çünkü kâfir ve zalime şefaata yoktur.⁴⁵⁵

Mevdûdî, İslam'a göre kıyamet gününde Allah'ın izni ile Hz. Muhammed (s.a.v) ümmetinin bazı fertleri için şefaatte bulunmaya teşebbüs edecektir. Tabii bu şefaata Allah'ın izni ile hayatlarında iman edip salih ameller yaptıkları halde bazı hatalar işleyenlere olacaktır.⁴⁵⁶

3.6. Mucize Anlayışı

Mucize, acze düşürme anlamında Peygamber olduğunu iddia eden kimsenin iddiasına muvafık olarak sunduğu olağanüstü olaylara denir.⁴⁵⁷ Mevdûdî, Peygamber olduğunu iddia eden kimsenin mucize getirmesi aklen mümkündür. Bunun aksini yani “tabiat kanunu” dışında hiçbir şeyin olmayacağını söylemek ise yanlıştır. Çünkü Allah'ı Teâlâ bu kanunlara bağlı değildir. Bilakis bu kanunlar Allah'a bağlıdır. Zira bu kanunlar Allah'ın kendisinin koyduğu kanunlardır. Allah nerede ve ne zaman ne murad ederse onu yapabilir ve yaptırabilir.⁴⁵⁸ Öyleyse kişi, Allah'ın kadir'i-mutlak olduğuna, dilediğine hayat verebileceğine ve bir emriyle her şey

⁴⁵⁰ Mevdûdî, *Fetvalar*, 429.

⁴⁵¹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 352; Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VII, 19.

⁴⁵² Nebe', 78/38.

⁴⁵³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VII, 19.

⁴⁵⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 354.

⁴⁵⁵ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VII, 19; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 355.

⁴⁵⁶ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 361.

⁴⁵⁷ Es-Sabuni Nureddin, *El-Bidaye fi usul'i-Din*, (Çev. Bekir Topaloğlu) M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2011, 101; Şaban Ali Düzgün (Editör), *Kelam El kitabı*, 342.

⁴⁵⁸ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 327.

olabileceğine inanıyorsa, doğüstü olaylara (mucizelere) inanması gerekir. Nitekim bir Asa'nın yılanı dönüşmesi, yumurtadan civcivin çıkması gibi akla ve gerçeğe uygundur. Ancak kişi yılanların doğuş ve yaşayış usullerini biliyorsa ve Allah'ın bu kanunlar dışında başka bir şekilde yılanları varlık sahasına getirmeyeceğine inanırsa bu kişi Allah'ın her şeye kadir olduğuna inanmamış belki tabiat kanunlarına inanmış demektir.⁴⁵⁹

Mevdûdî'ye göre Peygamberlerin birçoğu, insanlara göre mucizeler, Kur'an'ı Kerim'e göre 'ayetler'⁴⁶⁰ olarak bilinen olağanüstü işaretler göstermiş deliller sunmuşlardır.⁴⁶¹ Fakat hiçbir peygamber istediği zaman istediği mucizeyi getiremez. Mucize getirme işi bütünüyle Allah'ın kudreti ve izni dâhilindedir.⁴⁶²

Mevdûdî, Kur'an'ı Kerimde mucizelerin doğruluğuna delil olan birçok ayetin var olduğunu söylemektedir. Mesela Ashab'ı-kehf mucizesi; "Onlar mağaralarında üç yüz yıl kaldılar. Buna dokuz daha eklediler."⁴⁶³ Hz. Eyüp mucizesi; "Biz de ona, "Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içecek soğuk bir su" dedik."⁴⁶⁴

Hz. İbrahim mucizeleri; "Hani İbrahim, "Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster" demişti. (Allah ona) "İnanmıyor musun?" deyince, "Hayır (inandım) ancak kalbimin tatmin olması için" demişti. "Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır. Sonra onları parçalayıp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Sana uçarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."⁴⁶⁵

Hz. Musa'nın mucizeleri, 'asa'sının ejderha olması; "Biz de Mûsâ'ya, "Elindeki değneğini at" diye vahyettik. Bir de ne görsünler o, onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor."⁴⁶⁶ Hz. Musa'nın asasının denizi yarması; "Bunun üzerine

⁴⁵⁹ Mevdûdî Ebu'l-Ala, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 326.

⁴⁶⁰ Mevdûdî, Kur'an'ı Kerim'deki "Ayetler" diye zikredilenlerin çoğu mucize anlamında kullanılmıştır. (Enam, 6/37). Bkz. Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 546.

⁴⁶¹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 325.

⁴⁶² Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 583.

⁴⁶³ Kehf, 18/9-26.

⁴⁶⁴ Sâd, 38/42; Mevdûdî Ebu'l-Ala, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 329.

⁴⁶⁵ Bakara, 2/260; Hz. İbrahim'in Ateşten korunması; "Kavmi, "Onun için bir bina yapın, (içinde ateş yakın) ve onu ateşe atın" dedi. Böylece ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de onları en alçak kimseler kıldık." (Sâffât, 37/98) Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 27.

⁴⁶⁶ A'râf, 7/117; Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 81.

Mûsâ'ya, "Asan ile denize vur" diye vahyettik. Deniz derhal yarıldı. Her parçası koca bir dağ gibiydi."⁴⁶⁷ Bazılarının söylediği gibi bu geçici bir tabiat kanunu olan gelgit olayı değildir. Çünkü ayeti ifadesiyle büyük dalgalara ayrılması her hangi bir rüzgâr ve ya gelgit ile değil, bir mucize iledir. Hem doğal bir olay olsaydı geçtikleri yol çamurlu ve ıslak zeminli olurdu ki geçmeleri imkânsızdı. Demek ki geçtikleri yol kuru bir yol olması gerekir ki bu da ancak bir mucize ile mümkün olabilirdi.⁴⁶⁸

İsrail oğullarına kudret helvası ve bildircinin gönderilmesi,⁴⁶⁹ Hz. Süleyman'ın kuşların dilini bilmesi⁴⁷⁰ ve emrine cinlerin verilmesi,⁴⁷¹ Saba Melikesinin tahtının anında getirilmesi birer mucizedir.⁴⁷² Hz. Yunus'un kısıası,⁴⁷³ Hz. Zekeriya'nın yaşlı zevcesinin çocuk doğurması,⁴⁷⁴ Hz. İsa'nın babasız doğması⁴⁷⁵ beşikte konuşması⁴⁷⁶ ve Hz. İsa'nın Kuran'ı Kerim'de geçen başka mucizeleri⁴⁷⁷ ölülerin diriltilmesi gibi birçok mucize gelmiş ve bu inkâr edilemez bir gerçektir.⁴⁷⁸

Peygamberimiz (s.a.v)'in en büyük ve daimi mucizesi Kur'an'dır. "İnanmayanlar, 'Doğru söylediğine dair bize Rabbinden açık bir delil (bir mucize) getirse ya!' dediler. Önceki kitaplarda olanların apaçık delili (olan Kur'an) onlara gelmedi mi?"⁴⁷⁹

⁴⁶⁷ Şuarâ, 26/63.

⁴⁶⁸ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 334.

⁴⁶⁹ Taha, 20/80.

⁴⁷⁰ Neml, 27/16.

⁴⁷¹ Neml, 27/17.

⁴⁷² Neml, 27/40; Hz. Musa'ya verilen dokuz işaret, (İsrâ, 17/101) bu dokuz işaret şunlardır. Asanın yılanı dönüşmesi, beyaz el, sihirbazların sihrini her kesin önünde yıkması, kıtlığın başlaması, tufan veya dolu fırtınası, çekirge sürüsü, böcekler, kurbağalar ve kan. "Biz de, her biri ayrı ayrı birer mucize olmak üzere başlarına tufan, çekirge, ürün güvesi (haşerât), kurbağalar ve kan gönderdik. (Hiçbirinden ders almadılar.) Büyüklük tasladılar ve suçlu bir kavim oldular." (A'râf, 7/133). Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 335.

⁴⁷³ Saffat, 37/139-146.

⁴⁷⁴ Meryem, 19/5-10.

⁴⁷⁵ Mü'minun, 23/50; Meryem 19/16-23.

⁴⁷⁶ Meryem, 19/27-32.

⁴⁷⁷ Al-i İmran, 3/49.

⁴⁷⁸ Bakara, 2/259.

⁴⁷⁹ Tâhâ, 20/133; Başka bir ayette ise; "Hayır, o, kendilerine ilim verilenlerin kalplerindeki apaçık ayetlerdir. Bizim ayetlerimizi ancak zalimler inkâr eder. Dediler ki, "Ona Rabbinden mucizeler indirilseydi ya!" De ki, "Mucizeler ancak Allah katındadır ve ben ancak apaçık bir uyarıcıyım." Kendilerine okunan kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmedi mi? Şüphesiz bunda inanan bir kavim için bir rahmet ve bir öğüt vardır." (Ankebut;29/49-51) Mevdûdî Ebu'l-Ala, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 341.

Mevdûdî, apaçık mucize getirildiğinde inkâr edenlerin (Semud kavmi) helak oldukları bilinen bir gerçektir. İlahi bir rahmetten dolayı Hz. Muhammed (s.a.v.) ümmetine, inkârı helakı gerektirecek bir mucize ile gelmemiştir.⁴⁸⁰ Yani Hz Muhammed (s.a.v) Hz. Salih (a.s.) mucizesi gibi açık bir mucize ile bütün halkın önüne çıkmamıştır. Fakat birkaç kişi veya grubun görebileceği bazı açık mucizeler göstermiştir. Nitekim ayın ikiye yarılması bunlardan biridir.

Mevdûdî, ayın ikiye yarılması olayının, hadislerin yanında Kur'an'ı Kerim'inde ele aldığını vurgular. Nitekim "Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı." Onlar bir mucize görseler yüz çevirirler ve 'Süregelen bir sihirdir' derler. Peygamberi yalanladılar, nefislerinin arzularına uydular. Halbuki her iş, (Allah nasıl takdir ettiyse öylece) gerçekleşecek (değişmeyecek) tir.⁴⁸¹ Ayeti kerimesi açık bir şekilde Ay'ın ikiye yarıldığını bildirmektedir. Fakat kâfirler, peygamberin sihir yaptığını söyleyerek bunu inkâr etmişlerdir. Mevdûdî, bu mucize Hz. Peygamberin kıyametin gelişine dair insanlara yaptığı uyarıların tasdiki,⁴⁸² kâinatın çöküşünün başlangıcı ve kıyamet yakın olduğunun da bir delilidir.⁴⁸³

Mevdûdî, bazıları "ay yarıldı" anlamındaki ayeti ayın gelecekte yarılması anlamında yorumladıklarını söyler. Fakat bu yanlıştır. Çünkü ayetin siyak ve sibakı bakımından böyle bir anlam çıkmaz. Böyle bir anlam çıkarmaya çalışmak ise hiç doğru olmaz.⁴⁸⁴ Bu konudaki hadisleri ele alıp tahlil eden Mevdûdî, Ay'ın yarılmasının mümkün olduğunu ve bu olayın saniyelik bir iş olduğunu, sadece bir defa meydana geldiğini de söyler.⁴⁸⁵

Mevdûdî, bazı kimseler ayın ikiye yarılmasını inkâr ederler. Çünkü onlara göre, ay gibi bir uydunun parçalanıp ve her bir parçasının kilometrelerce uzaklara düşmesinden sonra yeniden birleşip bütünleşmeleri imkânsızdır. Hem böyle bir olay olmuş olsaydı birçok ülke bunu görür, astronomi kitaplarına geçirip kaydederlerdi. Bu şekilde herkes tarafından da bilinirdi diyerek, bu mucizeye karşı çıkıp itirazlarda

⁴⁸⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 120.

⁴⁸¹ Kamer, 54/1-3.

⁴⁸² Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 346.

⁴⁸³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 46-47.

⁴⁸⁴ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 46.

⁴⁸⁵ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 345; Mevdûdî *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 45-48.

bulunurlar.⁴⁸⁶ Ancak Mevdûdî bu itirazlar yersiz bulur. Çünkü ona göre eski çağlarda böyle bir olay imkânsız olarak görülebilirdi. Fakat bugün uydular ve gezegenler üzerinde yapılan bilimsel çalışmalar sonucunda böyle bir şeyin mümkün olabileceği öngörülebilir. Her zaman bir hareketlik içerisinde olan bu uydu ve yıldızların, volkanik bir patlama neticesinde parçalanması, yerçekimi gibi bir çekimle tekrar birleşmesi mümkündür. Hem bu olay birkaç saniyelik, çok ani ve kısa zamanda gerçekleşmiştir. İnsanlara da Ay'a baksın diye önceden de herhangi bir haber verilmemiş ki gökyüzüne baksınlar. Hem zaten bütün Dünya'nın o anda Ay'a bakması da beklenemez. Muhtemelen sadece Arabistan bölgesinde görülebilmıştır. Ancak tarih ilmi o dönemde gelişmediği için hemen kayda geçirilmemiştir.⁴⁸⁷

Mucize konusunda çok konuşulan konulardan biride hiç kuşkusuz İsrâ ve Miraç olayıdır. Mevdûdî, İsrâ ve Miraç olayı Allah'ın sınırsız gücü ile meydana geldiğini ifade eder.⁴⁸⁸ Nitekim Kur'an'ı Kerimde İsrâ kısmı yer aldığı için, isra olayını inkâr eden kâfir olur. Miraç kısmı ise sadece hadislerde geçmektedir. Bu yolculuğunun amacı ayette de açıkladığı gibi Allah'u Teâlâ'nın peygamberine bazı ayetleri göstermek istemesidir.⁴⁸⁹ Mevdûdî hadislerde miraç olayını anlatılanlar aklen mümkündür ve kabul edilir. Bu her şeye güç yetiren kuvvet ve kudret sahibi olan Allah için zor bir şey değildir.⁴⁹⁰

Mevdûdî, Miracın mahiyeti ile ilgili Peygamberimiz (s.a.v) bir gece ruhu ve bedeniyle uyanırken Kâbe'den Kudüs'e götürülmüştür. O gece oradan da göğe yükseltilmiş ve Allah'ın huzuruna çıkartıldığını ifade etmektedir. Bu yükselişi ruhu ve bedeniyle olmuştur.⁴⁹¹ Bu olay sadece mistik bir olay değildir. Öyle olsaydı ayet, "subhaneke" ifadesi ile başlamazdı. Çünkü "subhaneke" ifadesi bu olayı gerçekleştirenin her tür zayıflık ve eksiklikten uzak olduğunu göstermektedir.⁴⁹² Eğer rüya veya keşif yoluyla böyle bir yolculuk olsaydı böyle bir kuvvet ve kudreti zikre

⁴⁸⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 48.

⁴⁸⁷ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 346.

⁴⁸⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 76.

⁴⁸⁹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 75-76.

⁴⁹⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 75-76; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 321.

⁴⁹¹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 313.

⁴⁹² Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 316; Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an* III, 76; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 316.

gerek kalmazdı.⁴⁹³ Zaten ilgili ayette "bir gece Kulunu... Götüren" ifadesi, miraç olayının ruh ve bedensel bir yolculuk olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu olayı sadece rüya veya mistik bir şey olarak görmek doğru değildir.⁴⁹⁴ Mevdûdî, miraç olayının mümkün olamayacağını düşünenleri garipser. Çünkü sınırlı güçleri ile bugün insanoğlu Ay'a çıkabiliyorsa, sınırsız güç ve kuvvet sahibi olan Allah'ın peygamberine kısa bir zamanda böyle mucizevi bir yolculuk yaptırması imkânsız olamaz demektir.⁴⁹⁵

Mevdûdî, Sidretü'l-Münteha Allah ile mahlûkatları arasındaki sınırdır.⁴⁹⁶ Mahlûkatın bilgisi bu sınırdan öteye geçemez. Bunun ötesini sadece Allah bilir. Başka hiç kimse bilmez. Aşağıdan gelen burada kabul edilir. Yukarıdan gelen buraya teslim edilir. Hz. Muhammed'e cennet burada gezdirildi demektir.⁴⁹⁷

Konu ile alakalı olduğu için burada Hz. İsa'nın mucizevi doğumu göğe yükselişi ve nüzülü gibi konuları da ele almayı uygun gördük. Nitekim Mevdûdî'ye göre Hz. İsa taraftarı ve düşmanları aşırı övgü ve yermeye buldukları için peygamberleri hakkındaki gerçekleri çarpıtmışlardır. Kitapları tahrif etmişlerdir. Kur'an'dan başka bu şahsiyetlerin hakikatini bulamıyoruz. Diğer kitaplar tahrif edilmiştir. Hz. İsa Hz. Meryem'in oğludur. Hz. İsa'da diğer normal insanlar gibi bir insandır. Ancak Allah ona hikmet, nübüvvet ve mucizeler vermiştir.⁴⁹⁸

Hz. İsa'nın dünyaya gelişi konusunda farklı düşüneneler olmuştur. Mesela Hristiyanlar Hz. İsa'yı mucizevi doğuşundan dolayı Allah'ın oğlu kabul edip ona "İlahlığı" atfetmişlerdir. Yahudiler bunun tam tersini yani onun mucizevi doğumunu inkâr edip onun da diğer insanlar gibi normal bir şekilde dünyaya geldiğini iddia etmişler. Diğer bazı kimselerde Yahudiler gibi Hz. Meryem'in normal bir evlilikten sonra hamile kaldığını söylemişlerdir. Nitekim bunlar "Allah'ın kanununu değiştirmeye imkân bulamazsın."⁴⁹⁹ ayetini delil getirerek insanların üremesi için bir erkek ve bir kadının buluşması gerekir demişlerdir. Çünkü insanların doğuşu hep

⁴⁹³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 76.

⁴⁹⁴ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 76.

⁴⁹⁵ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 76.

⁴⁹⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI,19.

⁴⁹⁷ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 32.

⁴⁹⁸ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 69.

⁴⁹⁹ Ahzab, 33/62.

böyle olmuştur. O zaman Allah'ın sünneti bu şekildedir. Allah'ın sünnetinde de herhangi bir değişiklik söz konusu olmaz.

Mevdûdî onlara şöyle cevap vermiştir; Nitekim “Allah'ın sünneti” konusunda yetki doğrudan doğruya ve bütünüyle Allah'a aittir. Eğer Allah bir şeye “bu benim sünnetimdir” dese o işin aksi düşünülemez. Ancak biz bir şeye bu Allah'ın sünnetidir dersek, o şeyin aksinin olması mümkündür. Çünkü Allah hakkında biz karar ve hüküm veremeyiz. Verdiğimiz karar haşa Allah'ı bağlamaz. O halde Allah'u Teâlâ nerede bir erkeğin dölü olmadan bir kadının gebe kalması benim sünnetime aykırıdır diye buyurmuştur? Hem ilk insan olan Hz. Âdem hangi çiftin buluşması neticesinde var olmuştur? Nitekim “Biz Âdem'i topraktan eşini de kendisinden yarattık”⁵⁰⁰ ayeti kerimesi Hz. Âdem'in (a.s) anne ve babasız olarak dünyaya geldiğini açıkça bildirir. Bu yaratılış Allah'ın sünnetine aykırı olmadığı gibi Hz. İsa'nın dünyaya gelişi de Allah'ın sünnetine aykırı olmamalıdır. Nitekim ayeti Kerime'de Allah'u Teâlâ “Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: Onu topraktan yarattı. Sonra ona 'ol' dedi. O da hemen oluverdi.”⁵⁰¹ Buyurarak Hz. İsa'nın bir babanın dölü olmadan dünyaya gelişini Hz. Âdem'in yaratılışına benzetmiştir. Hem burada iddia edildiği gibi insanların ancak bir anne ve babadan dünyaya gelmelerini gerektiren bir sünnetullahın varlığı değil, Allah dilerse değil babasız çamurdan bile insanı yaratabilir olduğudur.⁵⁰²

Mevdûdî, şayet Hz. İsa'nın dünyaya gelişi normal bir doğumla olsaydı "Rabbim, bana bir beşer dokunmamışken, nasıl bana bir çocuk olabilir?" dedi. Öyle (idi cevap). (Fakat) Allah neyi dilerse yaratır. Bir işin olmasına karar verirse, yalnızca ona "ol" der, o da hemen oluverir."⁵⁰³ Ayeti kerimelerin anlamsız olması gerekirdi ki bu kabul edilemez.⁵⁰⁴ Nitekim başka ayeti kerimede; (Resûlüm!) Kitap'ta Meryem'i de an. Hani o, ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti. Meryem, onlarla kendi arasına bir perde çekmişti. Derken, biz ona ruhumuzu gönderdik de o, kendisine tastamam bir insan şeklinde göründü. Meryem

⁵⁰⁰ A'raf, 77/189.

⁵⁰¹ Âl-i İmrân, 3/59.

⁵⁰² Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 121-122.

⁵⁰³ Ali-İmran, 3/45-47.

⁵⁰⁴ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 257.

dedi ki: Senden, çok esirgeyici olan Allah'a sığınırım! Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen (bana dokunma). Melek: Ben, yalnızca, sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamam için Rabbinin bir elçisiyim, dedi. Meryem: Bana bir insan eli değmediği, iffetsiz de olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir? dedi. Melek: Öyledir, dedi; (zira) Rabbin buyurdu ki: Bu bana kolaydır. Çünkü biz, onu insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu, hüküm ve karara bağlanmış (ezelde olup bitmiş) bir iş idi. Meryem ona hamile kaldı. Bunun üzerine onunla (karnındaki çocukla) uzak bir yere çekildi. Doğum sancısı onu bir hurma ağacına (dayanmaya) sevketti. "Keşke, dedi, bundan önce ölseydim de unutulup gitseydim!"⁵⁰⁵ Hz. İsa'nın mucizevi doğumunun hakikatini açıkça ortaya koyduğunu ifade eden Mevdûdî bu ayetlerin tefsirinde şu açıklamalarda bulunur; "Öyledir" sözü çok önemlidir. Bunun anlamı şudur: "Rabbinin dilediği gibi senin tertemiz bir oğlun olacak, hiçbir insan sana dokunmamış olduğu halde." Çünkü eğer bu: "Senin de diğer kadınlar gibi bir oğlun olacak demek olsaydı hemen sonraki: "Rabbin dedi ki: 'O bana kolaydır onu insanlara bir ayet yapacağız', sözleri anlamsız olurdu. Eğer onun doğumu sıradan, herhangi bir çocuğun doğumu gibi olsaydı, şu sözlere gerek kalmazdı. 'Bu kolaydır ve bu insanlar için bir ayet (mucize) olacak. Böyle olacak, çünkü o beşikte iken konuşacak."⁵⁰⁶ Ayrıca Hz. Meryem evlenmiş olsaydı doğum için uzak yerlere gitmezdi. Hem Hz. Meryem'in "keşke" sözlü doğacak olan çocuğunu insanlardan nasıl saklayacağı, sıkıntılı ve tedirginlik halini ortaya koymaktadır. Şayet normal bir evlilik sonucu gebe kalmış olsaydı üzülmez sevinirdi.⁵⁰⁷

Hz. İsa'nın mucizevi doğumu gibi ölüp ölmediği, göğe yükselişi ve tekrar yeryüzüne inzali gibi konular hep tartışılmıştır. Mevdûdî Hz. İsa'nın normal bir ölümle ölmediğini Allah kendi katına onu yükselttiğini söyler. "Hani Allah şöyle buyurmuştu: 'Ey İsa! Şüphesiz, senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim. Seni inkâr edenlerden kurtararak temizleyeceğim ve sana uyanları kıyamete kadar küfre sapanların üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz yalnızca banadır. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim."⁵⁰⁸ ayeti kerimesi ile "Bir de inkârlarından ve Meryem'e büyük bir iftira atmalarından ve 'Biz

⁵⁰⁵ Meryem, 19/16-23.

⁵⁰⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 215.

⁵⁰⁷ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 215.

⁵⁰⁸ Âl-i İmran, 3/55.

Allah'ın peygamberi Meryemoğlu İsa Mesih'i öldürdük' demelerinden dolayı kalplerini mühürledik. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar. Fakat onlara öyle gibi gösterildi. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, bu konuda kesin bir şüphe içindedirler. O hususta hiçbir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Onu kesin olarak öldürmediler. Fakat Allah onu kendisine yükseltmiştir. Allah üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁵⁰⁹ ayetlerinin tefsirlerinde bazı açıklamalarda bulunur.

Mevdûdî yukarıdaki ayette geçen "*müteveffî*" kelimesinin, Arap dilinde “can almak”, “bedeni” veya “beden ve ruhu beraber almak” ve “teslim almak” anlamında “*teveffa*” kelimesinden geldiğini söyler. Hz. İsa'nın diğer insanlar gibi normal bir şekilde öldüğüne destek olabilecek tek nokta, bu ayette geçen "*müteveffike*" kelimesidir. Ancak Mevdûdî bu kelimeyi burada mecazi anlamda '*görevden alma*' ve '*ruh ve bedeni*' beraber alma anlamında ele alarak Hz. İsa'nın normal bir ölümle öldürülmediğini Allah tarafından görevden alınıp göğe çıkarıldığını ifade etmektedir.⁵¹⁰

Mevdûdî konuyla ilgili Nisa süresindeki ayeti kerimenin, Yahudilerin Hz. İsa'yı öldüremediklerini, bunu başaramadıklarını ve Allah'ı Teâlâ'nın Hz. İsa'yı kendisine yükselttiğini şüphe götürmeyecek bir şekilde açıkça vurguladığını ifade eder.⁵¹¹ Mevdûdî bu görüşünü şöyle destekler. “Eğer Hıristiyanların ‘göğe yükseliş’ inancı tamamen temelsiz olsaydı, bu inanç, onların tapındığı ve ‘Allah'ın oğlu’ dedikleri kişinin yıllarca önce öldüğü ve toprak olduğu, eğer tam tatmin olmak istenirse şu şu yerde mezarının görülebileceği öne sürülerek kolayca reddedilebilirdi. Fakat Kur'an bunu (Hz. İsa'nın öldüğünü) açık bir şekilde ifade etmiyor. Diğer taraftan Kur'an sadece O'nun yükselişini ima eden açık ifadeler kullanmakla kalmaz, Hz. İsa'nın (a.s) çarmıha gerildiği fikrini de tamamen reddeder. Kur'an'a göre, çarmıha gerilen kişi kesinlikle Mesih değildi. Çünkü çarmıha germe işlemi meydana gelmeden önce Allah, Mesih'i kendisine yükseltmiştir. O halde şu açıktır ki, bu ayetlerde Hz. İsa'nın (a.s) öldüğünü ispatlamaya çalışanlar gerçekte Allah'ın kendisini açık ve belirli bir şekilde ifade edemediğini göstermeye

⁵⁰⁹ Nisa, 4/155-158.

⁵¹⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 263, 430.

⁵¹¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 429-430.

çalışmaktadırlar.”⁵¹² Diyerek Hz. İsa’nın ölmediğini ve Allah katına yükseldiğini ifade etmektedir. Çünkü “*Bel refeâ’hu-Allah’u ileyhi*” ayeti eğer Hz. İsa (a.s) normal olarak ölmüş olsaydı, hemen devamındaki ‘Allah güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir’ sözleri manasız kalacaktı. Oysa bu sözler ancak Allah’ın kudretini gösteren olağanüstü bir durumda kullanılır.⁵¹³

Bütün bunların yanında Mevdûdî şunları da aktarır. Hz. İsa’nın (a.s) inzalini bildiren ve Deccalla savaşaacağını ele alan hadisler vardır. Nitekim bu hadisler Hz. İsa’nın (a.s) yeryüzüne inzalini konusunda haber bildirmişlerdir. Bütün bunlardan sonra Mevdûdî, Hz. İsa’nın (a.s) normal bir şekilde öldüğünü söylemek yerine, yeniden gelişine kadar evrenin bir yerinde Allah’ın izni ile yaşıyor olduğunu söylemek ve buna inanmak daha mantıklı olacağını ifade eder.⁵¹⁴

Hz İsa hakkında tartışılan diğer bir konu ise O’nun (a.s) göğe yükseliş keyfiyetidir. Allah’u Teâlâ’nın Hz. İsa’yı cismen mi, ruhen mi veya hem cismen hem ruhen mi katına yükseltmiştir? Bilindiği gibi Hz. İsa’nın yükseltilme olayı Kur’an’da açık bir şekilde geçer.⁵¹⁵ Ancak yükselişinin mahiyeti açıklanmamıştır. Hz. İsa’nın yükselişinin keyfiyeti ile ilgili Kur’an’da herhangi bir açıklama olmadığını vurgulayan Mevdûdî, bu yükselişin mahiyeti mücmel bırakılmış, olağanüstü bir olaydır. Bu böyle kabul edilmelidir. Çünkü bu konuda doğru olan Kur’an’ın konuyu mücmel bıraktığı gibi mücmel bırakmaktır. Çünkü Kur’an’ı Kerim Hz. İsa’nın ruhen veya bedenen veya sadece ruhen göğe yükseldiğini bildiren açık bir izahatta bulunmamıştır.⁵¹⁶

Mevdûdî Nisa Süresi 158. ayetin tefsirinde Hz. İsa’nın yükselişi ile ilgili şu açıklamalarda bulunur. “Burada Allah meselenin gerçeğini anlatıyor. Kur’an, Yahudilerin Hz. İsa’yı (a.s) öldürmeyi başaramadıklarını, Allah’ın O’nu kendisine yükselttiğini açıkça söyler, fakat meselenin nasıl olduğunu ve ayrıntıları konusunda sessiz kalır. Ne Allah’ın O’nu bedeni ile birlikte yeryüzünden gökteki bir yere yükselttiğini, ne de O’nun diğer insanlar gibi ölüp ruhunun göğe yükseltildiğini

⁵¹² Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, I, 262-263.

⁵¹³ Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, I, 262-263.

⁵¹⁴ Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, III, 429-430.

⁵¹⁵ Nisa, 4/158.

⁵¹⁶ Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, I, 429.

belirtmez. Mesele o kadar kapalı bir dille anlatılmıştır ki, olay hakkında, olayın olağanüstü ve mucizevi olduğunu söylemekten başka bir yorum yapmak imkânsızdır”.⁵¹⁷

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Kur’an’da Hz İsa’nın ölümü ile ilgili sadece ‘*müteveffa*’ kelimesi tek ölümüne işaret eder. Ancak Mevdûdî burada bu kelimeyi mecazi anlamda ‘*görevden alma*’ olarak ele alır. Yani Mevdûdî Hz. İsa’nın tabi bir şekilde ölmediğini ve Allah’a yükseldiğini söyler. Kur’an’ı Kerim bu yükseliş hakkında açıkça bir beyanda bulunmadığından dolayı bunu mücmel bırakmanın daha doğru olacağını da savunur. Tabi bu Mevdûdî’nin ümmetin çoğunluğunun kabul ettiği cismani yükselişi inkâr anlamını taşımamaktadır.⁵¹⁸

Hız. İsa’nın ölmediğini, göğe yükselişini ve tekrar gönderileceğini bildiren hadisleri delil olarak kabul eden Mevdûdî hadislerden şunları çıkarmaktadır; Hz. İsa yeryüzüne inecektir.⁵¹⁹ Fakat Hz. İsa’nın tekrar yeryüzüne inişi yeni bir peygamber olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü kendisi yeni bir vahiy veya mesajla gelmeyecektir. O, (s.a) ancak Hz. Muhammedin (s.a.v.) şeriatına göre hareket edecektir. Müslüman bir imama tabi olup Kâbe’ye yönelerek namaz kılacaktır. Bu da, Hz. İsa’nın (a.s) yeni bir peygamberlik göreviyle değil de, sadece özel bir görev olan Deccal fitnesini ortadan kaldırmak için gönderilmiş demektir. Dolayısıyla Hz. İsa’nın yeniden yeryüzüne inişi peygamberlik hitamına da hâlel getiremez.⁵²⁰ Hz. İsa’nın nüzülü ile Mehdinin çıkışı aynı zamanda olacak ve bunlar aynı kişiler olmayıp farklı kişiler olacaklardır. Müslümanların önderi Mehdi olacak ve Hz. İsa (a.s.) Mehdi’nin arkasında namaz kılacak diyerek görüşlerini açıklamaktadır.⁵²¹

3.7. Sünnet Anlayışı

Peygamberlik makamının anlaşılması, peygamberin dindeki rolü ve peygambere ittiba gibi konuları detaylıca ele aldığı için Peygamberlere iman bölümünde Mevdûdî’nin sünnet anlayışını da ele almayı uygun bulduk.

⁵¹⁷ Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, I, 429-430.

⁵¹⁸ Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, I, 429-430; Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 159-161.

⁵¹⁹ Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, I, 429-430.

⁵²⁰ Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, IV, 488-489.

⁵²¹ Mevdûdî, *Meseleler ve Çözümleri-6*, 173.

Nitekim Mevdûdî'ye göre İslam iki ana kaynaktan beslenir birincisi Kur'an'ı Kerim ikincisi peygamberimizin sünnetidir. Kur'an'la Sünneti birbirinden ayıramayız. Sadece Kur'an'ı alıp sünneti bırakırsanız (bazılarının yaptığı gibi) kürekçisi olmayan bir kayık gibi olur ki bu durumda amaca ulaşamaz. Peygamberi alırdaki kitabı'nı bırakırsanız ışığı olmayan bir kılavuz edinilmiş olur. Bu durumda insanlar artık Allah'a değil kendilerine yol gösteren kişileri tanılaştırarak onlara tapmaya başlarlar. Her iki durumda da insanlar hidayete ulaşamazlar.⁵²²

Mevdûdî, bu duruma örnek olarak Hindu ve Hristiyanları gösterir. Nitekim tarihe baktığımızda Hindular kendilerine gönderilen peygamberlerin sünnetlerini unutup, kitaplarıyla yetindiler. Zamanla bu kitapları anlaşılabilir bir hal aldığından dolayı terk edildi. Sonunda kitaplarını kaybedip dalalete düştüler. Hristiyanlar ise kendilerine gönderilen kitabı unutup sadece peygamberlerinin hayatlarının (sünnetlerinin) peşine takılıp, kişiliği üzerine yoğunlaştılar. Sonunda da peygamberlerini Allah'ın oğlu yaparak teslis inancında bocalanıp, dalalete düştüler. Dolayısıyla bir din ancak peygamberin sünneti ve kitabın bütünlüğüyle tamam olur. Onun için İslam, ancak Kur'an ve sevgili peygamberimizin örnek sünnetiyle anlaşılabilir.⁵²³

Nitekim Mevdûdî'ye göre Hz. Peygamberin sünneti, Kur'an'ın emir ve nehiylerin açıklaması ve bunları uygulamaya dönüştürme şeklidir.⁵²⁴ Çünkü Hz. Muhammed nübüvvetle görevlendirildiği 23 yıllık hayatı sünnetin kendisidir. Kur'an'ın uygulamasını insanlara ulaştırıp öğretmek için söz fiil ve davranışlarıyla bir imam, bir öğretmen ve bir mürşit olarak onlara ilahi kanunların gerçek gayesini aktarmaya çalışmıştır.⁵²⁵

Mevdûdî'ye göre Allah tarafından peygamberin kalbine düşen manalara "vahyi gayri metluv" denilir ki, Peygamberde bu manaları kendi söylediği kelimeler ile ifade edip açıklamaktadır. Fakat vahyin bu çeşidi Kur'an gibi kıraat amacıyla

⁵²² Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 19.

⁵²³ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 19.

⁵²⁴ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 158.

⁵²⁵ Mevdûdî, *İslami Kavramlar*, 159; Mevdûdî, *Sünnetin Anayasal Niteliği*, (Çev. N. Ahmad Asrar), Çıra Yay., 2008, 14.

değil, belki peygamberin yaptığı uygulamalara temel esas teşkil etmesi için gönderilmektedir.⁵²⁶

İslam'a ve Peygamber'e uyma konusunda *vahyi metluv* ile *vahyi gayri metluv* arasında bir öncelik veya sonralık yoktur. Çünkü Kur'an ile sünnet arasında da böyle bir şey yoktur. Nitekim Kur'an ve sünnet birbirinden bağımsız farklı şeyler değildir.⁵²⁷ Dolayısıyla Sünnet Kur'an'da yer almayan fakat Kur'an'ın hükmünü tamamlayan bir tamamlayıcıdır.⁵²⁸ Kuşkusuz Kur'an namaz kılın diyor. Namazın nasıl kılınacağını teferruatlarını şartlarını, farzlarını kılınışını izah etmiyor. İşte peygamber kıyam, kıraat, rükû, sujud ve tahiyat gibi namazın şartlarını, kılınışını ve uygulamasını yaparak bunu açıklar. Bu da sünnetin, dinin tamamlayıcısı ve vazgeçilemez bir unsuru olduğunu gösterir. Bunun için inananların peygamberin sünnetine uymaları gereklidir. Çünkü müslümanlara sadece Kur'an'a değil peygambere itaat emri de verilmiştir.⁵²⁹ Bu da sünnetin vahyin (Kur'an'ı Kerim) bir parçası, tamamlayıcısı ve açıklayıcısı olduğunu gösterir. Vahyin açıklayıcısı olan sünnet elbette vahyin aslı kadar mühim ve kesin hüküm ifade eder. Dolayısıyla bir hüküm Kur'an'ı Kerim'de bildirmemiş ise veya bildirilmiş detaylarına girilmemiş ise ve bu hükümleri sünnet açıklamışsa buna uymak dinin bir gereğidir.⁵³⁰

Ancak Mevdûdî, genel anlamda peygamber efendimizin hayatlarında yaptıkları her şeyi sünnet olarak görmek büyük oranda doğruluğu kabul edilse dahi, belli bir noktaya kadar da yanlış da olabileceğini söylemektedir.

Nitekim sünnet Allah'ın peygamberlere öğretilmesi ve yürütülmesini istediği şeye denir. Buna uymak dini bakımdan zorunludur. Fakat peygamberlerin bir insan olmaları, belli bir devrin, kültürün hayat tarzları içinde büyümeleri veya şahsi

⁵²⁶ Birişik, *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 71.

⁵²⁷ Birişik, *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 71.

⁵²⁸ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 92.

⁵²⁹ "Biz her peygamberi sırf, Allah'ın izni ile itaat edilmek üzere gönderdik..." (Nisâ, 4/64) "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin. Amellerinizi boşa çıkarmayın" (Muhammed, 47/33) "Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik." (Nisâ, 4/80) "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resulüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir." Nisâ, 4/59. Bu ve bunun gibi birçok ayeti Kerime'yi delil getirmektedir.

⁵³⁰ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 92.

hayatları bu görevin dışında olduğu için bunlar uyulması gerekli olan sünnetler kısmında değildirler.⁵³¹

Mevdûdî, sünneti ruh/öz ile kalıp/görünüş olarak ikiye ayırarak, Peygamberimizin ruh ve kalıp olarak öğrettiği sünnetin aynı şekilde yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Mesela peygamberimizin bize öğrettiği namaz ve hac gibi ruh/öz ile kalıp/görünüş birlikte sundukları sünnetleri olduğu gibi almalıyız. Ancak peygamberimizin sadece ruh/öz ile ilgili sundukları sünnetleri de vardır. Peygamberimizin burada bizden istediği fitrat ruhudur. Bunu da herhangi bir ameli kalıpla değil, ahlak, ruh ve fitratla pekiştirerek kişiliğimizde yerleştirmek istemiştir. Kişi bu tür sünnet çeşidinde istenilenin gerçekleşmesi için ameli yönden herhangi kalıbı buna uygun görülürse onu seçmede özgürdür. Mesela peygamberimizin ara sıra yaptığı dua ve zikirleri, kelimeleri aynen zikrederek dualarımızda kullanmaya bir mecburiyet yoktur. Elbette burada peygamberimizin dualarını, kelimesi kelimesine alıp tabi olmak müstehab olur. Ancak bu sünnete uymak kişi için zorunlu olarak gösterilmemelidir. Zira bir kimse bu sünnetin hakikatini kavrasa sonra değişik kelimeler kullansa sünnete aykırı davranmakla kınanıp suçlanmayacağı gibi bu kişi sünnete tabi ve uygulayıcısı olarak ta kalacaktır.⁵³²

Bu konuda Mevdûdî şöyle devam eder. Mesela peygamberimiz namazla ilgili olarak: “*ben nasıl kılıyorsam sizde öyle kılın.*”⁵³³ diye buyurmaktadır. Ancak ben nasıl sakal bırakıyorsam, nasıl giyiniyorsam veya nasıl dua ediyorsam sizde aynı şekilde yapın demiyor. Burada sünnetin bu iki çeşidi ortaya çıkmaktadır. Onun için namaz gibi asıl ibadetler ruh ve kalıp olarak bütünüyle peygambere uyulmalıdır. Ancak sakal gibi bir sünnette asıl olan bıyıkların kısaltılması ve sakalın uzatılmasıdır. Bu peygamberimizin emri ve sünnetidir. Ancak peygamberimiz burada fiili uygulamada belli bir sınır belirtmemiştir. Yani “ben nasıl sakal uzatıyorsam sizde o kadar uzatın” demiyor. Şayet böyle bir sınır veya şekil gerekli olsaydı elbette bunu açıklardı. Demek ki bizden istenilen kişilik olarak bıyıkların kısaltılması ve sakalların uzatılmasıdır. Dolayısıyla bir kişinin sakalının kısa veya uzun olması sünnet dışı değildir. Şayet böyle bir şey sünnet dışı kabul ediliyorsa, o

⁵³¹ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 168.

⁵³² Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 169.

⁵³³ Buhârî, *Ezân*, 18; Edeb, 27.

zaman bu gün müslümanların çoğu giyimlerinde ve dualarında sünnete muhalif yaşıyorlar demek lazım gelir ki bu da doğru olamazdı.⁵³⁴ Tabi ki peygamberimizin gönderiliş amaçlarından biriside kılık kıyafet ile ilgili ahlaki ve fitri emirleri öğretmektir. Bunlarda elbisenin tesettüre uygun olması, vücut hatlarını göstermemesi, israfa gidilmemesi, kibirlenmeye yol açmaması, gibi bazı şeylerin sınırları belirtilmiştir. Fakat bazı şeyler ise peygamberimizin kişisel mizacı, hayat tarzı ve içinde bulunduğu sosyal çevre ile ilgilidir.⁵³⁵

Dolayısıyla Peygamberimiz(s.a.v) setr-i avreti emretmiştir. Burada peygamberimiz (s.a.v) avret yerini örtmek için belli bir elbise kullandığından dolayı aynı tarz bir elbise ile vücudu örtmek sünnettir demek doğru olmaz. Çünkü sünnet olan setri avrettir. Yoksa peygamberimizin giydiği o zaman ki kumaşın birebir aynısını giyinmek değildir. Şayet öyle olsa, bu gün sünnete tabi olduğunu söyleyen hiç kimse gerçek anlamda bu sünnete tabi olamaz.⁵³⁶

3.8. Ehl-i Kur'an Diye İsimlendirilen Kuraniyyun'a Karşı Sunduğu Deliller

Mevdûdî'nin kendi zamanında karşılaştığı ve mücadele ettiği akımlardan biriside sünnet münkirleri veya Ehl-i Kur'an diye isimlendirilen Kuraniyyun akımıdır.⁵³⁷ Kuraniyyun sadece Kur'an'a uyulması gerekir diyen bir akımdır. Bunlar Kur'an haricinde başka bir şeye yani sünnete ittiba etmenin, ona uymanın ve onu kabul etmenin gerekmediğini söylerler. Çünkü onlara göre peygamberin görevi sadece vahyi tebliğ etmektir. Hz. Muhammed (s.a.v) de vahyi (Kur'an'ı) getirdikten sonra görevi bitmiştir.⁵³⁸ Bundan dolayı Hz. Muhammed (s.a.v)'in yaşantısının tüm alanında örnek alınmasının doğru olmadığını ve dolayısıyla onun sözleri, filleri ve davranışları bağlayıcı olmadığını söylerler.⁵³⁹

Mevdûdî kendi zamanın da giderek taraftar bulan bu düşünceye karşı mücadele etmiştir. Sünnetin vahiyden ayrı düşünülmesinin mümkün olmadığını söyleyip, akli ve nakli deliller getirerek sünneti savunmuştur. Çünkü Peygamberlerin

⁵³⁴ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 171.

⁵³⁵ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 170.

⁵³⁶ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 172.

⁵³⁷ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 239.

⁵³⁸ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 194.

⁵³⁹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 196.

görevi sadece Allah'tan aldıkları vahyi tebliğ etmek değil tebliğden sonra inananlara bu tebliğin pratik uygulamasını da tatbik etmektir. Uygulama ve vahyi birbirinden ayırmak yahut peygamberlerin görevleri sadece vahyi tebliğ etmektir demek büyük bir yanlıştır. Şayet peygamberin görevi sadece tebliğ olsaydı dinin (vahyin) yorumlanmasında, emirlerin pratik uygulanmasında, yasakların belirlemede, birçok ihtilaflar ortaya çıkardı. Bu ihtilaflara nihai bir çözüm getirecek son merci de bulunmazdı. Dolayısıyla vahiy ile sünneti (vahyin tatbiki) birbirinden ayırmak dini yıkmak demektir.⁵⁴⁰ Nitekim Peygamberin dindeki yerini inkâr edenlerin amaçları Allah'ın hidayet için göndermiş olduğu dine uymak yerine ondan vazgeçip nefsi arzularına uyarak yeni bir din anlayışını ortaya koymak olduğunu söyler.⁵⁴¹

Mevdûdî sünnetin dindeki yerini ve önemini göstermek için büyük bir mücadele vermiştir. Sünnetin dindeki önemini her yerde dillendirip savunmuştur. Tezimizin başında da aktardığımız gibi Pakistan'ın anayasasının Kur'an ve sünnetten oluşması için büyük çaba sarf ettiğini söylemiştik.

Mevdûdî sünnetin Kur'an'dan ayrılamayacağını savunup bunun için birçok akli ve nakli delilleri de sunmaktadır. Nitekim Mevdûdî'ye göre: "Bir peygamberin Allah'ın kelamını iletinceye kadar peygamber kalıp daha sonra alelade bir insan olduğuna inanmak mümkün değildir. Müslümanlara gelince onlar İslam'ın doğuşundan başlayarak bugüne kadar her çağda ve tüm dünyada oybirliğiyle Muhammed Mustafa'yı (s.a.v) itaat edilmeye layık bir kişi ve örnek; menettiği veya emrettiği şeylere uymaya layık bir insan olarak kabul etmişlerdir."⁵⁴² diyerek yüzbinlerce sahabe tabiin ve ümmetinin tamamı peygambere uymayı dinin bir gereği olarak görüp peygambere uymuşlardır. O zaman birkaç kişinin bu hakikate karşı çıkışları bir anlam ifade edemez demektir.⁵⁴³

Mevdûdî daha çok bunlarla Kur'an'dan deliller getirerek cevap verir. Mesela Kur'an yeter diyenlere sünnetin dinin vazgeçilemez bir unsuru olduğunu şu ayetlerle açıklar. Kur'an'ı Kerim "...Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın

⁵⁴⁰ Mevdûdî, *Sünnetin Anayasal Niteliği*, 14; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 72.

⁵⁴¹ Mevdûdî, *Sünnetin Anayasal Niteliği*, 14; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 73.

⁵⁴² Mevdûdî, *Sünnetin Anayasal Niteliği*, 29.

⁵⁴³ Mevdûdî, *Sünnetin Anayasal Niteliği*, 29.

insanlar üzerinde bir hakkıdır...⁵⁴⁴ ayeti ile haccın farz olduğunu bildirir. Bu hüküm umumi olduğu için burada gücü yeten kişinin her sene mi hacca gitmesi gerekir yoksa ömründe bir defa gitmesi yeterli midir? Bu konuda Kur'an her hangi bir bilgi vermez. Şayet sünnetin Kur'an'ın umum hükümlerine yaptığı sınırlandırmayı (farziyetin ömürde bir defa olması) kabul etmesek yahut hadisleri hiç kabul etmesek, şartları taşıyan her müslüman kişinin Kur'an'ın bu genel emrine göre her sene hacca gitmesi gerekmektedir. Oysa biz, ömründe bir defa hacca gitmenin yeterli olduğunu biliyoruz. Bunu da peygamberimizin sünnetinde ve hadisi şeriflerinde öğreniyoruz. Başka bir ayeti kerimede ise "... Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele."⁵⁴⁵ Altın ve gümüşü biriktirenler azap ile uyarılmaktadır. Bu ayete göre evinde gram altın gümüş bulduran veya biriktirenler çetin bir azaba duçar olur. Bu ayeti açıklayan yine sünnettir.⁵⁴⁶

Mevdûdî bu konuda abdest ile ilgili ayeti de ele alarak, Kur'an'da abdestle ilgili detayın da yok olduğunu belirtir. Abdest nasıl alınır? Yüz nasıl yıkanır? Sınırları nedir? Bunların hiçbir açıklamasını Kur'an'da göremiyoruz. Bunların açıklamasını ancak Peygamberimizin (s.a.v) sünnetinde görüyoruz. Yoksa abdest ile ilgili ayete bakarsak her namaza kalktığımızda abdest almamız gerekir. Hem birisi abdest aldıktan sonra küçük su dökebilir veya abdesti bozucu bir harekette bulunduğu halde namazına devam edebilir. Kur'an'da sadece namaz için abdest almanın zarureti bildirdiği için abdestin süresi ve abdesti bozucu şeyler hakkında bilgi vermemiştir. Bunun için kişi namazda iken yellense dahi namazına devam edebilir anlamı çıkar. Ancak sünnet bunu en küçük ayrıntısına kadar açıklamıştır. Şayet sünneti sadece abdest konusunda devre dışı bırakırsak ne kadar büyük ihtilafların ortaya çıkacağını varın siz tahmin edin. Dolayısıyla sünnet olmadan dini anlamak ve yaşamak mümkün olamaz.⁵⁴⁷

Bunun ne kadar açık ve net olduğunu birçok ayette açık ve net görüyoruz. Mesela sünnet olamazsa Kur'an'a göre "namaza kalktığınızda abdest alın" emri

⁵⁴⁴ Âl-i İmrân, 3/97.

⁵⁴⁵ Tevbe, 9/34.

⁵⁴⁶ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 144; Mevdûdî, *Sünnetin Anayasal Niteliği*, 74.

⁵⁴⁷ Mevdûdî, *Sünnetin Anayasal Niteliği*, 74; Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 144.

kılınacak her bir namaz için yeni bir abdestin gerektiğini, “gücü yetenin hacca gitmesi” emri de kişinin senede bir hacetmesi gerektiğini ve ömründe bir defa zekât veren kişinin de Kur’an’ın “zekât verin” emrini yerine getirmiş olduğunu gerektirir. Oysa bu şekilde bir anlam vahyin özüne uymamaktadır.⁵⁴⁸

Çünkü Kur’an’ı Kerim gökten doğrudan inmemiş, Hz. Muhammed’e (s.a.v) vahiy yoluyla gelmiştir. Hz. Muhammed bu ayetleri en ince ayrıntısına kadar anlamış, yorumlamış, açıklamış ve pratik uygulamasını da göstermiştir. Zaten Allah (c.c) Peygambere kitap göndermesinin amacı O’nu insanlara hakkıyla açıklasınlar diyedir. Yoksa dileseydi gökten insanlara direk olarak da kitabını indirebilirdi. Fakat Allah vahyinin insanlara ulaşması için peygamberler seçmiştir. Hem peygamberler kendisine vahiy edilen kitabı açıklamaya en layık olandır.⁵⁴⁹

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v)’de Kur’an’ın açıklayıcısı olarak bizlere bu vahyin en ayrıntısına kadar, söz ve davranışlarıyla uygulamalı olarak açıklamıştır. Nitekim Allah’u Teâlâ bir ayeti kerime de: “(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklamaları ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur’an’ı indirdik.”⁵⁵⁰ Buyurarak bu gerçeği açıklamaktadır.

Vahyin insanlara ulaşmasında peygamberlerin görevlendirilmesinin amacı kitabı açıklaması ve hükümlerini pratik olarak insanlara göstermesidir. Bunun aksi yani peygamberin görevi sadece tebliğdir demek, ancak dini yıkmak demektir. Mevdûdî sünneti ortadan kaldırmak isteyenlerin niyetinin İslam’ı yıkmak olduğunu vurgular. Nitekim İslam düşmanlarının gayeleri vahyi sünnetten ayırarak kitabı peygamberin pratik yorumundan soyutlayıp sıradan ve anlaşılmaz bir kitap haline dönüştürmektir. Bu şekilde istedikleri ayeti kendilerince tevil edebilecek ve asıl hedefinden saptırabileceklerdir. Dolayısıyla İslam ismi altında nefislerinin istediği bir düzen kurabileceklerdi. İşte bu isteklerine tek engel olarak sünneti gördüler. Onun için sünnete hep saldırdılar. Hem bu şekilde Müslümanları ihtilafa düşürerek zayıf

⁵⁴⁸ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 147.

⁵⁴⁹ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 146.

⁵⁵⁰ Mevdûdî, *Fetvalar*, 146-147.

kılabileceklerini de çok iyi biliyorlardı. Bunun için böyle bir fitneyi Müslümanların arasına atmışlardır.⁵⁵¹

Bu konuda Mevdûdî peygamberlik makamına da dikkat çekmiştir. Zira peygamberler her yerde, her zaman ve her durumda ne söylemiş ve ne yapmışlarsa peygamber olarak yapmışlardır. Onlar peygamberliği geçici bir süre için yüklenmiş değillerdir.⁵⁵²

Nitekim Mevdûdî peygamberlik makamını şöyle açıklar: “Peygamberlik makamı dünyevi makamlar gibi değildir. Zira makam sahibi koltuğunda oturduğu sürece makam sahibidir, makamdan ayrıldığı zamanda sıradan bir insandır. Bunun aksine peygamberler, nübüvvet makamına getirildiği vakitten itibaren ölünceye kadar her zaman ve her an peygamberdir ve Allah tarafından görevlendirilmiştir. Peygamber, temsilci kılınarak gönderildiği saltanatın siyasetine aykırı bir şey yapamaz. O ister imam konumunda olsun ister emir; ister kadı konumuyla olsun ister ahlak hocası; ister bir vatandaş olsun ister bir koca, bir baba, bir kardeş bir akraba veya bir dost peygamberlik konumu, onun hayatındaki işleri hiçbir durumda bir an için bile olsa ayrılamayacak şekilde kuşatmıştır. Öyle ki eşiyse yalnızken bile mescitte namaz kıldığı vakitte olduğu gibi Allah’ın Resulüdür. Hayatın farklı alanlarında yaptığı işleri Allah’ın hidayetiyle yapar. O Allah tarafından her an sıkı bir şekilde gözetlenir. O bu gözetim sayesinde Allah’ın belirlediği sınırlar içinde yürümeye mecbur kalır. Eğer ayağı azıcık sürçerse, hemen uyarılır. Çünkü onun hatası, sadece kendisiyle sınırlı olmayacak, aynı zamanda bütün ümmetin hatası olacaktır. Bundan dolayı tam bir güven içerisinde kendisine tabi olunabilmesi, sözlerinin ve fiillerinin tamamıyla İslam’ın öğretileri ve İslamiyet’in ölçüsü sayılabilmesi için onun hata ve yanlışlıktan mahfuz olması lazımdır.”⁵⁵³

Resullullah her an ve her durumda bir peygamber olarak, Allah’tan aldığı emir doğrultusunda Kur’an’ı yaşayan canlı bir örnek olduğundan dolayı risalet’in ondan ayrı düşünülmesi kabul edilemez. Zaten Müslüman Allah’a ve Resulüne

⁵⁵¹ Nahl, 16/44. Mevdûdî, *Sünnetin Anayasal Niteliği*, 14.

⁵⁵² Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 195.

⁵⁵³ Birişik, *Mevdûdî’nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 151; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, 14-21.

inanan ve itaat eden kişidir. O zaman her kim sadece Kur'an'ı alırdı peygamberin sünnetinden yüz çevirirse o dalalet içindedir.⁵⁵⁴

Mevdûdî peygamberlerin davet ve tebliğleri ancak insanların kendi dinlerine girmesine kadar sürer. Ondan sonra kendilerine inanan guruba peygamber kimliği tebliğ ve telkin edicilikten çıkar, yeri geldiğinde bir hâkim, muallim, terbiyeci, hukukçu, kadı, hoca ve bir komutan haline geldiğini söyler. Hz. Muhammed (s.a.v) Rasulullah olarak görevi, Allah'ın kelamını, emirlerini, talimat ve şeriatını kullara anlatmak ve açıklamaktır. Aynı zamanda bir terbiyeci olarak da sorumluluğu Kur'an'ı Kerim talimatı ve Allah'ın kanunlarına göre insanları eğitmektir. İnsanlara, Kur'an'i öğretilere göre canlı bir örnek olmaktır. Aynı zamanda Rasulullah (s.a.v) Müslümanlar için hâkim, önder ve liderdir. Emirlerine itiraz edilmemelidir. Emirlerine uymak Kur'an'a uymak demektir.⁵⁵⁵

Hz. Muhammed (s.a.v) her an Allah'ın resulüdür. Her sözü ve fiili Allah'ın resulü olarak söylemiş ve yapmıştır. Hal böyle olunca nasıl olurda ona uymanın gerekmediğini söyleyebiliyorlar.⁵⁵⁶ Oysa Allah'u Teâla Kur'an'ı Kerim'de: "Andolsun, Allah'ın Resulünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."⁵⁵⁷ buyurarak peygambere uymayı emreder.⁵⁵⁸

"Battığı zaman yıldızla andolsun ki, arkadaşınız (Muhammed haktan) sapmadı ve azmadı. O, nefis arzusu ile konuşmaz." (Size okuduğu) Kur'an ancak kendisine bildirilen bir vahiydir"⁵⁵⁹ bu ayetlerde de görüldüğü gibi peygamber kendi hevasına göre konuşmamış. Eğer din adına konuşmuşsa tüm konuştuğu vahiydendir.⁵⁶⁰

Mevdûdî, bazı kimseler Enfal süresindeki "ve entüm tesmeun" sözlerinden, yola çıkarak Hz. Peygambere, sadece onu kulaklarıyla duyan kişilerin uyması gerektiğini söylerler. Oysa Enfal Sürenin başındaki ilk ayetinde, "Eğer mü'minler iseniz Allah'a karşı gelmekten sakının, aranızı düzeltin, Allah ve Rasûlüne itaat

⁵⁵⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 194.

⁵⁵⁵ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 194.

⁵⁵⁶ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 194.

⁵⁵⁷ Ahzab, 33/21.

⁵⁵⁸ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 194.

⁵⁵⁹ Necm, 53/1-4.

⁵⁶⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 13/14.

edin."⁵⁶¹ emri geliyor. 13. Ayete ise "Her kim de Allah'a ve Resûlüne karşı gelirse bilsin ki Allah'ın cezası şiddetlidir."⁵⁶² Buyurarak, Peygambere uymayıp karşı gelenler uyarılıyor. 20. Ayette ise; "Ey iman edenler! Allah'a ve Resûlüne itaat edin ve (Kur'an'ı) dinlediğiniz halde ondan yüz çevirmeyin."⁵⁶³ Buyurarak defalarca peygambere uymayı emreder. Bunun anlamı peygambere itaatin Allah'a itaat olduğunu müminlere iyice anlatmaktır. Yoksa sadece peygamberi kulaklarıyla duyanlar uyması vaciptir diye bir mana verilemez. Çünkü Kur'an'ı Kerim birçok ayete peygambere uymayı emreder.⁵⁶⁴

Nitekim "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resûlüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir."⁵⁶⁵ bu ayetler peygambere uymayı emrediyor.⁵⁶⁶ Dolayısıyla Hz. Peygambere, sadece yaşadığı zamanda onu duyanlar tek değil, ondan sonrada ve kıyamete kadar, Kur'an'ı Kerim'i okuyan ona itaat etmek zorundadır. Yoksa mümin olamaz.⁵⁶⁷

Mevdûdî bu konuyu açıklamak için Peygamberlik makamına da dikkat çekiyor. Nitekim Allah rastgele yâda yoldan gecen bir kişiyi alıp peygamber yapmaz diyen Mevdûdî, Peygamberlerin sıradan insanlar olmayıp, özel seçilmiş kişiler olduğunu vurgular. Nitekim "İyilik yapanları işte böyle mükâfatlandırırız. Çünkü o mümin kullarımızdandı. Biz onu Salihlerden bir peygamber olarak İshak ile de müjdeledik."⁵⁶⁸ Ayeti kerimesi Allah Peygamberlik makamını vereceği kişiyi daha doğmadan seçer ve çocukluktan itibaren özel bir terbiyeden geçirir.⁵⁶⁹

Hem Peygamberler olağanüstü yetenek ve güçlerle donatılmışlardır. "(Yahya dünyaya gelip büyüyünce onu peygamber yaptık ve kendisine) 'Ey Yahya kitaba sımsıkı sarıl' dedik. Biz ona daha çocuk iken hikmet ve katımızdan kalp yumuşaklığı

⁵⁶¹ Enfal, 8/1.

⁵⁶² Enfal, 8/13.

⁵⁶³ Enfal, 8/20.

⁵⁶⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 197.

⁵⁶⁵ Nisâ, 4/59.

⁵⁶⁶ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 196.

⁵⁶⁷ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 197.

⁵⁶⁸ Saffat, 37/110-112. Ali İmran,3/39

⁵⁶⁹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 215-216.

ve ruh temizliği vermiştik. O, Allah'tan sakınan, anne babasına iyi davranan bir kimse idi. İsyancı bir zorba değildi.”⁵⁷⁰ “Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti.’ Beni anama saygılı kıldı. Beni azgın bir zorba kılmadı.”⁵⁷¹ Bu ve bunun gibi ayetler peygamberlerin olağanüstü yetenek ve güçlerle donatıldıklarını ve Allah tarafından gönderilip kendilerine itaat edilmesi gerektiğini ifade eder. Peygamberlere tebliğden sonra tabi olmamayı gösterecek hiç bir delil yoktur. Böyle bir şeyi hiçbir vicdan sahibi kabul etmez. Bilakis bu ayetler ona uymayı vacip kıldığı gibi vicdanda bunu ister.⁵⁷²

Nitekim “Andolsun kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı Yûsuf da ona istek duyacaktı. Biz ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı”⁵⁷³ ayeti kerimesi Peygamberlerin Allah’ın himayesi ve müşahedesi altında olduğunu göstermektedir.⁵⁷⁴

Hem Mevdûdî’ye göre Peygamberler Allah tarafından devamlı uyarılarak yanlışa düşmelerine izin verilmemiştir. Nitekim “Kendisine o âmâ geldi diye Peygamber yüzünü ekşitti ve öteye döndü. (Ey Muhammed!) Ne bilirsin, belki de o arınacak”⁵⁷⁵ “Ey peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah’ın sana helâl kıldığı

⁵⁷⁰ Meryem, 19/12-14-31-32-43.

⁵⁷¹ Meryem, 19/31-32; Mevdûdî şu ayetleri de zikreder. "Babacığım! Doğrusu, sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Bana uy ki seni doğru yola ileteyim." (Meryem,19/ 43) "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." (Kalem, 68/4) "Ben size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ediyorum ve size nasihat ediyorum. Sizin bilmediğiniz şeyleri de Allah tarafından gelen vahiy ile biliyorum." (A'râf, 7/62). "Mûsâ olgunluk çağına ulaşip gelişimini tamamlayınca biz ona ilim ve hikmet verdik. Biz iyilik edenleri böyle mükâfatlandırırız." (Kasas, 28/14) "Biz Lût'a da bir hikmet ve bir ilim verdik ve onu çirkin işler yapan memleketten kurtardık. Gerçekten onlar kötü bir toplum idiler, fâsık (Allah'ın emrinden çıkan kimseler) idiler." Enbiya, 21/74. "(Ey Muhammed!) Eğer Allah'ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya çalışırdı. Hâlbuki onlar, ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah sana kitabı (Kur'an'ı) ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana lütfu çok büyüktür." (Nisa, 4/113) "De ki, "Ben size, 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır' demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Ben sadece, bana gönderilen vahye uyuyorum." De ki, "Görmeyenle gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?" (En'âm, 6/50) "De ki, "Şüphesiz ben, Rabbinden (gelen) kesin bir belge üzereyim. Siz ise onu yalanladınız. Sizin acele istediğiniz azap benim elimde değil. Hüküm yalnızca Allah'a aittir. O, hakkı anlatır. O, hakkı batıldan ayırt edenlerin en hayırlısıdır." (En'am, 6/57) "De ki, "İşte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bilerek Allah'a çağırırız. Allah'ın şanı yücedir. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim." (Yusuf, 12/108). Bkz. Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 217-219.

⁵⁷² Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 217-219.

⁵⁷³ Yusuf, 12/24.

⁵⁷⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 219.

⁵⁷⁵ Abese, 80/1-3.

şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir”.⁵⁷⁶ gibi ayetleri buna delil olduğunu söylemektedir.⁵⁷⁷

Mevdûdî’ye göre Peygamberler yalan yanlış konuşmazlar. Konuştukları ancak vahiydir. Yaptıkları vahye uygundur.⁵⁷⁸ Peygamberler kendilerine uyulması gereken mükemmel insanlardır. “De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”⁵⁷⁹ Bütün bu ayetlere baktığımızda peygamberler uymak kendilerinden sonrada vacip olduğu kesindir. Çünkü peygamberler sıradan bir görevli veya makam sahibi gibi değildir ki makamdan indirildiğinde yetkileri elinden alınsın. Yahut sıradan bir görevli veya işi bitiğinde paydos eden vakitli işçiler gibi de değildirler. Onlar tebliğ ederler, tebliğden sonrada tebliğ ettikleri vahyi uygulamalı olarak kendilerine tabi olanlara öğretirler. Dolayısıyla peygambere uymayan kimse vahye de uymamış demektir. Çünkü peygambere itaat sıran bir insana itaat gibi değildir.⁵⁸⁰

Mevdûdî bazıları sadece peygambere Kur’an vahyedilmiş, onun haricinde bir şeyler vahyedilmemiş derler. Bununla da Kur’an tamam olduktan sonra peygamber vazifesi de sona ermiş olacağından artık peygambere uymaya gerek yoktur anlamını çıkarttıklarını ifade eder.⁵⁸¹ Bunlara cevap olarak; diğer peygamberde olduğu gibi peygamberimize Kur’an’ı Kerim dışında değişik zamanlarda çeşitli vahiyler gelmiştir. Kur’an’dan birçok ayet buna şahittir der. Mesela Resulullah önce Kudüs’ün Müslümanların kiblesi olduğunu bildirmişti ki bununla ilgili herhangi bir ayet yoktu. Ancak bu kible iptal edilince şöyle bir emir geldi: “Bir takım kendini bilmez insanlar, ‘Onları (Müslümanları) yönelmekte oldukları kibleden çeviren nedir?’ diyecekler. De ki: ‘Doğu da, Batı da Allah’ındır. Allah dilediği kimseyi doğru yola iletir.’ Her ne kadar Allah’ın doğru yolu gösterdiği kimselerden başkasına ağır gelse de biz, yönelmekte olduğun ciheti ancak; Resûl’e tabi olanlarla, gerisin geriye

⁵⁷⁶ Tahrîm, 66/1; Enfal, 8/ 67; Tevbe, 9/80; Tevbe, 9/84; Taha, 20/45-46; Nisa, 4/113; İsrâ,17/73-74; Hac, 22/ 52.

⁵⁷⁷ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 220-221.

⁵⁷⁸ Necm, 53/1-4.

⁵⁷⁹ Âl-i İmrân, 3/31; Al-i İmran, 3/179; Nisa, 4/64-65; Ahzâb, 33/21; Ahzab, 33/36; Nûr, 24/51; Nur, 24/54; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 223-224.

⁵⁸⁰ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 223-224.

⁵⁸¹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 224-225.

dönecekleri ayırd edelim diye kible yaptık. Allah imanınızı boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz, Allah insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir.”⁵⁸² Demek ki bu ayet daha önce Kudüs’ün kible yapılması Allah’ın emri ile olduğunu yani peygambere Kur’an dışında bir vahiyle kiblenin belirlendiğini açıkça ortaya koyduğunu göstermektedir.⁵⁸³

Uhud savaşı sırasında Hz. Muhammed meleklerin yardım için geleceklerini söylemişti. Daha sonra Allah bu yardımı, “ Allah, bunu size sırf bir müjde olsun ve kalpleriniz bununla yatışsın diye yaptı.”⁵⁸⁴ ayetiyle bunu açıkça bildirdi.⁵⁸⁵

Hem Bedir savaşı sırasında peygamberin Medine’den çıkmasında herhangi bir ayet yoktu. Ancak; “Nasıl ki, Rabbin seni hak uğruna (savaşmak üzere) evinden çıkarmıştı. Müminlerden bir grup ise bu konuda kesinlikle isteksizlerdi.”⁵⁸⁶ ayetiyle evden çıkma işinin Allah’ın emriyle olduğu sonradan bildiriliyordu.⁵⁸⁷

Münafıklar Resulullah’ın (s.a.v) ganimet dağıtımından hoşlanmamışlardı. Allah bu dağıtımın kendi emriyle olduğunu, “Eğer onlar Allah ve Resûlünün kendilerine verdiği razı olup, ‘Bize Allah yeter. Lütuf ve ihsanıyla Allah ve Resûlü ileride bize yine verir. Biz yalnız Allah'a rağbet eder (onun ihsanını ister)iz’ deselerdi, kendileri için daha hayırlı olurdu.”⁵⁸⁸ Ayetiyle bildirmiştir.

Hudeybiye antlaşmasında hemen hemen bütün müminler razı değildi fakat yine de Hz. Muhammed bu antlaşmayı kabul etti. Resulullah’ın (s.a.v) bu tutumu daha sonra, “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.”⁵⁸⁹ ayetiyle Allah tarafından tasdik edildi.⁵⁹⁰ Mevdûdî’ye göre bütün bu ayetler peygamberlerin vahiy dışında söyledikleri ve yaptıkları bazı şeylerin Allah’ın emri ve onun izni ile olduğunu gösterir. Bu da peygamberlerin sözlerinin, fiillerinin ve takrirlerinin dindeki yerinin önemini ve sünnetin vahiyden ayrı düşünülmemeyeceğini göstermektedir.

⁵⁸² Bakara, 2/142.

⁵⁸³ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 225.

⁵⁸⁴ Âl-i İmran, 3/126.

⁵⁸⁵ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 225.

⁵⁸⁶ Enfâl, 5/ 5.

⁵⁸⁷ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 227.

⁵⁸⁸ Tevbe, 9/59.

⁵⁸⁹ Fetih, 48/1.

⁵⁹⁰ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 228.

Mevdûdî'nin sünnetin dindeki önemine yönelik sunduğu delilleri burada hepsini zikretmemiz imkânsızdır. Çünkü bu konuda birçok yazı ve eserler kaleme almıştır. Fakat hemen hemen her bir ayette peygambere uymayı gerektiren bir anlam çıkarabilecek derecede Kur'an'ın bütünlüğüne hâkim olması ve ayetler arasındaki ilişkiyi yakalayabilmesi, güçlü deliller sunabilmesinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim sunduğu delillerin hepsi aklın ikna olacağı delillerdir.

Mevdûdî bazı ayetlere bakarak Hz. Muhammed'in görev alanının dört bölümden oluştuğunu söylemektedir. “Rabbimiz! İçlerinden onlara bir peygamber gönder; onlara ayetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları her kötülükten arındırsın. Şüphesiz, sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin.”⁵⁹¹ Çünkü bu ayetler Kur'an ayetlerinin dışında peygambere şu üç şeyin daha verildiğini gösterir. Kur'an'ı Kerim'i öğretmesi, insanlara Hikmet'i öğretmesi ve insanları bireysel ve toplumsal olarak tezkiye (nefislerin temizliği) etmesini istenmiştir. Dolayısıyla toplumu ıslah edilip daha iyi bir seviyeye getirmekte peygamberlerin görevleri arasındadır.⁵⁹² Nitekim “(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirilene açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik.”⁵⁹³ Bu ayete göre peygamber Kur'anın açıklayıcısıdır.⁵⁹⁴ Hem peygambere itaatin şart olduğunu şu ayetler de açıkça beyan ediyor. “De ki: ‘Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.’ De ki: ‘Allah'a ve Peygamber'e itaat edin.’ Eğer yüz çevirirlerse şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez.”⁵⁹⁵ Şayet hadis inkârcıları doğru olsaydılar “fet'tebi'ûni” yerine “fet'tebi-ul-Kur'an” kullanılmalıydı demektedir.

Mevdûdî, Hz. Muhammed bir kanun uygulayıcısı olduğu gibi kanun koyma yetkisine de sahip kılınmıştır. Çünkü ayeti kerimede: “O, peygamber onlara iyiliği emreder, kötülükten meneder. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır. Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım edenler ve ona indirilen nura (Kur'an'a) uyanlar var ya,

⁵⁹¹ Bakara, 2/129; Âl-i İmran, 3/164; Cuma,62/2.

⁵⁹² Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 240-241

⁵⁹³ Nahl, 16/44.

⁵⁹⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 241-242.

⁵⁹⁵ Âl-i İmran, 3/31.

işte onlar kurtuluşa erenlerdir.”⁵⁹⁶ Dolayısıyla Hz. Muhammedin helal kıldığı veya haram kıldığı, emrettiği veya yasakladığı şeylere uymanın gerekli olduğunu görüyoruz. Çünkü bunlar Allah’ın kanunlarının açıklayıcısı ve bir parçasıdır. Çünkü Allah’u Teâlâ “Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir.”⁵⁹⁷ buyurmaktadır.⁵⁹⁸ Mevdûdî, Allah peygamberini bir kadı, ve bir hâkim olarak tayin etmiştir.⁵⁹⁹ Bunu kabul etmeyenin mümin olmadığını da ayeti kerime açıkça belirtmiştir.⁶⁰⁰

Peygamber Allah tarafından görevlendirilmiştir. Onlara itaat vaciptir. Biz her peygamberi sırf, Allah'ın izni ile itaat edilmek üzere gönderdik.”⁶⁰¹ “Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik.”⁶⁰² Dolayısıyla peygamberlere uymak Allah’ın emri olup Allah’a uymak demektir.⁶⁰³ Çünkü Peygamberin hayatının tümü hidayet kaynağıdır. Ancak bunun iki yönü vardır. Birincisi peygamberin vahye dayanarak yapıp söylediği şeylerdir ki buna tabi olmak vaciptir. İkincisi normal bir insan olması yönüyle yaptığı şeylerdir ki bunlara uymak vacip değildir. Fakat bunlara da uyarsa sevap beklenilir.⁶⁰⁴

3.9. İmamet ve Hilafet Anlayışı

Mevdûdî’nin yoğun bir şekilde üzerinde durduğu konulardan biride hilafet anlayışıdır. Bu konuda ki yazı ve konuşmalarından dolayı eleştirilmiştir. Fakat o bu konudaki görüşlerinin kendi ürettiği fikirler olmadığını aksine herkesin ulaşabildiği tarih kitaplarında aldığını söyler. Bu kitapları *Hilafet ve Saltanat* adlı eserinde tek tek ele alıp zikreder.⁶⁰⁵ İslam dinine göre hükümdarlığın sadece Allah’a ait olduğunu

⁵⁹⁶ A’râf, 7/157.

⁵⁹⁷ Haşr, 59/7.

⁵⁹⁸ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 244-245.

⁵⁹⁹ Nisâ, 4/6,105; Şûrâ, 42/15.

⁶⁰⁰ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 245-246.

⁶⁰¹ Nisâ, 4/64.

⁶⁰² Nisâ, 4/80; Nisâ, 4/59; Fetih, 48/ 10; Muhammed, 47/33.

⁶⁰³ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 247-248.

⁶⁰⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 233.

⁶⁰⁵ Mevdûdî, *Fetvalar*, II, 250; Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 401.

söyleyen Mevdûdî'ye göre İslam'a göre yönetimde hükümdarlık değil halifelik tabiri kullanılmalıdır.⁶⁰⁶

Mevdûdî'ye göre ilahi emirler doğrultusunda, iktidarı ve kuvveti Allah adına elinde tutan, O'nun (c.c.) yerine ve O'nun (c.c.) hükümlerine göre bu yetkiyi kullanan kişiye halife denilir. Halife olan kişinin görevi sadece Allah'ın emirlerini yerine getirmek ve onun hükümlerini uygulamaktır. Kendi istek ve arzularına göre hareket etmeye veya başka kanunları uygulamaya hakkı ve yetkisi yoktur.⁶⁰⁷ Çünkü İslam dinine göre hiç kimse kendi hâkimiyeti veya başka hâkimiyetler adına kanunlar yapmaya ve onları uygulamaya hakkı yoktur.⁶⁰⁸

Mevdûdî, Kur'an'ı Kerim'in halifeliği iki açıdan ele aldığını söyler. Birincisi Allah adına Allah'ın hükümlerinin icrası için insanlara yönetici olan, güç ve yetkiyi elinde bulunduran kişi. İkinci olarak yeryüzünün idaresi ve ıslahı için sorumlu olan bütün inanan kişilerdir. Zira bu sorumluluk Allah tarafından İman edenlere verilen umumi bir halifelik ve vekilliktir. Her Müslüman kişi yeryüzünde Allah adına iş yapan bir halifedir. Mevdûdî bu konuda "Hepiniz çobansınız..." hadisi şerifini delil olarak getirir.⁶⁰⁹

Müslümanlar devlet idaresi ve işlerin yönetimini için güvendikleri birisini halife seçmelidir diyen Mevdûdî, "Allah katında en değerliniz takva sahibi olanınızdır."⁶¹⁰ prensibine dayanarak halifenin öncelikli sıfatlarından biri halifenin takva sahibi olmasıdır. Hem Mevdudî burada Şia'nın imamet görüşlerinin tersine halife seçilen kişinin hata ve yanlışla düşebileceğinden yeri geldiğinde halifelik görevinden azledilebilir olmalıdır. Asla eleştirilerin üzerinde bir mevki ve konumda tutulmamalıdır. Kanun karşısında ayrıcalıklı değil, diğer insanlar gibi olmalıdır.⁶¹¹

Mevdûdî'nin dikkat çeken görüşlerinden biri de kendisini liderliğe aday gösteren kişilerin halife olamayacağı görüşüdür. Hem ona göre bugün yapılan seçim propagandaları doğru değildir. Zira bu demokrasinin getirdiği bir ilkedir. Demokrasi

⁶⁰⁶ Yusuf, 12/40.

⁶⁰⁷ Mevdûdî, Ebu'l-A'la, *İslam'da Siyasi Sistem*, (Çev. Ahmet Seçkin), Özgün Yay., İstanbul, 1991.

⁶⁰⁸ Mevdûdî, *İslam'da Siyasi Sistem*, 30.

⁶⁰⁹ Mevdûdî, *İslam'da Siyasi Sistem*, 48-49.

⁶¹⁰ Hucurat, 49/13.

⁶¹¹ Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 35; Mevdûdî Ebu'l-Ala, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, (Çev. Çetin Manisalı) Adım Yay., İstanbul, 1989, 50.

ise ilahi emirlerin inkârıdır. Çünkü demokrasiye göre çoğunluğun onayladığı bir şey meclisten çıkar ve kanunlaşır. Meclisin onay vermediği bir şey ise yasak olabilir. Bu şu demektir. Mecliste çoğunluğa helal veya haram koyma yetkisi verilmiş demektir ki bunun lanetlendiğini söyler.⁶¹² Mevdûdî'nin burada doğru bir görüşte olmadığı kanısındayız. Nitekim sosyal hayatın düzeni için meclis bazı kanunları koyabilir. Trafik kanunlarına uymanın zorunluluğu gibi. Bu helal veya haram koyma yetkisi değildir. Belki insanların haklarına korumaktır. Ya da Mevdûdî'nin burada kast ettiği başka bir şeydir.

Mevdûdî, Kur'an ve sünnet çerçevesinde kurulan ve yönetilen devlete İslami devlet denir. İslami devlet ise Allah'ın emrettiği şekilde sosyal adaleti yaygınlaştırmayı ve bütün kötülükleri bertaraf edip, ilahi adaleti yeryüzünde hâkim kılmayı hedefler.⁶¹³

Mevdûdî'nin yönetimden maksadı, İslam'ın yeryüzünden hâkim kılınıp yaşatılmasıdır. Yönetimin saltanatını ayakta tutma adına Allah'ın emir ve hükümlerini yok sayması Allah'a karşı işlenmiş büyük bir suç olarak kabul eder. Bundan dolayı Mevdûdî bütün yönetim şekillerini ret eder. Halifeliği ise Allah namına yeryüzünde ilahi buyrukların yürütülmesi için -ayet ve hadisler ışığında-zorunlu görür.⁶¹⁴ Mevdûdî'nin bu konuda temel felsefesi, devlet ve yönetim Allah'ın hükümlerinin icrası içindir. Yani devlet din içindir. Din devletin bekası için bir araç olamaz olmamalıdır.

Din ve şeriatın birbirinden ayrı olduğunu ifade eden Mevdûdî, din hiç değişmeyen esaslar üzere kurulurken, şeriat her topluma göre farklılık arz etmiştir. Mesela Tevhit dinin değişmeyen asıllarıdır. Fakat bazen şartlara bağlı olarak şeriatta farklılıklar olabilir. Mevdûdî halifeliği dinin asli esaslarından değil değişebilen şeriatın saymaktadır. Her ne kadar “İmamlar/Emirler Kureyş'tendir.”⁶¹⁵ hadisi sahih bir şekilde varit olmuşsa da Mevdûdî'ye göre bu peygamber tarafından ilk dönem var olan şartlar gereği bir tedbir olarak söylenmiştir. Zira İslam'ın kurucuları Araplardı. İslam'ı savunmak için Araplar arasında birliğin olması gerekli idi. Bu birlik ancak

⁶¹² Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 35; Mevdûdî, *İslam Dünyası Batı Uygarlığı*, 50.

⁶¹³ Mevdûdî, *İslam'da Siyasi Sistem*, 43.

⁶¹⁴ Mevdûdî, *İslam'da Siyasi Sistem*, 47- 49.

⁶¹⁵ Ebu Davud, *el-Müsned*, I, 20.

imamlığın küreyşin elinde olduğu müddetçe sağlanabilirdi. Çünkü o dönemde hilafete başka milletlerden bir kişinin gelmesi müslümanların birliği için sıkıntılı olabilirdi. İşte bu şartlara binaen bu hadis zikredilmiştir. Mevdûdî hilafetin Kureyş dışında başka milletlere verilebileceğini Hz. Ömer'in "Eğer hayatta olsaydı, herhalde Huzeyfe'nin azatlı kölesi Salimin, yerime geçmesini tavsiye ederdim"⁶¹⁶ sözünden hareketle Kureyş dışında imamlık verilmesinin şeran caiz olmasaydı Hz. Ömer bu sözü söylemezdi. Demek ki Kureyş kabilesinin dışında başka kişilere de imamlık görevi verilebilir.⁶¹⁷

Fakat Mevdûdî, Hz. Peygamberin vefatının sonra müslümanların bu ayrıma dikkat edilmediğini söyler. Müslümanların halife seçiminde evrensel bir ölçü olan "takva prensibini" terk ettiklerini ifade eder. Buradan da halifeliğin sadece Kureyş kabilesinin değil her takva müslümanın üstlenebileceği bir görev olduğunu ifade etmek ister. Bu hadisi bu şekilde yorumlayarak bu konudaki görüşlerini açıkça ortaya koymaktadır.⁶¹⁸

Mevdûdî'nin değindiği konulardan biri de Hz. Ali'nin halifeliği meşruyeti konusudur. Nitekim Mevdûdî, Hz. Ali'nin halifeliği meşru bir şekilde de gerçekleşmiş olup bütün müslümanlar tarafından da kabul edildiğini söyler. Mevdûdî bazılarının Hz. Ali'nin hilafeti kargaşa döneminde olduğundan dolayı gayri meşru olduğunu söyleyenlere karşı çıkar. Fikirlerinin yanlış olduğunu söyler. Çünkü böyle bir durumda zaten halifenin seçilmesi daha gerekli ve elzem olur. Hem Hz. Osman'ı şehit eden ve şehirde kalan iki bin kişilik isyancı grup ile dışarıdan gelen diğer kimseler de kendilerini halife seçimine göstermek isteyeceklerini söyleyerek bu fikri çürütmeye çalışır.⁶¹⁹ Nitekim Müslümanların kargaşa döneminde halifesiz kalması kötü sonuçlara neden olabileceğini söyleyen Mevdûdî, böyle bir zamanda halife seçimi nasıl gayri meşru görülebilir diyerek bu seçimin meşru olduğunu söyler. Nitekim bütün ehl'i-Sünnet bu seçimin sonucunda Hz. Ali'yi İslam'ın dördüncüsü halifesi olarak kabul etmişlerdir.⁶²⁰

⁶¹⁶ Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 333-334.

⁶¹⁷ Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 333-334.

⁶¹⁸ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 68-69.

⁶¹⁹ Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 449.

⁶²⁰ Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 451.

Mevdûdî hilafet ve saltanat adlı eserlerinde Hz. Ali'nin katıldığı savaşların hepsinde haklı olduğunu söyler. Onun karşısındakileri ise halifeye karşı başkaldıran isyancı gruplar olarak kabul eder. Bu görüşüne bazı hadisleri ve tabakat kitaplarından getirdiği bazı nakillerle dillendirmeye çalışılmaktadır.⁶²¹ Hz. Ali'nin halifeliğini icma şartı taşımadığı için kabul etmeyenlerin yanıldığını söyler. Zira Hz. Ali'nin halifeliği kesinlikle meşrudur. Halifeye başkaldıran Hz. Muaviye'nin ise bir isyancı olarak kabul eder. Hz. Muaviye'nin Hz. Osman'ın katillerini kendilerine teslim etmesini istemesi hiçbir zaman ona, halifeye karşı çıkma ve isyan etme hakkını vermediğini söyler.⁶²²

Mevdûdî, Hz. Talha ve Hz. Zübeyir'in şehit edilen Hz. Osman'ın kanının istemesini hatalı ve yanlış bulur. Nitekim kendileri daha sonra pişman olduklarını, hata Hz. Aişe'nin de yaptıklarından dolayı çok ağladığını ve pişman olduğunu ifade ederek Hz. Ali karşısındakilerin hepsinin yanlış olduklarını söyler.⁶²³

Mevdûdî Ehl'i-Sünnet Hz. Muaviye'ye isyanından dolayı fasık dememişlerdir. Fakat kendisine bağı denilip denilmeyeceği konusunda bazıları bağı derken bazıları bundan sakınmıştır. Mevdûdî ise bağı diyenlerin sözlerinin daha doğru olduğunu söylemektedir. Zira Hz. Muhammed (sav) Hz. Ammâr bin. Yasir'e "seni asi (bağı) bir zümre öldürecektir."⁶²⁴ dediğini ifade eder.⁶²⁵

Mevdûdî, şeriatta herhangi bir fetva Hz. Muaviye'nin halifeye isyan edip kılıç çekmesini makul gösteremez. Zira ne halifenin devlet idaresi için bir valiyi görevinden azletmesi ve nede halifenin Hz. Osman'ın katillerini teslim etmemesi, bu isyana fetva veremez. Dolayısıyla Mevdûdî Hz. Muaviye'nin meşru bir halifeye başkaldırdığı için haksız olduğunu söyler.

Mevdûdî Hz. Muaviye'nin "kim haksızlığa uğramış olarak öldürülürse, biz onun velisi olanı yetkili kılarız"⁶²⁶ ayetini kendisine delil getirmesinin kesinlikle yanlış olduğunu söyler. Çünkü bu ayet zamanın halifesi olan kişi katilleri yakalayıp

⁶²¹ Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 453-457.

⁶²² Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 456.

⁶²³ Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 456.

⁶²⁴ Buhari, *Salat*, 63.

⁶²⁵ Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 457.

⁶²⁶ İsrâ, 17/33.

maktulün velilerine teslim etmezse maktulün yakınları halifeye karşı ayaklanma veya savaşma hakkını elde eder diye bir anlam ve bir mana içermediğini söyler. Hem Mevdûdî, Hz. Muaviye Hz. Osman'ın şeran velisi olmadığını, şayet velisi olsa bile bu ona halifeye karşı çıkma hakkını vermediğini söyler.⁶²⁷

Sahabe hakkında bu kadar açık bir şekilde açıklamalarda bulunması Mevdûdî'nin eleştirilmesine sebep olmuştur. Fakat Mevdûdî bütün bu görüşlerini İslam tarihinde geçen kaynaklardan aldığını söyler. Zira kendisi bütün bunların geçtiği kaynakları eserlerinde teker teker zikretmektedir. Hem Mevdûdî bu konuda şayet Müslümanlar çocuklarına doğru İslam tarihini anlatmazsa veya bunu saklarsa okullarımızda İslam tarihini başkaları, kendilerine göre anlatır. Onun için bu tarihi bilgilerin doğru bir şekilde anlatılmasının gerekli olduğunu söyler. Çünkü büyük derecelere sahip bu sahabilerin yanlış içtihatları veya hataları onların büyüklüklerine zarar vermez. Tabi Mevdûdî bu gibi konuları gelişigüzel ikide bir dile getirmenin de doğru olmadığını beyan eder. Fakat yeri ve zamanı geldiğinde ve bu konuların gerçeğini söylemek onları saklamaktan çok daha iyi olduğunu da ifade eder..⁶²⁸

3.10. Kadiyâniliğe Karşı Sunduğu Deliller

Kadiyânilik Hindistan'da ortaya çıkan bir mezheptir. Nitekim mezhebin kurucusu olan Gulam Ahmet Kadiyani (ö.1908) başlangıçta İslami inançlara bağlı farklı bir mezhep görüntüsüyle ortaya çıkar, fakat zamanla kendisini peygamber ilan eder.⁶²⁹ Yeni ve farklı bir din anlayışıyla insanları peşlerine takar. Pakistan'ın kurulmasıyla da -İngilizlerin desteğiyle- ülkede Kadiyaniler büyük bir nüfuz elde ederek devletin kurumlarında üst düzey yerlere geldiler. Hindistan'daki diğer âlimler gibi Mevdûdî de buna karşı çıkar ve onlarla mücadele eder. İslam'ın doğru anlaşılması için çaba sarf eden Mevdûdî, onların yanlış iddialarını ve güya Kur'an'a dayanarak ileri sürdükleri delillerini teker teker ele alıp inceler ve bütün iddialarını çürütür. Bu şekilde halk arasında dini konularda Kadiyanilerin tuzağına düşen müslümanlara doğru dini bilgiyi sunarak onları kurtarmaya çalışır. Hatta bu mücadelesi için o dönemde kendi ülkesinde dini ve siyasi alanda büyük sıkıntılar çeker. Bu yeni din görünümlü akım olan Kadiyaniler, 1952 yılında Pencap'ta

⁶²⁷ Birışık, *Mevdûdî'nin Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 219-224.

⁶²⁸ Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, 399; Mevdûdî, *Fetvalar*, II, 249.

⁶²⁹ Ebul Âlâ el-Mevdûdî, *Kadiyanilik Nedir?*, (Çev; Ahsen Batur), İhya Yay., İstanbul, 1975. 1-15.P

Müslümanlarla bir çatışmaya girerler. Dolayısıyla binlerce kişinin ölmesine neden olurlar. Bunun üzerine halkı bilinçlendirmek ve Kadiyanilik sapkınlıklarını göstermek için Mevdûdî, *Kadiyani Mesele*” (*Kadiyanilik sorunu*) adı altında bir kitap kaleme alır.⁶³⁰

Mevdûdî kadiyanilikle her fırsata mücadele etmiştir. Bütün çalışmalarında onların yanlışlarını ve sapkınlıklarını dile getirmekten sakınmamıştır. Kadiyanilik ile ilgili müstakil eserinin yanında “*Tefhimü'l-Kur'an*” adlı tefsirinde Kadiyanilerin “*Hatem'ül-Enbiya*” konusunu yanlış yorumlarına karşı bu konunun doğru anlaşılması için ek bir çalışmayı ele almayı gerekli görmüştür.⁶³¹ Aynı zamanda ömrünün sonlarına doğru kaleme aldığı, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi Ve peygamberlerin Hayatı* isimli eserinde de konuya fazlaca yer vermiştir. Peygamberlik makamının son bulmadığını iddia eden kadiyanilere karşı akli ve nakli deliller sunarak onların tezlerini çürütmüştür.⁶³²

Mevdûdî, Peygamberlere iman, imanın şartlarından olduğu için Peygamberlere inanamayan kişi nasıl kâfir oluyorsa, bunun tam tersi olan yani peygamber olmayan herhangi bir kişiye peygamber diye tabi olanında aynı şekilde kâfir olduğunu ve küfre düştüğünü söyler. da kişiyi küfre götürdüğünü söyler.⁶³³ Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamberlerin sonuncusudur. Dolayısıyla her kim ki Hz. Muhammed'den sonra kendisini peygamber ilan ederse hem kendisi hem de ona tabi olanların kâfir olduğunu söyler.⁶³⁴

Mevdûdî, Hz. Muhammed (sav) bütün insanlar için gönderilmiş son peygamber ve Hatemü'l-Enbiyadır. Peygamberlik silsilesi onunla son bulmuştur. Dolayısıyla hakkı bulmak isteyenler varsa ancak Hz. Muhammed'e tabi olmalı ona (s.a.v) inanmalı ve sadece onu (sav) kabul edip ona (s.a.v) teslim olmalıdır. Onun

⁶³⁰ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Müslüman Önderler*, 98; Humeyra, *Babam Mevdûdî Meyvesi Bol Ağaç*, 68-79.

⁶³¹ Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, IV, 427.

⁶³² Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 135.

⁶³³ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 63.

⁶³⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 171; Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 63.

(s.a.v) peygamberlerin sonuncusu oluşu “Ancak o, Allah'ın Resülü ve peygamberlerin sonuncusudur.”⁶³⁵ ayeti ile sabittir.⁶³⁶

Mevdûdî, “Muhammed, sizin erkeklerinizden hiç birinin babası değildir; ancak o, Allah'ın Resülü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi bilendir.”⁶³⁷ Ayetinin açıklamasında; bu ayetin, Peygamberimizin (s.a.v) Hz. Zeynep’le olan evliliği hakkında müşriklerin suçlamalarına karşı bir cevaptır. Çünkü Onlar, bir kimse evlatlığının dul olan zevcesi ile evlenmeyi kabul etmiyorlardı. Bu onlara göre haram sayılırdı. İşte bu ayeti kerime, Hz. Zeyd’in Hz. Muhammedin (s.a.v) gerçek oğlu olmadığı gibi Hz. Muhammed’in de Hz. Zeyd’in gerçek babası olmadığını hatırlatır. Bununla evlatlık edinen bir kişinin gerçek evlat gibi olamayacağı ortaya koymaktadır. Mevdûdî burada her ne kadar evlatlık olan bir kişi gerçek oğul olarak kabul edilmese bile Hz. Muhammedin (s.a.v) böyle bir evlilik yapmaması gerektiğini söyleyenlere şu cevabı verir. “... Fakat o Allah'ın Resülüdür.” ifadesi ile Hz. Muhammedin (s.a.v) bir peygamber olarak görevlerinden biri de insanların bir gelenek olarak kendilerine haram ettiği bir şeyi tüm baskı ve önyargılara rağmen onu ortadan kaldırmak ve onun aslen helal olduğunu ilan etmektir. Çünkü O (s.a.v) Allah’ın Resülü ve peygamberlerin sonuncusudur. Ondan sonra bir peygamber daha gelmeyecek ki onun eksik bıraktığı reformları tamamlasın. O zaman bütün gerekli reformları kendisinin uygulamaya koymasına gereklidir. Zaten ayetin sonunda Allah’ın “âlim” olduğunun bildirilmesi, Hz. Muhammed’in (s.a.v) son peygamber olduğunu ve ondan sonra bir peygamber göndermeyeceğini bildiğini için Allah, bütün reformları peygamberimizin (s.a.v) eliyle gerçekleştirerek dinini kemale erdirmek istemesidir.⁶³⁸

Mevdûdî, birçok ayet ile peygamberliğin son bulunduğu yöneltik deliller getirerek Kadiyaniler’e karşı çıkmıştır. Bunlardan biriside Ali-İmran süresi 81. Ayetinde geçen misak kelimesidir. “Hani Allah peygamberlerden ahid (kesin bir söz misak) almıştı: "And olsun ki size kitap, hikmet verdim; sizde olanı tasdik eden bir peygamber gelecek, ona mutlaka inanacaksınız ve ona mutlaka yardım edeceksiniz,

⁶³⁵ Ahzap, 33/40.

⁶³⁶ Mevdudî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 135.

⁶³⁷ Ahzap, 33/40.

⁶³⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 427.

ikrar edip bu ahdi kabul ettiniz mi?" demişti. "İkrar ettik" demişlerdi de: "Şahid olun, ben de sizinle beraber şahitlerdenim" demişti."⁶³⁹ Nitekim Mevdûdî bu ayette yüce Allah bütün peygamberlerden, onları tasdik eden bir peygamberin onlardan sonra geleceğini ve kendi ümmetlerinin gelecek olan o peygambere tabi olup ona yardım etmesi yönünde onlardan söz almıştır.⁶⁴⁰ Ancak Allah Hz. Muhammed'de (s.a.v) kendisinden daha sonra bir peygamberin gönderileceğini bildirmemiştir. Çünkü Kur'an'ı Kerim'de böyle bir şey yoktur. Oysaki bunun tam tersi -Hatemü'l-Enbiya olduğunu- açıkça Kuranda zikredilmektedir. Bu da onun peygamberlerin sonuncusu olduğuna delildir.⁶⁴¹ Çünkü kendisinden sonra her hangi bir peygamber gelecek olsaydı mutlaka diğer peygamberler gibi peygamberimiz de ümmetine bunu emrederdi.⁶⁴²

Zira Allah peygamberine böyle bir şey emretmiş olsaydı Kur'an'da bunun açıkça zikredilmesi gerekirdi. Çünkü Hz. Muhammed böyle bir emri saklayamazdı. Saklasaydı görevini yerine getirmemiş olurdu. Böyle bir emir olsaydı sahabesini çağırır ve onlara şunu söylemeliydi; Benden sonra bir peygamber gelecek o peygambere tabi olun ve ona yardım edin derdi. Oysa hiç kimse böyle bir şey duymamış. Aksine onlardan rivayetle gelen bütün hadislerde Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlerin sonuncusu olduğunu kesin olarak dilden dile aktarılmıştır.⁶⁴³ Nübüvvetin son bulmasını ele alan hadisler çoktur. Bu hadisler birçok sahabe tarafından, sahih senetlerle rivayet edilmiştir.⁶⁴⁴ Dolayısıyla Hz. Muhammed'in (s.a.v). değişik yollar ve vesilelerle kendisinin peygamberlerin sonuncusu olup, kendisinden sonra nübüvvetin son bulduğunu söylemiştir. Bu da şu anlama gelmektedir; kendisinden sonra peygamberliğini iddia edenin peygamber değil ancak bir yalancı olduğu gerçeğidir.⁶⁴⁵

Mevdûdî bu konuda sahabe icmasından da delil getirir; nitekim peygamberimizin vefatından sonra peygamberlik iddiasında bulunan ve onları kabul

⁶³⁹ Ali-İmran; 3/81.

⁶⁴⁰ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 141.

⁶⁴¹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 141.

⁶⁴² Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 275.

⁶⁴³ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 151-152; Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 467.

⁶⁴⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 159-162.

⁶⁴⁵ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 472; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 159-162.

edenlere karşı sahabenin savaştıkları herkesçe bilinir. Müseylemetü'l-Kezzab Hz. Muhammed'in (s.a.v) peygamberliğini reddetmiyordu. Fakat kendisinin de peygamberlikte ona ortak olduğunu söylüyordu. Ancak sahabeler Müseylemetü'l-Kezzab'ı ve ona tabi olanları Müslüman kabul etmeyip, onlarla savaştılar. Burada yapılan savaşın dinsizlik yüzünden değil de isyanları yüzündenmiş diyenler olmuşsa da Mevdûdî şöyle cevap vermiştir. Şayet kâfir değil de asi kabul edilmiş olsaydı, bu isyanlarından dolayı müslümanlar onlardan esir aldıklarını köleleştirmezlerdi. Çünkü İslam'da asi zimmiler dahi savaşta esir düşseler yine köleleştirilemezler. Oysa buradaki savaşta Hz. Ebubekir (r.a) ele geçirdikleri kadın ve çocukları savaş esiri olarak köle yapılmasını bildirir. Bunlardan köleleştirilenler olur. Hatta bunlardan bir cariye de Hz. Ali'ye de verilmiştir. Bu olay Hz. Ebubekir (r.a) halifeliği döneminde ve bütün sahabenin icmasıyla gerçekleşmiştir. Sahabenin bu icması ise peygamberimizden sonra peygamberlik iddiasında bulunan kişinin yalancı olup müslüman olmadığını açıkça ortaya koyan bir delildir.⁶⁴⁶

Mevdûdî Kuran, Sünnet ve sahabe icmasından sonra İslam âlimlerin icmasından da delil getirir. Nitekim İslam'ın yayıldığı tüm coğrafyalarda gelmiş geçmiş tüm İslam âlimleri peygamberliğin son bulduğuna, ondan sonra peygamber gelmeyeceğine ve peygamberlik iddiasında bulunana veya bunu kabul edenin kâfir olacağına ittifak etmişleridir. Hem hiçbir İslam âlimi ne kelamcısı ve nede tefsircisi bu ayeti kadiyanilerin tefsir ettiği şekilde tefsir etmemiş ve böyle bir yoruma da gitmemişlerdir. Buna izin de vermemişlerdir. Aksine hepsi ittifakla "Hatemu'n-Nebiyîn" sözünden peygamberliğin sona erdiğini Rasulüllah'tan sonra peygamberin gelmeyeceği anlamında almışlardır. Bu da Gulam Ahmet ve taraftarlarının ayetleri nefislerine göre yorumladıklarını ortaya koyarak onların dalalete olduklarını gösterir.⁶⁴⁷

Kadiyaniler Kur'an'ı Kerimden birçok ayeti ve bazı Hadisi şerifleri kendi iddialarını -Gulam Ahmed'in Peygamberliğini- doğrulamak için istedikleri şekilde yorumlamışlardır. Mevdûdî buna karşı çıkıp onların, iddiaları için farklı yoruma tabi

⁶⁴⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 472-473; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 163-164.

⁶⁴⁷ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV,474; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 165.

tuttukları ayet ve hadisleri tek tek ele alıp inceler. Bunların gerçek manalarını delilleriyle ortaya koyar. Onların batıl yorumlarla kendilerini haklı çıkarma gayretlerini net bir şekilde reddederek çürütür.⁶⁴⁸

⁶⁴⁸ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 186-190.

4. SEM'İYAT (AHİRET)

4.1. Ahirete İman

Mevdûdî, ahirete iman, iman esaslarından biri olup, inkârı küfür olduğunu söyler. Bu dünyadaki ve içindeki her şey bir gün yok olacak. O güne, kıyamet günü denmektedir. Buna inanmak her Müslümana gereklidir. Yokoluştan sonra yeni bir diriliş olacak ve herkes Allah'ın huzuruna çıkacak. Buna da 'Haşr' denilir. Herkes nihai bir hükmüm ile yargılanacak iyi tarafı ağır basan kimse mükâfat görecektir ve Cennet'e gidecek, kötü tarafı ağır basan ise cezalandırılıp Cehenneme gönderilecek. Bu imanın şartlarından biri olduğunu ve bütün peygamberlerin de bunu tebliğ ettiklerini söylemektedir. Dolayısıyla kim ahirete imanı inkâr etse kâfir olur.⁶⁴⁹

Mevdûdî, her şeyin bir gün yok olacağı ve yeni bir hayatın başlayacağı yani ahiret hayatının varlığı pekâlâ mümkündür. Çünkü kâinata baktığımızda ve üzerinde biraz düşündüğümüzde kâinat üzerinde ki bütün güçlerin sınırlı olduğunu görüyoruz. Sınırlı güçlerin bir gün son bulacağını da biliyoruz. O zaman bir gün güneşin soğuması ve var olan bütün enerjisini kaybetmesi, yıldızların ve gezegenlerin birbirleriyle çarpışması ve var olan bütün bu düzenin altüst olması, insan aklına uzak bir şey olmadığı bir gerçektir. Bunu vahiy söylüyorsa ve akılda kabul ediyorsa inkâr edenlerin bir dayanağı yok demektir.⁶⁵⁰ Mevdûdî insanlar öldükten sonra yeniden dirileceğini ve bunun zor bir şey de olmadığını, çünkü insanı ilk olarak yoktan var eden Allah, ikinci defa yaratmaya kadir olduğunu ifade etmektedir.⁶⁵¹

Mevdûdî, insanın yaptığı her şeyin kaydedilip, kıyamet gününde ortaya atılmasıyla ilgili olarak bilimsel bir yaklaşımla da anlatmaya çalışır. Bunun ispatının dünyada mevcut olduğunu yönünde şu açıklamada bulunur; eskiden ağzımızdan çıkan seslerin havada hafif bir dalga meydana getirdikten sonra kayboldukları zan ediliyordu. Şimdi ise seslerin çevresinde ki cisimlerde iz bıraktığı ve tekrar elde edebileceği biliniyor. Mesela gramofon plâkaları (radyo, teyp ve televizyon) aynı prensipler üzerinde yapılmıştır. Bundan anlaşılacağı gibi, insanın her hareketi

⁶⁴⁹ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 103; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 36.

⁶⁵⁰ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 108.

⁶⁵¹ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 108.

boşluğa temasında cisimler üzerinde iz bırakmakta ve kaydedilmektedir. Bu da göstermektedir ki hayattaki fiillerimizin kaydı tam olarak muhafaza edilmekte ve sırası geldiği zaman tekrar ortaya çıkarılmaktadır.”⁶⁵²

Mevdûdî, ahireti inkâr edenlerin görüşleri tek tek Kur'an'ı Kerim'de ele alınmış ve çeşitli deliller ile bunlar çürütülmüştür. Aslında Kur'an'ı Kerim ahiretin mümkün olduğunu düşünmek değil de, ahiretin mümkün olmadığını düşünmek akıl ve mantığa aykırı olduğunu ortaya koymuştur.⁶⁵³ Nitekim Kur'an'ı Kerim bu konuda epey delil getirmektedir.⁶⁵⁴ Mesela; “İnsan, bizim kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: "Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?" De ki: "Onları ilk defa var eden diriltecektir..."⁶⁵⁵ bu ayetler akıl ve vicdanı olan her kese hitap ederek ilk yaratılış nasıl hak ise ve yaratanı kim ise, ikinci dirilişin yani ahiretin varlığı da o kadar haklı ve yaratanı odur.⁶⁵⁶

Mevdûdî, Kuran'ı Kerim müşriklerin ahireti inkâra yönelik başvurdukları her türlü düşüncelerini ortaya koymuş ve bunları çürütmüştür.⁶⁵⁷ Nitekim müşriklerin ahireti inkâr için öne sürdüğü “biz şimdiye kadar ölen bir kişinin, tekrar dirildiğini görmedik. Onun için biz bu hayattan sonra başka bir hayatın olacağını ve tekrar diriltilmeye inanmıyoruz. Eğer siz bunun aksini iddia ediyor ve savunuyorsanız, haydi ölmüş atalarınızı mezarlarından kaldırın da biz de size inanalım. Yok, bunu yapamıyorsanız biz de iddianızın çürük ve asılsız olduğundan dolayı size inanmayız

⁶⁵² Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 109.

⁶⁵³ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 23.

⁶⁵⁴ Bkz. İsrâ, 17/49-52; Meryem, 19/66-67; Hacc, 22/5; Secde, 32/7-11.

⁶⁵⁵ Yâsîn, 36/77-83.

⁶⁵⁶ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 23.

⁶⁵⁷ Mevdûdî şu ayetleri de delil olarak sunmaktadır. “İnsan, "Öldüğümde gerçekten diri olarak (topraktan) çıkarılacak mıyım?" der. İnsan, daha önce hiçbir şey değil iken kendisini yarattığımızı düşünmez mi? (Meryem,19/66-67) “Ey insanlar! Ölümünden sonra diriliş konusunda herhangi bir şüphe içindeyseniz (düşünün ki) hiç şüphesiz biz sizi topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra bir "alaka"dan, sonra da yaratılışı belli belirsiz bir "mudğa"dan yarattık ki size (kudretimizi) apaçık anlatalım. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor, sonra da (akıl, temyiz ve kuvvette) tam gücünüze ulaşmanız için (sizi kemale erdiriyoruz.) İçinizden ölenler olur. Yine içinizden bir kısmı da ömrün en düşkün çağına ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hale gelsin. Yeryüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz onun üzerine yağmur indirdiğimiz zaman kıpırdar, kabarıp ve her türden iç açıcı çift çift bitkiler bitirir.” (Hac, 22/ 5) (Kâfirler dediler ki,) "Biz toprakta yok olduktan sonra mı, biz mi yeniden yaratılacakmışız? Hayır, onlar Rablerine kavuşmayı inkâr etmektedirler. De ki, "Sizin için görevlendirilen ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz." (Secde, 32/10-11), Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 23.

demeleridir” Müşrikler yeniden dirilişin inkârına yönelik ileri sürdükleri en güçlü delilleri olarak görüyorlar. Fakat onların bu delilleri hem asılsız ve hem de çürüktür. Hem sundukları bu delilleri gayet basit ve mantıksızdır. Çünkü öldükten sonra yeniden diriltilip tekrar bu dünyaya gönderileceklerini onlara hangi peygamber söylemiştir. Yahut Hz. Muhammed “biz ölüleri diriltiriz” iddiasında bulunmuş mudur? Hayır, böyle bir şey yoktur. O zaman onların bu delilleri temelsizdir.⁶⁵⁸

Mevdûdî, “Biz, bir 'oyun ve oyalanma konusu' olsun diye gökleri yeri ve ikisi arasında bulunanları yaratmadık; Biz onları yalnızca hak ile yarattık. Ancak onların çoğu bilmezler.”⁶⁵⁹ Ayetleri kâfirlerin itirazlarına cevaptır.⁶⁶⁰ Ölümden sonra hayatı, ahireti, suç ve cezayı inkâr edenler bu kâinatı bir oyuncak mı sanıyorlar. Bunun yaratıcısını da haşa oyun peşinde bir çocuk veya bir oyuncu mu sanıyorlar. Bilinmelidir ki her türlü suç ve günahı işleyenler, cezalarını çekmeden yok olacaklarını zannetmesinler. Çünkü bu kâinat haşa bir oyuncak ve yaratana da bir çocuk değildir. Belki mükemmel derecede yaratılan bu kâinat, her şeyi bilen hikmet sahibi bir yaratıcının eseridir. Âlim ve hâkim olan Allah’ın haşa boş şeyleri yaratacağı düşünülemez. Nitekim onun bütün işleri faydalı ve anlamlıdır.⁶⁶¹

Mevdûdî, kıyamet gününde yetki de ve karar da bütünüyle Allah’ın elindedir. Dilediği kararı verir, verdiği kararları uygulamasına da hiç kimse mani olamaz. Orada Allah dilediği başka, kimse kimseye yardım edemez. Allah dilerse af eder dilerse de ameline muvafık olarak kişiyi cezalandırır. Allah hiç kimseye zulmetmez. Zaten bu onun yüceliğine yakışmaz.⁶⁶²

Mevdûdî ahiretin varlığına, hesap vermenin gerekliliğine delil olarak insandaki ahlaki durumları delil olarak sunmaktadır. Mesela bütün devletler tarih boyunca adalet, hak ve hukuk gibi değerleri benimseyip icra etmeye çalışmışlardır. Suçluların cezalandırılması iyilerin mükâfatlandırılması hep var olagelmiştir. Başkasına zulüm yapanlar hesap yok deseler dahi bu zulüm onlara döndüğünde

⁶⁵⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 307; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 40.

⁶⁵⁹ Duhan, 44/38-39.

⁶⁶⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 309; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 40.

⁶⁶¹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 40; Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 309; Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 109.

⁶⁶² Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 309.

önceki görüşlerini bir tarafa atarlar. Hemen hak hukuk ve adaleti hatırlatmaya çalışırlar.⁶⁶³ Dolayısıyla her insanın vicdanında hesap düşüncesi vardır. Bu ise ahiretin varlığına dalalettir.⁶⁶⁴

4.2. Deccalın Çıkışıyla İlgili Görüşleri

Mevdûdî'nin deccal hakkındaki görüşlerine baktığımızda Deccalın kıyamet alametlerinden biri olduğunu ve hadislerde onun belirtilen sıfatlarını kabul ettiğini görüyoruz.⁶⁶⁵ Fakat kendisine sorulan: “Deccal’in bir yerde bağlı olduğu görüşü meşhur ve yaygındır. O zaman deccal’in esir olduğu yer neresidir? Bugün İnsanoğlu dünyanın her tarafını araştırmasına rağmen onun izine rastlamamış. Öyleyse Deccal’e niçin rastlanmıyor?”⁶⁶⁶ şeklindeki bir soruya: “Deccal ve benzeri şeyler şer’i bir özelliği olmayan efsanelerdir.”⁶⁶⁷ diye cevap vermişse de, bu cevaba karşılık: “Ancak Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Beyhaki ve Şerhu’s-Sünne’nin de tasdik ettiği en az otuz rivayette deccal’ den bahs edip zikredilmektedir. Bu hadisler, incelemekle doğrulanabilir. Öyle ise sizin cevabınız hangi delillere dayanmaktadır.”⁶⁶⁸ Şeklinde ki itiraza Mevdûdî, “Benim hikâye olarak belirttiğim şey, Deccal’in herhangi bir yerde esir olduğu meselesidir. Ancak Deccal’in ortaya çıkacağı, çıkmak üzere olduğu konusunda hadislerde verilen haberleri kabul edip buna inanmaktayım. Namazlarımda, dualarımda diğer taavvüzat (şerrinden Allah’a sığınılan şeyler) ile birlikte daima ‘Eûzü bike min fitneti’l-mesihî’d-deccaâl’ duasını okumaktayım”.⁶⁶⁹ Diyerek bu konudaki görüşlerini açıklar. Yani bu açıklamalarına baktığımızda kendisinin, kıyamet alametlerinden biri olan deccal’in ortaya çıkacağını kabul ettiğini görüyoruz.⁶⁷⁰

Bilindiği gibi deccal hakkında birçok hadis mevcuttur. Fakat ilginç olan deccalla ilgili hadisler arasında deccalın çıkacağı yer birbirinden farklı yerler olarak zikredilmesidir. Nitekim bazı hadislerde deccalın bazen Suriye ve Irak arasındaki bir bölgeden, bazen İsfahan’dan ve bazen Horasan’dan çıkacağı bildirilmiştir. Bunun

⁶⁶³ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 53-55.

⁶⁶⁴ Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, VII, 135.

⁶⁶⁵ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 158; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 167.

⁶⁶⁶ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 158; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 167.

⁶⁶⁷ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 158; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 167.

⁶⁶⁸ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 158; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 167.

⁶⁶⁹ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 167.

⁶⁷⁰ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 158; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 167.

yanında *ibni Sayyad* ve *Temim ed-Dari*, ile ilgili bahsi geçen hadisler de ele alındığında deccalın nerede çıkacağı ile ilgili bilgi kesin bir bilgi olmadığını görüyoruz. İşte Mevdûdî, deccal hakkında hadislere bir bütün olarak bakmak gerektiğini söyler. Nitekim bu konuda hadislere bir bütün olarak baktığımızda; peygamberimize bir deccalın çıkacağı, şu sıfatlara sahip olacağı bilgisi Allah tarafından verildiğini göreceğiz demektir. Fakat deccalın nerede çıkacağı konusu ise peygamberimizin tahminine dayandığını söyler. Nitekim bu hadislerde tahmin veya şüpheye dalalet eden lafızlar mevcut olduğunu söylemektedir.⁶⁷¹

Mevdûdî, deccalın nerede çıkacağı ile ilgili bilginin peygamberimizin bir endişesi ve tahmini olarak değerlendirir. Bu bilginin Allah tarafından kendisine kesin olarak verilmediğini söyler. Nitekim deccalın çıkacağı yer kesin olarak Allah tarafından peygamberimize bildirilseydi farklı farklı yerler zikredilmezdi. Demek ki bu peygamberimizin (s.a.v) kendi kişisel görüşleri olup vahiy dayalı bir bilgi değildir demektir.⁶⁷² Nitekim deccal meselesi ile ilgili Hz. Peygamber'den rivayet edilen hadislerin farklı mana ve sözleri bu bilgilerin vahye dayanarak söylenmiş olmadığını ifade eden Mevdûdî, bu bilgilerin belki zan ve kıyasla söylendiğini ifade eder.⁶⁷³

Mevdûdî, deccal ile ilgili hadisleri iki bölüme ayırır. Birincisi deccalın kıyamet alametleri olarak çıkması ve bazı sıfatları taşımasıdır. Bu kesin bilgiye dayanır ve kabul edilmesi de gereklidir. İkincisi ise deccalın nerede çıkacağı bilgisidir ki bu bilgiler vahye değil belki peygamberimizin endişesi veya şüphesine dayandığını söyler ve şöyle bir açıklama yapar. Bu ikinci bölümün usul bakımından ilk bölüm gibi değildir. Kim ikinci bölümdeki ayrıntı ve detayları İslami inançlara dâhil ederse o yanılığa düşer. Hatta burada her iki kısımda doğru olduğunu iddia etmek bile yanlıştır. Zira Peygamberimiz (s.a.v.) Medine'de doğmuş olan İbn Seyyad adlı kişinin Deccal olabileceği yönünde şüphelenmiş, hatta Hz. Ömer (r.a.) İbn Seyyad'ın Deccal olduğuna yemin etmiştir. Fakat daha sonra İbn Seyyad Müslüman oldu. Müslümanlar içinde yaşadı ve orada öldü. Müslümanlar Cenazesine katıldı ve namazını da kıldılar. Dolayısıyla Mevdûdî burada artık İbn Seyyad

⁶⁷¹ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 158.

⁶⁷² Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 167; Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 158.

⁶⁷³ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 158.

hakkında bu şüphenin devamını gerektirecek hiçbir sebep kalmamıştır diyerek deccalın nerede çıkacağı bilgisinin peygamberimizin (s.a.v.) kişisel bilgisine dayandığını ifade eder.⁶⁷⁴ Yine Mevdûdî, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Temim ed-Darı'nın beyanını doğru görmüş olabilir. Ancak Temim ed-Darı'nın adada gördüğü kişinin on üç asır boyunca ortaya çıkmaması, kendisini deccal olduğunu Temim ed-Darı'ya söyleyen kişinin deccal olmadığını kanıtlamaktadır.⁶⁷⁵

Nitekim Mevdûdî, Hz. Peygamberde (s.a.v) kendi zamanında Deccal'in ortaya çıkabileceği kuşkusu taşıdığını söyler. Ancak on üç asırdır Deccalın çıkmadığı bir gerçektir. Demek ki bu gibi şeyleri inanması zaruri olan İslam itikâdındanmış gibi rivayet edip nakletmek İslam'ı doğru temsil etmek olmadığı gibi hadislerin doğru anlaşılmasına da zarar verebileceğini söyler.⁶⁷⁶

Mevdûdî, bu tür meselelerde söylenilen Peygamber'in tahmin veya kuşkuvarına mutabık olarak ortaya çıkmıyorsa, bu ne onun nübüvvet makamının zedeler, nede peygamberlerin ismetine bir zarar getirir. Hem bu gibi şeylere şeriat iman etmemiz için bizi mükellef kılmamıştır, demişse de itirazlardan kurtulmamıştır. Birçok eleştiri almıştır.⁶⁷⁷ Bu konuda kendisine yapılan itirazlardan biri şudur: Hz. Peygamberin Deccal hakkındaki sözlerine kehanettir demenin Hz. Peygamberin dini konularda kendine göre konuşması anlamına gelir ki bu peygamberlik makamın kabul etmediği bir husustur. Çünkü Peygamberler gelecekle ilgili konularda hevasına göre konuşmazlar.⁶⁷⁸ Nitekim ayeti kerimede: “Battığı zaman yıldızla andolsun ki, arkadaşınız (Muhammed haktan) sapmadı ve azmadı. O, nefis arzusu ile konuşmaz. (Size okuduğu) Kur'an ancak kendisine bildirilen bir vahiydir.”⁶⁷⁹ buyurarak peygamberin sözlerinin vahye dayandığını gösterir. Dolayısıyla Mevdûdî'nin “Deccal'in ortaya çıkacağı konusunda şüphe (zan) içindeydi.” İfadesini kullanması peygamberlik makamına yapılan bir saldırı olarak değerlendirilip kendisine itirazda bulunmuşlardır.⁶⁸⁰

⁶⁷⁴ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 158.

⁶⁷⁵ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 158-159.

⁶⁷⁶ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 159; Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 169.

⁶⁷⁷ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 169.

⁶⁷⁸ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserler*, 170.

⁶⁷⁹ Necm, 53/1- 4.

⁶⁸⁰ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 160.

Ancak Mevdûdî, Hz. Peygamber'in Deccal hakkında ki haberlerin tamamının şüpheye dayandığını iddia etmemiş, bunları iki bölüme ayırmıştı. Yukarıda da açıkladığımız gibi Mevdûdî Deccalın ortaya çıkacağı ve bazı sıfatları ile ilgili kısmın vahye dayandığını, Deccal'in şahsiyeti ve nerede çıkacağı ile ilgili bilgilerin ise zanna dayandığını söylemiştik.⁶⁸¹

Mevdûdî bu eleştirilere şöyle cevap verir. Nitekim "Zünnûn'u da hatırla. Hani öfkelenerek (halkından ayrılıp) gitmişti de kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı..."⁶⁸² ayeti kerimesinde Allah'ı Teâla bizzat kendi peygamberi olan Hz. Yunus hakkında zan (tahmin) kelimesini zikredip kullanmakta ve zannında (tahminin) yanlış olduğunu da bizlere Kur'an kendisi haber veriyor diyerek bu itirazın yersiz olduğunu söylemektedir.⁶⁸³

Mevdûdî bu itiraza şöyle bir cevap daha verir. "Sahih-i Müslim'de Kitab'ul-fedaîl adı altında müstakil bir bölüm vardır. Bu bölümün başlığı şöyledir: 'Rasulullah (s.a.v) şer-i yolda söyledikleri şeylere uymanın vacip olduğu, şahsi kanaatine dayanarak dünya meseleleri ile ilgili sözlerine uymanın ise vacip olmadığı hakkında" bu konuda İmam Müslim; Hz. Talha, Hz. Râfi, b. Hadic, Hz. Aişe ve Hz. Enes'ten naklederek şu olayı anlatmaktadır: "Rasulullah (s.a.v) Medine'ye geldiklerinde gördüler ki, Medine Halkı dışı hurmalara erkek hurmaları aşılamaaktadırlar. Bunun üzerine O; 'bunun herhangi bir yararının olacağını sanmıyorum, buyurdu. Halk bunu duyunca hurmaları aşılamaktan vazgeçti. Fakat ağaçlar o sene iyi mahsul vermedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v) : 'eğer yaptığınız iş size bir fayda temin ediyorsa, onu yapmaya devam ediniz. Ben o sözü bir tahmin olarak söylemişim. Bu sebeple bana tarizde bulunmayınız. Ama ben size Allah tarafından bir söz söylersem onu mutlaka alınız ve kabul ediniz. Çünkü hiçbir zaman Allah adına yalan söylemem mümkün değildir.'⁶⁸⁴ Mevdûdî bu açıklamaların bizzat peygamberin açıklamaları olduğuna göre Hz. peygamberin de zan ve tahminde buldukları bir gerçektir diyerek itirazlara cevap verir.⁶⁸⁵

⁶⁸¹ Birışık, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 170.

⁶⁸² Enbiya, 21/87.

⁶⁸³ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 164.

⁶⁸⁴ Müslim, *es-Sahih Fedail*, 38; Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 165.

⁶⁸⁵ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 165.

Mufti Muhammed Yusuf Mevdûdî'nin bu görüşünü destekleyen bazı örnekler getirir. Mevdûdî gibi İbn Hacer'in de peygamberimizin (s.a.v) deccal hakkındaki "in yehricu ve ene fiküm" sözünün vahye değil de şüpheye hamlettiğini söyler. Çünkü İbn Hacer bunu; "Hz Peygamber'in bu sözü, kendisine Deccal'in çıkacağı vakit ve alametlerinin söylenmediği zaman aittir. O zaman Hz. Peygamber, Deccal'in kendi zamanında ortaya çıkmasının mümkün olduğunu düşünüyordu. Sonra kendisine Deccal'in çıkacağı vakit söylenince Hz. Peygamber bunu haber vermiştir.⁶⁸⁶ Şeklinde açıkladığını söyler.

İmam Nevevi'nin de Peygamberimizin bu sözleri hakkında farklı bir yaklaşım sergilediğini söyleyen Mufti Muhammed Yusuf, İmam Nevevi'nin "Hz. Peygamber'e vahiy yoluyla bir bilgi verilmediği açıktır. Nitekim Hz. Peygamber'e vahiy yoluyla sadece Deccal'in sıfatları ile ilgili bilgi verilmişti. İbn Seyyad'da Deccal'in alametleri bulunduğu için Hz. Peygamber onun hakkında kesin bir karar vermedi. Hz. Ömer'e ise sadece: 'onu öldürmede senin için bir iyilik yoktur' dedi."⁶⁸⁷ Şeklinde bir açıklamada bulunduğunu söyleyerek Mevdûdî'ye yöneltilen itirazlara cevap vermeye çalışmıştır.

Dolayısıyla Mevdûdî'ye göre Deccal hakkında peygamberimize sadece Deccal'in bazı sıfatları ve onun kesin geleceğine yönelik bilgi verilmiştir. Deccalın nerede olduğu veya ne zaman geleceği ise peygambere vahiy ile bildirilmemiştir. Hz. Peygamberin Deccal'in çıkacağı yere ve zamanına yönelik beyanları ise kendisinin zan ve kıyasla söylediği bilgilerdir. İbn Sayyad'ın Deccal olduğuna yönelik şüphesi de bundandır.⁶⁸⁸

Mevdûdî Deccalla ilgili hadislere dayanarak deccalın kendini mesih olarak tanıttığını ifade eder. Hz. İsa'nın Deccalla savaşıp, onu yenip ve onu öldüreceğini söyler. Sonra Yahudiler teker teker kılıçtan geçirilip öldürülecek, Hristiyanlık yeryüzünden silinecek ve bütün milletler İslam ümmeti çatısında birleşecektir diyerek bu konuda görüşlerini bu şekilde ifade etmektedir.⁶⁸⁹

⁶⁸⁶ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserler*, 170.

⁶⁸⁷ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 184.

⁶⁸⁸ Birişik, *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 71.

⁶⁸⁹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 488-489; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, I, 184.

4.3. Berzah Hayatı ve Kabir Azabı

Mevdûdî, berzah âlemini yani kıyamete kadar olan süreçte bir hayatın varlığını ve kişinin durumuna göre iyi veya kötü bir hayat yaşayacağını kabul etmektedir.⁶⁹⁰

Mevdûdî, “(Kavmi onu öldürdüğünde kendisine): "Cennete gir!" denildi. O da, "Keşke kavmim, Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikram edilenlerden kıldığını bilseydi!" dedi.”⁶⁹¹ Bu ve bunun gibi birçok ayet berzah hayatının varlığına açık birer delil olduklarını ifade etmektedir. Ölümden sonra kıyamete kadar bir durgunluğun söz konusu olmadığını bildirmektedir. Kabir hayatında ruh, cisimsiz olarak diridir. Bu ruh işitir, konuşur, hisseder, mutlu ve kederli de olabilir. Hatta ruh dünyada ki bazı şeylere ilgi duyabilir. Mesela mümin cennet müjdesini duyduğunda, "Keşke kavmim benim hayırlı sonumdan haberdar olsaydı" demesi, buna delil olduğunu açıklamaktadır.⁶⁹²

Mevdûdî kabir azabının varlığına inanıp buna ayet ve hadislerden deliller getirmektedir. Nitekim Mevdûdî'ye göre; (Öyle bir) ateş ki, onlar sabah-akşam ona sunulurlar. Kıyametin kopacağı günde de, "Firavun ailesini azabın en şiddetlisine sokun" denilecektir”.⁶⁹³ Ayeti kerimesi kabir azabının varlığını ispatlamaktadır. Mevdûdî, bunu şu şekilde açıklar; bu ayet Firavuna iki safhada azap edileceğini beyan eder. Birincisi; firavun ve ailesine sabah ve akşam kendilerine varacakları yer olan cehennem ateşi gösterilecek ve bu onlar için dehşet içinde kalacakları bir azap olacak. Bu durum kıyamet gününe kadar devam edecektir.⁶⁹⁴

Mevdûdî, burada bu azabın sadece firavun ve ailesi için değil bütün kâfirler içinde geçerli olduğunu söyler. Dolayısıyla bütün kâfirlere de kıyamete kadar sabah akşam cehennem azabı gösterilecektir. Allah'ın mümin kulları ise bu durumun tam tersi yaşayacaklardır. Onlara sabah akşam kendilerine mükâfat olarak verilecek olan

⁶⁹⁰ Mevdûdî, *Fetvalar*, I, 445.

⁶⁹¹ Yâsîn, 36/26-27.

⁶⁹² Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 579.

⁶⁹³ Mü'min, 40/46.

⁶⁹⁴ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 151.

cennet manzaraları gösterilecektir. Onlar bununla sanki cennetin içindeymiş gibi hoşnut olacaklardır.⁶⁹⁵

Mevdûdî, kabir azabının varlığını bildiren hadisleri de eserlerinde ele alıp kabir azabının veya nimetinin varlığına delil getirir. Nitekim Mevdûdî tefsirinde birçok ayetin kabir azabın varlığına delil olarak göstermektedir.⁶⁹⁶ Mesela "Haydi, içinde ebedî kalacağınız cehennem kapılarından girin. Büyüklük taslayanların yeri ne kötüdür!"⁶⁹⁷ ayetin tefsirinde bu ayetin kabir azabının veya selametinin açıkça yaşandığının bir delili olduğunu söyler.⁶⁹⁸

Hadislerde geçen "kabir" kelimesinin ruhun yaşadığı durumu ifade etmek için mecazi bir anlamda kullanıldığını söyleyen Mevdûdî, "kabir hayatı" ile kast edilenin ruhun, ölümden sonra kıyamete kadar devam eden hayatı olduğunu söyler. Mevdûdî hadisleri inkâr edenler kabir hayatını kabul etmediklerini söyler. Güya ruh öldükten sonra kıyamete kadar hiçbir şeyin farkında olmayıp, azap veya nimetle karşılaşmayacağına inanırlar. Bunun yanlış olduğunu söyleyen Mevdûdî, "O kâfirler, nefislerine zulmederlerken melekler onların canlarını alır da onlar teslim olup, "Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk" derler. (Melekler de şöyle diyecekler:) "Hayır! Allah sizin yapmakta olduklarınızı hakkıyla bilmektedir."⁶⁹⁹ Ayetine göre, kâfirler öldükten hemen sonra kötü bir hayat yaşadıklarını anlayıp fark ettiklerinde durumu kurtarmak için melekleri kötülük yapmadıklarına yönelik inandırmaya çabaladıklarılar. Melekler ise kâfirlerin bu sözlerine karşı hayır siz yalan söylüyorsunuz diyerek onlara karşı çıkıp onların bu hayattan (kabir hayatından) sonra cehenneme gireceklerini söyleyeceklerdir. Mevdûdî, "Melekler onların canlarını iyi kimseler olarak alırken, "Selâm size! Yapmış olduğunuz iyi işlere karşılık girin cennete" derler."⁷⁰⁰ Ayetinin ise, ölümden hemen sonra meleklerin iman sahibi insanları selamlayıp cennetle müjdelediğini söyler. Bu iki ayeti ele alan Mevdûdî bu durumun kabir azabına ve nimetine delil olduğunu söyler.⁷⁰¹

⁶⁹⁵ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 151.

⁶⁹⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 151.

⁶⁹⁷ Nahl, 16/29.

⁶⁹⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 21.

⁶⁹⁹ Nahl, 16/28.

⁷⁰⁰ Nahl, 16/32.

⁷⁰¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 21.

Mevdûdî, Kur'an ve hadise göre ruh kıyamete kadar cennet veya cehennem durumlarından birini yaşayarak bekleyecek. Ölüm ruh ile bedeni birbirinden ayırsa da ruh kıyamete kadar bekleyecektir. Azap veya nimeti artık ruh tadacaktır. Mevdûdî bu durumu; "Nasıl ölüm cezasına çarptırılan bir mahkûm idam öncesinde vicdanen eziyet çekerse, aynı şekilde melekler de suçluya, sanki bir rüyada imiş gibi sonsuz azabı önceden tatması için azap eder ve onu cehenneme götürürler. Bunun tersine mümin bir ruhu melekler "hoş geldin" diyerek karşılarlar, onu "cennet" ile müjdelilerler, onun güzel koku ve meltemini ona ulaştırır ve sadık bir hizmetçinin ödülünü almak üzere efendisinin yanına çağrıldığı an gibi onun mutlu olmasını sağlarlar. Fakat Berzahtaki bu "hayat", sur'a ikinci kez üflenmesiyle son bulacaktır. Günahkâr ruhlar tekrar eski bedenlerine iade edilince mahşerde "Yazıklar olsun bize, bizi uykumuzdan kim uyandırdı?" diye bağıracaklar. Fakat gerçek müminler tam bir huzur içinde: 'Bu, Rahman'ın vadettiğidir, Peygamberler de doğruyu söylemişlerdir.' diyeceklerdir."⁷⁰² Şeklinde izah etmiştir. Mevdûdî, Bu şekilde kabir hayatı hakkında görüşlerini ayet hadis ve akli delillere dayandırarak açıklamaktadır.⁷⁰³

4.4. Yeniden Dirilişin Mahiyeti

Mevdûdî, ahiretle ilgili ayetlere bir bütün olarak baktığımızda, ahiret hayatı bir hayaller âlemi değil, belki gerçek bir hayat olduğu ve bunun açıkça da görüldüğünü söyler.⁷⁰⁴ İnsanlar yeniden dirildiklerinde dünyadaki gibi ruh ve bedenle beraber ahiret âleminde yeni bir hayata başlayacaklardır. İnsanlar dünyada hangi madde, malzeme ve unsurlardan oluşmuşsa ahirette de onlardan oluşarak dirilecektir. Vücutları ve azaları dünyadaki vücut ve azaları olacak. Mevdûdî bu görüşüne birçok delil getirir. Mesela; "Nihâyet cehenneme vardıklarında, kulakları, gözleri ve derileri, yapmış oldukları işler hakkında, kendileri aleyhine şahitlik ederler. Onlar derilerine, "Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?" derler. Derileri, "Bizi her şeyi konuşuran Allah konuştu. İlk defa sizi O yaratmıştı ve yine yalnızca ona döndürülüyorsunuz?" Siz (günahları işlerken) kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin, aleyhinize şahitlik etmesinden sakınmıyordunuz. Lakin yaptıklarınızın

⁷⁰² Yasin, 36/52.

⁷⁰³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III, 22.

⁷⁰⁴ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 64.

çoğunu Allah'ın bilmediğini sanıyordunuz.”⁷⁰⁵ “O gün, kendi dilleri, elleri ve ayakları aleyhlerinde yaptıklarına dair şahitlikte bulunacaklardır.”⁷⁰⁶ “O gün biz onların ağızlarını mühürleriz. Elleri bize konuşur, ayakları da kazandıklarına şahitlik eder.”⁷⁰⁷ Mevdûdî, bu ve bunun gibi birçok ayet⁷⁰⁸ ahiret âleminin sadece ruhani bir âlem olmadığını ispatlamaktadır der. Demek ki ahiret âleminde insanlar aynı ruh ve beden ile dirilecekler. Hatta dünyadaki bedenlerinin en küçük ayrıntılarına kadar aynı olacak. Çünkü işledikleri suçları olduğu gibi aktarmak için o işi yapan organların olması gerektiği açıktır.⁷⁰⁹

Hem sadece insanın azaları değil, her şey insanın yaptıklarına şahitlik edecektir. Zilzal Suresi'nde ki "Yer içindekileri çıkardığı ve insan, "Ona ne oluyor" dediği zaman, işte o gün yer haberlerini söyler. Çünkü Rabbin ona vahyettiştir"⁷¹⁰ ayetlerin, yeryüzünde insan ne yapmışsa yer'in hepsini Allah'ın emri ile tek tek anlattığını görüyoruz.⁷¹¹

Dolayısıyla ayetlere baktığımızda insanların elleri ayakları ve vücudu o gün onun aleyhinde şahitlik edeceğini bildiren pek çok sayıda ayetler olduğunu görüyoruz. Eğer bu diriliş yeni bir vücut veya sadece ruhla olacak dersek bu ayetler manasız olmuş olur.⁷¹²

4.5. Cennet, Cehennem ve Araf

Mevdûdî Cennet ve Cehennemin mevcudiyeti imkân haricinde olmadığını söyler. Nitekim Güneşi ve yıldızları yoktan var eden ve bu dünyayı bize cennet olarak yaratan Allah Cenneti ve Cehennemi yaratmaya da muktedirdir. Hem Cennet ve Cehennem ilahi adalet için gerekli olduğunu da söyler.⁷¹³

⁷⁰⁵ Fussilet, 41/20-22.

⁷⁰⁶ Nur, 24/24.

⁷⁰⁷ Yâsîn, 36/65. Detaylı açıklama için bkz. Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, IV, 595.

⁷⁰⁸ Mevdûdînin görüşüne delil olarak gösterdiği ayetler için bkz. İsrâ, 17/49-51, 98; Müminun, 23/35-38, 82-83; Nur, 24/24; Secde, 32/10; Saffat, 37/16-18; Vakıa, 6/ 47-50; Naziat, 79/10-14.

⁷⁰⁹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 187,

⁷¹⁰ Zilzal, 99/1-4.

⁷¹¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, V, 187; Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 60.

⁷¹² Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 64.

⁷¹³ Mevdûdî, *İslam'ı Anlamaya Doğru*, 109.

Mevdûdî Cennette eşler takvaya göre bir birleri ile birleşebileceklerdir. Dolayısıyla eşlerden birinin dünyada muttaki bir hayat yaşamaması durumunda birleşmeleri de mümkün olmaz. Her biri muttaki başka biriyle nikâhlanır demektir.⁷¹⁴

Mevdûdî, “O Evvel’dir, Ahir’dir, Zahir’dir, Batın’dır, O, her şeyi Bilendir.”⁷¹⁵ Ayetinin tefsirinde cennet ve cehennem ebediliğine de değinir. Bu ayeti şöyle açıklar. Her şey yok iken yüce Allah vardı. Her şey belli bir zamanla yok olacak. Bundan sonra Allah yine hep var olacaktır. Çünkü O, Evveldir. O, Ahirdir. Aynı zamanda O, Zahirdir. Varlık âlemi O’ndan zuhur etmiştir. O Bâtındır. Yani duyularımızla onu kavrayamayız. Akıl ile hayal gücümüzle dahi onu tasavvur edemeyiz. Çünkü o gizli ve saklıdır.⁷¹⁶

Mevdûdî, her şey yok olduktan sonra da Allah Ahir ise cehennem ehlinin cehennemde ebedi kalmaları nasıl izah edilebilir sorusuna Kur’an’ı Kerim, "Allah'tan başka her şey yok olacaktır."⁷¹⁷ Ayetiyle cevap verir. Nitekim mevcudat kendiliğinden bir varlığa sahip değildir. Herhangi bir varlık, var olmaya devam ederse bu ancak Allah'ın izniyle olmaktadır. Çünkü her şey yok olmaya mahkûm birer fanidir. İnsanların Cennet ve Cehennem ebedî kalmalarının hakikati şudur. Cennet ve Cehennem bizzat kendi zatıyla kaim değildir. Çünkü hiçbir mahlûk kendiliğinden ebedi bir özelliğe sahip değildir. Belki Allah'ın emriyle varlıkları sürdürmektedirler. Nasıl ki melekler Allah'ın izni ve emriyle hayat bulur. Kendilerine verilen belli bir zamana kadar bu hayatı devam ettirirler. Zamanı geldiğinde de yok olurlar. Çünkü varlıkları kendiliğinden veya zatlarından değil, belki Allah'tandır. Aynı şekilde Cennet ve Cehennem de ebediliği de kendiliğinden değil Allah'ın emriyledir.⁷¹⁸

Mevdûdî, kişiyi cennette götürecektense kadar müspet yönü olmadığı gibi onu cehenneme götürecektense kadarda menfî yönü bulunmayanların durumlarının bir karara bağlanana kadar cennet ile cehennem arasında bekletilecekleri yere A'raf denir.

⁷¹⁴ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 59.

⁷¹⁵ Hadid, 57/3.

⁷¹⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 118-119.

⁷¹⁷ Kasas, 28/88.

⁷¹⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VI, 118-119.

Dolayısıyla A'raf denilen yerde bulunanlar muallakta olan ve haklarında henüz karar verilmeyen kişilerdir demektir.⁷¹⁹

Mevdûdî cennet ve cehennem ve Araf'takiler arasında binlerce kilometre mesafe olsa dahi birbirileri ile konuşabileceklerini ve bir birlerini duyabileceklerini ve hem de birbirlerini görebileceklerini söylemektedir. Çünkü ahiret âlemi ile bizim dünyamız arasında fark olduğunu ve bu gibi durumları bazı ayetlerde beyan edildiğini bildirmektedir.⁷²⁰

⁷¹⁹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 38.

⁷²⁰ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, II, 40.

SONUÇ

Büyük bir âlim ve mütefekkindir olan Mevdûdî'nin itikâdî alandaki fikirleri kendi ülkesiyle sınırlı kalmayıp birçok farklı ülkelerde karşılık bulmuş ve müslümanlar da büyük bir heyecana sebep olmuştur. Nitekim birçok yerde onun fikirlerine o dönem müslümanların içinde bulunduğu sıkıntılardan kurtulma ümidiyle bakılmıştır.

Düşüncelerin merkezine Allah inancını koyan Mevdûdî, diğer bütün görüşlerini bu inancın gereği olan Tevhit esası üzerine bina eder. Buradan hareketle insanların Allah'ı bir bilmeleri ve ona hiçbir şeyi ortak koşmamaları, yeryüzünde Allah adına çalışmaları gerektiğini açıklar. Bundan dolayı birçok şeyi şirk olarak yorumlayan Mevdûdî, Allah dışında başkasına bütünüyle teslim olmayı şirk sayar. Daha doğrusu Allah'a verilmesi gereken değeri başka kişiye veya bir şeye vermeyi şirk olarak görür. Bu tasavvufta olsun devlet adamlarında veya kanunlarında olsun fark etmez. Onun için Mevdûdî bütün beşeri sistemleri: sosyalizm, laiklik ve demokrasi gibi yönetimleri reddeder.

Mevdûdî, Allah'a iman; kalp ile tasdik dil ile ikrar olarak kabul eder. Fakat Allah'a olan imanın pratik boyutta olmasının da gerektiğini vurgular. Yani iman amel ilişkisinde amelin olmazsa olmaz olduğunu söyler. Nitekim peygamber kendisine iman edenleri olduğu gibi bırakmamıştır. Onlardan imanları gereği gibi amel etmelerini de istemiştir. Bu da imanın gereği olan amelin, önemini ortaya koymaktadır. Başka bir açıdan ise insan bütünüyle Allah'a teslim olup ona kul olmalı ve kulluğun gereklerini de yerine getirmelidir. Bütün hayatını ilahi emirlere uygun olarak geçirmelidir. Bu görüşleri onun yönetim anlayışına da etki etmiştir. Nitekim ona göre idare (hükümet veya devlet) ancak Allah inancının pratik yönünün gereğini uygulamak içindir. Nitekim insanın yeryüzünde "halife" seçilmesini, insanın bireysel ve toplumsal olarak yeryüzünde Allah adına hükmetmeleri olarak yorumlamıştır.

Allah âlem ilişkisini ele alarak kâinat içindeki her şeyin aslında Allah'ın kanunlarına göre tabi olduğunu açıklamaya çalışır. İnsanlar da ıztırari olarak Allah'ın kanununa tabidirler. Fakat insanlara iyi veya doğruyu seçebilme iradesi verilmiş

olduğundan dolayı yaptıklarından sorumlu tutulacaktır. İyilikleri mükâfat kötülükleri de ceza olarak karşısına çıkacaktır.

Peygamberlere iman imanın şartlarındandır diyen Mevdûdî, Peygamberlerin gönderilmesi mümkün olup Allah'ın kullarına olan merhametinden ve lütfundan sayar. Peygamberlik makamı yüce bir makamdır. Allah yoldan geçen birine peygamberlik vazifesini yüklemeyebilir. Belki daha doğmadan onu seçer ve onu muhafaza ederek peygamberlikle görevlendirir. Hz. Muhammed son peygamberdir. Ondan sonra peygamberler gelmeyecektir. Mevdûdî bu konuda peygamber olduğunu iddia eden Gulam Ahmet Kadiyani ve taraftarlarına karşı çıkmış onların batıl görüşlerini ayet hadis ve akli deliller ile çürütmüştür.

Mevdûdî, hadis ve sünnetin dindeki yeri ve önemini açıklamaya çalışarak Hadis inkârcılarına (Kur'anîyyuna) karşı mücadele etmiştir. Kur'an ve sünnet ayrılmaz bir bütün olduğunu aksi durumun ise dini yıkmak olarak görür. Yine kendi zamanında Kadiyaniler'le mücadele etmiş, Kur'an ve hadisten deliller getirerek onların iddialarını çürütmüştür.

Mevdûdî ahirete iman üzerinde durarak ölümden sonraki hayatın mümkün ve gerekli olduğunu söyler. Bunun için ayet ve hadislerin yanın da insanlarda var olan vicdani bazı dürtülerin dahi ahiretin varlığına ve gerekliliğine delil olduğunu söyler. Allah'ın insanları kıyamette yeniden diriltmesi ve bütün yaptıklarını önüne sermesi garipsenecek bir şey olmadığını söyler. Nitekim bugünün teknolojisi bize bunun ne kadar kolay olduğunu gösterdiğini söyleyerek bazı bilimsel ve akli delilleri getirerek ahiret hayatının mümkün olduğuna yönelik deliller zikretmektedir. Mevdûdî, kabir azabı, şefaahat ve rü'yettullah konusunda ehl'i Sünnet çizgisinde olup bunların var ve mümkün olduklarına yönelik deliller sunmuştur.

Dini-İhyacı bir kimliğe sahip olan Mevdûdî'nin İtikadi alandaki görüşleri, karmaşık görünen bazı konuların kolayca anlaşılmasına yardımcı olduğunu söyleyebiliriz. Kuran ve sünnetten çıkardığı görüşlerini açıklamadan asla çekinmemiştir. Bundan dolayı bazı kişiler tarafından eleştirilere maruz kalmışsa da itikâdî olarak ehli-sünnet çizgisinden çıkmamıştır. Nitekim kendisine yapılan eleştirilerin çoğunu yersiz bulmaktayız.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, R. (2013). *Kur'an'da Hidayet ve Dalâlet*. (İkinci Baskı). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Anıs, A. (2014). "Mevdûdî", *DİA*. XXIX, İstanbul: TDV Yayınları.
- Ata, M. (2006). *Seyyid Ebu'l-A'la el-Mevdûdî'nin Siyasi Düşüncesinin Teolojik Temelleri*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, A.A. (1984). *İslam İnançları*. (Yedinci Baskı). Ankara: Gonca Yayınları.
- Aslan, A. (2006). *Özgürlük ya da Kadercilik*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Ay, A. (2017). *Ebu'l-A'la Mevdûdî'nin Tevhid Anlayışı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Azmi, Ö. (1998). "Hindistan" *DİA*. XIIIX, İstanbul: TDV Yayınları.
- Birişik, A. (Editör). (2007). *Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*. (Birinci Baskı). İstanbul: İnsan Yayınları.
- _____ (2003). "Hint Alt Kıtasında Gaybın Bilinmesine İlişkin Görüşler". *Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları-5*, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- _____ (2004). "Hint Alt-Kıtasında İslâm Araştırmalarının Dünü Bugünü: Kurumlar, İlmî Faaliyetler, Şahıslar, Eserler". *Divan, İlmî Araştırmalar Dergisi*, (17), 1-62.
- _____ (2011). "Ebu'l-A'la Mevdûdî'nin Kuran Yorumunu şekillendiren Temel Dinamikler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 1-20.
- Bulut, İ. (2007). *Şah Veliyyullah Dehlevî'nin Kelami Görüşleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Charles, J. A. (2007). *Ebu'l-Ala Mevdûdî'nin Tefhimü'l-Kuran'ı*. (Çev. Ömer Başkan). Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 7 (4), 464- 482
- Dihlevi, Ş. V. (2003). *Hüccetullahi'l-Baliğa. I-II*. (Çev. Mehmet Erdoğan). İstanbul: Yeni Şafak Gazetesi Kültür Armağanı.
- Düzgün, Ş. A. (Editör). (2012). *Kelam el Kitabı. I-II*. (İkinci Baskı). Ankara: Grafik Yayınları.
- Ebu Zehra, M. (1996). *İslamda Siyasi, İttikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi*. (Çev. Sıbğatullah Kaya). İstanbul: Şura Yayınları.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as el-Ezderî es-Sicistanî. (2018). *es-Sünen*. (Birinci Baskı). Beyrut, Müessesetu er-Risaletu en-Naşirun.
- Erdemci, C. (2009). *Kelam İlmine Giriş*. (Birinci Baskı). İstanbul: Dem Yayınları.
- Erinç, S. (1998). "Hindistan, Fiziki ve Beşeri Coğrafya", *DİA*. XIX, İstanbul: TDV Yayınları.
- Gazali, El-İmam Ebu Hamid Muhammed bin Muhammed bin Muhammed El-Gazali. (2016). *el-İktisat fi'l-İttikad*. Beyrut: Daru'l-Minhac.
- Görmez, M., Ünal, İ.H., Ünal, Y., Erul, B., Martı, H. ve Demir, M. (Editörler). (2013). *Hadislerle İslam*. (Beşinci Baskı). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Hatipoğlu, İbrahim. (2003). "Çağdaş Hadis Tartışmaları Bağlamında Mevdûdî'nin Dinamik Sünnet Yorumu". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 29-49.
- İmamoğlu, M. (2011). "Hayatını İslam'a Adayan Âlim ve Müfessir: Ebu'l-A'la- el-Mevdûdî-1". *Genç Birikim Dergisi*, (146), 150.

İmamı'l-Eimme, Ebu Bekir Muhammed bin İshak bin Ğuzeyme. (2012). **Kitabu't-Tevhid ve Isbat'ı Sıfatı er-Rabi Azze ve Celle**. (İkinci baskı). (Tahkik Abdu'l-Aziz bin İbrahim Eş-Şahvani). Riyad: Mektebetu Rüşd.

Kışlakçı, T. (y.y). **Çağa İz Birakan Müslüman Önderler; Mevdûdî**. İstanbul: İlke Yayınları.

Ebu'l-Ala, M. - Cemile M. (1986). **Mektuplaşmalar**. İstanbul: Akabe Yayınları.

Ebu'l-Ala, M. (2015). **Cebir ve Kader Problemi**. (Çev. N. Ahmet ASRAR). İstanbul: Hilal Yayınları.

_____ (2015). **Fetvalar**. (Birinci Baskı). (Çev. Mahmut Osmanoglu- A. Hamdi Chohan). İstanbul: Düşün Yayınları.

_____ (2011). **Gelin Müslüman Olalım**. (On birinci Baskı). (Çev. Filiz Handan Turedi). İstanbul: Pınar Yayınları.

_____ (2015). **Gelin Bu Dünyayı Değıştirelim**. (Yedinci Baskı). (Çev. Nurettin Temiz). İstanbul: İnkılab Yayınları.

_____ (2014). **İslami Kavramlar**. (On birinci Baskı). (Çev. Süleyman Akyüz). İstanbul: Pınar Yayınları.

_____ (2011). **İslam'ı Anlamaya Doğru**. (Çev. Faruk Yılmaz). Ankara: Berikan Yayınları.

_____ (1992). **İslami Hareketin Dinamikleri**. (Üçüncü Baskı). (Çev. Namık Yazıcı). İstanbul: Nehir Yayınları.

_____ (1995). **İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler**. (Üçüncü Baskı). (Çev. Mahmut Osmanoglu). İstanbul: Özgün Yayınları.

_____ (1989). **İslam Dünyası Batı Uygarlığı**. (Çev. Çetin Manisalı). İstanbul: Adım Yayınları.

- _____ (2014). *İslam’i Hareketin Ahlaki Temelleri*. (Üçüncü Baskı). (Çev. Hakan Bayrak). İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- _____ (1986). *İslam Davetçilerine*. (İkinci Baskı). (Çev. Yüksel Durgun). İstanbul: Dünya Yayınları.
- _____ (2016). *İslam’da İhya Hareketleri*. (Çev. Ali Genç). İstanbul: Pınar Yayınları.
- _____ (2014). *Kuran’a Göre Dört Terim*. (Çev. İsmail Kaya - Osman Cilacı). İstanbul: Beyan Yayınları.
- _____ (1992). *Meseleler ve Çözümleri-6*. (Beşinci Baskı). (Çev. Yusuf Karaca). İstanbul: Risale Yayınları.
- _____ (1996). *Tefhimu’l Kuran*. I-VII. (İkinci Baskı). (Çev. Muhammed Han Kayani, vd.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- _____ (1992). *Tarih boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*. (Üçüncü Baskı). (Çev. Ahmet Asrar). (3 cilt) İstanbul: Pınar Yayınları.
- _____ (2008). *Sünnetin Anayasal Niteliği*. (Birinci Baskı). (Çev. N. Ahmet Asrar). İstanbul: Çıra Yayınları.
- _____ (2008). *Kadiyanilik Nedir?*. (Çev. N. Ahmet Asrar). İstanbul: Çıra Yayınları.
- _____ (2011). *Hilafet ve Saltanat*. (Çev. Ali Genç). İstanbul: Hilal Yayınları
- _____ (1992). *Meseleler ve Çözümleri*. (Beşinci Baskı). (Çev. Yusuf Karaca). İstanbul: Risale yayınları.
- _____ (1985). *Kur’an’ı Nasıl Anlayalım*. (İkinci Baskı). (Çev. Bekir Karlığa). İstanbul: Bir Yayıncılık.

- _____ (1992). *İslam'da Siyasi Sistem*. (İkinci Baskı). (Çev. Ahmet Seçkin). İstanbul: Özgün Yayıncılık.
- _____ (2015). *Hicab*. İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- _____ (2013). *Kur'an'ı Nasıl Anlayalım*. (On üçüncü Baskı). (Çev. Bekir Karlığa). İstanbul: İşaret Yayınları.
- Mevdûdî, H. (2015). *Babam Mevdûdî Meyvesi Bol Gölgesi Geniş Ağaç*. (Yedinci Baskı). (Çev. Hülya Afacan). İstanbul: Mana Yayınları.
- Mulla Âli İbn. Sultan Muhammed. (2009). *el-Kâri Şerhu'l Fıkhu'l Ekber li Ebi Hanife Numan*. (Thk. eş-Şeyh Mervan Muhammed eş-Şeâr). Beyrut: Daru'n-Nefais.
- Müslim, Ebu'l- Hüseyin Müslimmu'bnu'l-Hacc'ac el-Kuşeyri en-Niysabûri. (2003). *el-Cami'ü-Sahih*. (Çev. Mehmed Sofuoğlu). İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Ormsby, E.L. (2001). *İslam Düşüncesinde İlahi Adalet Sorunu*. (Teodise). (Birinci Baskı). (Çev. Metin Özdemir). Ankara: Kitâbiyât Yayınları.
- Özcan, H. (2012). *Mâtüridi'de Bilgi Problemi*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Palabıyık, M. H. (2007). "Hindistan Tarihinde ve Hindistan'ın İslamlaşmasında Türklerin Rolü ve Katkıları". *S.D.Ü İlahiyat Fakültesi Yayınları*, 20.
- Sabuni, N. (2011). *el-Bidaye fi Usuli'd Din*. (Dokuzuncu Baskı). (Çev. Bekir Topaloğlu). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- S. Veli Rıza, N. (1996). *Mevdûdî ve İslami İhyanın Teşekkülü*. (Çev. Hasan Aktaş). İstanbul: Yöneliş Yayınları.

Salih b. Fevzan b. Abdullah Fevzan. *Şerhü'l Akaidi'l-Vasidiye li İbni Teymiye*, (Birinci Baskı). Suudi Arabistan Riyad: Daru'l-Âsime.

Şehristani, Muhammed bin. Abdülkerim. (2014). *El-milel ve'Nihal*. (Birinci Baskı). (Çev. Muharrem Tan). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Taftezani, Sadedin Mesud Bin Ömer. (1966). *Akaid Şerh-i*. İstanbul: Çeik Maatbası.

Montgomery, W. W. (2010). *İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri*. (Üçüncü Baskı). (Çev. Ethem Ruhi Fıglalı). Ankara: Saraç Yayınları.

Wolfson, H.A. (2001). *Kelam Felsefeleri*. (Çev. Kasım Turhan). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Yüceer, İ. (2007). *Kelam Fırkalarında Yöntem*. (Birinci Baskı). Konya: Tablet Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı :FESİH KAPLANER
Uyruğu :T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri :13.04.1982 VAN
Telefon :0544 522 91 55
Faks :
E-mail :yahyakaplaner@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	İlahiyat	2011-2012

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
12.01.2007	Van, Saray-Muradiye	İmâm- Hatip
04.04.2014	Van, Gevaş	Vaiz
06.09.2018	Diyarbakır	Diyarbakır Dini Yüksek İhtisas Eğitim Merkezi: Kursiyer

Yabancı Dil

ARAPÇA

Hobiler

Eğitim Faaliyetleri

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Tez Başlığı / Konusu:

14/10/2019

Ebu'l Â'lâ El-Mevûdî'nin Kelamî Görüşleri

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 150 sayfalık kısmına ilişkin, ..14.10.2019... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 10 (yüzde on) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

14/10/2019
Fesih KAPLANER
Adı, Soyadı, İmza

Adı Soyadı: Fesih Kaplaner

Öğrenci No :12921310198

Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Programı : Yüksek Lisans

Statüsü : Y. Lisans X Doktora

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Burhaneddin KIYICI

14/10/2019

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

30.11.2019

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü